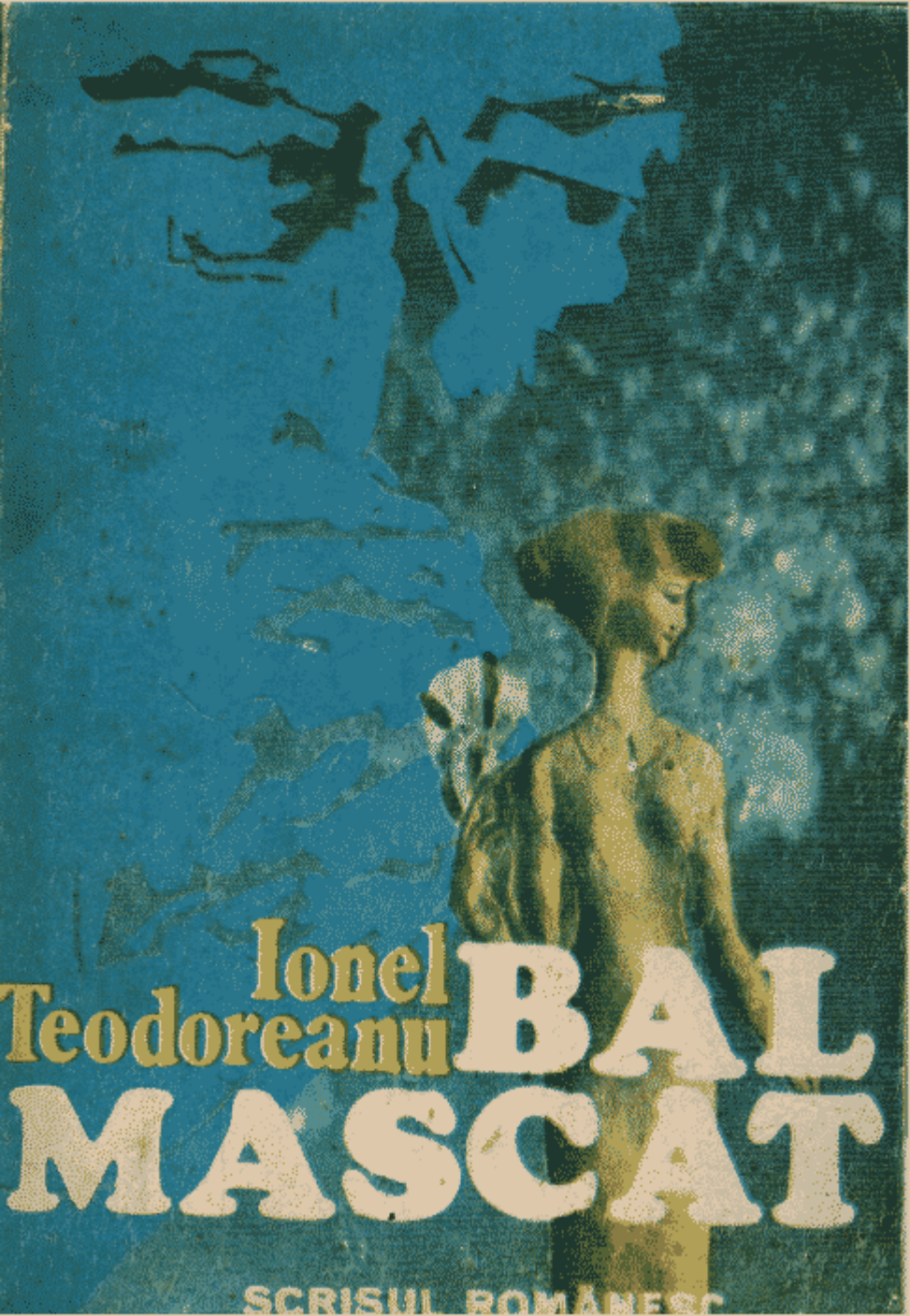
Ionel
Teodoreanu
BAL
MASCAT
SCRISUL ROMÂNESC

IONEL TEODOREANU

BAL MASCAT

EDITURA „SCRISUL ROMÂNESC"
CRAIOVA, 1986

Text reprodus după *Opere alese*, vol. IV. Editura Minerva, 1970. Ediție de Aurelian Rusu și Nicolae Ciobanu.

Coperta : Gabriel Brătu

Marelui, lucidului și solitarului meu prieten, domnului G. Ibrăileanu, omagiul acestei răzvrătiri.

IONEL TEODOREANU

PARTEA INTIIA

ANDI

NERVII FERMENTAU MAI DEMULT, OȚETIND TĂCERILE din compartimentul ocupat de familia Iustin Danielescu, dar abea în gara Iași se afirmară urzicători ca și tremurul burniței de toamnă rece, vizibil numai în dreptul becurilor electrice din fața gării. Ochelarii cu rame de aur ai doamnei Danielescu nu erau nici în tocul lor din sacoșă, nici în șanțurile fondante ale canapelei ceferiste, nici pe nas. Îi găsi Luchi — cu un zîmbet înregistrat tocmai de cine n-ar fi trebuit nici să-l zărească — sparți, după ce mama lui, într-un moment de nestăpînită exasperare, zvîrli pe asfaltul peronului numărul cu foi lucioase din *Illustration*, cetit în tren, și-n care-și lăsase ochelarii destinați numai lecturei, așa cum îi uita și la școală în catalog : doamna Danielescu era profesoară de higienă.

Trăsuri, de loc.

— Ioc ! constată Luchi, cu gîndul mai cu seamă la nevoia imperioasă de tutun și la vidul buzunarelor.

— Stil Agapia-maidan ! înfieră Duduia sarcastic locuțiunea lui Luchi.

O clipă, Luchi șovăi : sperase, prin absurd, împrumutul salvator de la Duduia, căci Andi îl dăduse cu două zile înainte de plecare tot ce mai avea. Dar imediat își aminti că Duduia nu împrumută : „din principiu", ci-că ! Ca și cum zgîrcenia ar fi, pentru Duduia, un principiu. Și replica sună :

— Lasă, păpușică, mîne mergem la cîntar !

Duduia se îngrășașe. Nu mai încăpea în rochiile purtate la începutul verii.

— Îți interzic să mai vorbești cu mine, idiotule ! Du-ți idioția ta la cîntar.

— Stil Agapia-palace !

— Ah, vă rog, nu mai începeți ! interveni doamna Danielescu.

Și către Luchi : Tu să taci, viperă !

Cu tot amendamentul „tu să taci" și invectiva satisfăcătoare „viperă", acel „vă rog, nu mai începeți", plural de la subiect pînă la predicat, plural compus din Duduia, domnișoară de optsprezece ani, studentă, și Luchi, licean de șaptesprezece ani, mucos, o mortifică pe Duduia. Sîngerară rănile proaspete. Nările-i vibrară. Cu coada ochiului privi spre Andi : *„Poseur !"* El nu se îngrășase la Agapia, cu toate că nu făcuse cură de slăbit. Și sentința „infectei englezoaice cu păr roș" îi sună parcă păstrată în bătăile inimii, așa cum o surprinsese noaptea la Agapia, cu necuviinciosul ei acent britanic în mirosul brazilor autohtoni :

— Aoh ! Dudui e frumos... dac vreț ; Andi e fin, aoh alta rasa...

Privirile Duduiei vitriolară profilul dulce de subt pălăria cenușie cu boruri mici, plecate. Plecat și capul, plecate și genele. Și Duduia, și doamna Danielescu, și Luchi suportau umezeala și frigul nopții de toamnă cu viguroasa vitalitate a legumelor. Dar silueta lui Andi avea linia înclinării grațioase și triste pe care-o au cocorii zgribuliți într-un picior, cu ciocul subt aripă, cînd sînt țintuiți pe pămîntul ținuturilor reci, de toamne timpurii. Tăcea, cum tăcuse de la Pașcani pînă la Iași, — distrat ? absorbit ? distant ? „Infect, articulă în gînd Duduia. Parcă vine de la Nisa, nu de la Agapia cu noi."

În fața gării, în loc de trăsuri, un vid ieșan : era sîmbătă. Orașul întreg de altfel, cu luminile și clădirile lui, la acea oră vînătă de toamnă, părea un loc viran acoperit, în loc de coji, galoși și tinichele, cu stele și case lepădate la gunoi.

Doamna Beatrice Danielescu era președinta unei importante societăți de binefacere, în care calitate putea să dispuie după bunul plac de automobilul societății, dar domnul Justin Danielescu, adversar și denunțător proverbial al tuturor abuzurilor atît în Parlament, cît și prin presă, nu înțelegea să se folosească în văzul călătorilor și al personalului ceferist, el și copiii președintei, de vehiculul hărăzit exclusiv personalului superior al societății, în exercițiul funcțiunii.

— Luchi, unde-i tata ?

— Predică.

O palmă răsună mat pe obrazul zîmbitor şi prea colorat ca o palmă — cu mănuşi de piele — să lase urme.

„Palmă morală, reflectă Luchi. Mama ştie numai să pişte"

— Marş după trăsură! Ai dat telegrama?

Luchi porni în goană, făcîndu-se că n-aude întrebarea.

Deşi călătorea oarecum incognito, barba de aur cu fire albe a domnului Danielescu fusese recunoscută la coborîrea din tren de mai multe persoane care nu se mulţumiră numai să salute pe „Domnul profesor", ci se grăbiră să-l întîmpine, circumscriindu-l în grupul acela special care caracterizează apariţia în societate a oamenilor iluştri, dîndu-le acestora semnificaţie de fîntînă publică şi celor din jurul lor atitudini hipnotizate de cofe şi căldări adunate la hazna

După un sfert de oră — calculat de secundarul nervilor doamnei Danielescu — Luchi sosi vesel, fredonînd, cu două trăsuri scoase parcă delaolaltă cu birjari şi cai dintr-o hală cu vechituri şi vietăţi împăiate.

Într-una se urcă părinţii şi Duduia, care-şi repartiză posesiv cele şaizeci şi opt de kilograme în floare pe cîte-un genunchi al fiecărui părinte

— Şi Andi unde stă? întrebă autoritar doamna Danielescu, gata să „repeadă" pe cineva

— Eu merg pe jos

O! dorea din tot sufletul să rămîie numai cu nervii impersonali ai nopţii de toamnă; să fie orfan, nu mult, de la gară pînă acasă Să ajungă ud de ploaie, dar nu cu acea senzaţie de matasă zburlită de gheare de pisică, pe care i-o va lăsa tăcerea în patru din trăsură

Aşezîndu-se pe scăunaş, simţi ostilitatea cotului Duduiei, aşezată prin ucaz matern alături de el Şi totuşi, gestul de autoritară duioşie al mamei lui, care-i acoperi picioarele proiectate lateral în bătaia ploii, cu pelerina ei, îl făcu să regrete... Ce? Nu-i plăcea nici să-şi mărturisească sieşi, şi chiar în clipele de renegare a gîndului iconoclast, că se simţea din nou intoxicat de viaţa de familie.

— Ce face Luchi? Unde-i Luchi?

— Vinee! vine şi ordonanţa cu furgonul de bagaje! izbucni din urmă glasul jovial, recapitulînd doamnei Da-

nielescu zîmbetul care comentase ireverenţios dezastrul ochelarilor şi răspunsul „Predică", iar Duduiei, aluzia la îngrăşare.

Pe capra „furgonului de bagaje", întors cu faţa la avutul familiei, conform prescripţiilor, cu un picior pe coşul cu dulceţi în care, asasinate, două gavanoase cu dulceaţă de zmeură sîngerau cleios, Luchi se uita cu jind la ceaţa tabagică a crîşmelor prin faţa cărora trecea.

— Ia ascultă, amice, n-ai cîţiva lei mărunţi, să-mi împrumuţi pînă acasă ?

Cu banii împrumutaţi de la birjar îşi cumpără un pachet de ţigarete „Funcţionar" — *Cordon bleu,* cum le numea Luchi —, oferi şi birjarului o ţigară, şi în sfîrşit cu gura şi nările pline de asprul şi delicios puturosul fum — echivalent tabagic al brînzeturilor fermentate —, meditä la „ce se va întîmpla", considerînd problema numai din punct de vedere practic. Catastrofa era iminentă şi de neînlăturat. Fusese însărcinat de mama lui, la Agapia, să plece cu bicicleta la Tîrgul-Neamţ şi să dea telegrama prin care familia îşi anunţa sosirea acasă mamiţei : mama doamnei Danielescu. Cu banii telegramei, adunaţi cu cei luaţi de la Andi, Luchi îşi plătise datoriile făcute la crîşmă şi la sora Aglaia. „Sărac, dar demn" — asta era deviza lui Luchi.

Sora Aglaia...

I se lărgiră nările ca la mînji cînd vîntul le aduce miros de iarbă crudă.

„Tii, mare paciavură !"

Creţuri de rîs îi fugiră din ochi de-a lungul obrajilor ; şi uitînd complet viitorul spre care îl duceau roţile trăsurii, muşcă din amintirea ca piersica a sorei Aglaia.

Între timp, trăsura ajunsese la poarta casei părinteşti.

Mai demult doamna Danielescu bănuia că nu-i lucru curat cu recipisa telegramei, pe care Luchi pretinsese c-o pierduse la întoarcerea de la Neamţ. I-ar fi luat-o vîntul ! Hm !

— Ce-ai făcut, ticălosule ? N-ai dat-o !

— Nu.

— Unde-i depeşa ?

— În buzunar.

Întinse manuscrisul telegramei spre a înlătura îndoiala doamnei Danielescu.

— Şi banii ?...

— Aveam datorii...

Răsună o palmă „morală". Luchi clipi umed : oricum, în faţa birjarilor !

Drama era generală şi devenea complexă. Căruţa cu lăzi, pornită de la Agapia de cu noapte, nu sosise. Asta însemna că moş Daringă se îmbătase şi că lăzile ori erau furate, ori înecate în Moldova umflată de ploi, „cu ticălosul de moşneag cu tot".

Casa, cu toate ferestrele astupate cu hîrtie albastră prinsă cu piuneze, nu arăta nici un semn de viaţă. Mamiţa era cam surdă. La servitori, în schimb, o iluminaţie de Zece mai. Dar acasă nu era decît Lina, care împreună cu un fruntaş de roşiori, îmbrăcată cu rochia de catifea violetă a Duduiei, la lumina becului de-o sută de lumini, luat din biroul domnului Danielescu, bea vin — furat desigur din pivniţă — în paharele de cristal destinate numai musafirilor ; descuiase aşadar şi bufetul !

Umbreluţa doamnei Danielescu se frînse de spinarea Linei ; Duduia tresări, căci spinarea Linei însemna rochia ei de catifea violetă.

„Phii, nostimă-i Lina ! constată Luchi de la fereastra bucătăriei, privind trupul servitoarei, care dilata triumfal, la şolduri, pîntece şi sîni rochia colantă a Duduiei.

Andi intră în odaia lui, după o absenţă de două luni, ca într-o odaie de hotel, tîrîndu-şi geamandanul plin de scrisorile nedesfăcute de la Magda Boldur ; îl lăsă lîngă prag, încuie uşa, şi fără să mai aprindă lampa se aşeză pe marginea patului — somiera scîrţîi — şi rămase aşa, cu braţele pe genunchi, cu pardesiul pe el.

Schimbi de hotel, dar de casă părintească...

O muscă bîzîi metalic în cana de apă goală. Streşinele ţiriiau apos, dînd frigului din casă accent de ploaie ascultată în oraşe necunoscute.

Apoi, de alături, din odaia lui Luchi, unde după vioiciunea mişcărilor se simţea că lumina-i aprinsă, porni un şuier argintiu, pe melodia *Hai, leliţo,-n deal la vie*, Luchi se dezbrăcă. Luchi avea şaptesprezece ani, dar zgomotele din odaia lui aveau paisprezece ani. Căderea zgomotele ca nucile din nucii scuturaţi, începînd cu pocnetul ghetelor descălţate violent, şi-atîta zarvă şi bocăneală răsuna în

încăperea de alături, că parcă Luchi nu era învestmîntat și cu tăcerea ștofei și a pînzei, ci numai cu ghete din cap pînă-n picioare.

★

Odaia lui Andi, ca o amplificare a urechii lui, pîndi, cu mișcarea convulsivă a urechilor de iepure, în care-s și bătăile inimii.

Din copilărie, Andi fusese osîndit să supraviețuiască noaptea întregii case, devenind spionul odăilor de-alături tocmai în clipa de perfectă intimitate și abject adevăr a zgomotelor, vorbelor și tăcerilor din preajma somnului.

Dormise dintîi în ietacul părintesc, trecînd din leagăn într-un pătuc așezat la picioarele celor două paturi de nuc ale părinților, pînă la vîrsta de patru ani, adică pînă cînd venise pe lume Duduia.

Spaima apăruse într-o noapte a ultimului an petrecut în dormitorul părintesc. Asupra nopții, mama lui îi spunea o poveste scurtă, îl înfășa în oghial, și-n clipa cînd îl vedea cu ochii închiși, anunța cu glas tare pe domnul Danielescu, rămas în birou :

— Andi a adormit.

Andi nu dormea. Dar pe-atunci ceea ce se petrecea în mintea lui era cu totul neatîrnat de ceea ce se întîmpla în jurul lui. Își spunea singur, în gînd, povești, nu cu vorbe, ci de-a dreptul cu icoane : *vedea* cu ochii închiși poveștile născocite de mintea lui. Și cînd din mintea lui începeau să răsară, ca dintr-o casă părăsită, icoane prea fioroase, o formulă magică mistuia totul : „Asta a spus-o Zmeul". Adică tot ce se întîmplase subt pleoapele lui în acea viață tainică de oglindă a minții nu era în el *aievea*; dar în schimb *era* un Zmeu care-i șoptea la ureche povești înfricoșătoare. Și cînd Andi rostea formula „Asta a spus-o Zmeul", Zmeul pleca de la urechea lui, și-n el nu mai era decît somnul.

Dar într-o noapte de furtună cu fulgere care zburau imens, iute și alb prin sufletul mic cu povești, Andi auzise zgomote *străine* în ietacul părintesc : un fel de lătrat scurt și-nvălmășit, gemete gîfîite și parcă și-un fel de grohăit. Ochii lui Andi se deschiseră cu fulgerile din povești asupra ietacului părintesc, și văzuse pe tatăl lui omorînd-o pe mama lui. El lătra, el grohăia și parcă mînca din mama lui cu curmături învierșunate de mistreț.

La aceeași vîrstă, dacă s-ar fi întîmplat să vadă același spectacol Luchi, ar fi umplut casa de urlete.

Dar Andi, scuturat de friguri, cu dinții strînși, nu țipase. Rostise din nou formula magică : „Asta a spus-o Zmeul". Și-ntr-adevăr, nu mult după aceea, auzise glasul mamei lui — vra să zică n-o mîncase — : „Trece-mi un pahar cu apă".

Și nici atunci Andi nu voise să vadă născînd semn de întrebare de după : „Asta a spus-o Zmeul". Apoi pătucul lui fusese mutat în odaia de alături ; în fostul lui leagăn din ietacul părintesc venise scîncetul și stridența de scripcă dezacordată a Duduiei. Și ani de-a rîndul copilul cu insomnii din odaia de alături șoptise în miez de noapte : „Asta a spus-o Zmeul", deși nici în povești nu mai crede, și nici în Moș Crăciun. Dar magica formulă a copilăriei, șoptită cu același fanatism, nu mai tăgăduia ceea ce se-ntîmpla aievea în ietacul părintesc, ci judecățile, de pe atunci lucide, care se formau în mintea de copil.

La școala primară aflase din gura dascălului că tatăl lui e un „Apostol al neamului". Pe stradă, cînd trecea de mînă cu tatăl lui, zeci de pălării se plecau adînc. La un Zece mai, din rîndurile școlarilor îl ascultase pe tatăl lui vorbind în Piața Unirii de pe soclul statuiei lui Cuzavodă. Se acoperise piața de un zbor de aplauze, ca și cum vorbele oratorului ar fi prefăcut mînile mulțimei în aripi ; iar uralele dădeau văzduhului un vîjîit de fluviu. Mitropolitul Moldovei sărutase obrajii capului de zeu cu păr de aur care în gloria soarelui de primăvară vorbise oamenilor.

Așa era tot ce se întîmpla *ziua*. Din toate părțile numai stimă, laudă și veneratie pentru tatăl lui. Chiar și sufletul *diurn* al copilului împărtășa atitudinea celorlalți ; îl admira și Andi pe tatăl lui, din gura căruia aflase „Povestea Neamului". Căci domnul Iustin Danielescu era adversarul poveștilor cu feți-frumoși și cosînzene, care dau copiilor „o bolnăvicioasă nostalgie a irealului, distrugătoare a energiei sociale".

De îndată ce Andi intrase la școala primară, domnul Danielescu începuse să schițeze verbal, pentru folosința delfinului său, o „poveste a Neamului", care apoi devenise volumul cu același nume, vîndut în mii de exemplare, mai întîi în „Biblioteca Minerva", apoi în „Biblio-

teca pentru toți". Scopul acestui grup de „povești reale" era să dezvolte în copii, adică în „tinerele vlăstare ale neamului", interesul pentru istoria națională și sentimentul mîndriei de-a face parte dintr-un „neam de eroi", de unde necesara emulațiune.

Dar venea noaptea.

Nu ziua, noaptea Andi aflase printre altele fragmente din povestea neamului în faza ei actuală : amănunte intime și picante despre capii țării, despre mitropoliți, miniștri și înalții dregători.

Din acea epocă începuse Andi să aibă uneori un surîs ciudat în colțul gurei. Zîmbet „de femeie care minte", îl definise mai tîrziu o prietenă de-a lui Andi. Era ceva tulbure, echivoc în acest surîs care dădea o aplecare rușinată pleoapelor pe o privire nesigură și piezișă, în timp ce colțul drept al gurei se insinua ascuțit în lături, schimbînd întreaga expresie a obrazului. Surîsul acesta nu era un semn de veselie, provocat de ceva exterior : apărea, în dezacord cu *seriozitatea clipei*, izolîndu-l pe Andi de o atmosferă generală, și prin aceasta surîsul apărea ca o contrazicere jignitoare. Mai tîrziu cunoscuse oameni — mai ales femei — care nu-l puteau suferi, din pricina surîsului involuntar care nu era nici ironie, nici sarcasm, nici dispreț, cum socoteau unii.

La treisprezece ani, doamna Danielescu îi propusese o odaie numai pentru el, odaie de băiat mare, mai îndepărtată de ietacul părintesc, urmînd ca în vechea odaie să locuiască Duduia.

Să afle și Duduia ? Nu ! Se împotrivise, cu o dulceață la care mama lui nu putea rezista. Și tot el continuase să fie sacul de rufe negre al istoriei contemporane a neamului, precum și al ietacului părintesc.

Apoi, văduvă, venise mamița să locuiască în casa ginerelui. Și Andi devenise vecinul acestei odăi. Șerban Lateș, tatăl doamnei Danielescu, fusese avocat celebru al Baroului ieșan. Cîștiga „tot ce vroia". În schimb, pînă în clipa morții își pierduse nopțile la joc de cărți, cu sticlele de șampanie și cești de cafea neagră pe masa verde. De la el, se vede, moștenise doamna Danielescu acea crispare a degetelor și-acele gesturi violente, rapace, care dădeau mîinilor ei o fizionomie și un ritm caracteristic mai ales mîinilor blestemate să ardă pe rugul cartofor al maselor verzi.

Doamna Danielescu se aștepta să moștenească la moartea tatălui ei o avere importantă. O moștenise numai pe mamița, văduvă cu casa, via și trăsura vîndute de creditori.

Pe cînd trăia Șerban Lateș, mamița era Moș Crăciunul săptămînal al nepoților ei. Venea în fiecare sîmbătă, în trăsură de casă, — mărunțică, uscată, modestă și sperioasă ca șoarecii, mergînd mereu pe lîngă pereți, niciodată prin mijlocul casei, temîndu-se de musafiri și de orișice figuri cu care nu era de mult familiarizată. Cînd întindea mîna cuiva să i-o sărute, abea atinsă de sărutarea respectuoasă, mîna fugea îndărăt, parcă arsă, și trupul mamiței avea o înfiorare de porțelan cînd casa-i zguduită de trecerea unui camion.

Vorbea foarte puțin, cu ochii plecați în jos, sfioasă ca fetele crescute la maici. În schimb, dezmierda cu mișcări drăgălașe de veveriță capul copiilor mici, umplîndu-i de daruri scumpe. Șocolățile căpătate de la mamița erau grase, amărui și cu delicat parfum de vanilie sau de coajă de portocale. Drajelele aduse de mamița nu erau făinoase și grosolan fardate, ci învăluite în zmalțul cel mai fin al zahărului, cu ten de flori de piersic și migdal. Iar hainele dăruite de mamița erau atît de elegante, încît ședeau mai mult în dulapul doamnei Danielescu.

Cînd mergeau la masă în casa bunicilor, mamița îi lăsa să-și comande singuri mîncărurile și dulciurile preferate, astfel că nepoții mîncau acolo numai ce doreau. Erau *stîpîni*. Dacă spărgeau vreun porțelan de preț, sau o oglindă, mamița nu le spunea nimic, ba dimpotrivă, c-un aer rușinat de fetiță constrînsă să vorbească, spunea cu precipitarea timizilor :

— Nu-i nimica, drăguță. Lasă-lasă, nu mai plînge. Spune, ce să-ți dea bunica ?

O singură restricție. Mamița avea o odaie numită „salonul păpușelor", în care adunase vreo treizeci de păpuși, unele de loc din legendarul Nürenberg, altele aduse din aristocrația vitrinelor Parisului, altele cumpărate la voia întîmplării. Acolo copiii n-aveau voie să intre.

Auzise odată Andi, tot în ietacul părintesc, de „nebunia mamiței", care plătise o sumă fabuloasă pentru un cufăr-dormitor anume comandat pentru păpușele ei, ca să poată călători cu ele. Văduvă și săracă, mamița venise în

casa ginerelui ei cu două cufere și cu daruri, tot scumpe, pentru nepoți, ceea ce o indignase pe doamna Danielescu și avea impresia că de data aceasta plătea din pungă „grandorile mamiței".

Mamița fusese instalată într-o odăiță strîmtă și întunecoasă. O vedeau numai la dejun și la masă. Cînd erau musafiri i se trimetea cîte ceva în odaia ei, nu atît din respect pentru timiditatea ei bolnăvicioasă, cît mai cu seamă ca să fie cruțați nervii doamnei Danielescu; mamița era cam surdă, și întrebările vreunui musafir, adresate ei c-un ton normal, ar fi dat naștere la tăceri penibile.

Cînd devenise vecinul de odaie al mamiței — după ce doamna Danielescu prefăcuse încăperea de lîngă ietac în odaie de baie — Andi avea cincisprezece ani și din prima noapte Andi auzise zgomote și vorbe ciudate în odaia bătrînei. Auzise mai întîi un scrîșnet de cheie întoarsă în broască; apoi, un scîrțiit înfundat de capac de cufăr greu, și geamătul mamiței, care abia-l putea urni. Și parcă ridicase cineva capacul unei fîntîni cu glasuri subpămîntene, căci treptat tăcerea se umpluse de șoapte.

— Ce se întîmpla?

Cuvintele de dincolo erau naive ca ale izvoarelor care vorbesc singure, ca ale cuiburilor de subt streșini de țară și ca ale copiilor cînd silabisesc povești din cărți cu poze.

Răsunau nume.

În sfîrșit, Andi pricepuse: mamița umbla în dormitorul păpușelor.

Se joacă?

O fetiță de cinci-șase ani se joacă vicleană și gravă cu păpușele, vorbește cu ele, le-ntreabă, singură răspunzîndu-și, și se desprinde grația unei imaculate concepțiuni din complicitatea fetiței cu ea însăși atunci cînd se dezmiardă singură, alintînd ficțiunea cu obrajii de porțelan și ochi de sticlă, în care și-a întruchipat copilul care nu-i decît odrasla unui zîmbet al feminității inocente și cochete.

Dar o femeie bătrînă, bunică, la miezul nopții...

„Mamița e nebună!"

Secretul bătrînei intrase săgeată în inima lui, lăsîndu-l cu ochii mari deschiși prin întuneric asupra ușei

îndărătul cărcia capul alb al bătrînei printre ochii morți ai păpușelor dădea un straniu de lună înghețată printre stele oarbe.

Se deșteptaseră amintiri în mintea lui Andi, făcîndu-l să presimtă viața altui ietac conjugal : al bunicilor. Îl revăzuse pe bunicul lui, „bătrîn superb", cum i se spunea, nalt, lat, cu pîntec și frunte decorative, cu barbă de gală ca o trenă, avînd în port și statură atunci cînd apărea pe pragul unei case acea majestate, parcă împrumutată de la cei care vin în urmă, a majordomilor familiilor regale. În schimb, de îndată ce intra în casă, își lăsa majestatea la ușă, ca o livrea, aducînd o atmosferă de glume îndoielnice, de anecdote picante și aluzii necuviincioase, întovărășite de clipiri viclene adresate unui complice nevăzut. Buzele lui groase aveau răsucirea tocită a treptelor pe care-au trecut mii de oameni, ștergîndu-și ghetele pe muchie. Și cînd tăcea părea că-i buzat de vorbele care vor să năvălească și de gestul vițelin al absorbției alcoolurilor spumoase din buza paharului.

O particularitate a bunicului lui Andi era întrebuințarea vorbelor și a expresiilor abjecte în sens admirativ.

„Ah, ce putoare nostimă !" spunea el de-o fată frumoasă și proaspătă.

Fiindcă era „mînă spartă" i se ierta tot.

De mic copil, Andi se socotise atît de străin de acest bătrîn cu aspect de patriarh și suflet de porc, încît niciodată nu-i spusese „bunicule". Ocolise întotdeauna, în raporturile cu el, această vorbă de argint și de cașmir. Îi spunea „mata", foarte politicos, sau cînd vorbea despre el părinților, ori altcuiva, spunea „bărbatul mamiței", sau „tatul mamei" ; dar niciodată nu și-l însușise subt denumirea de bunic.

Și alăturea de el, mamița !

Andi văzuse în casa bunicilor o fotografie de-a mamiței la șaptesprezece ani. Pe-atunci, convalescentă după tifos, mamița avea păr scurt, crescut ondulat, nu de ajuns de mare ca să poată fi pieptănat, dar propria lui ondulare îl pieptăna răvășit, sălbăticind fruntea și tîmplele. Ședea pe un scaun cu spetează naltă, care o domina ca o stană, cu mîinile încrucișate pe genunchi, cu fruntea înclinată, ceea ce accentua și mai mult delicatețea ovalului pe care-l

presimțeai palid după fragilitatea surîsului ostenit. Era ceva mai rar decît frumusețea în farmecul acestui portret de tinereță.

Portretul mamiței la șaptesprezece ani era portret de fată nu din pricina fustei lungi, căci părul era de băiețel, ci din pricina surîsului cu obrazul înclinat și a mișcării de ocrotire deșteptată în mînile privitorului de această icoană în care feminitatea pusese numai acea presimțire de lumină nouă, cu care primăvara încovoaie lin crenguțele cînd mugurii de zarzăr vor să înflorească.

Fetița din acest portret mireasa Taurului ?

Viața dăduse mamiței un taur în clipa cea mai fragilă a ființei ei de liliac alb, și mamița fugise în lumea păpușelor, ducîndu-le lor ceea ce scăpase de copitele Taurului : vorbele de cuib și de izvor ale copilăriei, numele prietenelor de-atunci, sau poate pe-ale eroinelor din cărți.

Un an întreg Andi fusese vecinul de odaie al mamiței. Și de-a lungul nopților acelui an făcuse descoperiri îngrozitoare. Un portret de tinereță a tatălui lui — pe-atunci nu purta barbă — era atît de asemănător cu portretul mamiței la șaptesprezece ani, încît s-ar fi spus că-s frați întru același argint limpede al tinereței cu genele plecate pe lumina ei de lună. Era o înrudire izbitoare în delicatețea osaturilor, deși mai eminescian naltă era fruntea băiatului decît a fetiței, și abea mai robustă bărbia. Dar nările aveau aceeași curbă și aceeași zveltă îngustime în care nu simți palpitînd masacrul roșu al garoafelor, ci, parcă, înnoptarea toporașilor. Și linia sprincenilor aceeași, lungă, fină. Și mînile, de fată și băiat, cu degete atît de-armonioase, că parcă în aceeași clipă liberaseră spre cer, pereche, zborul unor rîndunele, rămînînd prelungi.

Mamița și Taurul !

Și iată că din nou viața poruncise aceeași împărechere. Fratele întru asemănare al mamiței, îndrăgostit de fata Taurului. Și din ei doi răsărise Andi, al treilea frate al celor două portrete de tinereță, al tatălui și al bunicei.

Fetița din vechiul portret devenise mamița păpușelor.

Băiatul din vechiul portret devenise Iustin Danielescu, profesor universitar, apostol al neamului, membru al Institutului de înalte studii istorice, deputat, membru în

consiliu de administrație și fratele întru asemănare al mamiței începuse să samene cu soția lui, cu fata Taurului. Alte osaturi, ce-i drept, dar zîmbetul de satisfacție și de belșug al aceleiași cărni îi îmbrăca pe unul și pe altul, dîndu-le ceva frățesc. Și mai mult : în ultimul timp Andi recunoscuse în răsucirea buzei de jos a tatălui lui, și aceasta scobită și deformată, expresia gurei Taurului.

Atunci, el, Andi — încă fratele celor două fotografii, supraviețuitorul lor, dar fiul și nepotul tuturora — va deveni și el un alt Iustin Danielescu, sau, ca mamița, alt orfelinat pentru păpușile cu ochi de sticlă ale gîndurilor de nebun sau maniac ?

Își înălțase gîndul înspre viitor, cu gestul tragic al cumpenelor de fîntîni secate, peste cîmpii arse de secetă, subt azurul sterp al cerului.

Și-atuncea, glasul mare al văzduhurilor, care dă porunică toamna frunzelor să cadă și păsărilor să plece, îi șoptise : „Pleacă".

Vorbise-n el acest glas, îndreptîndu-i ochii spre stelele care luminează alte ținuturi, și urechea, spre țipătul sfîșietor al locomotivelor în tăcerea nopților ieșene, dar răsunase glasul în vara anului o mie nouă sute șaisprezece. Curînd răsunaseră alte trîmbițe deasupra Iașului, posomorîndu-i somnolența, și începuse anotimpul social al uniformelor militare. Apoi duduise Moldova de mulțimile care veneau, intrînd ca bejănarii de odinioară în vechile monastiri, pe porțile larg deschise ale capitalei Moldovei.

Viața de aiurea, spre care Andi voise să plece, gîlgîia subt ochii lui ca un Nil pe care l-ai fi visat desfășurîndu-se de aur faraonic și de jad prin malurile de belșug, de soare și palmieri ale unui vechi Egipet, purtînd corăbii care duc în pînzele triunghiulare parcă icoana piramidelor, și pe care l-ai vedea milos în revărsare, puturos, rău și malaric, făcut din balele de spumă și din fălci de crocodil.

Și-n timpul războiului îi păruse dulce tihna și singurătatea odăii din căminul părintesc. Viața casei izbucnea de dimineață pînă seara în afară : doamna Danielescu, la spitalul pe care-l conducea ; domnul Danielescu, în Parlamentul țării, unde discursurile sale sunaseră trîmbiți de aur, după expresia ziarelor vremii. Andi nu ascultase aceste trîmbiți de aur, a căror tinichea sonoră mai bine

decît toți el o știa. În zilele de înfrigurată activitate ale războiului — activitate exagerată de fiecare potrivit cu zăpăceala temperamentului său — soții Danielescu, aerisiți de statornica atingere cu oameni străini, aduceau seara acasă ecourile preocupării de fenomenele imperios sociale, exterioare casei, și o salutară poftă de somn, de odihnă. Doamna Danielescu pierduse cîteva kilograme — prisosul din timpul păcii — întinerind ca siluetă și mișcări, ceea ce-o făcea să se scoale mai de dimineață, ca să reînceapă mai degrabă activitatea care-i dădea o primă și zilnică satisfacție în oglinda matinală. Vitalitatea ei, automatizată de viața de familie și sindrofii de pînă atunci, și prin aceasta micșorată, slăbită, fusese iarăși stîrnită, ca de-o întinerire prin dragoste, de noul ritm social la care participa cu fanatism. În timpurile acele, vechiul Iași, — cu boierii, cu ratații, cu mahalaua intelectuală și cu adevărații intelectuali, cu atmosfera familiară și ticurile sociale ale fiecăruia —, dispăruse ca o insulă cu ruine, scufundată și acoperită de valurile unei mări peste care se durau poduri pentru mulțimile altor vremuri. Rarii boieri bătrîni și ultimii intelectuali ai vechiului Iași și-l *aminteau* cu melancolie, numai ei auzindu-i încă — din tăcerea unui salon scăpat de încartiruire sau din mauzoleul unei biblioteci cruțată de foc — elegia clopotelor scufundate. Dar pentru doamna Danielescu dispariția vechiului Iași însemna distrugerea arhivei cu actele de naștere, o întinerire, o viață nouă într-un fel de Americă românească, în care, deși la ea acasă, nu mai vedea pe vechii oameni care însemnau foile calendarului anilor ei. Altă fizionomie avea orașul străbătut de automobilele demnitarilor în refugiu, întinerit și el, Iașul, ca și doamna Danielescu, căci o dată cu dispariția moșnegilor — înainte de război, Iașul era un fel de azil de pensionari — și o dată cu dispariția trăsăturilor [...] hodorogite și cu gloabe șchioape — acum rechiziționate — Iașul căpătase exuberanța unui motor de automobil în plină viteză, trepidație necontenită, care-i alunga, în sfîrșit, tăcerea mortuară de pînă atunci.

Nici străzile nu mai aveau aceeași configurație. Strada Lăpușneanu devenise, de fapt, Calea Victoriei, adusă la Iași de refugiații Căii Victoria; Păcurarii și Sărăria deveniseră albiile prin care, cu armonii grave de orgă și mers

de fluvii toropite de înghețul iernii, veneau și se duceau armatele rusești. Și toate străzile, umblate de alți oameni, și toate casele la ale căror ferestre apăreau alte chipuri contribuiau la înnoirea Iașului. [...]

Apoi, doamna Danielescu schimbase de profesie; nu mai era gospodină și profesoară, ci directoare de spital. Alte itinerarii, alte gesturi, alte haine. În locul școlii, spitalul; în locul profesoarelor, îmbătrînind în front cu doamna Danielescu, doctorii francezi, care cu drept cuvînt o considerau tînără cum și era, călită în apa vie, exotic virilă; în locul copiilor, copiii de-acasă, ai pîntecelui, bolnavii care-ți dovedesc tot timpul că ești mamă, adică biblic mărinimoasă, nu mamă, adică mai puțin femeie dătătoare de dragoste și mai mult femeie dătătoare de viață, cu jertfa tinereții; în locul somnului de după dejun, spălatul farfuriilor după dejunul luat la spital în camera albă cu miros de farmacie și de „Maryland", în costum de soră de caritate.

Domnul Danielescu, deputat activ, lucra într-o parte, doamna Danielescu, într-alta. Activitățile lor diurne n-aveau nici o contingență. Pentru amîndoi, casa cu familia era pe planul al doilea toată ziua; în schimb, seara cînd se întorceau de la lucru, atmosfera familiei regăsite devenea odihnitoare, ca atunci cînd te întorci acasă după o călătorie lungă. Din cînd în cînd, în zilele de sărbătoare, iar duminicile-ntotdeauna, sofrageria casei Danielescu se umplea de doctori francezi și de dregători refugiați din Muntenia, care lăudau necondiționat calitățile de „gospodină moldovenească" ale doamnei Danielescu, precum și parfumul patriarhal păstrat încă numai în „casele boierești ale Moldovei". Mamița *trebuia* să participe la aceste mese, căci toți invitații erau informați, în prealabil, că n-aude tocmai bine, și-apoi distincțiunea fără cusur a mamiței, cu toată timiditatea ei, îmbrăcămintea ei neagră și corectul ei accent franțuzesc, aveau pentru „atmosfera patriarhală" același rol ca și afumatul cu rășină de brad.

Epoca războiului însemnase pentru Andi un fel de vacanță de părinți, al căror suplinitor acasă el era.

Nu se mai auzeau strigăte la bucătărie, și totuși, servitoarele nu-și făceau mai mult de cap decît în epoca certurilor zilnice și a controlului amănunțit.

Într-adevăr, casa familiei Danielescu, în timpul zilei numai cu mamița, cu Andi și copiii, avea farmecul arhaic al vechiului Iași, farmec făcut din lene la fereastra cu flori și coline albastre, din reverie, din lecturi, într-un cuvînt, numai din acele activități sau inactivități lipsite de asprimea luptei pentru viață, îndulcite și patinate de un lirism ușor melancolic — cum vechile oglinzi sînt ușor fumurii —, care de la o vreme dă și bărbaților acestei atmosfere un fel de feminitate, numită de munteni, protector, „farmecul moldovenesc".

Ultimii doi ani de liceu îi preparase în particular, singur în odaia lui de lîngă odaia lui Luchi, sau mai ales în „hulubărie", adică în odaia solitară cu balconaș de lemn înălțat deasupra casei, ca un observator, cu vedere spre colinele Iașului, ceea ce-i dădeau o aeriană intimitate în plin cer. Această odaie fusese construită de domnul Danielescu după ce devenise proprietarul casei, cu scopul de-a lucra acolo, ferit de țipetele copiilor și de zgomotele casnice. Avea sobă vastă, masă de lucru, bibliotecă, o canapea și cîteva fotolii vechi, aduse din casa mamiței. Andi-i împodobise un părete cu cele două portrete de tinereță : al mamiței și al tînărului Iustin Danielescu, fantoma tatălui lui Andi.

Acolo, în hulubărie, trăia la o parte de părinții lui, fericit însă că-i vede-n fiecare seară sănătoși, prosperi și mai îngăduitori în distrata guvernare a casei, fericit că nu mai e vecinul ietacului lor, interzicîndu-și să-i judece, să-i comenteze sau să inventarieze cu luciditate viața lor deafară. Învăța și citea mult în aeriana hulubărie, pe care-o mobilase cu lucruri vechi din pod, în armonie cu cele de pînă atunci, ordonîndu-și orele de lucru meditativ și orele de lene armonioasă.

Așa că în timp ce vechiul Iași dispăruse pentru mai toți ieșenii, rămînînd un fel de amintire de pastel în mintea unora ; în timp ce societatea românească, mobilizată sau sedentară, căpăta o nouă configurație colectivă și individuală ; și în timp ce adolescenții de vîrsta lui Andi, participînd indirect la război, deveneau o nouă emisiune de suflet social, generație mai precoce decît precedenta, mai puțin romanțioasă, mai energică-n fapte, mai teme-

rară-n gînduri, mai cinică în apetituri, mai realistă și mai aprig senzuală, Andi, în hulubăria lui, devenea sufletește un supraviețuitor al vechiului Iași, refugiat în această nouă arcă a lui Noe, care plutea deasupra deluviului vieții recentului oraș, pe apele de liniște ale văzduhului cuprins de culmea dealurilor.

În această epocă se simțise legat printr-un fel de complicitate afectuoasă și înduioșată de bătrînii maniaci ai Iașului, care mai apăreau din cînd în cînd în casa părintească : domnul Kuparencu, fost, pe vremuri, prim-președinte al Curții de apel, și profesorul Ivănescu, vechiul dascăl de istorie al domnului Iustin Danielescu, pe pulpana gloriei căruia își pleca umil fruntea.

Înainte de război, aceste „căzături", acești oameni impăiați cu ticuri îi inspirau o instinctivă aversiune și o compătimire schițată numai cerebral. În timpul războiului, însă, o dată cu completarea mobilierului hulubăriei cu vechituri din pod, căpătase o simpatie spontană pentru acești bătrîni, de care-l lega doliul comun al trecutului mort, simpatie devenită afecțiune prietenească. Devenise *camaradul* lor, căci în acele timpuri nu viața îl chema pe Andi, ci trecutul, așa că devenise camaradul lor retrospectiv întru acest trecut, tocmai în vremea cînd se legau camaraderiile întru activitatea cea mai crîncenă a războiului. Îi invita la el în hulubărie, unde le făcea cafele negre și le era partener la panțarolă.

— Așa băiet nu s-o mai pomenit ! proclama domnul Kuparencu cu un ușor pocnet al danturei.

— Ha ? îl întreba domnul Ivănescu, închizînd cu deferență poarta casei.

— Așa băiet nu s-o mai pomenit ! urla congestionat, cu ochi mînioși, domnul Kuparencu, fiindcă încă de pe cînd prezida la Curtea de apel se deprinsese să vorbească încet, ca să-i deprindă pe avocați și grefieri să fie cu ochii în patru, uitînd o clipă că Ivănescu e „ramolit și surd".

— Adevărat, bine-ai zîs, o vorbă ! aproba în fiecare zi domnul Ivănescu aceeași „vorbă" a domnului Kuparencu, fără să se mai „formalizeze" de ton, fiindcă știa că președintele „e ramolit și-l supără dantura".

Andi era cu ei ca un al treilea bătrîn, care tăcea și asculta spusele celorlalți. Trăia cu ei într-un trecut și printre amintiri cunoscute nu din experiența lui, ci numai

din vorbele lor, familiarizîndu-se atît de tare cu acel trecut și cu acele amintiri, încît dac-ar fi fost transpus, printr-un miracol, cu patruzeci de ani în urmă, ar fi putut participa la seratele coanei Catinca Chiunoaia sau Frăsînica Zmău, ar fi putut, interpela, cu poreclele lor, pe mai toți boierii și intelectualii Iașului de-atunci, ar fi putut vorbi, în largul lui, cu colegii de la Curte, și-ar fi putut nuanța cu clopoțelul prezidențial marile dezbateri judiciare de atunci.

Prezentul, adică războiul, apărea rar în convorbirile bătrînilor, fiind pentru ei ca o fereastră zidită, care ar da pe un cimitir. Andi împărtășea fără efort atitudinea lor; și-n anul o mie nouă sute șaptesprezece Andi avea abea șaptesprezece ani, dar în tovărășia bătrînilor și-n atmosfera hulubăriei devenise bunicul propriei sale tinereți, pe care-o lăsa în umbră, bucurîndu-se de ea ca de ceva exterior, zărit în oglindă ca la fereastră.

Nu cunoscuse încă trupul femeii, și se ferea să-l dorească. Uneori numai — cum ar răsturna vîntul un mănunchi de garoafe de pe pervazul ferestrei în casă — inima-i trimetea o zvîcnire apăsată în sînge, parfumîndu-i-l parcă pipărat, arzător, îngreuindu-i-l tulbure. Trecea.

De altfel, dragostea trupească era atît de stins asociată în mintea lui cu o scenă privită cu ochii copilăriei, și cu altele ascultate de urechile adolescenței pure în ietacul părintesc, încît spaima, vechea spaimă — „Asta a spus-o Zmeul" —, veghea între dorință și faptă.

Dar în timpul anilor războiului își dăduse seamă de frumusețea lui cu mai multă îngrijorare și umilință decît mîndrie, văzînd-o că *trăiește* în ochii mai tuturor femeilor ca o amenințare.

De mic copil, Andi auzise exclamațiile:

— Păpușică! Ah, ce copil frumos! Vai, ce adorabil e! Bombonică!

Și de mic copil măgulirea cuprinsă în aceste exclamații nu-i micșorase neplăcuta senzație a pupăturilor țepoase, tabagice sau vinifere ale bărbaților, a pupăturilor pocnitoare, vîscoase și colorate ale femeilor, precum și-a dezmierdărilor care-ți lasă mîncărimi și mirosuri străine pe obraji.

La zece ani i se spunea „Fetița", deși purta părul scurt și nu se juca cu păpuși. Avea ochi gravi, cu gene atît de bogate, că toate clipirile erau catifelat vizibile, pă-

rînd lente și plutitoare ; și desenul buzelor era astfel reliefat, că păreau pururi deschise pe-o respirație de somn surîzător, așa că nările nasului perfect drept păreau conturate de ușoara dilatare a unui parfum de floare delicată.

La treisprezece ani simțise pentru-ntăia oară fulgerul în sînge al femeii și scîrba de tine însuți pe care ți-o lasă. De la zece ani doamna Danielescu îi luase profesor de pian, pentru a justifica simbolul măștei lui Beethoven, atîrnată în salon, cu o expresie crîncen mahmură, deasupra pianului care făcea parte din mobilierul obligator al unei case de intelectuali ieșeni. Doi ani Andi luase lecții de pian cu un elev de la Conservator, după plecarea căruia trebuiau să deschidă nu numai ferestrele salonului, dar și pe celelalte, și s-afume. Andi nu progresa cu acest artist mirositor. Convinsă că femeile au înnăscută „pedagogia artelor", doamna Danielescu îi angajase o profesoară de pian. Lua lecțiile în salon, cu ușile închise. De la a doua lecție profesoara începuse să miroase mai tare a parfum și să-și îngrijească mai amănunțit unghiile. Se așeza la pian pe un scaun lipit de al lui Andi, și după fiecare gamă îl apuca de mîni, explicîndu-i cum trebuie să ție degetele, cum trebuie să apese clapele, în timp ce-i frămînta mîinile ca pe-o batistă.

Apoi îi lăsase mîinile, dar începuse să-și lipească pulpa de piciorul lui Andi — chipurile, ca să apese pedala cînd trebuie : și făceau game ! Într-o zi, după ce apăsarea pedalei devenise din ce în ce mai sacadată, profesoara îl acoperise cu o sărutare pe buze, care-o lăsase cu ochii închiși și nările palide, iar pe Andi, cu buzele umed umflate, cu obrajii aprinși și ochii lucioși, avînd expresia de nevinovăție echivocă a copiilor goi în tunici subțiri, purtînd pe cap cununi de roze, îmbătați la mesele lui Neron, pentru a îmbăta la rîndul lor și altfel decît vinul ochii patricienilor romani.

După această lecție de pedală, îl scuturase o scîrbă atît de violentă, încît își arsese gura cu apă îndoită cu colonie, neputînd nici să mănînce în seara acelei zile, îngrețoșat de propria lui gură, presimțind actul impur pecetluit în ea.

Crescînd mare, devenind adolescent, scăpase de mîinile care-l vămuiseră în copilărie. Femeile nu-l mai apucau de gît, de gușă, de bărbie și de pulpe, nu-l mai dezmierdau ca pe pisicile de Angora. Era prea mare ! În schimb,

îl *priveau*. Îl priveau cu ochi de bărbat care măsoară o fecioară frumoasă.

Și tocmai în aceste clipe, pe chipul lui pur tresărea surîsul echivoc și tulbure de „femeie care minte".

Intraseră două chipuri feminine în sufletul lui, dar nu aievea.

Fiecare chip era legat de-o întîmplare ; un chip, n-avea nume, celălalt se numea Dana.

Iată cum o cunoscuse pe Dana sau, mai exact, cum o văzuse. În toamna anului o mie nouă sute șaptesprezece, într-o amiază, spre asfințit, se coborîse pe Sărărie la vale, apucînd-o pe-o străduță laterală, de unde se vedeau albastre în pulberi de chilimbar dealurile Galatei. Străduța era pustie ca o biserică dezafectată. Soarele apunea auriu, și lumina era moldovenește blajină, ca mirosul păpușoilor copți la focuri de țară.

Și deodată începuseră, ca pentru nouri de grindină, toate clopotele bisericilor. Oameni, ieșiți ca din pămînt, trecuseră în goană, întorcînd spre cer fețe speriate, ca și cum din mitologie ar fi evadat umbra lui Hercule cu bîta în mînă, fugărindu-i. Venea un Zeppelin — așa spuneau cei fugăriți — și o escadrilă de avioane germane de bombardament. Din casa cu aspect foarte provincial, în dreptul căreia Andi se oprise, ieșise un bătrîn cu fes pe părul alb și papuci brodați în picioare, oprindu se în mijlocul florilor de toamnă cu palma streșină deasupra ochilor.

Îl zărise pe Andi.

— Drăguță, ia poftim mata în casă. Acuma nu-i de stat afară.

Intrase.

Sînt case și-ncăperi pe care trupul le cunoaște de ani, dar sufletul se simte-n ele străin ; și răsar altele, necunoscute trupului, și sufletul în ele e la el acasă. Andi intrase într-o casă pe care o *recunoștea*, deși n-o văzuse niciodată ; atmosfera ei deschidea o filă a aceleiași cărți cu flori presate, ca și hulubăria. S-auzeau bătăile unui pendul, pe care desigur că bătrînul cu fes, șuit pe un scaun, îl întorcea o dată pe săptămînă, controlîndu-i ora după a cronometrului cu inițiale mari de argint din buzunarul jiletcei de pichet. Dușamelele erau atît de bine ceruite, încît picioarele alunecau dimpreună cu covorașele care le acopereau. Pe un dulap cu oglindă, lîngă o cutie

rotundă de pălării — darabană pentru șoareci — se coceau gutui și pe-un ziar se uscau romanițe. Nevasta pensionarului avea tulpan alb. Jucaseră pînă atunci o concină pradată, la o măsuță rotundă cu două jeturi și două tabarete.

Era atît de bun și de familiar albastrul provincial al cerului văzut din casa lor prin cușca unui canar galben, atîrnată de fereastră, că te-așteptai s-apară nu aeroplane, ci cărțile cu care Dumnezeu își face pasiența în fiecare seară pînă cînd luna îi aducea ulciorul cu lapte abea muls.

Și-ntr-adevăr, cerul albastru se-nserase vid.

— ...Da' mai stai mata, da' nu pleca fără să iei o dulceață...

Și apăruse în fața bunicei cu tulpan alb nepoțica bătrînilor, aducînd pe-o tablă acoperită c-un șervet alb un pahar de apă, linguriță și o farfurie de cristal cu dulceață de caise. O jumătate de caisă, de culoarea soarelui pe zările cu grîu copt, suav cărnoasă, în care, albă ca o camee, migdala sîmburelui se-ncrusta.

Și o dată cu parfumul caisei care se topea în gură, ochii lui Andi, ridicați, recunoscuseră-n obrajii fetei culoarea albă a migdalei din caisă, și-n păr, păr lung și împletit în cozi, același aur copt, al soarelui, al grîului și al caiselor. Surîdea.

Bătrînii o chemau Dana.

Nu schimbase cu ea nici un cuvînt.

Atît. De-ajuns ca să existe în această Arcă a lui Noe a hulubăriei și parfumul blond al tinereții unei fete.

În iarna aceluiași an întîlnise și pe-al doilea chip de față adus de suflet în hulubărie.

Ninsoarea căzuse două săptămîni în șir, prefăcînd Iașul într-o cetate de albe monastiri în care cioarele veniseră să-și ție marele sinod.

Îmbrăcat în scurteica tatălui său și cu căciulă brumărie pe cap, Andi rătăcea în necunoscutul alb al orașului, pe străzi care subt omăt își pierduseră numele și vîrsta. Totul renăscuse în alb sculptor. Conturul caselor avea naivitatea strîmbă și diformă a sculpturilor în miez de pîne făcută de copii și amorul lor bosumflat și candid. Micșorate de omătul care le lua colțurile, ferestrele păreau ochi de urși albi, — de zahăr; nu oamenii priveau prin ele, ci ele singure erau ochii și privirea oamenilor de omăt.

Circulația vehiculelor era întreruptă. Rarii trecători, cu gulerul ridicat, cu bărbia-n piept și mîinile înfundate în buzunarele paltoanelor, gîrbovi subt zăpadă, mergeau greoi ca scafandrii în fundul de mărgean alb al mării.

Omătul părea că și așteaptă copiii să iasă de la școală, ca un mare Saint-Bernard, și să-i ducă pînă acasă. Dar fulgii care de-atîtea zile cădeau pe oraș, cădeau și-n suflet, reclădindu-l din mirări de-ale copilăriei care se deșteaptă din somn, dîndu-i o intimitate moale de albe contururi.

Fata răsărise din omătul sufletesc și ceresc al clipei fumurii frămîntînd un bulgăr de omăt. Pentru cine? Ulița era pustie. Pentru ea, cum ai glumi cu tine însuți. În mizeria războiului, mergînd, pesemne să facă coadă la o brutărie pentru o pîine de făină integrală, se oprise o clipă în omăt, — în raiul o clipă deschis al copilăriei. Fata cu obraji rotunzi de măr, cum sînt obrajii fetelor sănătoase, iarna mai ales, cînd merele-s o amintire. Avea pe cap o căciuliță roasă, palton sărăcăcios de refugiată și-o tinerețe-n dinții albi pe care nici un ger n-ar fi putut s-o zdruncine. Fără șoșoni, se oprise în zăpadă, frămîntînd un bulgăre. Și iată că omătul aducea o țintă glumei albe.

Andi trecea. Văzînd-o că se joacă în omăt, aparținîndu-i ca un gînd al lui, în clipele acele de alb copilăresc, își ridicase capul.

Cu bulgărul rotund și închegat și brațul gata să pornească, fata încremenise. Buzele destinse în surîsul glumei combative reveniseră, acoperindu-i dinții. Îl privea pe Andi trecînd, cu ochii spre profilul lui, cu un oftat parcă-n azurul ochilor albaștri, așa cum privești toamna cerul luminat în care se călătoresc cocorii, vara, soarele, vacanța...

Uitase bulgărul din mînă asupra căruia ochii lui Andi se plecaseră zîmbind. Ochii fetei urmaseră privirea lui Andi. Descoperise și ea gluma uitată în mîna roșie de frig. N-avea mănuși. Și iar zîmbise cu dinții descoperiți, uitîndu-se timid, întrebător la Andi și la bulgăr, la bulgăr și la Andi, ca și cum pe rînd i-ar fi-ntrebat: „Bulgăr alb, să te arunc ca-n recreațiile de la școală, din vremurile bune?"; și pe Andi: „Băiat frumos, care-ai trecut departe, sus, prin sufletul meu, să-ți arunc un bulgăr alb?" I-l aruncase, dar nu ca la bătaia cu omăt, ci moale, încet, — căci flori n-avea în mînă fata cu obraji de măr subt căciulița roasă.

De-atunci n-o mai văzuse.

Ca printr-un cer dus, ceva din el trecuse prin ochii ei albaștri. Și uneori, sus în hulubărie, închizînd ochii, putea să trăiască o clipă în acest cer care fusese-al lui.

Acestea erau cele două chipuri de fată care în anii războiului intraseră în hulubărie. Încolo, din aspectele feminității, aducea la el frînturi. Cîte-un obraz de fată, zărit în treacăt la fereastra unei case, îl ținea minte și uneori îl evoca, *obrazul*, nu mai mult, rumeneala lui, frăgezimea lui, ca pe-o rodie la care te uiți, din care nu muști. Odată, noaptea, zărise la fereastra luminată a unei case mișcarea unui braț gol, ridicat, se vede, ca mîna să înnoade părul la ceafă, zărise totodată și începutul galeș al sînului deșteptat din somn de mișcarea brațului. Păstrase-n el scurta arătare, ca un fragment luminos de marmură antică.

Altădată zărise o ceafă de fată care se spăla pe cap, cu părul clăbucit în apă.

Se mulțumea cu aceste cioburi, cu aceste bucăți desprinse din trupul femeii, pe care trup nu-l cunoscuse și se ferea să-l dorească.

În toată această epocă, ochii de viol pe care femeile îi îndreptau spre el îl îndepărtau de ele, umilindu-i bărbăția latentă — așa cum viața de atunci, a războiului, lipsită de feminitatea oarecum pasivă a vieții ieșene mai ales, din timpul vechi, îl îndepărta de ea, într-o visare a vieții alcătuită din fragmente de trecut. Trăia, cu vitalitatea amorțită, o viață lipsită de luptă, o viață care n-avea ritmul sacadat al pasului elastic pe pămîntul dur, ci curgerea lină a gondolelor prin lagunele Veneției.

La vîrsta cînd adolescenții încep să iubească o fată, purtînd pe suflet mărțișorul numelui ei, Andi nu iubea pe nimeni și nici nu simțea nevoia iubirii, căci fragmentele de feminitate pe care uneori le evoca nu erau dragoste individualizată, dorință de cineva anume, ci elemente decorative ale sufletului, manie de colecționar de cioburi în care frumusețea e victimă, nu învingător, deșteptînd duioșii și compătimiri, nu pofte. Un băiat tînăr, după ce-a văzut o fată frumoasă pentru inima lui, așteaptă clipa cînd îi va putea spune : „Te iubesc", — și aceleași cuvinte, spuse de buzele ei, cuvinte care vor da aromă vieții ca primăvara pămîntului. Dar Andi tocmai de aceste cuvinte fugea și se temea. El iubea tăcerea fetelor lui imagi-

nare, adică deplina lor pasivitate, și libertatea grațios înviorată, dar neprimejduită de realitatea lor, pe care aceste fantome i-o lăsau.

Închipuirea lui nu-și situa fetele pe bănci subt lună sau subt tei, cu el, un Andi visat, de mînă, sau cu obrazul lor pe umărul lui, așa cum apar fetele întîia oară în visurile adolescenților curați. El le vedea pe fetele închipuite în case bătrînești, așa cum sînt și florile acolo, și tinerețea lui n-o auzea bătîndu-i în inimă alăturea de ele, ci se vedea ca un bunic, zîmbind cu bunătate frăgezimii lor.

De altfel, aceste clipe sufletești, în care feminitatea apărea, el le situa în trecut, nu în prezent sau viitor, ca și cum, cu sîngele pacificat de mult, și-ar fi *amintit* aceste clipe, și nu le-ar fi trăit în prezent cu presimțiri de înfăptuire în viitor. Astfel, și aceste visări premergătoare dragostii nu aveau parfumul de iarbă crudă al sîngelui care se deșteaptă, ci mirosul de colb al muzeelor.

În această epocă nu-i plăcea să vorbească. Vorba, sunetul articulat, avea o actualitate supărătoare pentru el, atribut al vieții prezente, nu al trecutului. Din această pricină, deși era atent și serviabil în raporturile lui cu oamenii, nu-și dădea seamă că deseori tăcerea lui era o gravă necuviință socială. Alături de cineva era în stare să tacă o oră în șir, fără ca tăcerea în doi să fie pentru el penibilă sau s-o considere ca un semn de plictiseală care îngheață vorbele ca apa în putini. Tăcerea pentru el era ca o lectură fără litere; socotea tăcerea vecinului ca o altă lectură, cum ar fi, de pildă, în tren, pe aceeași banchetă. De aceea, spre deosebire de majoritatea oamenilor stîngaci cînd tac și neliniștiți de aceste tăceri care le dau frămîntări, tuse, ticuri și priviri ca de pe scaunul dentistului, aceste tăceri în societate îi lăsau lui Andi o dezinvoltură vegetală de copac care tace alături de alt copac, fiind totuși buni tovarăși.

Vorba „mîine" îi suna ca amenințare de trîmbiță sunînd mobilizări. De asta o evita. Viața îi apărea respingător vulgară, nu fiindcă o compara cu altfel de viață, ci fiindcă o situa față de o ficțiune, în perspectiva acestui trecut care-l debilita, făcîndu-l să i se pară vulgar tot ce era și puternic, tragic puternic în dezlănțuirea crîncenă a războiului.

Și Andi nu-și dăduse seama că începea să trăiască la fel cu mamița, alături de un cufăr cu păpuși. Mamița, după ce delicatețea ei de fată se lovise de copitele Taurului, s-ar fi putut refugia tot în *viață*, adică în altă dragoste, înșelîndu-și bărbatul, ca mai toate femeile. Ea, însă, preferase păpușele moarte, care nu pot dezamăgi. Cufărul cu păpuși era un cimitir în care bucuriile mamiței erau flori de cimitir.

La fel și Andi. Exact în anul mobilizării, înfricoșat de atmosfera casei părintești și de perspectivele cu care îl amenința, dorise evadarea, plecarea de acolo în largul vieții. Și războiul îi adusese ceea ce dorise, altă viață, chiar sub ochii lui, în Iașul lui. Și-n loc să intre-n viața nouă, deodată, cum te arunci în apă rece, șovăise, cumpănise, meditase și revenise *mai adînc* în casa din care o zvîcnire a vitalității tinerești voise să-l arunce.

Războiul era în țară, în oraș, în toți copacii — care pe atunci nu mai însemnau decît lemne de foc și de sicrie ; în toți oamenii, de pe front și dindărătul frontului, căci toți ardeau în marele cuptor ; în cerul care nu mai era al aștrilor, ci al mașinilor de moarte, — dar sus, în hulubăria lui Andi, războiul nu era.

Zile întregi Andi le petrecea singur în hulubărie, cunoscînd o izolare desăvîrșită, asemănătoare cu aceea pe care-o știu cei care locuiesc în mansardele orașelor mari. De acolo, dintr-o mansardă, nu mai aparții orașului care devine o întindere de acoperișuri plutitoare în cer, ci vidului albastru, ca și hornurile al căror mut tovarăș devii. Hulubăria lui Andi nu era tare înaltă, dar Iașul are case joase, ulițele mici mai ales, așa că odăița lui Andi, de la etaj, domina, lăsîndu-l numai cu acoperișurile, cu vîrful copacilor, cu cerul și cu dealurile, *singur*, deasupra războiului. Unicul aspect al războiului pe care-l accepta la el era vibrația aceea de orgă funerară a coloanelor armatelor rusești, care soseau cenușii, cu mersul lor toropit de fluvii îngroșate de îngheț. Le asculta prohodul pornit dintr-o zare, pierdut într-alta, și urmărea de la fereastră plutirile încete ale norilor, avînd impresia că el e voievodul mort, acoperit de flamurile norilor, purtat de oastea gravă a bărbaților cu bărbi și cizme nalte, pe hotarul șters al vremii.

Astfel trecuse prin război, înălțat în hulubărie, cu doi bătrîni, cu mobile vechi, cu lecturi solitare, cu meditații

dulci ca și colinele de zare ale Iașului, și cu vechiul Iași, devenind sufletește un cetățean al trecutului și al utopiei.

Din această atmosferă de singurătate, de viață prăfuită și fantome de oameni, trecuse de-a dreptul, la nouăsprezece ani, la Școala de artilerie din București, unde-și făcuse stagiul ca voluntar, înainte de-a intra la Universitate.

Plecase dintr-un Iași năuc și ruinat, care încă nu revenise la vechea cadență și la vechile obiceiuri, și, despărțit pentru întîia oară de orașul său, tînjise după el moldovenește, prefirînd asupră-i culoarea de cer a colinelor privite din hulubărie și tihna armonioasă a vieții de acolo.

În ceasurile de cazarmă dură, cînd totu-i de metal, cînd vorbele — mai toate ordine — sînt ca de ciocan pe nicovală, și disciplina ca o țeapă în care sufletul e tras să stea drept, milităreşte drept, cu mîna la capul care e numai un pretext pentru salutul superiorilor — vorbele în gînd rostite, cu amplori de bucium, „casa noastră de la Iași", „Iașul meu", „părinții mei", îi dădeau un nod amar în gît și umezeli în ochi de căprioară cu picioarele tăiate.

În această epocă pachetele săptămînal trimise de la Iași, de către mama lui, cu bunătăți făcute acasă, îi dădeau bătăile de inimă ale expatriatului față de tot ce vine din țara lui, nu din pricina conținutului — niciodată nu stimase mîncarea — ci fiindcă veneau *de-acasă*. Strîngea hîrtiile pachetelor într-un dulap, ca pe niște scrisori de dragoste. Ș-abea acolo, între străini, în orașul muntenesc, Andi simțise profunzimea dragostii de părinți și neatîrnarea acestui sentiment față de valoarea obiectivă a părinților. Buni sau răi, ipocriți, vulgari, parveniți — dar erau părinții lui. Afecțiunea lui pentru ei nu era o răsplată în care convertea calitățile lor — ci *afecțiunea lui* pentru *părinții lui*. Erau încorporați în egoismul lui.

În această privință Andi era ca acei oameni care-și critică mereu țara, cîrtind-o cu luciditate în orișice prilej, făcînd mereu comparații umilitoare între ea și alte țări — alese pe sprinceană — și care abea în străinătate își dau seamă că sînt „patrioți" și că sentimentul acolo descoperit nu numai că nu împărtășește atitudinea lor din țară, dar că e sporit și exaltat penitent de amintirea fiecărei critici și injurii adusă odinioară țării lor.

Imperfecțiunile descoperite dureros, și încă din copilărie, ale părinților săi nu numai că nu-i micșoraseră dragostea pentru ei, dar i-o făcuseră mai trainică, mai rezistentă și mai complex altoită în adîncimile ființei lui — spre deosebire de alți copii care-și idolatrează părinții în copilărie, fără rezerve, fără luptă, deci superficial, acordîndu-le, fără să-și dea seama, exagerările unui sentiment hărăzit nu lor, ci femeii, adică dragostii, la a cărei apariție de mai tîrziu dragostea de părinți, lipsită de substanță, cade, lăsînd în locul-i o recunoștință cerebrală și o înduioșare la fel confecționată.

Acolo, la Școala de artilerie, între camarazii lui de vîrstă —, de fapt, numai de uniformă — se simțise izolat de ei în timp. Ei trăiau în anul o mie nouă sute nouăsprezece ; el într-un an nehotărît, al unui timp nehotărît, dar al trecutului.

Avea față de ei, față de vorbele, de judecățile și comportările lor mirarea pe care, la ei acasă, o aveau bunicii lor cînd îi vedeau atît de altfel decît propria lor tinerețe și de-a copiilor lor. Erau impudici sufletește. Spuneau tot ce le trecea prin minte, fără de perversitate, dînd dovada unei impudori animale, a unui exhibiționism candid. N-aveau secrete unii față de alții. Fiecare cunoștea pe „metresa" sau pe metresele celuilalt. Cuvîntul „iubită" dispăruse, ca și valsul. Fiecare își aducea amintirile în comun, cum ai fuma o țigară începută de altul, trecînd-o altuia să o sfîrșească. Prieteniile, marile prietenii romantice în doi erau înlocuite de camaraderii : tovărășii la sporturi, la chefuri, la fapte, nu părtășii la sensibilitate, ca în prietenie. Vorbeau unii cu alții cu o familiaritate glumeață, fără de întristare, de cusururile „bătrînilor", adică ale părinților lor, căci în mediul muntenesc — mai energic și poate mai puțin ipocrit și sentimental decît cel moldovenesc —, copiii, deveniți adolescenți, spun părinților pe față „bătrînii", plural care-i urcă în același pod cu vechituri, sau care poate reeditează simbolic ritul antropofag care obligă pe copiii unor triburi negre să-și mănînce cu filială duioșie părinții după ce aceștia, urcați într-un copac, nu mai au destulă vlagă să reziste la scuturăturile produse de puterea brațelor progeniturilor.

Dar aceste cusururi ale părinților, aduse cu gamela la masa comună, nu erau o critică dureroasă a părinților —

ca cea acumulată de tăcerile lui Andi —, ci mai degrabă contrastul colectiv, ridicol ca o modă învechită, dintre generația părinților și generația copiilor sensibili numai la această diferență înregistrată c-un fel de ironică desfătare, identică la toți.

În sufletul acestor camarazi de sabie și uniformă, Andi observase dispariția „fetelor" ca un gol într-o oglindă, înainte de-a o observa în viața socială cu o melancolie care-și găsea parfumul numai în versul lui Villon :

„Mais où sont les neiges d'antan?".

Cuvîntul „fată" își pierduse cozile împletite în sufletul acestei generații de băieți înainte ca tunsoarea băiețească, devenită modă imperativă, să confirme și să exprime concret ceea ce mai de mult se împlinise sufletește. Un nou chip apărea, de vîrsta fetelor de odinioară, dar cu mască agresivă, cu roșu-n cutiuță, nu din inimă venit pe obraji : cu pulpele sportiv descoperite pînă la genunchi și-un gest al mîinii, bărbătesc energic, importat și din tranșee, și din Anglia, gest cu care mîna fetelor de-acum putea cel mult boxa și *knouk-out-a* o inimă, dar nu să moaie-n ea, cu gestul mîinii fetelor de-odinioară, un fulger alb de gît de lebădă.

În mediul acestor viitori sublocotenenți ai vremii sociale, Andi era respectat fiindcă nimeni nu-i bănuia debilitatea sufletească. Îl ajuta și permanența frumuseții lui, și dezinvoltura lui elegantă cînd tăcea — vechea deprindere —, și zîmbetul acela de „femeie care minte", interpretat ca un semn de urzicătoare intelectualitate. Pe stradă, cînd ieșeau de la cazarmă, grupul în care era Andi atrăgea în serie ochii femeilor, dînd grupului o mîndrie colectivă, parcă de proprietar indiviz al unui ogar de rasă. Îi atribuiau nenumărate „aventuri" și situîndu-l pe alt plan decît al lor, plan singular, nu se mirau că nu participă la confidențele comune.

Porecla „Hamlet", care i se dăduse la Școala de artilerie de către această generație, arată atitudinea ei globală față de Andi.

Și în timpul acestui an „Hamlet" tînjise moldovenește, copilărește, după casă, părinții și atmosfera de la Iași, cu sufletul de Ofelie mai mult decît de Hamlet.

Și în sfîrșit se isprăvise și serviciul militar.

Războiul trecuse, refugiații plecaseră din Iași, și vechiul Iași din hulubărie, cu tăcerile lui, cu oamenii lui trimiși și cumsecade, cu fetele lui toate crescute, imaginativ, în case de bunici, debarcase din hulubărie pe străzi, în case, pretutindeni în vechile sale hotare, rămînînd de pe urma războiului cu refugiați asimilați și ruși fără de patrie, cu mirosuri de spital, cu plosnițe în toate casele, plosnițele marelui război, cu copacii Copoului tăiați, cu bărăci de lemn, cu depozite de fraude militare, cu ceva „bodegi", acum exotice în Iașul crîșmelor, cu multe automobile, dar toate părînd că au ieșit dintr-un spital de automobile, cu o Curte marțială, sucursală a războiului în timp de pace, cu străzile pătate de păcură și de ulei, cu cimitirele aglomerate, cu casele și mai părăginite, cu palatele și mai prăbușite și cu tramvaiele ieșite parcă dintr-o preistorie a vehiculelor în Iașul de după război.

Se regăseau pe străzi vechile figuri ale familiei ieșene, îmbrăcate încă, dacă nu cu uniforme, măcar în ștofe militare. Și toți aveau aerul mahmur al celor de easă, care, după sindrofie, adică după plecarea ultimului musafir, își scot gulerele scărpinîndu-se, își pun papucii, își deznoadă corsetele și privesc cu lehamite dezordinea lăsată de petrecerea cu vin și mese verzi, dezordine care le-a răsturnat casa de-a-ndoaselea, cu mucuri de țigări și scrum pe mese și covoare, pahare sparte, pete de cafea, nici un cîștig bănesc și presimțirea unei migrene colective.

Un „uf" general, dezamăgit, care avea o pronunțată nuanță de „of", adică un „uf" care nu înseamnă atît „bine c-au plecat odată", cît mai cu seamă: „cum? cu asta ne-am ales?" — se desprindea din Iașul scăpat de război și refugiați, după regăsirea în propria casă.

Parcă toți mai așteptau un „bis" suprem, ca la teatru, după lăsarea — privită cu incredulitate — a cortinei de fier; și toată lumea luase o atitudine asemănătoare cu a celui care stă cu pălăria pe cap, pe pragul easei, neștiind dacă să iasă sau să rămîie, dacă să-și ia umbrela sau bastonul, impermeabilul sau surtucul de vară.

Parcă toți își uitaseră profesiile, itinerariile urbane, ticurile și vocabularul de odinioară. Parcă toți se mirau mai mult decît se bucurau că nu mai bubuie tunul. Și ziarele fără „comunicate" păreau fade, și asasinatele în bandă fapte prea mărunt diverse ca să merite publicitatea

tiparului. Domnea încă nevoia isterică de „evenimente", care dădeau un aer de blazare tuturora în viața cotidiană. Parcă ar fi dorit toți încă o catastrofă, care le făcea în ciudă și nu mai venea, lăsîndu-i să trăiască pur și simplu în noianul constipat al atmosferei zilnice.

Casa părintească își reluase fizionomia dinainte de război, cu trăsături mai apăsate. Trupul doamnei Danielescu — o dată cu dezbrăcarea costumului de infirmieră, împodobit cu decorații franco-române —, recăpătase plenitudinea de odinioară, cu amplificarea dospită a vîrstei; nervii deveniseră mai vizibili ca și firele de păr alb. Începuse să privească viața ca și catalogul de la școală și ca și „socoteala" zilnică, prezentată de bucătăreasă, prin ochelarii impuși de oculist după război.

Se simțea „extenuată" după fiecare oră de clasă la școală, după fiecare cursă pe jos. Ca mai toate infirmierele de pînă atunci, foste jockey ai carității în marele derby al războiului, redevenite mame și soții pur și simplu, doamna Danielescu se socotea declasată, avînd, după cea mai mică nemulțumire din partea copiilor, sentimentul unei vaste ingratitudini sociale. Războiul o deprinsese cu gesturi de statuie alegorică, făcînd-o să prevadă pacea ca o prosternare cu muzici, invalizi și discursuri la picioarele ei de statuie cu ochi modești; pe cîtă vreme pacea nu-i adusese pe nasul de statuie decît ochelari, subt care-i pusese catalogul, mirosul de ceapă prăjită al bucătăriei și indisciplina verticală a copiilor după recunoștința orizontală a paturilor de spital de odinioară.

Domnul Iustin Danielescu era mai Iustin Danielescu decît oricînd, cu buza de jos și mai răsfrîntă — ca de o rană oratorică de război — cu pîntecul și mai rotund, cu obrajii ceva mai congestionați și fire de argint în barbă. Neliniștit de „semnele timpului" impertinent tînăr, de prăbușirea monedei românești, de revoluția rusească și de tumultul claselor de jos, care ca fluviile, după dezgheț, erau gata să se reverse, domnul Danielescu oprise timpul ca minutarele unei pendule care-i aparținea, întreprinzînd o vastă operă de reeducare socială prin sentimentul sublimului. Scria istoria războiului pentru reîntregirea neamului, în cinci volume enciclopedice, într-un stil epopeic care trebuia să redeie „bubuitul tunurilor și marșul ar-

matelor". Două operațiuni simultane îl preocupau : clasarea și *prepararea* faptelor și cultivarea cuvintelor arhaic nobile, eroic sonore. Cuvintele erau alese bucată cu bucată, cum sînt alese fructele pentru compoturile cu fructe de California. O dată găsite, cuvintele erau fierte în zeama îndulcită a faptelor „preparate" ; așa că mirosul de hoit al războiului dispăruse, fiindcă parfumul îl dădeau cuvintele, nu faptele acestui compot de epopee.

Primul volum apăruse ca o divă în aplauzele țării, reconciliindu-l pe domnul Danielescu, autorul, cu actualitatea, care, oricîte cusururi ar fi avut, nu-și pierduse entuziasmul — „această divină putere a tinereții" — pentru domnul Danielescu. Mereu pe frontul manuscris al războiului pentru reîntregirea neamului, al cărui generalisim grafic devenise, domnul Danielescu trăia în timpul zilei în birou, cu excepția orelor de curs la Universitate, apărînd în familie numai la orele dejunului și — ale mesei. Renunțase temporar la activitatea politică — din prudență : vremurile erau nesigure, steaua partidelor politice la fel — pretextînd că e absorbit complect de opera întreprinsă.

Duduia nu mai era fetița bunducă și bosumflată, care bodogănea după fiecare observație părintească, prin antrete și în odaia ei, ca o slujnicuță ; devenise o domnișoară cu „voința" ei, cu „principiile" ei și cu o predispoziție pentru îngrășare care devenea un permanent conflict sufletesc din pricina apetitului nestins pentru dulciuri. Semăna cu tinerețea doamnei Danielescu, pe cînd se numea Beatrice Lateș. Avea obrajii cărnoși, bruni, cu pieliță de piersică fardată ; ochii negri focoși, cu sprîncene îmbelșugate, îmbinate la rădăcina nasului cam gros, dar sfidător răsucit, cu nări viguros senzuale ; păr castaniu-închis, dens ca valul pădurei, și un trup cărnos, reliefat cu „decolteu superb", ale cărui singure cusururi erau gleznele groase chiar în ciorapii de matasă neagră, și brațele de „matroană", spunea Luchi. Alături de Andi, Duduia era ca un cal de Normandia alături de un cal arab, nu atît din pricina cărnii — că nici Andi nu era firav cît, mai cu seamă, din pricina osaturei. Și dacă oglinda, spre seară, îi dădea o încruntare spaniol feroce, îndreptată către odaia lui Andi, cu care mereu se „compara", ochii bărbaților mai ales — avea mai mult succes la bărbați decît la băieții tineri —, ai bărbaților de pe stradă, de-a-

casă și din casele prietenelor ei, îi ștergeau încruntarea, dîndu-i o seninătate cu buzele subțiate a zîmbet disprețuitor și nările gîdilite de mîndrie.

Nu „se-ncurca" flirtînd cu băieți tineri. Conștientă de pofta pe care o stîrnea în bărbații copți, își menaja reputația, pregătindu-se cu răbdare pentru „lovitura mare". Vroia să fie soția unui om foarte bogat. Îl aștepta ca pe-un mandat poștal expediat dintr-o Americă a viitorului. Între timp, urma la școală, învățînd conștiincios, și dădea ceaiuri prietenelor ei, atrase mai ales de frumusețea fratelui ei, pe care Duduia o specula, acceptînd darurile și serviciile lor. Între aceste prietene Andi recunoscuse pe „caisa" lui din hulubărie, pe Dana, mai caisă, poate prea caisă, cu unghiile date cu lac „Oja", cu un inel cu trifoi de zmalț pe degetul cel mic și cu atîta trufie în atitudini de parcă atunci ar fi descins din capul lui Wagner cu părul țesut din aurul Rhinului. Avea o conversație exclusiv cinematografică și se destina cinematografului, convinsă de lectura asiduă a ziarului *Rampa* că va deveni o stea.

Luchi, — privit de părinți ca o încarnare pentru uzul casei Danielescu a fenomenelor roșii din Rusia — fuma la closet, făcea datorii, juca cărți, fugea de la școală, critica în gura mare partidele politice, făcea glume „vulgare" — pretindeau părinții și Duduia — și primea cu un fatalism profesional de umbrelă subt ploaie palmele „morale" și pișcăturile fizice ale mamei lui, precum și predicele paterne ale „Apostolului".

„Edecurile" — adică domnul Kuparencu și domnul Ivănescu — nu muriseră, cum constatase imediat după război, ca un fel de jignire personală, doamna Danielescu; reluîndu-și drumul și zilele de odinioară, veneau de două ori pe săptămînă la dejun și la preferans. Cu încetul, bătrînii deveniseră indispensabili, ca întreg alaiul acelui „odinioară", revenit insinuant pe portița de dindos, [...] o dată cu pacea.

Dar acum bătrînii erau musafirii părinților lui, pierzîndu-și semnificația subiectivă de „oameni ai trecutului", căpătînd-o pe aceea, mai obiectivă, de fosile cu ticuri, de caricaturi însuflețite, cu tuse hîrîite de rîșnițe, cu danturi care zvîcnesc pocnind la fiecare vorbă, puse în batistă în timpul jocului de cărți, scoase din batistă și repuse în

gură la masă, cu gesturi firești ca cele îndreptate spre cuierul cu haine, cu un repertoriu de glume și anecdote identice ca itinerarul tramvaielor ieșene, — dînd o impresie de dezarmare, de hodorogeală, de moarte verticală și de plictiseală păstrată în naftalină.

Reîntors de la școala militară, Andi privise cu o strîngere de inimă — care-i lăsase rană — Iașul, casa părintească. Nu mai poftise pe bătrîni în hulubărie — nici ei nu s-ar mai fi putut sui din pricina scărilor — fiindcă Iașul, bătrînul Iași, nu mai era izgonit de război, înecat de război. Reapăruse. Arca lui Noe se golise de fantome. Iașul nu mai era în mintea lui Andi și în hulubărie, ci în afară, cu oamenii, casele, străzile și viața lui zilnică.

Venise clipa cînd, după ce Andi visase Iașul, din odăița de sus, trebuia să trăiască în Iașul descins din visul lui.

Iașul... casa părintească.

Se simțise din nou singur, îngrozitor de singur cum nu fusese nici la școala militară, în mediul, străin lui, al generației lui, dar departe de Iași.

Acum era în Iași. Și Iașul? Unde era orașul armonios? Unde?

Se simțise expatriat, în surghiun, alungat din orașul minței lui în orașul real. Lui Andi războiul îi dăruise icoana unui Iași trecut, dar socotit de mintea lui ca un Iași posibil, cîndva, după războiul lung — icoană pe care pacea i-o luase, interzicîndu-i-o și-n viitor. Și-acuma își vedea orașul așa cum era: o mahala care-și dă aere de Vatican românesc, în care papalitatea spiritualității naționale s-a constituit singură prizonieră între zidurile cetății sale.

Iașul intelectual!

O!

Pretenția că-n toate casele oamenii meditează cu fruntea-n palme, ca și cum fiecare casă ieșeană ar fi domiciliul cîte unui Hamlet care-ar descoperi că-i ceva putred în Danemarca țării lui, cînd de fapt toți joacă cărți, ca să treacă timpul, toți beau, ca să treacă timpul, toți dorm, ca să treacă timpul, bîrfesc, privind cu ochi de soacră spre restul țării, ca să treacă timpul.

Și timpul trece, și ei rămîn la fel.

Și se plictisesc, o! se plictisesc fioros!

Faimoasa „pace ieșană" nu-i decît vidul unui căscat astronomic...

O ! cum recunoștea în ipocrizia ieșană minciuna casei lor „patriarhale". Același apostolat în afară, și-același fum de rășină, și-aceeași mamiță pentru musafirii de gală, — și-aceeași acreală, și-același ietac cu dialoguri conjugale înlăuntru.

Nici nu mai îndrăznea să intre în hulubărie.

— Andi slăbește ! constata în fiecare zi cu invidioasă furie Duduia, convinsă că Andi deține o rețetă specială pe care nu vrea să i-o transmită și ei.

Rețeta lui Andi era dezgustul de toate cele. Nu suferea fiindcă era închis în cușcă, ci fiindcă acea cușcă nu era așa cum o visase.

Nu se mișca din casă. Ieșea din odaia lui numai la dejun și la masă. Zile întregi ședea lungit pe pat, cu ușa încuiată. Dar asta nu însemna că se izola de restul casei. Dimpotrivă, singurătatea lui avea configurația casei părintești și a întregului Iași. Cu acea pasiune, aproape isterică, a celor care după ce n-au putut adormi într-o odaie străină din pricina ploșnițelor încep să le pîndească, asasinîndu-le cu voluptoasă scîrbă, vînîndu-le mereu, fericiți cu cît descoperă mai multe și dezamăgiți cînd nu mai găsesc nici una, Andi culegea, descoperea toate micimile și meschinăriile casei părintești, precum și cele aflate la dejun și masă din gura părinților despre celelalte case, aducîndu-le-n odaia lui, unde începea să le complice, să învenineze și să le *generalizeze*. Pe orișice om îl trecea prin ciur, pînă ce-i descoperea păcatele, cu o desfătare dureroasă ca scărpinatul cînd ai urticarie, ceea ce-i sporea dezgustul și de el, și de rest.

De îndată ce se închidea în odaia lui, un demon mîrșav îi încăleca sufletul, gonindu-l cu pintenii în burtă, prin tot ce era prozaic, meschin, vulgar și josnic în viața împrejmuitoare.

Închidea ochii și-l vedea pe tatăl lui mîncînd la masă cu cuțitul, împlîntîndu-și-l adînc în gură, cu o îndemînare de scamator, care-i dădea lui Andi perfida așteptare a accidentului posibil și panica lui ; vedea capul lui de apostol poticnindu-se ca globele de saca, la fiecare înghițitură enormă, mai-mai s-o scape din gură ; îl auzea sorbind ca o locomotivă fiecare lingură de supă, prefirată și pe barbă,

după ce-şi umplea farfuria cu bucăţi de pîne care făceau şi mai bălos sorbîtul ; îl vedea mîncînd saramura de peşte cu mîinile cu care oferea şi celorlalţi cîte-o bucată, vîrîndu-le-o în gură cu de-a sila şi muind miezul de pîne în zeamă, pentru a-l stoarce în gură ca un burete ; îl vedea vorbind la masă cu gura plină de rumegătura alimentară şi scobindu-se deseori, nu cu scobitoarea, ci cu degetul, pe care îl ştergea de poala muşamalei care acoperea masa ; îl vedea, după masă, scobindu-şi ceara din urechi cu scobitoarea... Îl vedea... Aduna toate, toate aspectele şi deprinderile tatălui său, susceptibile de a-i zădări nervii, pînă cînd, cu o exasperare înnebunită, îl ura.

Şi totuşi, ştia că-l iubeşte.

Pe mama lui o auzea spunînd servitoarelor : „scîrnăvie, haită, ticăloasă, putoare"..., cuvinte care deschideau guri de canal în el, din gura mamei lui luate ; o auzea criticînd în salon, cu musafirii, de sus de tot, de pe un piedestal igienic — era şi profesoară de higienă — pe oamenii care nu ştiu ce-i baia, şi vedea odaia lor de baie, inutilizabilă, transformată în camara cu saci de făină, panere cu nuci, gavanoase cu dulceţi, şi vedea lavoarul cu un singur lighean din ietacul părintesc, şi-o auzea pe mama lui spălîndu-se după ce se îmbrăca — în cîteva minute — şi interpreta cu necruţătoare îndîrjire abuzul de parfum care compensa odios lipsa de baie ; şi-o auzea iarăşi, cu pumnii strînşi, pe mama lui cutezînd să spuie servitoarei, muncită de dimineaţă pînă seara : „Parşivo, du-te şi te spală, n-am să afum mereu după tine !" — şi se gîndea cu un dezgust, oprit o clipă şi asupra amanţilor probabili, că acesta-i trupul de femeie care l-a născut.

Şi totuşi, ştia că o respectă şi că-mpotriva nasului care păstra reminiscenţe de mirosuri îndoielnice atunci cînd mama lui îl mîngîia, mîngîierile ei înduioşau în el profunzimi indiferente la critica olfactică.

O auzea pe Duduia rozîndu-şi unghiile, şi-o auzea noaptea deschizînd sertarul ei şi scoţînd bomboane, prăjituri şi dulceţi pe care le mînca singură, hoţeşte, dînd prin aceasta poftei ei copilăreşti de dulciuri o meschinărie degradantă.

Şi călărit de-acelaşi demon mîrşav, pornea prin faşul cel visat sus în hulubărie, culegînd şi închipuindu-şi amănunte despre viaţa tuturor cunoscuţilor, care-i lăsau

în suflet miazme grele, înnăbușitoare, ca cele care plutesc asupra orașului desfundat în nopțile cînd trec sacalele vidanjelor.

Începuse să-și piardă somnul. Slăbea. La masă avea mișcări nervoase și tresărea, cu o expresie chinuită pe față, la fiecare zgomot mai tare. Deși se înscrisese la Facultatea de litere, nu urma cursurile.

Într-o zi, pe la patru, cineva-i bătuse la ușă. Descuiase, cu demonul deasupra sufletului.

Intrase mama lui. Fără să-i spuie nici un cuvînt, se uitase lung la el, cu un tremur din ce în ce mai puternic în buze și-n bărbie, și izbucnise în lacrimi. Plînsese mult, cu o deznădejde care nu-și găsea cuvinte, pe marginea patului. Și-n acele clipe o milă imensă îi spălase sufletul, lăsîndu-i-l bun, duios și clar ca ochii căprioarelor.

Ce să facă ? Ce penitență să descopere, de-ajuns de grea, ca să-și răscumpere ticăloșia ?

Dar aflase întîmplător de la Luchi că în ajunul zilei care-i frăgezise sufletul cu rouă mama lui fusese la teatrul Național, la *Strigoii*, cu Moissi în rolul lui Oswald.

Așadar, se temuse că el, Andi, ca și Oswald !... Și ea, rolul mamei...

Așadar, literatură, scenele lui Ibsen aduse acasă o dată cu programul din sacoșă !...

Și demonul mîrșav îi încălecase din nou sufletul.

Pe vremea Inchiziției, la Veneția, în Palatul Dogilor de lîngă Puntea Suspinelor, se deschidea o gură de leu sculptată-n bronz, deschisă amenințător asupra cetății. Urletul mut al fălcilor de bronz înfricoșa Veneția, căci noaptea, pe furiș, umbre veneau zvîrlind în gura fiarei delațiuni. Unii pe alții se pîrau venețienli, pe-ascuns.

Și judecățile erau năpraznice, fulgerătoare ca și gheara leului.

Era Veneția în fălcile și-n gheara leului de bronz, dar peste leu era inchizitorul.

În Iași și-n casa părintească acea gură de leu se deschidea în sufletul lui Andi. Și casa, și orașul erau în ea.

Numai Andi, Marele Inchizitor, era deasupra leului.

Și într-o zi un gînd îi aruncă o întrebare : „Dar tu ?“

Și Marele Inchizitor, deprins să judece pe alții, el singur denunțat de el tot lui, se judecase singur.

Ei toți, părinții și bunicii trăiau, trăiseră. În tinerețe, tatăl lui era ca el : un pur.

Mama lui fusese tînără și ea.

Și Taurul, bunicul lui, fusese tînăr.

Așadar, viața-i prefăcuse, viața-i macerase, viața-i înjosise, viața-i jupuise de argintul tinereții ca pe icoanele furate din biserici, descoperindu-le pictura stinsă și ploșnițele încuibate-n lemnul ordinar.

Dar el, Andi, Marele Inchizitor al celorlalți, trăise ?

Muncise el ? Luptase cu oamenii ? Luase parte la război ? Cîștigase singur pîinea cea de toate zilele ?

Nimic ! Trăise în vitrină. Nici dragoste, nici luptă, nici efort — nimic. Așteptase în vitrină, printre statui albe, în lumini ireale ca ale lunii printre marmuri, așteptase ce ?...

Dar viața trebuia să înceapă și pentru el.

Viața ! Viața ! Viața !

Bubuia ca din guri de tun și limbi de clopot, înspăimîntătorul, vastul cuvînt asupră-i, în bătăile inimii și-n tremurul de cristale fragile al gîndurilor.

Dar el era fiul tatălui său, adică al profesorului Iustin Danielescu, nu al portretului de tinerețe al acestuia.

Dar el era fiul mamei lui, nu al fecioarei din casa părintească, ci al profesoarei Beatrice Danielescu.

Dar el era nepotul Taurului.

Viața ! Viața ! Viața !

Răsuna fiorosul cuvînt ca ropotul unor copite de taur care-i călcau iarba de cimitir a gîndurilor deprinse să trăiască printre cruci de lemn.

Toți trăiau în el, adică așteptau să trăiască. Sîngele tuturora aștepta să zvîcnească în inima lui, pînă acum numai decorativă, ca o panoplie cu armele intacte.

Așadar el, Marele Inchizitor, n-avea dreptul să-i judece, fiindcă el trecuse de-a dreptul deasupra leului, înainte de-a fi trăit și el în cetate, adică-n gura și în ghearа leului.

Așadar, în clipa cînd el, Andi, va începe să trăiască, tot ce-i josnic în părinții și-n bunicii lui va apărea în el și-n faptele lui, care-s fiicele, nenăscute încă, ale faptelor lor.

Sau, dacă nu, va muri de viu, cu mamița, între păpuși.

În noaptea acelei judecăți de sine în sufletul lui Andi înviase noaptea de odinioară, cînd era vecinul de odaie al mamiței : și marele glas al văzduhurilor, care dă poruncă toamna frunzelor să cadă și aripelor să plece, din nou îi șoptise : „Pleacă".

Răsunau, ca și odinioară, sfîșietoare în tăcerea orașului mort, șuierile nalte ale locomotivelor.

Plecase în friguri, în toiul nopții, cu paltonul pe umeri, ca un somnambul, spre gară, spre portul în care răsunau sirenele plecărilor.

Să plece unde ?...

Viața de-afară, viața de-aiurea, care trecuse-n vîjîit de fluvii cu mulțimi prin Iași, trecu din nou prin mintea lui.

Și-o clipă, ca un far deodată aprins, lumina sufletească din hulubărie ilumină cu duioșie casa părintească, Iașul...

Se stinse.

Ca marea-n noapte neagră, viața era înfricoșător necunoscută, rece, vastă și amară, cu presimțiri de valuri grele.

Să fugă ? Unde ?

Și de ce să fugă ? De el însuși ? De tot ce-n el era lăsat de înaintași ? Dar pretutindeni, tot cu *el* era să fie...

De departe, șuierul locomotivelor părea înalt, glas printre stele, nostalgic ca și orizonturile în apus de soare ; dar de aproape, gara, oameni adormiți jos pe cimentul rece, pasageri grăbiți, care izbesc fără să vadă, miros de cărbune, zăngănit de fierărie, murdărie...

Pe-o linie de garaj, un grup de bețivi se refugiase într-o locomotivă ruginită, fără roți. Și cuprinși de-o subită melancolie, oftau în cor, cu lacrimi pe obraji.

În acea noapte Andi își dăduse seama că e frunză, nu aripă. Și tot în acea noapte, în clipa cînd nădăjduia să se desprindă din orașul său, cu sinceritatea desperată a tinereții lui dezamăgite, își dăduse seama că-l iubește. Iașul pentru el era locul unde-și înmormîntase „Iașul lui", cel din hulubărie. Iubire tragică și bizară ca acele iubiri ale unor oameni tineri, care supraviețuiesc deznădăjduite tinereții femeii iubite ; o văd îmbătrînind, deformîndu-se, văd mucegaiul vîrstei albindu-le părul, văd transformarea femeii în ceva necunoscut, hidos, și totuși o iubesc ; nu pe ea, pe bătrînă, ci pe fata care s-a dus prin ea ca printr-o poartă care dă în veșnicie. Și prosternați la poartă, așteaptă ceea ce nu se va mai întoarce niciodată, trăind lîngă

bătrîna care e singurul semn lăsat de dispariția fetei tinere.

Își iubea orașul, locul în care-l visase, și-și iubea casa, sortit să iubească tocmai ceea ce disprețuia, lipsit de puterea dezrobirii de el însuși.

„Sînt un om sfîrșit". Aceasta fu concluzia acelei nopți. Și pe-atunci Andi avea douăzeci de ani.

Pînă în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci trăise vegetînd în odaia lui cu acest gînd fix : „Sînt un om sfîrșit".

Nu se mai ocupa de-ai lui, nici de Iași. Ședea ceasuri întregi la fereastră, urmărind norii, pe cînd amintirea-i aducea, ca un vînt din trecut, prohodirea armatelor rusești din timpul războiului. Uneori, șuierul locomotivei, noaptea, îi umezea ochii. Dar nu plîngea : dimpotrivă, în acele clipe aspira ca un fum gros de opiu voluptatea amară a melancoliilor vagi. Pornea în gînd spre ceva nehotărît, ca o stea desprinsă, pînă cînd avea impresia c-a ajuns. Se deștepta. Adormise. Se deprinsese să trăiască în insomnii.

Nici Duduia nu-i mai invidia slăbiciunea.

În acest timp de apatie bolnăvicioasă, singura surpriză și unica bucurie a lui Andi fusese Luchi. Intrase în odaia lui Andi, în care nimeni nu *îndrăznea* să intre — se temeau de atmosfera de-acolo ca de ceva ocult, prea straniu pentru sănătatea lor — cu o stîngăcie de urs. Și cu o mînă greoaie ca și laba ursului îl dezmierdase pe frunte, roșindu-se, și-l întrebase, ca și cum nu l-ar fi văzut și la dejun :

— Ce mai faci, Andi ? cu glas de adolescent fumător, în care tremurau lacrimi.

Într-altă zi îi adusese lui Andi, foarte jenat, un carton purtat cu precauțiune.

— Ți-am adus două cataifuri cu frișcă, știi, frișcă adevărată, pe onoarea mea.

În ziua cataifurilor cu frișcă răsunaseră țipete de tragedie antică în casa Danielescu. Luchi vînduse un volum legat în piele din *Istoria războiului pentru reîntregirea neamului.*

În fiecare seară Luchi venea să-l vadă, deprinzîndu-se treptat cu atmosfera odăii lui Andi. Fuma, avînd grijă să încuie ușa în urma lui, și răsturnat într-un fotoliu — care gemea — picior peste picior, îi ținea de urît lui Andi.

În această epocă, Luchi, vecinul de odaie al lui Andi, nu trîntea ușile, nu se dezbrăca zgomotos ; dimineața, cînd pleca la școală, Andi nici nu-l auzea, și, înainte de-a părăsi odaia lui Andi, după vizitele serale, el singur deschidea fereastra, aerisind conștiincios.

— Bre, fumez ca un porc ! Dacă tu mă lași !

Pe-atunci Luchi avea cincisprezece ani. Colegii lui de liceu îl porecliseră „Ursus", desemnînd astfel admirativ epic statura și puterea lui. Încă de mic copil, semnele enorm bonome ale celor predestinați puterii fizice, îi dăduse aerul unui pui de Saint-Bernard, cu labe groase și cap mare. La cincisprezece ani, Luchi, printre colegii săi, era ca un om cu șubă alături de alții în talie. Într-o mînă de-a lui Luchi mîna lui Andi încăpea, fragil fină, ca într-un ambalaj sau ca într-o mănușă de iarnă polară. Ghetele „Apostolului" nu-i mai veneau, așa că, în clipele de criză grea, Luchi le vindea de-a dreptul, fără să le mai poarte.

Și creștea mereu, cu spete late, cu brațe lungi, cu păr castaniu, stufos, creț, pornind în trombă de pe o frunte mică, vijelios bombată, spre rădăcina nasului, cu sprîncene zburlite, deasupra ochilor castanii, mici și sfredelitori de zîmbet, cu buze groase a căror expresie, parcă de bombăneală, dădea o comicitate involuntară tuturor vorbelor lui.

Vorbea lătăreț moldovenește, cu glas de timpuriu gros, dînd și auditiv impresia labei de Saint-Bernard sau urs, pe care mîna lui, vizual, o întregea. Era de-o „naturalețe" rară, mai ales la vîrsta lui, cînd neliniștea sexualității dă băieților timidități de fată crescută la maici și vicleșuguri de văduvă. Așa cum era la școală și-n odaia lui — era pretutindeni.

— Luca Danielescu, cum îl cheamă pe fiul lui Ștefan cel Mare ? îl întreba la școală profesorul de istorie, fost elev și admirator necondiționat al Apostolului.

— ...

— Ei ?

— Stăi, cum dracu-i zice ?

Profesorul înghițea un nod la auzul acestui limbaj și mai spunea o dată, ca într-un sughiț nervos :

— Ei ?

— Drept să-ți spun, nu știu. Da' o făcut vreo ispravă ?

— Bine, Luca *Danielescu*, tocmai *dumneata*, *fiul*...

— Așa-i cu fiii, domnule profesor, parcă fiul lui Ștefan cel Mare!... Cum dracu-i zice, domnule?

— Alexandrel, tatăl lui Ștefăniță, completa profesorul, dezarmat de tonul acesta de conversație de cafenea, în care interlocutorul avînd un lapsus îți oferă prilejul să-i dai concursul unei memorii mai disciplinate.

Prietenelor mamei lui, sau doamnelor necunoscute, pe care le-ntîlnea întîmplător în salonul casei părintești, nu le spunea niciodată „doamnă", cu acel vocativ ceremonios și intimidat al băieților tineri, care are darul de-a aminti piesele de salon traduse din franțuzește și factice jucate pe scenele românești: le spunea pur și simplu „coniță", cu un aer de irezistibilă familiaritate. Iar fetelor, camaradelor Duduiei, nu le spunea niciodată „domnișoară", ci „du'că dragă", ceea ce-i dădea un aer de urs ținînd în laba lui o pisicuță.

De pe la treisprezece ani începuse să aibă succes la femei. Trăgea la ele ca ursul la zmeură. Și cînd îl vedeau așa mare, cu capul lui gros acoperit de desimea aspră a părului creț, simțeau nevoia să-l zburlească, pe care-o simt femeile în fața ursilor de care se tem, dar a căror blană lăboasă și căpătînoasă le redeșteaptă iroana „martinilor" de pluș din copilărie, și pofta de alintare cu dosul palmei și dorința de voioasă brutalitate. Se lăsau zîmbind, „tăvălite" de Luchi; cu el împreună, actele de cea mai perfectă intimitate nu lăsau nici un echivoc, dînd o impresie mai mult de luptă și de joacă decît de păcat.

Pentru Andi, Luchi, care nu lua pe nimeni în serios dintre cei ai casei, și mai ales pe Apostol, avea o admirație de nimic justificată.

— Măi, eu sînt un porcan, da' Andi-i un băiet, phii!..." spunea el cîteodată la școală, în clipele de recreație, cu țigara fumată la closet și ținută în mîneca tunicii, adresîndu-se către ceilalți fumători.

— Da, măi! aprobau ceilalți din principiu tot ce spunea „Ursus", și în special exclamațiile lui admirative pentru Andi, pe care și ei îl zăriseră „frumos și enigmatic" pe străzile Iașului.

Iar cînd veneau în vizită la Luchi, unde-i aștepta întotdeauna un pachet de „Cordon vert", sau măcar o țigară

fumată în comun, dacă vorbeau prea tare, Luchi se-ncrunta :

— Măi zevzecilor, Andi-i alături !

— ... ?

— *Lucrează*, măi, nu paște ca noi !

Și-ntr-ădevăr, pentru Luchi, tăcerile lui Andi, activitățile necunoscute de subt fruntea lui dădeau verbului „a lucra" un prestigiu enigmatic, pe care, față de Luchi, același verb și-l pierduse în biuroul Apostolului.

Cel dintăi, Luchi observase că se petrece cu Andi ceva ciudat. Nu îndrăznise să-l întrebe.

Îl văzuse slăbind, îngălbenind, cu ochii tăiați de cearcăne, cu mîinile obosite, „ca ale mamiței". Și se lăsase o greutate pe sufletul lui Luchi, greutate pe care n-o putea urni el, care ridica toate greutățile de la „Societatea de gimnastică".

Avea atîta neîncredere în „seriozitatea" părinților, iar pe de altă parte se jena atît de categoric să vorbească despre „anumite lucruri", care l-ar fi făcut poate și să plîngă, încît nu îndrăznise să le atragă atenția, să-i consulte, să-i sfătuiască și să-i „someze" să facă ceva, „să se miște".

Noaptea își neglija lecțiile pe-a doua zi, deși nu fugea de acasă, ascultînd tăcerea camerii de alături, în care nu cuteza să intre.

Căutase Luchi prin enciclopedia din biblioteca domnului Danielescu, inițiindu-se în tot felul de boli, care-l zăpăceau prin tehnicitatea lor, pînă cînd doamna Danielescu, mirosind că vrea să vîndă enciclopedia, îi interzisese accesul biuroului. Dar mintea lui Luchi lucra necontenit pentru „salvarea lui Andi". Auzise de efectele salutare ale transfuziunei de sînge și hotărîse să ofere el „un litru-două de sînge" de-al lui pentru Andi. Se antrenase să mănînce cît șapte, ducînd o viață foarte igienică, ferindu-se și de femei, pentru a-și pregăti un sînge bun, numindu-se în sinea lui, c-un zîmbet : „Vaca lui Andi".

Atunci începuseră vizitele lui Luchi în odaia lui Andi și tendința de a-l supraalimenta — cu cataifuri cumpărate cu banii obținuți numai prin acrobații primejdioase de împrumuturi și vînzări clandestine —, precum și tendința de a-l distra ; cu cinematograful nu izbutise, Andi nu vroia să iasă din casă, în schimb, pentru Andi, Luchi cinematografia tot ce era mai caraghios în viața liceului.

De-atunci Luchi începuse să trăiască în inima lui Andi, parcă în afară de familie, într-un aer mai curat.

De cîte ori îl vedea, se mira că băiatul acesta e *fratele* lui şi că totuşi afecţiunea lui pentru Luchi era simplă, clară, nu călca peste suferinţi ascuţit împrospătate, ca cea pentru părinţi.

Prezenţa lui Luchi în odaie la el îi aducea, dincolo de vorbele şi de istorisirile lui, ca o cofiţă cu fragi, care nevăzută, împrospătează rumen o casă-ntreagă.

Dar asta nu-l împiedica să se socoată „un om sfîrşit", să mănînce în silă, să nu doarmă, simţindu-şi sufletul ca două mari aripi peste care viaţa ar fi răsturnat cîte-un munte.

Pînă cînd, în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci, Luchi, luîndu-şi inima în dinţi, vorbise Apostolului, găsind de data aceasta ecou şi sprijin în mama lui.

Chemat, doctorul Chihaia îl examinase pe Andi vreo jumătate de oră ; doamna Danielescu verificase pe ceasornic timpul trăsurii de piaţă, care aştepta la scară, deşi inima ei zvîcnea spre uşa închisă, după care se forma verdictul.

Doctorul ieşise zîmbind.

— Lapte, aer curat şi odihnă ; Agapia, cîteva luni, şi se-ntoarce burduf.

La poarta ogrăzii îl aşteptase Luchi.

— Ei, „Ursus", ce mai fac muşchii ?

Îl ştia pe Ursus de la propria-i odraslă.

— Domnule doctor, ce-i cu Andi ?

— Fleacuri.. Mă, că fioros mai eşti cînd te încrunţi !

Şi transfuzia de sînge rămăsese-n Luchi.

Plecarea lui Andi, slab, palid, îmbrăcat în dulce zi de mai cu scurteica de blană şi căciula brumărie, cu pledul pe genunchi în trăsura cu doi cai adusă de Luchi, luase înfăţişarea plecării copilului tuberculos, deşi doctorul Chihaia îl asigurase pe domnul Danielescu, „între bărbaţi", că nu-i absolut nimic decît o debilitate trecătoare, fără de nici o leziune organică.

— Cine n-a fost slab în tinereţă, domnule profesor ? Uitaţi-vă la mine ați zice că-n tinereţă cîntăream cincizeci şi cinci de kilograme ?... Se face cît un munte la Agapia !

Ieșiseră și servitoarele de la bucătărie, apărînd în fundul ogrăzii, ca figuranții în piesele istorice, cu pestelca la gură, gata s-o bocească pe „ghiata coniță".

Domnul Danielescu nu-și putea lua ochii umezi de la capul slab și frumos, care în acea zi de primăvară îi amintea icoana propriei tinereți dusă ca rîndunelele și niciodată revenită în cuibul gol ; îi strecura pe furiș în buzunarele scurteicei hîrtii de cîte-o sută făcute ghemotoc.

Pînă și Duduia, cu ochii roși și nările iritate, avea atitudini de văduvă de război, simțindu-se înnobilată în acele clipe elegant triste la scara trăsurii cu doi cai, pe spetează căreia capul lui Andi, palid și aristocratic, evoca plăcări la Davos într-un film de cinema. De cîtva timp, Duduia spăla cu apă clocotită, ea singură, pe furiș, după ce se ridicau de la masă, tacîmurile, farfuriile și paharul lui Andi, avînd presimțirea că-i bolnav de piept și temîndu-se de contaminare.

Plecarea lui Andi însemna pentru ea liberarea de această corvoadă, clandestină pe deasupra, ceea ce-i interzicea aerele de martiră.

Doamna Danielescu îl însoțea pe Andi pînă la Agapia, unde voia să-l instaleze la maica Agafia, veche cunoștință, chiar cu mîna ei, ca să nu-i lipsească nimic. Din nou soră de caritate, redevenise calm energică, fără prisos de țipete și gesturi.

Înfloriseră liliecii, după ploaia din ajun. Cerul era adînc, cu margini de albastru răcorit și funduri argintii, în care tresărea înalt o aripă, un ciripit, tresărind și-n inimă Vîntul sufla călduț. În jurul Iașului, colinele viorii păreau că surînd trist, de la ferestrele cerului, privind mări cu corăbii.

Mîinile lui Andi, întinse pe pledul de pe genunchi, simțeau dulceața luminos toropită a primăverii. Toți în jurul lui aveau pe față și în ochi lumina acelei zile, ca o întinerire tristă

Parfumul liliecilor înfloriți peste noapte îi apleca genele parcă pe amintirea unei fete moarte-n tinerețe.

Pe toți ar fi vrut să-i sărute, și să plîngă pe umărul lor Își iubea casa, iubea clădirea albă cu ferestrele zîmbind de soare, în care rămînea copilăria lui, din care el plecase Iubea ograda cu iarbă încolțită fraged, pe care puișorii de găină, galbeni și rotunzi ca un balet de lalele,

piuiau subțire. Iubea zaplazul cald de soare, pe care ieșiseră-n șiraguri roșii „vacile-Domnului", dîndu-i resemnarea evanghelică a timplei Răstignitului.

Iubise în acea zi de plecare și despărțire, cu o duioșie sfîșietoare, toată blîndețea, toată resemnarea, toată paragina, toată măcinarea orașului mort, în care veniseră lăcrămioarele înfloriți în haine de vară, cu ochii lor triști și parfumul lor tînăr, ca niște copii orfani la mormîntul părinților.

Și la gară, în clipa cînd trenul își scuturase fierăriile, gata să pornească, pachetul cu cataifuri, ținut de Luchi pînă atunci la spate, zvîrlit pe banchetă, ca Luchi să cuteze în sfîrșit să-l strîngă pe Andi furtunos în brațe.

Ș-atunci văzuse, în clipele plecării, cu perspectivele ieșene *la ferestrele trenului*, că sufletul lui era în Iași pe veci, ca lăcrămioarele Iașului, ca măcinarea Iașului, ca nostalgia care în Iași numai e atît de dureroasă, a locomotivelor cu șuier nalt, ascultate dintr-o casă părintească pe care știi că n-ai s-o părăsești.

Era în sufletul lui Andi acel „nu mai fac" al copiilor pedepsiți, pe care copiii pot să-l înghine printre suspine, dar el nu mai putea.

Trenul fugea, lăsînd în urmă case, lăcrămioare, coline, fum — și-n mintea lui Andi, în care din nou se înălțase sufletul hulubăriei ca un fuior blînd pentru toarcerile lungi —, Iașul devenea izvorul înflorit al lăcrămioarelor printre coline de azur, iar casa părintească, pragul plecării, cu toți în jurul lui, fără trecut, numai cu ochi de tată, mamă, frate, soră, oglindind lumini de primăvară. Doamna Danielescu îl instalase la maica Agafia, petrecînd o săptămînă de veghe și răsfăț la căpătîiul lui ; și numai după ce „foaia de observație", o săptămînă-n șir, de trei ori pe zi, arătase aceeași temperatură — 36,5 — liniștită, plecase, lăsîndu-l pe Andi cu suflet de copil adus la internat, urmărind de la fereastra dormitorului zarea-n care s-a dus mama.

Petrecuse, la Agapia, un aspru mai de munte, cu foc în sobă, cu dimineți de toamnă brumată avînd culorile luminii care la șes și dealuri începe abea după culesul viilor, și nopți cu înstelări reci de ianuar în puritatea neagră a văzduhului închis în munți.

Respirase aerul cadelnițat numai acolo de clerul bradului, cu smirne și tămîi necunoscute în biserici, cu respirații adînci ca oftatul.

Dormea mult și profund, cu ferestrele deschise spre munții din față, visînd pe cei de-acasă cum îi visezi în nopțile de dormitor la internate, deșteptîndu-se dimineața cu același munte, vînăt brumăriu ca prunele din urmă ale toamnei presimțite în frunziș și-n glasul rîndunelelor : călugărițe-n mănăstirile azurului.

Zilele treceau identice ca maicele la liturghii și la vecernii, chemate parcă de aceleași clopote și de aceeași toacă, și ca și monahiile aveau aceeași față smeită de lumină, oval albă, în camilauca neagră a munților de brad.

Poșta venea de două ori pe săptămînă, adăugînd, în sufletul lui Andi, două duminici săptămînii. Primea scrisori de la mama lui, cu cîte un post-scriptum elegant de la Duduia și cîte unul aforistic de la tatăl lui, și lungi scrisori de la Luchi, pline de anecdote și de sfaturi : să facă dimineața gimnastică suedeză — îi trimisese și o carte de inițiere, cumpărată cu prețul vînzării dicționarului româno-latin ; să facă plimbări pe loc drept, nu în munte, fiindcă acestea cer antrenament special. Și dacă plimbările singur nu-l distrează, să încerce să vîneze, Luchi obligîndu-se — avea, se vede, vînzări eroice în perspectivă — să-i trimeată pușcă de vînătoare și cîne.

Scrisorile lui Luchi nu cruțau nici cancelaria liceului, nici casa părintească. Dar hazul lui, complect lipsit de răutate, de acreală și amar, dădea și cancelariei liceului, și casei o veselie care nu le-aparținea și care-n loc să le coboare le purifica bufon.

...„Mai scrie-mi și tu, dragă Andi, cîte ceva de-acolo", se-ncumetase Luchi după cîteva scrisori. „Dar nu te obosi prea mult pentru mine", adăugase el imediat. Și îndatoritor, căutase chiar el să-i indice „subiectul" acestor scrisori, timid solicitate.

„Ce-i cu măicuțele de la Agapia ? Trebuie să fie niște poame ! Am prubuluit-o eu pe una aici la Iași. Avea ciorapi de mătasă și mirosea a parfum de cel care se vinde cu gramul, — cred că nu la biserică !"

De la această scrisoare a lui Luchi, îi venise gîndul unui material bun pentru scrisori. Ieșind din somnolența de pînă atunci, Andi începuse să observe viața măicuțelor. Și zilele își pierduseră monotonia.

Atunci se întîmplase-n el un fenomen interesant, pe care mintea-l reținuse meditîndu-l. Înainte vreme, deprins

din copilărie să observe cu o senilă neîncredere viața din jurul lui, Andi își umplea mintea cu meschinăriile, cusururile, vulgarităţile și fățărniciile celorlalți, dîndu-și sufletește trepidația înnebunitor sîcîitoare a hîrtiilor de prins muște cînd sînt pline. Domnia demonului mîrșav dăinuia de mult, chinuindu-l fără de nici un folos pe el, vînătorul, mai mult decît pe cei vînați.

Dacă ar fi privit Agapia monahală din acest punct de vedere și cu sufletul de-atunci, ar fi trebuit să-și intituleze ciclul scrisorilor către Luchi : *Mahalaua neagră*. Și-ntr-adevăr, viața monahiilor merita acest diagnostic. Haina lor desemna o profesie, nu o vocațiune. Cu excepția unei elite restrînsă numeric, monahiile bîrfeau și se urau unele pe altele în tăcerile vuind cu armonii de orgă ale brazilor. Nici la biserică, în clipe de slujbă, surori întru Hristos tot nu erau. Se pîndeau ș-acolo unele pe altele, cu ochi de oțet insinuați prin semnul crucii larg făcut, ca prin cerceveaua unei ferestre care dădea în curtea vecinului. Surorile care făceau „închinare" așteptau ca pe-o naștere, cu duioșii de mame tinere pentru întîiul prunc, moartea de veci a maicelor pe care aveau să le moștenească.

Vilegiaturile de vară erau ca lîna tunsă de pe oi, toarse în nopțile de iarnă și de primăvară, ș-apoi țesute trainic ca șiacul și covoarele, în monahalele bîrfiri, din generație în generație păstrate : zestre strînsă-n sipetele sufletești. Și totuși, rîsul, replica celui trimis de Luchi prin scrisori cu veștile de-acasă, ilumina negreața mahalalei dintre munți. Se întîmplase o substituire în sufletul lui Andi : nu lui își destina materialul adunat din viața de acolo, ci lui Luchi. Nu mai era ca pîn-atunci destinatarul observațiilor, ci transmițătorul lor. Ca la fereastră, obrazul lui Luchi apărea în sufletul lui Andi, și ca să rîdă Luchi, cel care-l făcea pe el să rîdă, însăși viața observată de Andi — sinistră în sine — căpăta o veselie prin contrastul dintre haina, religioasă, și faptele, laic frivole, care amintea refrenul operetei *Mademoiselle Nitouche* : „Căci Celestin e Floridor, și Floridor e Celestin".

Așadar, ciclul de scrisori de la Andi către Luchi putea să poarte ca titlu acest refren de operetă, cum de operetă, bufon alegră, erau pățaniile maicelor și-ale duhovnicului monastirei, prezidate nu de sufletul lui Andi, ci de duhul lui Luchi, care-l izbăvise pe Andi de demonul mîrșav.

Și această viziune a vieții de-acolo, viață care în alte condiții l-ar fi dezgustat cufundîndu-l și mai mult în mizantropia de el și ceilalți, îi dăduse un fel de afecțiune posesivă, un fel de recunoștință tutelară, pentru această viață care devenise material de scrisori.

Ziua se plimba prin monastire, atent la viața maicelor, și seara, aplecat c-un zîmbet pe foile albe, istorisea incisiv lui Luchi întîmplările zilei.

Către sfîrșitul lui mai, Luchi primise într-o scrisoare fotografia unei maici — netrecută pînă atunci în repertoriul epistolar —, cu mențiunea pe verso: „Maica Vriana".

Un șuier lung admirativ întovărășise surpriza ochilor lui Luchi. Așa măicuță frumoasă nu mai văzuse. Avea puritatea de trăsături și oval a Madonelor italiene : mînile, răsărite cu metanii din mînecele largi ale rasei, erau înguste, cu degetele armonios lungi ca ale harpistelor antice ; genele plecate făceau să se presimtă umbrita splendoare a ochilor, iar zîmbetul... Unde și la cine mai văzuse Luchi acest zîmbet ?

— Andi ! strigase el în gura mare, fericit că *Andi* a făcut o *farsă*.

Și parcă adorabila măicuță zîmbise și mai tare fratelui ei păcălit o clipă.

La Agapia, întăia noapte de iunie găsise lumina de octombrie a focului în odaia lui Andi, colorînd în roșu ferestrele întunecate de munți. Măicuța din fotografia lui Luchi, cu obrajii luminați de lampa cu glob alb, cu spinarea rumenită de flăcările sobei al căror murmur iernatic dădea o intimitate somnoroasă încăperii, recetea un rînd din ultima scrisoare a lui Luchi :

„...La noi au început cireșele".

Cireșele !

Gîndit în noaptea munților negri, pluralul silabelor de mai avea o frăgezime tulburătoare.

Scrisoarea lui Luchi era plină de noutăți zîmbitoare ca panerul unei bucătărese care se întoarce din piață într-o dimineață de primăvară, cu ridichi, morcovi, sălăți, alunele.

Fotografia lui Andi în măicuță făcea „furori" și „victime" subt ochii înecați de rîs și de mîndrie ai lui Luchi, care devenise un fel de impresar al farselor posibile cu

această fotografie. Induși în eroare de fotografia prezentată — ca din greșală — și comentată, cavaleri ieșeni, renunțînd la Sinaia și Constanța, se hotăriseră să-și petreacă vara la Agapia, unde era originalul fotografiei.

„Maica stareță, pe sfîntă dreptate — scria Luchi — ar trebui să ne verse, ție și mie, cincizeci la sută din cîștigul adus mănăstirii de fiecare vizitator atras de maica Vriana."

Păpușica, adică Duduia, informată perfid de Luchi că anul acesta Agapia va fi invadată numai de „lume șic", își scosese banii de la „ciorap", făcîndu-și rochii peste rochii. „Înțelegi, dragă Andi, păpușica la Agapia se îngrașă așa de răpegior, că după o lună nu-i mai vine nici o rochie de la Iași. Asta o face să slăbească de ciudă numai bine pînă la toamnă, cînd vara a trecut, rochiile s-au demodat și începe școala."

Dar ochii lui Andi se opreau numai asupra unui rînd: „La noi au început cireșele".

Cireșele de mai, întîiele cireșe, abea dulci, aproape fade, ca sărutarea buzelor de fetiță...

Adormise, învelit în pleduri groase, cu fereastra deschisă. Din munți venea aerul rece, grav ca sunetul clopotelor mari.

„La noi au început cireșele."

Adormise.

Avusese la-nceput, în primele secunde ale somnului, visuri grațios ușoare.

Apoi îi bătuse inima: parcă răsturnase cineva în trupul lui un val de sînge nou.

Venise-n noapte parcă altceva decît mirosul brazilor.

Se îmbrăcase. Ieșise afară.

Palpita peste negreața munților compacți o înstelare auriu albastră: era în cer un tremur aiurit ca zvonul care bîzîie peste finețele-nflorite.

De undeva, de pe îndepărtata culme-a unui munte, un bucium trimise-n noapte un acord lung, apoi altul, atît de stins, că parcă urechea îl visa, ascultîndu-l în tăcerea sufletului, nu-n afară.

Andi reintrase în odaie, ostenit. Adormise cu trupul greu, cu sufletul trist.

Se deșteptase dimineața tîrziu, în piuitul rîndunelelor, c-un rotocol de soare în fața patului ca o rochie de fată aruncată de cu seară cînd se suise-n pat grăbită.

După ce se îmbrăcase ieșise afară și se oprise-n prag mirat, cu sprîncenele ridicate, scoțînd mîinile din buzunarele scurteicei, lăsîndu-le goale în soare. Rostogolit din munți în vale, parfumul brazilor avea în el albine care bîzîiau, și se-ndulcise, pierzîndu-și într-o noapte asprimea lui severă.

Pe-o coastă a monastirii, cea mai dinspre soare, înfloriseră peste noapte cîțiva meri. Un fluture, alb ca florile merilor, în fața munților mari, bătea din palme. Lumina soarelui era ca o scuturare de flori de tei pe hainele întunecate ale munților.

O maică spala pînză la pîrău, pînză albă, și albul pînzei rîdea subt degetele ei, la poalele munților.

Andi pornise spre poiană, trecînd puntea pîrăului. Înainte de-a ajunge zărise printre brazi o pată roșie, cînd aici, cînd dincolo, iute jucăușă, ca rotocolul de soare trimis de copii cu oglingioarele de buzunar în ochii oamenilor mari, să-i facă să clipească.

Ascuns după un brad care păși pînă-n marginea poienii, Andi era o inimă care bătea primăvăratec lîngă trunchiul unui brad.

— ... ?

Dansa ? Se juca ? Se făcea că prinde un stol de fluturi ? Învăța singură pe iarba poienii zborul nebun al rîndunelelor ? Își închipuia că-i urmărită de toți brazii, înșelîndu-i pe toți cu fugi viclene ?

— Nebună ! murmurase Andi, gîfîind de fuga ei, cu inima bătînd, bătînd alăturea de bradul nemișcat.

Avea un trup viclean în subțiimea lui de fată cu șoldurile femeiește împlinite ; și de subt fusta de stambă roșie cu picățele negre ieșeau picioarele subțiri, goale, bronzate, de țigancă dansatoare pe cărbuni aprinși.

Un cap cu plete negre ca tăiate-n marmură posomorită, luciu neagră, buze roșii, nări care mereu adulmecă în vînt urme necunoscute, neliniștitoare, și-o privire cînd sperioasă, cînd obraznică, pornită din doi ochi de-un verde crud ca cel al tinereții acelor de brad.

Vroia să fugă, sau să rîdă ?

Pornirea căprioarelor în picioarele desculțe și iscodirea ațițată a ochilor de veverită în neastîmpărul privirii.

Venise înspre el, îi rîsese-n ochi, fugise — lăsîndu-l în poiană ca un cerb, cu nările în vîntul primăverii.

A doua zi, reapăruse cerb — tot în poiană. Fata roșie nu mai era, cum fusese cu o dimineață înainte, una, ca un lan de maci în vînt, pe verdele poienii.

O așteptase toată dimineața.

Parcă auzise undeva un rîs.

Rîs ? Vîntul ? Ierburile ?

Nu-ntîlnise decît brazii gravi ca ușile deodată închise, îndărătul cărora o față rîde pe-nfundate.

A treia zi Andi venise cu un pled și o carte.

Poiana, goală.

— Cu-cu !

Cuc !

Ridicase ochii de pe carte.

— Cu-cu !

— Cu-cu, răspunse Andi, și cucul — cuc ? — tăcuse, lăsînd un semn de întrebare în tăcerea brazilor serioși.

A patra zi, aceeași carte pe un pled pus în poiană aștepta un glas de cuc ș-un trup de fată.

Un ciocălău de brad căzuse între umerii lui Andi. Se-ntorsese-n salt ; dar brazii, plini de ciocălăi, n-aveau nici unul mîini de fată.

De-atunci în fiecare zi venise în poiană, cu pași cît mai ușori, găsind-o goală. Cetea, pîndind cu coada ochiului.

O simțea săgetînd în jurul lui, printre brazi, ca o rîndunică roșie, dar n-o vedea.

Într-o zi bradul la umbra căruia se așezase bufni de rîs, subțire Deasupra, sus, pe o creangă, o văzu.

Fără sfială îl privea pe Andi-n ochi, ținînd în brațe trunchiul gros.

— Cum te-ai suit acolo ?

— Așa !

— Dă-te jos.

— Ba !

— Ai să cazi !

— Nu.

Se uita la ea de jos în sus, cu fața răsturnată, ca un pește prins în undiță.

Un ciocălău nu-l nimerise, altul da.

Andi plecase.

Și-n urma lui, cînd ici, cînd colo, guruise ca hulubii, cîrîise ca cioroii, fluierase ca mierloii, mieunase și scîncise, făcîndu-l să-și întoarcă mereu capul fără ca s-o vadă, pre-

simțind-o-n coada ochiului subt trunchiul fiecărui brad, simțindu-se din toate părțile pîndit de diavolul cu zeci de glasuri, care înroșea toată pădurea cu prezența unei fuste roșii.

A doua zi venise mai de dimineață, cu gînd s-ajungă înaintea ei. Poiana, goală ; brazii, sincer verzi.

În sfîrșit, Andi, renunțînd la pîndă, se-ntinsese pe pled.

— Cucuriguuu !

Cînd se suise-n brad ?

Parcă ieșea din trunchi de-a dreptul ca cucii din pendulele cu cuc. Ședea pe-aceeași cracă, în picioare, rezemîndu-se de trunchi, împrumutînd de la cocoși și cucurigul, și aerul de proclamație către Cetate, care urmează cucurigului, iar de la zori, roșeața fustei, a obrajilor și rîsul roșu, luminos, cel care-nflăcărează norii mici din răsărit.

— Bună dimineața. Nu te dai jos ?

— Nu !

Iarăși se alinta, cu gene galeșe, obraz pe umăr și nas obraznic.

Andi scosese din buzunar un pachețel de ciocolată, așezîndu-l lîngă bradul cu ochi și buze de fată, el reluîndu-și locul lui pe pled.

Și deodată, cu un salt de sus, care-o lăsase goală pîn' la brîu, căzuse lîngă ciocolată — și fugise cu pachetu-n mînă.

Renunțase s-o mai prindă. O lăsase toată dimineața să-și mănînce ciocolata, bombănindu-l cu hîrtia argintată.

Ca o viță roșie de toamnă, fusese cînd într-un brad și cînd într-altul, neliniștindu-i ochii aplecați pe carte.

Avea o sută de păsări în glasul ei, împiedicîndu-l pe Andi să mai creadă în glasurile pădurii, precum nu mai credea nici în mișcările pădurii și nici în zgomotele brazilor și ale vîntului. Munții de pe-acolo deveniseră glumele ei.

Îi aducea în fiecare zi ciocolată, migdale, stafide, pesmeți, punîndu-i-le lîngă un brad, cum aduceau cei din poveste ofrande la fîntîna c-un Balaur ca să-l îmblînzească.

Ea se juca.

Dar îl împiedeca să cetească, să gîndească, să se lenevească, să se odihnească nu numai neastîmpărul cu care

îl încercuia, copilărește zîmbitor, ca zmeiele zbirniitoare-n vînt, dar mai ales neliniștea pe care i-o lăsa în sînge, neliniște de flacără dănțuitoare pe comori satanice.

Creștea căldura verii aromată în păduri, creștea cu ierburile și cu florile, și-n sîngele lui Andi înfloreau finețe-nnebunite de roșeți de mac.

Cînd se-ntorcea de la poiană, călcînd pămîntul de subt brazi, acoperit cu acele căzute ani de-a rîndul, pămînt elastic, plin, viclean și luciu, și-o-nchipuia urcîndu-se în brazi, cu sînii ei tîrîndu-se în lung pe trunchiul dur și aspru, și parcă brazi, nu gînduri, se muiau în el, gata să se prăvale grei în sîngele cu foșnet de păduri.

Fata din brazi era în el ca și-n pădure, una, pretutindeni roșie.

Se apropia de munții bradului un munte-n flăcări : iulie, cu o suflare ca de faguri și de piersici tămîioase.

Într-o dimineață, Andi, după ce pusese lîngă brad ofranda zilnică, un pachețel de ciocolată, simțise-n trupul lui greu ca ciorchinii mari de poamă turcă nevoia apei reci. Plecase la pîrău, departe, dincolo de monastire. Se scăldase lung, culcat în albia îngustă, pînă cînd apa îl purificase, lăsîndu-i trupul plin de inocența rece-a apelor de munte.

Întins la soare, se usca. Apa cînta la căpătîiul lui. Și deodată, demonul pădurii răsărise lîngă el ca un mănunchi roș de garoafe, apărut pe trapa care trebuise să-l aducă pe Satan.

Era furioasă.

Fără să-l privească, lepădase în pîrău pachetul intact de ciocolată, și de pe mal, bombardase cu pietre pachetul dus la fund.

Plecase.

A doua zi, Andi venise iar la pîrău, fără să mai treacă prin poiană.

Nu venise nimeni.

Erau sau nu erau undeva ochii ei verzi printre brazii din preajma pîrăului ?

Cîteva zile, Andi nu auzise decît murmurul pîrăului prea străveziu, ca demonul din brazi să nu fi fost văzut, chiar prefăcut în păstrăvior cu puncte roșii.

Dar într-o dimineață, după baia lungă, Andi nu-și mai găsise la ieșire hainele.

Pe celălalt mal, fata din brazi îl privea cu gravitate.

— Dă-mi hainele.

Vorbise imperativ.

— Ia pîrăul în spate și du-te.

— Te rog dă-mi hainele !

Îl lăsase o dimineață-ntreagă să se roage, gol, întins pe față, cu privirea ei și arșița în spate.

După ce sunase sirena fabricei de lemne, îi legase hainele burduf cu un curmei, înfășurînd cu ele pietre, și i le aruncase de pe celălalt mal, silindu-l să se-mbrace umilit subt ochii ei — dacă mai era pe-acolo — căci, deși o simțea, n-o vedea nicăieri.

Noaptea nu putuse dormi.

Își trecuse mîna peste față, dîndu-și în nări mirosul pipărat de flori și ierburi aromate cu care fata din brazi îi umpluse buzunarele hainei, mai umplîndu-i-le și cu pietre și urzici.

Auzise toată noaptea huhurezul, gemetele brazilor, mieunat sălbatec de pisici zburlite în păduri, modulațiile aprige ale fiarelor departe-n munți.

Și dimineața, după baie, adormise la pîrău, la umbra unui grup de brazi.

Neliniștită apa, neliniștit și somnul.

Se deșteptase. La căpătîiul lui, ca o ciupercă roșie era o fustă, și în pîrău...

Nu mai era !

Acum știa că trebuie să vie goală lîngă el să-și ieie fusta. Închidea ochii și o vedea în el ca printre brazi, oărnoasă întruchipare a Crăiului-nou.

O așteptase toată dimineața. Iar șuierase fabrica.

Și iar, deasupra lui, ca în poiană, un brad rîsese ascuțit.

Era în brad, *cu altă fustă roșie*.

— Cîțț ! Cîțț !

Îl cîțiia de sus ca pe motani.

Plecase, deodată umilit.

Îl asmuțise ca pe cîni !

— Hîrrr, na ! Hîrrr, na...

Și două zile Andi nu ieșise. Cu perdelele lăsate, o pîndea. Treceau călugărițe negre, cară și căruțe, rîndunele, vite cu tălăngi, încete ca și zilele de așteptare la fereastră a unei fuste roșii.

Dorea s-o bată...

A treia zi, tot la pîrău, pe cînd era în apă, îi azvîrli o cioară moartă, și toată dimineața, nevăzută, cîrîise răgușit ca ciorile.

Noapte cu noapte Craiul-nou se îngrășa prin somn ca viermii de mătasă. Și între timp, în fiecare dimineață, nevăzută, fata din brazi îi arunca în baie cioate și ciuperci înveninate, drept batjocuri și blesteme.

În preajma lunii pline bătuse vînt fierbinte, plumbuind argintul arșiței. Se ridicase-o umbră de pe zare: parcă se apropia de soare ca de faguri un urs cu mormăiri gros joase.

Tuna.

Băteau într-una clopotele mînăstirii.

Venea ceva așa de mare și de fioros, că se-nchiseseră ochii pămîntului și dîrdîiau dinții pămîntului, zgîrcit de frică-n el.

La adăpostul geamului închis, Andi clipea în fulgere. Și deodată auzise prin pîrîitura trăsnetului gheare, parcă de pisică, zgîrîind și zgrepțănînd sticla ferestrei.

Ascultase.

S-aplecase la fereastră. Și văzuse pe fata din brazi, ghemuită în afară, cu ochi ficși ca buhnele.

Deschise geamul.

Îl sărise c-o destindere nebună, roșie ca un rod de fulgere, și intrase în odaie urmărită de enormul vînt.

Fereastra-nchisă.

Ușa-nchisă cu zăvorul și cu cheia.

Fulgere la geamuri și în inimă.

Și-n pat, în patul lui, ochii sticloși de buhnă, verzi în fulgere, atît de verzi, că Andi parc-avea în dinți zarzăre crude, agrișe necoapte, mere acre...

Era-ncordată ca un nod de frînghii. Și mirosea a țărnă și-a furtună, dînd patului în noapte miros de brazdă-n urma plugului și-a ploilor.

O dezbrăcau fulgerile cerului.

Era în goliciunea ei de fată cum sînt petalele în mugurii închiși.

Și-ardeau tot verzi, tot neclintiți aceiași ochi de frunză nouă deasupra florilor ce cad.

Avea în ea, cu dinții încleștați, un geamăt ca de vargă biciuind văzduhul.

Ploaia cădea sfărmînd.

Îi căutase buzele, nu le găsise.

Avea zvîcniri de prepeliță-n sîni. Și-avea în goliciunea ei arome de agude și o pată ca de mure între coapsele-ncordate.

Și îl privea. Și îl privea.

Verde de brad, lumini de fulgere, ropot la ferestre.

Și mirosea a sevă crudă în odaie, de parcă năvălise-o iarbă în tăiuș de coasă.

În zori nu mai era. Și nici furtuna care răsturnase brazii, scuturînd asupra lui un mac de munte.

Andi se deșteptase parcă între reverențe.

Simțea că „el", pronumele modest de pîn-atunci, se prefăcuse-n „El", pronumele majusculat atît de majestuos, că „ei", pluralul cu mulțimea tuturora, se-nclina în fața „Lui", pronumele regalizat de-o noapte de virilitate. Și-abea tîrziu, în preajma orei băii la pîrău, își amintise și de „ea" ca de un sceptru-al „Lui".

Era umflat pîrăul, parcă nu de ploi, ci de mînie, ca un cnut zvîrlit după copitele furtunei duse.

Nu văzuse pe fata din brazi. Se scăldase lung; apa curgea cu fundul rece și cu spume calde.

Apoi, întins la soare, adormise răcorit și încă trufaș, ca o sabie în teacă după lupte glorioase.

Șuierul fabricei îl deșteptase. Nimeni lîngă el. O întrebare mută, ca de nor cu fulgere: cum, nu venise?

La-napoiere o găsise ghemuită pe un trunchi de brad, pe malul celălalt al apei, într-o *rochiță albastră*, privind altăceva decît ființa lui, cu brațele-nnodate pe genunchi, bărbia-n piept, plete pe frunte: părea că adunase-n jurul ei, cu o pornire crîncenă, vînătul nopții, alungat de soare de pe cer și de pe munți și de pe toate cele.

Ea singură în noaptea ei, ca o planetă.

O strigase.

Stîncă.

O mai strigase o dată.

Numai ecoul munților îi răspunsese.

Se aplecase, cum te-nclini cînd cauți subt o canapea, ca să-i descopere privirea. Era ceva zburlit în ochii ei, ca pe spinare de pisici sălbatece. Zîmbind, Andi-i făcuse semn de sărutare.

Parcă lovită, tresăltase, deodată în picioare, și c-o piatră-l nimerise în genunchi. Fugise fără să se uite îndărăt. Andi plecase șchiopătînd.

Dintăi mînie. Apoi tristeță-nduioșată. Genunchiul se umflase roș. Îl bandajase. Își petrecuse ziua în odaie, întins pe pat și cu ferestrele închise, punînd iar între el și viață, scut, o ușă-nchisă și ferești închise.

Pe la toaca de vecernie adormise. Îl deșteptase maica Agafia ; masa pusă îl aștepta cu supă de găină.

Noaptea venise aducînd în mîini rotunda dimineață a lunii pline îmbrobonită alb.

Se dezbrăcase. Întins pe pat, visase vag, privind din cînd în cînd fluxul lunar.

O auzise pe maica Agafia înapoindu-se de la slujba de noapte ; apoi zgomotele din preajma somnului, apoi zvonurile nopții, mătăsoasele ploi ale brazilor în vînt, murmurul pîrăului. Mirosea a gaz în odaie. Se dusese la fereastră s-o deschidă. Ochii verzi ai fetei din brezi priveau fereastra : de cînd ? Ședea în cerdac jos, cu genunchii încrucișați, la fereastră, ca o cerșetoare lîngă o icoană făcătoare de minuni.

O privise lung și deschisese fereastra. Intrase dintăi aerul aspru de munte, apoi, c-un salt, fata din brezi. Îl zgîriase, îl mușcase de mînă și fugise, întorcînd încă spre el din cerdac ochii cu fulgere.

Și dimineața, tîrziu, cînd se deșteptase, găsise pe covorașul de lîngă pat un enorm mănunchi de flori legat cu o fășie zmulsă din fusta ei roșie ca buzele mușcate pînă la sînge.

Era nebună ! Îl înspăimînta.

Două zile n-o mai văzuse. În timpul zilei, parcă se bucura că-l lăsa în pace. Natura-ntreagă își recăpătase echilibrul normal, statornicia confortabilă. Brazii nu mai mieunau, nici nu mai zvîrleau cu ciocălăi țepoși, pietrele nu mai săreau șuierînd ca viperele. Pieriseră din toate cele neînsuflețite diavolii neprevăzutului, reîncuibați undeva într-o fustă roșie.

Dar noaptea, icoana trupului ei gol era ca luna plină-n munți : îl umplea, îmebunindu-i conturul sufletesc. Abea putea s-adoarmă înspre ziuă, cu trupul flămînd, cu visuri dureroase ca un clănțănit de fălci de lup pe-un ghemotoc de păpădie pufoasă luat drept miel.

Și dimineața, deșteptîndu-se cu capul greu, se bucura că-i singur, presimțind totuși o altă noapte de nesomn și pofte neîndestulate.

Se temea : poate de ea, poate de dragoste, de dragostea cu ea. N-o cunoștea de loc. Nici nu avusese și nici nu putea să aibă schimb de vorbe clarificatoare cu o fată care se suia în brazi ca veveriţele, cu o fată care în loc de articulare umană, mieuna, cotcodăcea și ciriia, avînd în glasul ei și glas de păsări și de fiare : cu o fată care-n loc de vorbe-i arunca cioate, ciuperci și cîte-un stîrv de cioară, sau o piatră ca răspuns la sărutări.

A treia noapte, iar o gheară de pisică îi zgîriase geamul, deși era deschis. Se dusese la fereastră. O văzuse așezată jos.

— Vino.

Îl privise peste umăr.

— Nu vii ? o întrebase el din nou.

Vino, o rugase el blajin, cu degetele dezmierdîndu-i fruntea.

Fata din brazi îi apucase deodată mîna — să i-o muște ? — Andi tresărise, gata să și-o tragă îndărăt.

Dar ea îi sărutase mîna.

Apoi intrase în odăie cu o săritură.

Avea o dungă roșie pe sînul stîng.

— Ce-i asta ? o-ntrebase Andi.

Îl privise înălțîndu-și capul strîns în plete negre.

— ...pentru tine, fără să-și poată stăpîni o încruntare iute a sprîncenilor.

Și-abea în acea noapte Andi cunoscuse sărutarea gurei ei : o sărutare roșie ca trupul ei cel din poiană ; o sărutare, sute pe tot trupul lui, cum ea era-n poiană, ca un lan de maci și ca un stol de roșii rîndunele.

Avea în trupul ei o nebunie ca de mînji pe iarbă tînără.

Andi ținea în brațe vîntul...

Dormiseră alături.

Nici nu știa de unde-i ? cine-i ? cum o cheamă ?

Copilă de țăran ? Nu și-o putea închipui cu tată, mamă, într-o casă țărănească, îngrijind de ploduri, frații ei, dueîndu-se cu boii la păscut, lovită uneori de mîna grea a despotului cu opinci : ea, fata roșie din brazi ?

Și-apoi ea se juca tot timpul. Nici hainele, nici trupul ei n-aveau mirosul casei țărănești. Semne de muncă nici în mîini, nici în picioare.

Era ea singură stăpîna ei.

„Nepoata" vreunei maici ? Poate că da.

Da, roșie ca sîngele păcatului — cu cine ? subt negrul monahalelor vestminte. Se vede că păcătuise o maică, cea mai frumoasă maică din acele locuri, c-un pustnic tînăr abătut prin văi după merinde. Păcătuiseră pe-o iarbă verde, undeva, într-o poiană, înnebuniți de sînge și de primăvară, și diavolul fusese lîngă ei, lăsînd pe urma lor, copilul lor, copilul lui, să joace ca o flacără pe locul însemnat de un păcat, hotărnicindu-l iadului.

Cînd se gîndea la ea, cuvintele „păcat" și „diavol" înviau în superstițiile sîngelui, ca noaptea, lîngă cimitirele pustii.

Îl chinuia în fiecare dimineață, dorind parcă să-l facă s-o urască, înveninîndu-l, înghimpîndu-l, zădărîndu-l, dînd vorbelor pe care i le arunca din înghimparea brazilor ghcare de mîță, dinți de viperă, cerșindu-i uneori cu ochii și cu fapta o mînie, o revoltă, o asprime, bărbătește dură, care să arunce-o stîncă peste focul ei nestins ; și-n fiecare noapte îl iubea, venind în patul lui din brazi, cu miros de rășină-n fustă, iar în goliciunea ei cu tot parfumul luncilor de primăvară și-al văzduhurilor verii, secătuindu-i sîngele ca stolul de lăcuste lanurile, și înfierbîntîndu-i-l din nou cu frăgezimea ei de rouă îndoită cu piper.

Sufletul lui o numea, c-un fior premergător : frigurile roșii. Spre seară, gîndul c-o să vie sau că n-o să vie — și-o să fie singur cu amintirea ei — îl scutura ca frigurile.

Venise vara.

Începuseră s-apară în monastire cîte unul — ba o umbrelă de mătasă cenușie într-o mînă de pensionar, ba o umbreluță cu dantele într-o mînă de cucoană — vizitatorii de vară, cei care-și fac vilegiaturile la soare, subt umbrelă.

Nu mai era mult, și trebuiau să vie și cei de-acasă. Maica Agafia scutura, grijea odăile, ceruia podelele, văruia, ca să primească într-o casă ca „oul de Paști" pe „doamna profesor".

Din nou, ca și la Iași, Andi avea să fie vecinul de odaie al cuiva de-acasă. Și între munți, și-n el începea reflexul vieții orașului care-l dezamăgise.

În fiecare zi, pe la amiază, un glas tărăgănat, nazal și melopeic ca al vînzătorilor de haine vechi [...] striga

ziarele cu ultimele ştiri senzaţionale, cu cotidiana „mare dramă pasională a unei dame din elită" şi „dispariţia misterioasă a directorului unei bănci".

Configuraţia ieşană, fantoma străzilor şi-a zgomotelor Iaşului, treptat se închega în străveziul atmosferei de la munte, dînd strania impresie că munţii au venit la Iaşi cu clopotele mănăstirei şi cu toaca ei, şi nu că Iaşul a venit la munte cu tusa, dialogurile şi ziarele de-acolo. Şi totuşi, citadinizarea munţilor, laicizarea lor, modernizarea lor treptată, cu gramofoane în poieni, care frivolizau verdele munţilor, şi printre brazi, parfumuri de sălon, în loc să-l tulbure, redeşteptîndu-i vechea scîrbă şi nostalgie de plecare, îi aduceau ca o trezire dintr-un somn cu visuri înfricoşătoare, alungînd din el conturul de legendă oarecum medievală, cu sutane negre şi corniţe roşii, aducînd în locu-i parcă familiaritatea cotidiană, cu configuraţie de piaţă publică plină de tramvaie, berării şi conversaţii tipice orăşeneşti.

Oricît de singur şi de voluntar dat la o parte, Andi se simţea „social". Sufletul lui era o uliţă într-un oraş cu oameni, o uliţă cam dosnică, tăcută, parcă sperioasă, încă fără nume, dar aparţinînd oraşului.

Dar ea, fata din brazi, era un drum acoperit de ierburi într-un codru des. Avea parfum, parfum de codru feciorelnic, pînă atunci neîntîlnit la nici o fată şi la nici un om ; dar parcă şi mai mult decît îl fermeca parfumul îl înspăiminta desişul negru al pădurii, plin de ochi arzînd în întuneric, plin de gheare ascuţite pe copacii seculari. De lîngă ea, fără să-şi dea seamă, începuse să dorească suflete de fete simple şi normale, în care „codrul" este parc bine crescut, cu bănci pe care te aşezi ca să respiri parfumul frunzei, fără teama fiarelor.

Războiul îl făcuse să devie cetăţean al trecutului într-un Iaşi închis în hulubărie.

Pacea îi izgonise Iaşul din hulubărie, izgonindu-l şi pe el din Iaşul redeschis în normal, lăsîndu-l expatriat în singurătatea lui deşartă.

Şi-acum, fata din brazi îl făcea nu să iubească, dar să preţuiască şi să dorească ceea ce era normal, confortabil, liniştitor în viaţa oraşului său, privită numai ca atare. În loc de fulgere, lumină electrică · menajerie de fulgere domestice. Delicateţa lui, debilitată de atmosfera din hulubă-

rie, nu se mai alarma acum în fața vieții ieșene care venea spre el alungînd din jurul-i, nu ca după război, fantoma armonioasă a unui Iași, trecut, ci prezența înfiorătoare a singurătății în codru.

Cînd dormi în timpul zilei, bocăneala cizmelor sergentului de zi, care se plimbă lîngă fereastra ta, îți brutalizează somnul și te revoltă, umplîndu-te de nervii insomniei diurne; dar noaptea, bocăneala acelorași cizme, de data aceasta ale sergentului de noapte, îți narcotizează zîmbitor, cu beatitudini de prunc, somnul pînă atunci neliniștit de tăcerea la pîndă.

Astfel, deși înmulțirea zilnică a vizitatorilor îngreuia întîlnirile de dimineață, și curînd avea să le facă imposibile pe cele de noapte — pe care Andi nu le concepea decît în odaia lui, în patul lui, ca un dejun servit în pat, convalescenților —, Andi ar fi dorit parcă să grăbească invazia Iașului la Agapia, dîndu-i o semnificație de chinină pentru „frigurile roșii".

Nu se gîndise nici o clipă să plece de la Agapia; izbăvindu-se, sau să interzică fetei din brazi accesul odăii lui, nu numaidecît prin vorbe — l-ar fi ucis, ar fi rostogolit pădurile asupra lui —, dar măcar ferecîndu-se în odaia lui: ar fi dat foc monastirei fata roșie. Trupul lui o dorea, și sufletul îndura poftele trupului ca pe-o molimă de care dorea să-l scape alții.

Pe de altă parte, se temea și de scandal. O socotea în stare de orice: era nebună, atît era de altfel decît el.

Și orașul, nu în Iași de-a dreptul, ci departe-n munți, treptat îl reîncorpora.

Într-o noapte, fata din brazi intrase iarăși pe fereastră în odaia lui, dar în loc să vie goală-n pat, lăsîndu-și fusta roșie în mijlocul odăii, cu mersul acela suveran de flacără înalt albă care-și părăsește jarul ca să aprindă pădurile spre care se avîntă, se așezase îmbrăcată pe pat, cu genunchii la gură.

Gîndea? Visa? Plănuia ceva?

Tăcea, mută la orișice-ntrebare, din cînd în cînd privindu-l, nelăsîndu-l prin prezența ei autoritar posesivă să se întindă-n pat, plutind de la o vreme straniu pe tăcerea neagră care-ngreuia pleoapele lui Andi ca o lună roșie pe orizont de-ntunecată mare.

Era atît de intangibilă prezența ei, că Andi, renunțînd la trupul ei, căscase lung.

Zvîcnise, arsă. Îl privise, cu un țipăt parcă în stridența verde-a ochilor, sărise pe fereastră și se mistuise-n noapte.

În noaptea următoare venise cu obrazul umed prin întuneric pe obrazul lui Andi ; și glasul, gemătul ei de vargă biciuind văzduhul miezului de noapte, fusese mai gutural.

Îl cuprinsese în brațe prin întuneric, învăluindu-l ca o viță roșie, îi dezmierdase tîmplele strîngîndu-i-le-n palme uneori ca și cum ar fi vrut să i le stoarcă, îi pipăise fața cu mișcări apăsate, întipărindu-și parcă în palme efigia lui, și fără pregătire, deodată, îi spusese amenințător :

— Vor să mă trimeată.

— Cine ?

— El.

Era noapte adîncă în munții muți, și subt privirea ochilor verzi, acel „El" înfiora ca prezența altei lumi cu văzduhul zimțat de zboruri negre.

— Hai să fugim.

Ea vorbise. Glas și mai răgușit, de țigancă la oala cu descîntece, accent imperios. Andi simțise vorbele vîbrînd pe pielea obrazului, ca un zbîrnîit de arc.

Andi tăcuse.

Căutase să dezmierde o frunte rece ca o lună și depărtată ca o lună.

Grea, inima lui Andi era la Iași.

A ei, limbi de vulcan, deasupra lumii.

În zori erau treji amîndoi.

Se aplecase asupra lui, îi dezmierdase fruntea — era frumos pe perna albă, pălid în lumina de argint a zorilor, ca un cap înconjurat de îngeri și de crini — și Andi o auzise murmurîndu-i cu o duioșie tristă :

— Tu ești mic.

Plecase, și de-atuncea niciodată n-o mai revăzuse, lăsîndu-i în ochi icoana ei din ultima clipă, tăiată parcă vertical într-un soare roșu — demon sau arhanghel — spunîndu-i ca o profetizare, lui, cel culcat în pat : „Tu ești mic".

N-o regretase. Plecase de pe un hotar al sufletului o armată asiatică fioroasă, cum erau în vechi cele venite spre Moldova. Era în Andi parc-un „Mulțumescu-ți Ție, Doamne", intonat de o mulțime cu mîinile spre cer.

Trupul era atît de istovit, c-avea nevoia castității, ca pămîntul, de zăpadă, iarna. Începuse iar să doarmă, fără vise, regăsind somnul pe care-l uiți în leagănul copilăriei. Era atît de fericit cînd se găsea în patul alb, cu storul tras, în preajma somnului, că parcă îi venea lui singur să-și sărute mînile, cum fac copiii uneori cînd au primit daruri neașteptate. Și inima bătea acum altfel : parcă fuseseră-nhămați la ea cai nărăvași, cu trap zburat, gata să-l zvîrle în prăpăstii, ș-acum, în locul lor, venise-un măgăruș blajin ca cei ce duc copii în cărucioare.

Agapia se umplea zi cu zi de femei gătite devenind un adevărat salon de vară al Iașului. Mai erau două zile pînă la sosirea familiei Danielescu. Maica Agafia îl obliga pe Andi să mănînce și mai mult la mese și în timpul zilei, iar seara, în loc de-o ceașcă de lapte îi punea două, dorind să arate „doamnei profesor" că-și ține cuvîntul dat la plecare, redîndu-i-l pe Andi subt forma rotundă a „harbuzului" metaforei populare care exprimă plenitudinea sănătății.

Căpăta pentru întîia oară poftă de viață, de viață socială. Își simțea trupul calm, încă pe multă vreme, iar sufletul eliminase complect amintirea fetei din brazi, ca pe ceva umilitor și debilitant. Vedea zilnic înmulțindu-se între brazi fetele Iașului, unele frumoase prin trup și trăsături, altele prin acea vioaie și exuberantă tinerețe, mai mobilă decît frumusețea, și mai felurită. Nu mai fugea de viață ca în timpul războiului și ca pînă atunci. Privea viața — adică deocamdată fetele — fără comentarii amare și fără teamă de dezamăgiri, trăind oarecum la malul vieții, pe plajă, fără să se arunce în ea. Nu dorea să aleagă nici o fată — asta parcă i-ar fi micșorat plăcerea, limitîndu-i-o —, se mulțumea să le privească, să se știe privit.

Familia îl găsise înzdrăvenit, înviorat și chiar glumeț — în conversațiile de la mese — ceea ce nu se-ntîmplase pîn-atuncea niciodată. Chiar după venirea familiei lui, Andi tot nu frecventase nici un cerc ieșan regrupat în luncile și prin poienile Agapiei.

Toți membrii familiei Danielescu, grupîndu-se în afară după sex, vîrstă și tabieturi, frecventau felurite cercuri. Și, treptat, Andi observase, ascultînd conversațiile de la mesele care adunau familia, că în toate grupurile agapiste

se vorbea despre el ca de *altcineva*, socotea Andi, intrigat de fizionomia acestui Andi care-i apărea în față, venind înspre el.

— Vezi, dragă Andi, *toată lumea* spune că ar trebui să te mai distrezi puțin, rezuma doamna Danielescu generalizînd sfaturile și îndemnurile cucoanelor din cercul ei.

„Să se mai distreze puțin ?" Dar ce făcuse ? Muncea ? Prepara examene ? Scria ceva ?...

A ! vra să zică, i se atribuiau munci concentrate ; așa numai se explica refrenul sfaturilor care izbutiseră s-o alarmeze și pe mama lui. Și mama lui, oricum, trăia alături de el.

Încet cu-ncetul, Andi lămurise sensul acestui îndemn la distracție.

— Măi băiete, mai ieși și tu în lume, mai fă curte la fete... Atîta filosofie și singurătate nu-i bună la vîrsta ta. Uite, *toată lumea* mi reprosază că vreau să te fac ca mine... înainte de vreme, îl mustra, c-un zîmbet măgulit, domnul Danielescu.

Aha !

— Eu nu le mai înțeleg ! exclama Duduia, măsurîndu-l pe Andi cu ochi de croitoreasă care n-a descoperit încă secretul tăieturii unei rochii. *Toate* fetele *se tem de tine*, că le intimidezi, că ești prea serios...

Andi ridica din umeri.

În locul lui, răspundea Luchi :

— Lasă, păpușico, Andi nu-i de nasul vostru !

Aterizarea în viață o făcuse nepremeditat. Fusese bruscă și neașteptată. Se întorcea — singur — dintr-o plimbare. Îl prinsese o ploaie torențială, tocmai cînd intrase pe aleea principală a Agapiei. Dintr-o casă cu ferestrele pline de capete de fete, ca pernițele croitoreselor de ace cu gămălie, auzise glasul Duduiei :

— Andi ! Andi !

Pînă la ei acasă mai era drum lung. Ploaia curgea, ridiculizînd pe cei care defilau pedeștri subt galopul ei.

Intrase deci în casa de unde-l strigase Duduia. Nemerise într-un cuib de fete, prietene de-ale Duduiei, și băieți servanți ai acestora, care ascultau cu devoțiune plăci de gramofon. Se înclinase corect în fața fiecărei fete, cu distincțiunea care era ritmul firesc al frumuseții lui.

Vorbea, cu același zîmbet de „femeie care minte", vorbea calm, fără precipitarea cînd impertinentă, cînd intimidată a băieților tineri, comentînd incisiv, ca și în scrisorile către Luchi, viața monastirei, adică a maicelor, făcînd pe ceilalți să zîmbească — hazul lui Andi nu provoca hohotul ilar, ci numai zîmbetul ușor —, dar dîndu-le și-un fel de spaimă față de perspicacitatea ascuțită a vorbitorului, exercitată atunci numai împotriva maicelor, dar care se exercitase desigur și-mpotriva lor.

Luchi jubila.

— I-a dat gata Andi ! Cred și eu !

Andi simțea începutul unei încrederi în viitor foarte asemănătoare cu a fetelor crescute în singurătate undeva la o moșie, neștiind prea bine și nici prea interesîndu-se dacă-s frumoase, adică dacă-s *mai frumoase decît celelalte*, cînd după primul bal unde au fost spontan și unanim sărbătorite, își dau seamă cît e de ușor să ai succes.

Nu era *identic* în orișicare cerc. Varia, devorea altul, fără efort, și această continuă prefacere nu-i dădea nici impresia ipocriziei, nici a platitudinei, nici a rolului actoricesc, transpus cabotin în viața de toate zilele, ci dimpotrivă, îi dădea certitudinea diversității lui, a belșugului sufletesc.

Avea în el substanță pentru mai multe suflete ; și-și făcuse, adică avea impresia că moștenise, un fel de garderobă de suflete, pe care le schimba fără efort, așa cum femeia cochetă își schimbă rochiile, armonizîndu-și îmbrăcămintea cu mediul, cu anotimpul, cu momentul și cu împrejurările.

Reintrînd în Iași, după vacanță, împreună cu familia, se minunase zîmbitor la amintirea vechii neîncrederi în viață.

De ce ?

Dar viața era cu adevărat interesantă ! Avea acum o compătimire înduioșată pentru epoca hulubăriei și pentru acel Andi refugiat în hulubărie.

Acum *dorea* viața, adică repetarea în mai vast și mai complex a succeselor de la Agapia. Urma cursurile Facultății de litere, devenind un student eminent. La seminarii, criticele sale calme, lucide, ușor zîmbitoare — zîmbetul acesta îl învățase din lectura lui Anatole France —, cu totul lipsite de impetuozitatea barbară a băieților tineri

de cîte ori combat „ideile" susținute de alții, îl făceau admirat și respectat. Deși nu era un erudit, dădea celorlalți impresia erudiției din pricina ușurinței cu care-și asimila atmosfera, ritmul intelectual al cărților răsfoite. Și cum niciodată nu făcea paradă de erudiție, modul său de-a expune, fără citate parvenite, ideile altora, dădea celorlalți impresia că le creează fără efort. Nu afirma niciodată idei și atitudini exclusive cu acea caracteristică vehemență tinerească; afirma o idee, dar o nuanța astfel, complicînd-o, destrămînd-o, reîmpletind-o, încît nu știai niciodată dacă o acceptă, dacă o susține cu tărie, sau dacă o respinge. Această lipsă de afirmațiune netă, de categoricism impunea celorlalți credința că Andi e mai comprehensiv decît ei, că e permeabil la orice, pe cînd ei sînt numai la categorii limitate; că Andi e mai elastic, mai receptiv, mai fin.

Trupește, orișice haină cădea bine pe el, oricît de ieftină ar fi fost ștofa. Așa și-n domeniul spiritual: toate ideile erau purtate de el cu egală perfecțiune și îndemînare, valorificîndu-le grațios chiar pe cele mediocre. Ideal manechin intelectual.

Pe unii studenți ieșiți din țărănime, foști bursieri eminenți ai liceelor, cam greoi, cam colțuroși, care mînuiau ideile ca măciucile, cu atitudini hirsute, la început, Andi îi epatase, intimidîndu-i. Treptat, însă, prezența lui Andi și comportările lui la seminarii îi iritau, dîndu-le un fel de mîrîire intelectuală în fața lui, asemănătoare cu bosumflarea crîncenă a cînilor ciobănești la apropierea ogarilor stăpînei moșiei. Nu-l mistuiau. Aveau o scîrbă instinctivă pentru el, simțindu-se pe nedrept depreciați din cauza lui. Asta îi făcea și mai stîngaci în discuțiile cu Andi, cele obligatorii de la seminarii, — altminteri îl ocoleau. Și totuși fără să-și dea seamă, era în ei, cu toată conștiința puterii lor reale, un pic de invidie care-i făcea uneori să-l imite față de alții, împrumutînd de la el calmul elegant cu care-i epatase, cercînd la rîndul lor și ei să epateze pe cei care nu-l cunoșteau pe Andi, mai ales pe fete.

Cursurile, seminariile și orele de bibliotecă limitau timpul lui Andi, ceea ce-i dădea o invulnerabilă justificare față de saloanele frecventate numai din cînd în cînd. Nu devenise un asiduu al nici unui salon, ca restul clientelei tinerești. Apărea uneori numai, în treacăt; ca un

om foarte ocupat, care-și „sacrifică" o oră pentru prietenii cinstiți de acest sacrificiu.

Mereu primea invitații pentru ceaiuri, serate dansante și serate literare.

Dar dragostea ?

Pe cine iubea Andi ? Nimeni nu știa. Nu i se cunoștea nici o aventură. Dar Andi nu iubea pe nimeni. Nici nu flirta măcar.

Astfel trecuse primul an, o mie nouă sute douăzeci și unu, în vara căruia, petrecută tot la Agapia, Andi se odihnise după munca examenelor trecute numai cu bile albe, aducînd după el un tineret întreg de fete și băieți cu el întorși apoi la Iași, în toamnă, pentru viața altui an.

Reîncepuse aceeași viață de universitate.

Și la-nceputul primăverii, simțise într-o zi o osteneală de oștean care-a purtat prea multă vreme armura grea, pe calul de război, pîndind prin crăpătura vizierei numai ce-avea *s-atace,* cu mîinile pe frîu și spadă.

Parcă dorea să respire și s-adoarmă o clipă zîmbind.

Și zîmbise, într-o zi cu lilieci înfloriți, cînd se-ntorcea de la Universitate, unei fete care-l iubea mai demult. Era și ea în anul al doilea la Matematici. Ciudat ! Cine-ar fi văzut-o intrînd la Universitate, ar fi jurat că se duce la Facultatea de litere c-un Lamartine în geantă. Era un fel de Andi cenușiu-blond, cu ochi cenușii-albăstri, devenit fată cu cozi lungi, cu gene plecate de mireasă care pășește spre altar în solemnitatea rochiei cu trenă, ascultînd corurile și bătăile inimii.

Semăna cu Andi. Aveau același profil de efeb grec, aceeași mlădioasă înălțare-n mers, numai că ea era fată blondă, și Andi, băiat brun. De cîte ori îl întîlnea pe Andi la Universitate, se roșea, și totuși îl privea, c-un zîmbet parcă trist. Era-n făptura ei ceva cuminte, bun, blajin, ca fumul caselor de țară în amurg, cînd pacea aerului le îngăduie-nălțarea înspre cer, visător lină.

De ce urma la Matematici ?

Atîta îl preocupa pe Andi, cîteva clipe, cînd o întîlnea. Știa că se roșește cînd îl vede și că totuși îl privește c-un sperios curaj, păstra cîteva clipe-n ochi icoana ei de fată de altădată — care urma ciudat, la Matematici —, și o uita. Era în el ca apariția la margini de pădure a unei căprioare.

N-o întîlnise niciodată în saloanele ieşene, deşi era odraslă de boieri adevăraţi. Orfană, cu avere mare, trăia pe lîngă o mătuşă după tată, într-o casă enormă de pe strada Lăpuşneanu, închisă într-o grădină insolită prin proporţiile de singurătate înflorită acolo între magaziile străzii Lăpuşneanu, înghesuite unele în altele. Mătuşa ei era o maniacă : îşi închisese porţile enormei case, îndată după războiul care-i rechiziţionase parte din odăi, temîndu-se de ploşniţe şi de microbi. Pentru ea, războiul infectase Iaşul pe veci cu ploşniţe şi cu microbi.

Nu mai primea pe nimeni. Trăia, păzită de-o armată de servitori hodorogiţi, care-i respectau tăcerea, fobia microbilor şi papagalii din zece mari colivii de argint.

În acest cavou aşezat în mijlocul Iaşului, cu o bătrînă care convorbea de dimineaţă pînă seara numai cu papagalii ei, locuise Magda Boldur, după ce în o mie nouă sute şaisprezece tatăl ei murise pe front, iar mama ei, soră de caritate, murise de tifos exantematic.

De cînd îi zîmbise Andi — în ziua cu lilieci parcă înadins înfloriţi pentru acel zîmbet — ea nu-i mai zîmbea. Îl privea, nu sperios ca înainte, ci adînc şi grav.

O saluta. Îi răspundea.

El se ducea la Litere, ea, la Matematici.

Atît.

Şi poate că mai mult decît armonioasa ei făptură, acest „atît" dintre ei dădea lui Andi înviorarea şi odihna de care simţise că avea nevoie. Nu vroia s-o cunoască, dorea numai s-o vadă din cînd în cînd, cu intimitatea zîmbetului împărtăşit de gravitatea privirei ei. Se mulţumea s-o ştie înaltă, la una din ferestrele sufletului — şi tocmai asta îl mulţumea, pasivitatea ei decorativă.

Acum nu se mai întreba : „De ce urmează la Matematici ?" Întrebarea care-l intrigase înainte de-a-i fi zîmbit acum devenise pentru el un fapt providenţial.

El era la Litere.

Magda Boldur, la Matematici.

Ca în două continenţe osebite : aşa socotea Andi.

Şi se vedeau în treacăt, c-o atingere de suflete aproape-n fiecare zi.

Într-o noapte, după douăsprezece, Andi se întorcea pe strada Lăpuşneanu înspre casă, venind de la o serată.

Parfumul teilor era blond și jilav ca lumina lunii pline, care dădea luciri de argint asfaltului străzii pustii. Întîlnise-n Păcurari o pereche de îndrăgostiți. Mergeau strînși unul în altul unindu-și singurătățile în patetismul pustiului lunar și-al teilor cu elegiac parfum. Și Andi-și simțise singurătatea, rămînînd în noapte numai cu el, cu umbra lui solitară. N-avea pe nimeni. Izolarea lui numai el și-o cunoștea. Era ostenit. Dorea o mînă pe fruntea lui și să-nchidă ochii.

Mergea încet. Pașii sunau prelung pe stradă Lăpușneanu : goală, argintie, ca un pod lunar ducînd în mînăstirea tăcerilor ieșene.

Trecea prin dreptul casei Boldur, care-și avea intrarea într-un mare gang boltit deschis asupra străzii.

Se vede că Magda nu dormea și că-l văzuse venind de la fereastra etajului de sus, prin lumina lunii. Bătaia inimii o rostogolise pe scări, ca un fruct copt, desprins de vînt de pe creanga lui. Îl întîmpinase din întunericul gangului nu ca pe un necunoscut — nu-și vorbiseră niciodată — ci ca pe un Andi al ei adus de marile lumini de lună, ca de lebădă un Lohengrin.

Ea-i apucase mîinile ; fără șovăire. Avea în nebunia ei puterea somnambulilor.

Intrase după ea, mergînd în vîrfuri, în casa necunoscută. Îi bătea inima tare. Se văzuse vag, ca reflectat de-o apă, în oglinda vastului antret a cărui scară ducea la etaj. Mirosea a parchet vechi și a covoare. Fulgerul lunii aprinsese-ntr-un vitraliu cozi de păun și de fazani gata de zbor de pe crengi roși cu frunze rubinii.

Era un miros și-o tăcere de alt veac, în care luna răspîndea parcă mișcări de statui albe printre pulberi moarte.

Bătuse o pendulă, sus, metalic.

Și parc-atuncea deșteptată din faptele-i de somnambulă, Magda-i scăpase mîinile, îl *văzuse*, se cutremurase și, ghemuindu-se pe scară, izbucnise-n plîns.

Andi o privise cu mirare, clipind, cu fruntea încrețită. Ce nebunie-l adusese după miezul nopții în această casă necunoscută, alături de o fată care plîngea?

Magda ședea la picioarele lui, cu spinarea aplecată ca subt bici, plîngînd înăbușit, cu o deznădejde care-i scutura mereu, ca tremurul de frig, umerii subțiri.

Îl aplecase asupra ei nu dragostea, nici mila, ci dorința de-a o alina, ca pe-un copil frumos descoperit plîngînd pe-o margine de trotuar. Îi dezmierdase părul, umerii, obrajii umezi. Capul ei se aplecase, încă scuturat de plîns, pe pieptul lui. Ea îl privise printre lacrimi, ea-nălțase buzele spre el — părea-nflorită atunci din rouă, c-o lumină de lună —, și o sărutase.

Plecase tot în vîrfuri, lăsînd în urma lui obraji care ardeau și două mîini pe inimă ca pe-o fereastră împinsă de furtuni.

Și dimineața, chiar în clipa deșteptării, Andi regretase, cu ceva mai mult decît o simplă ridicare din umeri, ceea ce de-atunci numise un moment de nebunie. Îl neliniștea sărutarea nopții, ca un proiect de inel de logodnă impus. Nu se mișcase de acasă toată ziua, pretextînd o migrenă. N-o mai văzuse pe Magda cîteva zile. O ocolea. Și într-o zi, pe stradă, nu la Universitate, se întîlniseră pe neașteptate, și Andi văzuse în ochii Magdei ca o bătaie de inimă, apoi o paloare de obraji, și căderea genelor ca două păsări ucise pe un cer alb. Și în noaptea aceleași zile o sărutase din nou, dezmierdîndu-i părul și fruntea, pe scara antretului cu miros de parchet vechi și covoare, la lumina aceleiași grădini din vitraliul cu fazani și păuni speriați pe crengi de toamnă rănită.

De la-nceput, Magda Boldur îl obsedase prin mila pe care i-o inspira. Adică nu prin milă, mai degrabă prin teama de mila care începea în el. Noaptea, o simțea plîngînd pe scara din antret, și plînsul acesta nu-l lăsa să doarmă. Se ducea s-o vadă, nu fiindcă o dorea, ci fiindcă plînsul ei îi neliniștea sufletul. O alinta, și după ce o lăsa zîmbind, pleca, în sfîrșit liber.

Ea îi spusese într-o noapte, pentru întîia oară : „Andi".

Îi spusese și el, constrîns : „Magda".

Apoi, tot noaptea, îi pusese la gît un lănțușel lung cu o cruciuliță : ea lui. Ancoră.

Plănuia să-l prezinte mătușei ei. Andi se împotrivise categoric, avînd aerul că-i intimidat.

Se ducea s-o vadă cîteva clipe în fiecare noapte, — fericit că se apropie vacanța și plecarea la Agapia, atît de fericit ce-avea față de Magda, din ce în ce, o duioșie penitentă, — atribuită de Magda melancoliei despărțirii.

O iubea ușor. Ar fi dorit parcă s-o aibă statuie în odaia lui de lucru, în desueta atmosferă a hulubăriei, c-un veșnic zîmbet pe buzele de marmură, care să-i dea siguranța că n-o să mai poată plînge de vreme ce-i înmormîntată în fericirea marmurei sculptate.

Își simțea viața incomodată, primejduită, deși Magda nu-i cerea nimic, și deși o socotea resemnată.

Dar se temea de neprevăzutul dement pe care știa că dragostea poate să-l stîrnească în oricine. Magda trăia prea singură. N-avea prietene. Și matematicele lăsau disponibil în ea un romantism acumulat de mult, necheltuit în nimic, la pîndă, gata să se rostogolească în acte insolite, așa cum se întîmplase în noaptea cu lună plină, cînd ea, fata serioasă și timidă, deschisese fără nici o clipă de sfială sau recul porțile casei unui necunoscut, după miezul nopții.

Îi spunea :

— Andi, nu știi cît am să sufăr fără de tine ! Rămîn atît de singură...

Și își lipea obrazul de al lui, cu lacrimi lungi.

Andi tăcea. Era înspăimîntat de mila pentru Magda. Îi dezmierda obrazul și tăcea, preocupat.

Ea se lipea de el, simțindu-l astfel și mai lîngă ea. Dar sufletul lui izbucnea la Agapia, unde situa înfricoșat aceeași milă, verificîndu-i imaginativ virulența.

Și îi era atît de milă uneori de înclinarea ei de floare cu tulpina ruptă, că se simțea incomodat că de-o dezordine în el.

În lume chiar, era preocupat, nu mai avea aceeași dezinvoltă libertate.

La despărțire, în ultima noapte, Magda se ghemuise iarăși pe scara antretului, strîngînd în brațe o mînă de-a lui Andi, legănîndu-i-o ca pe-o păpușă. Ar fi vrut să i-o lase — mîna — pe tot timpul vacanței, și s-o știe că nu mai plînge. Nu *suferința*, ci plînsul ei, pe care parcă-l auzea de la distanță, îl neliniștea : suferința notificată lui prin lacrimi.

Îi făgăduise să-i scrie de la Agapia...

Cînd sosise la Agapia, îl aștepta o scrisoare de la Magda în mîna maicei Agafia. Fruntea lui Andi se încrețise ca la cei cari primesc anunțul unei polițe protestate. O deschisese cu spaimă. Nu-i spunea nimic, nici un fapt.

Era făcută numai din dezmierdări puerile și aiurite ca cele cu care fetițele își leagănă păpușele : „Dragul meu drag, copilul meu iubit, dragostea mea scumpă. Andi al meu bun și frumos..."

Se vede că nu scrisese pînă atunci nici o scrisoare de dragoste ; și noutatea încîntătoare de-a te juca, de-a alinta cuvintele trimise celui plecat îi dădea o uitare a tristeții, o bucurie mereu zîmbitoare și o absență totală de cochetărie stilistică. Nu se simțea în nici un rînd, în nici o vorbă dorința de-a înfrumuseța literar. Cuvintele ieșiseră spontan ca un izvor. Mediocră în sine și dulceagă, scrisoarea exprima totuși, *viu*, o mișcare sufletească, o realitate, care l-ar fi fermecat pe Andi, dacă ar fi fost cît de puțin îndrăgostit.

După cetirea scrisorii, adică după ce înregistrase atent și din ce în ce mai ușurat aceeași lipsă de plîns, același zîmbet pueril, oftase și simțise în tot trupul bucuria recîștigîndu-l, ca o elasticitate de minge o clipă primejduită de un vîrf de ac care apăsase fără să înțepe.

„Dragă Magda,

Am ajuns sănătos la Agapia, unde mă aștepta scrisoarea ta, care m-a bucurat și pentru care-ți mulțumesc. Mă gîndesc la tine și aștept..."

Da, prea era bucuros că nu plînge scrisoarea Magdei, ca să nu-i dea bacșișul unui neadevăr.

„...și aștept cu nerăbdare revederea noastră la toamnă."

Expediase scrisoarea și, fericit ca un om care și-a încheiat cu bine o zi grea de muncă, zburdase. Da, zburdase. Glumise toată ziua cu familia și cunoscuții, antrenîndu-i pe toți cu generoasa lui exuberanță. Apoi venise altă scrisoare.

„...Și cînd mă gîndesc cît mai este pînă la toamnă..."

N-o mai cetise.

O auzea din nou plîngînd jos, pe scara antretului, îndărătul vitraliului cu păuni și fazani, în mirosul acela de parchet vechi și covoare.

Fusese nervos toată ziua. Se culca, hotărît, se scula, îndîrjit, iar se culca, extenuat. Toate zgomotele erau prea tari, și toate tăcerile, înnebunitor provizorii, ca cele dintre trăsnete.

Apoi venise altă scrisoare. O privise, o măsurase lung, întrebător, și o închisese în geamandan, nedesfăcută.

După două săptămîni, geamandanul era plin de scrisori nedesfăcute. Prezența lor de mulțime îmbulzită la ușă îi dădea o spaimă necontenită de propria lui odaie. Era mai tot timpul pe-afară, febril, în cercul fetelor și al băieților ieșeni.

În fiecare zi, o nouă scrisoare sporea numărul celor captive în geamandan, provocînd în Andi o împrospătare zilnică a iritării. Parcă-i era sufletul pișcat de țînțari.

Nu îndrăznea să dea pe foc scrisorile — cine-l oprea? Zilnic se hotăra s-o deschidă pe cea din urmă și să răspundă un cuvînt — de pildă, o sărutare exprimată pe o fotografie —, care l-ar fi eliberat de mereu sporita neliniște. Nu izbutea. Uneori cetea mintal o scrisoare de la Magda, construită de el, o scrisoare tristă, resemnată, pînă cînd un gemăt de enervare îi scăpa. Fugea de acasă. Era în acea stare de iritare bolnăvicioasă, cînd propriul suflet devine ca o soție acră, care mereu te iscodește cu ochii subțiați, gata de ceartă, dar mereu amînînd-o, ca să te ție „subt presiune".

Lehamitea de propriul suflet pe unii îi duce la beție, pe Andi, însă, îl mînase spre sexualitate, altă crîșmă.

Dorea trupul unei femei; era chiar alături de casa lor, gard în gard.

O dată pe săptămînă, în creștinească sîmbătă, pe la amiază, se oprea la poarta casei de alături o enormă limuzină cu armură metalică — evenimentul automobilistic al Agapiei —, din care cobora, întîmpinat de înclinarea hainei de olandă a unui atletic negru, un om atît de perpendicular, că-ntreg pămîntul devenea unghiul său drept, făcea pași de compas spre portiță, cu aceeași exclamație: „Hallo, Gladys!"... în timp ce la volanul limuzinei o față de harap cu ochi și dinți ca de olandă crohmolită rîdea cu ochii și cu dinții, amintind copiilor strînși împrejur harapul oglingioarelor rotunde, în ochii și în gura căruia, cu răbdătoare stăruință, trebuie să potrivești mărgele albe.

Două zile, sîmbătă și duminică, din balconul casei de alături, se ridica un fum dulceag de pipă de lîngă un patefon care cînta englezește melodii uuitoare ca un cor de buhai de baltă și de broaște melomane. Luni dimineață patefonul amuțea, limuzina pornea cu majestatea unui transatlantic pe roți de cauciuc alb ca ghetrele, ducînd un cîrîit de claxon, lăsînd un rotocol albastru de benzină brazilor flegmatici, și casa de alături rămînea cu cînii Cocker, femeia cu păr roș, automobilul cu caroserie de mahon închis în vitrine de cristal și cu negrul atletic.

Povestea americanului era cunoscută de toată Agapia, și fiecare nou vizitator o afla obligator, ca pe o legendă locală.

Furnizor al statului român, americanul venise în țară, după o lungă corespondență zădarnică, să-și încaseze milioanele de la debitorul „Made în Balcan". Fusese purtat pe la ministere vreme lungă și amînat în fiecare zi pentru ziua următoare. Nu se tulburase. Edificat asupra mentalității debitorului, telegrafiase în America soției lui să vie. Venise cu negrii, mașinele și cockerii cu primul transatlantic. Și americanul se instalase în țara debitorilor, cîștigînd milioane cu exploatările petrolifere din Bacău, în așteptarea banilor ale căror procente însutite le percepea cu anticipație.

Pe vară își instalase soția la Agapia. Mrs. Fair venise în casa maicei Xenia cu negrul, cu cockerii — șapte — și cu dolarii, mulți.

Unii spuneau că-i englezoaică — după ten și culoarea părului —, alții spuneau că-i evreică, — tot după ten și culoarea părului —, iar alții spuneau că trebuie să aibă pe dracul în ea, — tot după ten și culoarea părului.

Andi o zărise în treacăt, izbucnind pe șosea la dus și la-ntors, cu o viteză necuviincioasă.

Înainte s-o vadă cu de-amănuntul, Andi o auzise-n fiecare dimineață, pe la cinci, prin exasperarea unui somn amenințat de glasul ei :

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Așa își aduna cînii la zburdat în fiecare dimineață, cu strigăte nebunatece ca niște cîrlionți de păr roșcat în vînt.

Pînă cînd, într-o dimineață, scos din fire de chemările impertinente ale glasului care sfida somnul întregii

monastiri — Ea și Agapia, cum ai spune : America și România —, Andi renunțase să mai doarmă.

Ieșise afară, cu fruntea cruntă, ochi haini, îmbrăcînd peste pijama scurteica cu guler brumăriu.

Soarele nu răsărise : ca o ploscă roșie de un oblînc, atîrna pe coasta din afară a muntelui răsăritean. Monastirea albă și cu munții erau în fumul de tămîie al zorilor pădurilor de brad. Totul era albastru ca pe mare calmă, și un parfum de brad, copilărește proaspăt.

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Suit în picioare pe parapetul balconului, luînd în brațe un stîlp, Andi privise-n curtea de alături.

Tot crunt.

Văzuse.

Și zîmbise.

Mistress Fair, Gladys, era un trup de băiat în pijama de băiat, cu mînecele și pantalonii suflecați, un trup de băiat cu șolduri vălurii de dansatoare, sîni de țărăncuță — atît de dîrji, că toate salturile trupului nu izbuteau să clatine relieful lor scurt — și-un păr de piper roșu, numai zulufi, atît de-ntortocheați, că-n jurul capului păreau materializarea unui hohot de rîs nebunesc.

Spunea „handerli" cu capul pe spate, scuturat, cum ai rîde spre cineva care te gîdilă de sus, dintr-un copac, săltînd cînd pe-un picior și cînd pe altul, plescăind din degete de parc-ar fi avut în ele castaniete pocnitoare.

În jurul ei, cei șapte cockeri, pletoși, zulufoși, urechi, bot și picioare, numai zulufi și numai plete de cașmir negru cu alb, și alb cu galben, o fugăreau, o-ncercuiau, și zdup, și țup zvîcneau în salt pletos și zulufos, făcuți din zurgălăi de blană, sărind să-i prindă vîrful degetelor pocnitoare, și iar cădeau, cascadă, pentru ca iar să sară, fugărind și-ncercuind zulufii roși, brațele goale și piciorul care își pierduse un papuc.

Se repeziseră toți cockerii după papuc. Un braț îi spintecă. Papucul apăru, urmat de salturi, se-nălță în mîna care se juca, stîrnind ciclonu-n miniatură, pe cînd călcîiul gol, mugur trandafiriu în aer, surîdea lui Andi îmbiindu-i ochii către curba albă ca o carne de langustă a pulpei rotunjite de mișcarea bruscă a piciorului saltat și îndoit la spate.

Întăia rază a soarelui — rubin — aprinse sîngele lui Andi pe o pulpă albă, înroșind văzduhul munților.

Și jocul iară începu, din ce în ce mai rumenit de înălțarea soarelui, subt ochii tot mai arzători ai celui care îl privea din altă curte.

Brațele goale fluturau, cîrlionțînd mereu zburdălnicia cockerilor.

Pe Andi nu-l vedea.

Ciudat !

El o vedea, ea nu-l vedea. Dansa mereu, frîngîndu-și mijlocul subțire, răsturîndu-și părul roș, femeie-minge — pentru cine ? Pentru cockeri ? Pentru ochiul roș de sînge-al soarelui cu păr de aur ?

Și cînd văzduhul tot se-ncinse în văpaia verii, femeia cu păr roșu se repezi în casă, cu toată turma după ea, dar din prag trimise-un zîmbet ca o minge drept în Andi.

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Căci se jucase și cu el în turma celor șapte cockeri.

La amiază, automobilul cu caroserie de mahon aștepta mai întîi pe cockeri :

— Handerii, handerli...

Și după ce intraseră toți cockerii, mai răsunase înc-un handerli... pentru cine ?

Andi zîmbise din cerdac, fără să se arate.

A doua zi dimineața, tot pe la cinci, Gladys își schimbase pijamaua de un negru mat cu una albă. Și-n dimineața pijamalei albe ca maramele alba Gladys nu-și mai suflecase mînecele, nici bufanții pantaloni, lăsînd și brațele, și trupul, și picioarele s-apară și mai goale în bruma de matasă a țesutului ușor.

Dar cockerul de la vecini nu mai era.

În schimb, portița curții scîrțîise, și apăruse o măicuță palidă cu gene negre și obraji spălați cu lună, cum alta-n monastire nu era.

— Aoh !...

Priviseră și cockerii, cu capetele clăpăuge înclinate pe-o ureche, cum stăpîna lor rîzînd cu hohote, de mînă cu măicuța intră-n casă, și cum nu mai ieșă.

De-atunci nu mai dormise-acasă-n nici o noapte, pînă sîmbătă, cînd apărea aceeași limuzină, aducînd lui Andi, ea, nu clopotele, creștinească odihnire, sîmbătă, duminecă spre lunea care-l aștepta cu noaptea cea mai aprigă a săptămînii.

Găsise ce dorea : o violentă evadare din el însuşi. Trăia în fapte, nu în gînduri, c-o lipsă de sfială şi prudenţă, cu o temeritate pîn-atunci necunoscută lui.

El, Andi — care Andi ? — niciodată n-ar fi cutezat să-ncerce ceea ce făcuse Andi într-o seară cînd împrumutase de la sora Aglaia vestmintele de monahie cu care se-mbrăcase-n zori, intrînd în casa de alături cu paşi siguri şi c-o şoaptă :

— Mrs. Handerli !

...Stîrnind în Gladys rîsul, rîsul cel nebun, gîdilitorul rîs care preface sîngele femeii în furnici.

În fiecare zi primea cîte-o scrisoare de la Magda Boldur. N-o cetea. O închidea în gemandan şi închidea în suflet inc-un gînd, acelaşi gînd în fiecare zi adăugat în sufletul obscur, cel care-l aştepta în viitor, tot ca un geamandan închis plin cu scrisori nedesfăcute ; la Iaşi, o fată plînge, aşteptîndu-l, aşteptînd mereu scrisoarea de la el, care în fiecare zi tot nu venea. Simţea cu certitudine şi cu oroare că în viitor, adică în septembrie, după întoarcerea de la Agapia, iar se va duce într-o seară pe la Magda Boldur, şi c-acolo-n faţa lacrimilor ei nu va-ndrăzni să spuie :

— Iartă-mă, nu te pot iubi.

Nu ! Va lua-o-n braţe, o va strînge sărutînd-o — era frumoasă — şi va şterge toate lacrimile cu o vorbă :

— Te iubesc.

Astfel înlăturînd şi explicaţiile asupra trecutului recent, şi lacrimile în viitor.

Şi n-o iubea.

Această laşitate sigură cu care-şi va începe anul, viaţa de la Iaşi, lovea c-un bici de flăcări faptele de la Agapia, înnebunindu-le, făcînd-o pe Mistress Handerli, cu păr de piper roşu şi trup de-o nuditate cărnos albă de ciupercă după ploaie, să-l dezmierde cu un glas de violină pisicească :

— Aoh, darling ! Little boy...

Ciudat ! Căci uneori el singur se înspăimînta pe el, aşa cum îl înspăimînta odinioară fata din brazi.

Nu numai ea, nici Andi nu ştia că nu trăiesc faptele lui, ci ale fetei din pădure în clipele de evadare din el însuşi.

Astfel, aproape-o vară-ntreagă Andi trăise-n trup şi-n fapte-mprumutate de la altul, ştiind că sufletul l-aşteaptă.

Nu la Agapia, la Iași, pe patul din odaia lui, în întunericul odăii, sufletul gonit îl aștepta.

*

El, Andi, cine era, care era?

Fantomă în hulubărie, fantomă la Școala militară, fantomă pretutindeni, în Iașul cu saloane și-n cel al Universității, și-n casa părintească tot fantomă.

Care era Andi? Cel care visa în hulubărie un Iași inexistent, devenind cetățeanul acestei ficțiuni? Cel care la școala militară era poreclit Hamlet, fiindcă era frumos și palid, și fiindcă tăcerea lui era socotită de naivul și generosul tineret ca o atitudine înalt intelectuală? Cel care-ntors în casa părintească și în Iașul real se socotise surghiunit și purtase doliul unei morți inexistente, cu suflet de orfan? Cel care îngăduise admirația lui Luchi și compătimirea lui febrilă? Cel care, masculină Damă cu camelii, plecase la Agapia umezind ca un act de melodramă ochii familiei? Cel care la Agapia, fără să fie în stare de un singur gest bărbat, așteptase pe fata din brazi să-i aducă dragostea în odaie, cum aștepți dimineața pe slujnică să-ți aducă ceaiul în pat? Cel care în același an, tot la Agapia, se bucurase de plecarea fetei care-i aducese viață, numai viață? Cel care la Universitate își ascundea vidul subt eleganța formulelor ambigui, părînd că are și pricepe toate părerile, fără să aibă nici una? Cel care sărutase o fată pe care n-o iubea, fără măcar de apetit sexual, din simplă lașitate, și care prelungise zi cu zi confuzia de teama lacrimilor explicației? Cel care-n patul americancei plagia virilitatea crîncenă a trupului și-a sufletului fetei din brazi?...

Care era Andi?

Cine?

Unde?

Monedă plăsmuită pretutindeni. Căuta un gest, un singur gest mărunt, neînsemnat, care să fie *adevărat*, să existe, — și nu-l găsea.

Nu! Căci dacă ar fi existat acest Andi, care vedea în sfîrșit că toată viața lui n-a fost decît un bal mascat, și că subt fiecare mască nu era *cineva*, cum socoteau cei din afară, ci același vid, forma amăgitoare a aceleiași fantome,

acum, în aceste clipe de luciditate și rechizitor, ar fi *făcut ceva*: l-ar fi trezit pe Luchi, pe dragul și naivul Luchi, care-l admira fără rezerve, și i-ar fi spus:

„Dragă Luchi, sînt mai inconsistent, dragul meu Luchi, decît meduzele. Iartă-mă că te-am înșelat. Pe tine te stimez fiindcă ești viu, fiindcă naivitatea ta nu-i decît mirajul generozității tale, fiindcă ești tînăr ca toată lumea. Disprețuiește-mă, Luchi".

O! dar știa atîta de bine, chiar în această clipă limpede, avînd în față toată viața lui, — că n-ar fi fost în stare să solicite, nici chiar între patru ochi, și nici chiar de la fanaticul Luchi, un dispreț regenerator.

Și se ura. Avea senzația că nu-i decît un pretext pentru ficțiuni.

Trăia? Trăia el, Andi?

Iubea ceva? Iubea pe cineva? Era capabil de o jertfă, de o nebunie?

Nimic! Nimic!

Iubirea pentru Iași? Iubirea domiciliului fantomelor.

Măcar pe Luchi îl iubea ca pe un frate? sau devoțiunea lui?

Dar se iubea măcar el însuși cu adevărat? Era în stare pentru el să facă o nebunie, una singură? Să fugă, evadînd din Iași, să iasă din ficțiune, din balul mascat, să se desprindă din cuierul în care atîrna.

Nu! Ținea la el nu cu bătaia generoasă a inimii pentru viața din el, ci cu precauțiunea meschină a gospodinelor pentru o ceașcă de cafea proclamată persană, crezută de toți persană, de fapt cumpărată de la un imitator de lucruri persane.

Ș-abea acum vedea îngrozitorul vid al ființei lui. Firește, fiecare om cuprinde-n el și viața celorlalți, adică răsunetul și oglindirea celorlalți în el, fiind social chiar în singurătatea lui. Dar fiecare om viu, fiecare om care există nu numai nominal în catalogul vieții, ci efectiv în rîndurile ei, trăiește mai departe cînd e singur ca un pom care-și dă roadele prin crengile lui, deși rădăcinile sug în pămîntul obștesc. Astfel, fiecare om creează într-o măsură viață, trăind nu numai cînd e în turmă, ci și atunci cînd, singur, e ca Robinson în insula pustie.

Dar el, Andi?

Abea acum înțelegea dragostea lui pentru Iași și pentru casa părintească, dragoste dospită numai din amără-

ciuni, dezamăgiri, din deznădejdi, și poate și din ură. Ș-abea acum înțelegea simbolul tuturor odăilor în care noaptea nu trăise niciodată singur, cu tăcerea lui și a odăii lui, ci parazitar pe zgomotele și pe viața de noapte a odăii de alături, dîndu-și totdeauna noaptea gînduri otrăvite ca ciupercile cu carne puhav înnegrită de îndată ce le rupi.

Războiul, adică viața-n paroxism, îi dăduse panica de viață, debilitîndu-l, nimicindu-i elasticitatea vitalității, clasîndu-l în viața sedentară a trecutului.

Fata din brazi îi dăduse aceeași teamă de viață, aceeași îngrozire care-i anula puterea, combativitatea, făcîndu-l și mai pasiv, cu nostalgia unei pasivități trainice, de nimic primejduită.

Dar viața casei părintești și viața Iașului îl *enervau*, dîndu-i aparenta vitalitate febrilă a nervilor stîrniți. Atunci numai avea impresia de viață. Și numai din această pricină iubea, adică nu se putea despărți nici de casa părintească, nici de orașul care-l făceau să *existe* prin enervarea provocată în el.

Oamenii vii, oricît și-ar iubi părinții, mediul copilăriei și orașul în care au crescut, de-ndată ce sînt tineri simt nevoia emancipării din acest mediu și decor scump inimii lor. Instinctul lor de conservare le poruncește să plece. Astfel numai, confruntîndu-se c-un mediu nou, cu viața dură și necunoscută, vor face să apară conturul combativ al individualității lor, așa cum apar mușchii cînd vîslești împotriva curentului.

Dar el, Andi, exista sufletește numai în funcție de familie și de oraș — ostil lor, dar neputîndu-se despărți de ele, așa cum mulți oameni devin sclavii voluntari ai necazurilor lor, care-i scot din monotonia urîtului calm.

Alt nimic.

Mîine, duminică, începea viața, adică : dimineața, o baie de abur împreună cu tatăl lui și cu Luchi, o baie de abur care-ți dă impresia că numai la Iași poți fi curat ; apoi, simțindu-te „întinerit" după baia de abur, recolta primelor exclamații pe stradă, aceleași ca și anul trecut, aceleași în vecii vecilor.

— A ! te-ai întors, Andi ! Bine-ai venit ! Ce mai faci ? Oh ! acest „ce mai faci !"...

— Bine. Dar tu ?

— Bine. Ce mină superbă ai ! Ai fost la munte ?

— Da. Tu la mare?

— Da.

— Se cunoaște. Ce se mai aude?

— Nimic. Știi, aceleași și aceleași lucruri...

După-amiază, cîteva vizite: primele arpegii ieșene, sinistre ca cele de la internat în orele de repetitor, cînd pianul se îmbină cu scîrțîitul violinei și cu șuierul salivat al unui flaut.

— Cum te-ai distrat, Andi?

— Bine, știi ca-ntotdeauna. Vacanța!

— Ce-ai mai cetit?

— Cutare carte.

— Ți-a plăcut?

— Da, adică știi...

— Ce crezi despre mariajul Ninetei?

— S-a căsătorit?

— Cum! nu știai? Aa! să te pun la curent...

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do; do, si, la, sol, fa, mi, re, do...

În fiecare an se mărită o Ninetă, divorțează o Lizetă, moare un nume în „escu" sau „eanu" și încep discuțiile: do, re, mi, fa, sol, la, si, do...

Seara, după masă, Magda Boldur: o sărutare după un „ah" și-un „oh", o tăcere, zîmbete „printre lacrimi", fericire. Datoria împlinită.

Apoi primul somn ieșan, în patul proaspăt înfățat, cu gemăt lung de tramvaie la ferestre în loc de clopote monastirești.

Apoi luni, apoi marți, apoi miercuri: do, re, mi, fa...

La început, dezgustul pe care ți-l dă același ziar local, servit de dimineață, o dată cu cafeaua cu lapte, cu tiparul acela asudat ca mîinile bărbierilor cînd te rad, în care vezi aceleași informații, ca o hîrtie încleiată pe care ai lăsat zbîrniitul acelorași muște narcotizate, regăsindu-le vii și-n toamnă.

Sorbi din cafeaua cu lapte, și fiindcă nu mai ai în față un munte cu brazi și-un cer cu rîndunele — pe care, de altfel, nu le vedeai, fiindcă și la Agapia ceteai ziare, la cafeaua cu lapte —, îți arunci ochii pe ziarul local și te-nfiori cetind numele aceluiași ajutor de primar care dezvoltă într-o convorbire „acordată cu o grație și o bunăvoință caracteristice" același program edilitar. Ai impresia că pă-

mîntul nu se mai învîrte, că anotimpurile stau pe loc, aşteptînd pe ajutorul de primar să isprăvească. Îl laşi pe ajutorul de primar, şi, aruncîndu-ţi privirile tot pe ziarul local, te îngrozeşti descoperind în acelaşi colţ reclama aceloraşi galoşi „Tretorn" autentici, şi te gîndeşti că toamna vine cu galoşi „Tretorn" prin glodul ulicelor laşului, că iarna vine cu şoşoni „Tretorn" prin zăpada mocirloasă a aceloraşi uliţe — şi regreţi o clipă Agapia, munţii, vara, următoare, şi imediat şi cu dezgust, fiindcă şi vara. ca şi galoşii „Tretorn" ai toamnei, e aceeaşi, cu aceleaşi călugăriţe — parcă şi ele autentice „Tretorn" — cu aceiaşi brazi, cu aceiaşi pensionari ieşeni şi cu aceleaşi clopote.

Şi deodată viaţa îţi apare atît de identică, atît de stătătoare, că te gîndeşti parcă la placidul Dumnezeu, conjurîndu-l să-şi iasă din fire şi să pornească acceleratorul nebuneşte, ca şofeurii beţi, ca să te vezi în cîteva secunde devenind matur, bătrîn, moşneag şi căzătură, cu aceiaşi galoşi „Tretorn" care merită să fie mai durabili decît viaţa.

Dar peste cîteva zile, oraşul mahmur după vacanţă, parcă începe să-şi piardă monotonia. Oamenii apar individual din ceaţa plumburie şi înecăcios obştească de pînă atunci ; aici un zîmbet, dincolo o încruntare, dincolo o ironie, dincolo o glumă, cum ai semăna ceapă, morcovi şi ridichi în grădina ta de zarzavaturi.

Ziarele-ţi lipsesc dacă nu le ai de dimineaţă la cafeaua cu lapte, fiindcă de dimineaţă vrei să ştii „ce s-a mai întîmplat".

Nimica ?

Slavă Domnului ! Cu-atît mai bine !

Baia de abur, cu cetăţenii care, beatificaţi pe bănci de lemn, asudă şi-şi descoperă voci de concert — e-o bucurie ; saloanele în care societatea luptă cot la cot împotriva suveranului căscat sînt o distracţie : Universitatea — o ocupaţie ; şi viaţa de toate zilele : Viaţa.

Crişme, berării, aperitive la băcănii, teatru, cinematografe, strada Lăpuşneanu — de la Jockey-Club pînă-n Piaţa Unirii, şi de la Piaţa Unirii pînă la Jockey-Club — cu aceiaşi intelectuali scoşi din naftalină, cum la piesele istorice cu figuraţie numeroasă şi figuranţi puţini defilează de o sută de ori aceiaşi zece soldaţi, intrînd printr-o culisă şi ieşind pe alta, ca din nou să intre, doar or da impresia unei armate.

Melancolia ieșană...

Nobleţea păcii ieșene... Căci pentru apologiștii Iașului și căscatul ieșenilor e filosofal, precum și tăcerea — artistică.

Majestatea Trecutului... Căci pentru ratații Iașului și trecutul e o profesie.

„Noi, ieșenii"... Cum ai spune : „Noi, descendenții lui Ștefan cel Mare și ai lui Miron Costin, față de ingratitudinea mojică a actualității, care ne lasă să murim de foame în orașul cu statuile părinților noștri".

Ah ! minciuna, minciuna ieșană !

Da, își disprețuia și își ura orașul. Nu biata lui făptură de ziduri năruite cuprinsă-n faldurii de-azur ai dealurilor împrejmuitoare, ci colectivitatea ieșană, oamenii contaminați de microbul acelui provincialism special : ieșenismul.

Era tîrziu.

Se simțea istovit.

Nu se mai gîndea nici la ploaie, nici la toamnă, nici la Iași, și nici la viitor.

Prezentul era patul ; patul, în această clipă, era somnul.

Se culcă pe somiera goală — lăzile cu așternuturile nu sosiseră încă de la Agapia — înfășurîndu-se-n palton.

Adormi.

Și prin somn veni în el, ca și odinioară la Agapia-n odaia lui, tăiată parcă vertical dintr-un soare roșu, fata din brazi, spunîndu-i ca și atunci :

— Tu ești mic.

PARTEA A DOUA

BATE CINEVA LA POARTĂ ?

— Of ! iar plouă !
— Plouă !
— Mult mai plouă !
— Ploaia asta, domnule !
— Doamne, nu se mai isprăvesc ploile !
— Ce mai nou ?
— Ce să fie ! Ploaie, ploaie şi iar ploaie !
— Oooh !
— Aaah !
— Plouă...

Ofta Iaşul.

Căsca Iaşul.

Moţăia Iaşul.

Şi scîrţîiau telurile canapelelor şi ale fotoliilor vechi la fiecare mişcare artritică sau reumatică a celor care-şi ceteau ziarul de seară ascultînd ploaia.

Ploile lui septembrie intraseră nu numai în oraş, ci şi în sufletele, tăcerile şi vorbele ieşenilor. Pe toate străzile, ploaia şi numai ploaia ; în toate casele o auzeai pe streşini, pic, pic, pic şi lur, lur, lur — şi parcă o simţeai pe ceafă, o auzeai gîlgîind în uluce, şi parcă-ţi intra în ureche ; o auzeai picurînd în fiecare vorbă şi în orişice conversaţie la început, înaintea primei sorbituri din cafeaua neagră, o dată cu strănutul trimis în batistă, gata să devie tusă cu nasul roşu şi ochii injectaţi, şi-o auzeai la sfîrşitul conversaţiilor în clipa cînd, ca un oftat hîrîitor, musafirul îşi lua umbrela lăsată-n antret deschisă să se usuce şi-şi punea galoşii aduşi de servitoare de la bucătărie.

Dimineaţa, cînd se ridicau storurile, ferestrele vedeau aceeaşi ploaie rămasă de cu seară-n faţa caselor ca-n ochii orbilor, acelaşi întuneric. Nu-şi mai amintea nimeni

culoarea cerului, devenită acum mucegai de miez de pîne veche. Toate trăsurile treceau cu coșul ridicat, toți trecătorii, cu umbrele.

Tinerețea omenească dispăruse din orașul ploilor de toamnă. Chipuri palide, spinări plecate, frunți încrețite, ochi încruntați.

Aceeași ploaie curgea și-n revistele literare ieșene. Sufletul fiecărui poet era o umbrelă, care-n loc să picure în antretul unei case picura grafic în pagina unei reviste.

Glodul străzilor era cleios ca al cimitirelor. Cioarele ședeau mahmure pe clopotnițe, strînse în șaluri negre.

Și ploaia trecea mereu pe toate străzile, privită parcă de toate babele Iașului, care țiriie și cîrpesc ciorapi la ferestre cu vedere la stradă, cu ochelarii pe vîrful nasului, ca să poată privi și pe deasupra ochelarilor. Și-n prima dimineață de octombrie Iașul se deșteptă în soare. Abea atunci ieșenii văzură toamna frunzelor. Intraseră cu aur și aramă în oraș copacii și toți pomii toamnei, ca o șatră de țigani cu salbe, cu basmale și tingiri.

Și de deasupra dealurilor soarele-și privea fapta lui de aur, creștinește slăvită de crucile bisericelor.

Dar în sufletele ieșenilor, toamna cu soare fusese închisă în cufere cu hainele de astă-vară. Toți își pregătiseră paltoanele, mănușile de lînă, căciulile, blănile și șoșonii, scoțîndu-le de prin lăzi și scuturîndu-le de naftalină.

În sufletele tuturora apăreau treptat dialogurile iernii, și acelea scoase din naftalină :

— Ce mai nou ?

— Ce să fie ! Iaca, o venit iarna.

— Da, domnule, degrabă o mai venit !

— Prăpăd cu lemnele ! !

— Și-s scumpe !

— Al dracului viață !

— Ee !

Așa că ziua cu soare și cu frunze galbene — care dădea văzduhului ieșan parcă splendoarea de cupole aurite a Moscovei rusești — mai mult zăpăcea decît bucura, luînd zilnica ploaie a subiectelor de conversație, fără să aducă primii fulgi ai viitoarelor oftări.

— Ei, ce zici ?

— Ce să zic ? Iaca, nu zic nimic !

— Ai văzut ! O stat ploaia !
— Thei !...
— Da, domnule, s-o-ntors toamna !
— Eeeh ! la noi toate merg pe dos !
— Așa-i, domnule, mare mișălie !

★

Andi-și începu această primă dimineață însorită cu un alog incidental, care dădu un accent și-o stilizare particulară toamnei de-afară, în sufletul lui.

Își bea cafeaua cu lapte. Deodată ascultase.

— Catinco, ia vezi, nu bate cineva la poartă ?

Trecuseră cîteva clipe. Glasul Catincăi răspunse de afară :

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.

Și toamna fu prezentă în sufletul lui Andi, ca Moartea, care-n piesele lui Maeterlinck mărește ochii făpturilor cu nume dulci și-arhaice, dînd dialogurilor lor o aiurită puerilitate și ceva somnambular.

Plecă spre Universitate, reluînd mintal dialogul de acasă :

— „Bate cineva la poartă ?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul."

Poarta casei lor, din dialogul cu servitoarea, devenea Poarta : poarta enormă, de lemn afumat, cu fierării grele, a unei cetăți medievale.

O mulțime aștepta în cetate, privind cu ochi înfrigurați de așteptare înspre Poartă.

S-auzeau bătăi.

Mulțimea tresărea.

Un glas din mulțime întreba :

„— Bate cineva la poartă ?

Și după o tăcere grea, răspundea străjerul Porții, grav :

„— Nu-i nimeni. Se scutură castanul."

Și-n locul Voievodului așteptat să intre-n fruntea oștilor de aur, Toamna intra în cetate, fără să i se deschidă poarta.

Așa ar fi dorit Andi să fie Iașul în această dimineață de toamnă : cu ochii îndreptați spre o poartă.

Dar în tramvaie oamenii ceteau gazetele de dimineață : pe străzi, oamenii se grăbeau s-ajungă la slujbele lor, alții, cu coșul în mînă, se duceau la piață, sau veneau dintr-acolo. Tramvaiele, străzile, oamenii, clădirile aveau un respingător concret cotidian. Nicăieri, în nimic și-n nimeni, nu era perspectiva unui mister medieval.

— Biletele, vă rog, pentru control.

Andi întinse controlorului biletul de tramvai, cu dușmănie. În această clipă, pentru el, controlorul de tramvai simboliza întregul Iași : realitate plată, care nu numai că nu respecta visarea, dar o și alunga, cu o indiferență profesională.

Tramvaiul se opri în dreptul Universității. Andi se coborî.

Veneau și de la deal și de la vale, studenți, studente, trecînd pe lîngă discursul de bronz al statuiei lui Kogălniceanu. Pavajul de pietre gălbui din fața Universității, oglindind dimineața, căpăta lumini trandafirii.

Erau nouă fără trei minute la ceasul Universității. Studenții se grăbeau. Cursul lui Andi începea la nouă. Trebuia și el să intre. Nu intra. Șovăia. Ciudat.

Era neliniștit. Parcă era în el într-adevăr așteptarea unei mulțimi cu ochii îndreptați spre o poartă mare, medieval mare.

Studenții soseau în grupuri, intrînd repede pe ușa Universității.

Trecură și profesori.

La ceasul Universității erau nouă fără două minute.

Andi privea cerul din fund, cel care apare ca o turlă de zmalț albastru la capătul aleii de tei ai Copoului, în aur de toamnă.

Aștepta pe cineva ?

Și deodată, dintr-un grup de studenți care veneau de la deal, grup despicat în două, apăru un bulldog fioros, al cărui chip amintea numele gealatului moldovean Gavril Buzatul, și-n urma bulldog-ului legat de zgardă cu o curea, solid, apăru o fetiță, o fată, o domnișoară...

Capul ei trecea subt umărul celor mai mărunți studenți.

Cuvîntul „mic" căpăta o semnificație nouă la apariția acestei fete : mic, adică mai înalt, mai mirat înalt decît piticii, dar cu totul altfel decît restul oamenilor.

— Baby, au pied.

Și bulldog-ul, enormul câne-harap, avu o privire umilă cu ochii peste cap, subt fruntea teșită, și-și reluă locul în front cu mersul piciorușelor încălțate c-un fel de ghete-bocanci, care aduceau, se vede dintr-o plimbare lungă, tot glodul Copoului pe pavajul delicat din fața Universității.

Andi reținu atît: contrastul dintre statura de fetiță și glasul autoritar; contrastul dintre prima aparență de copil, din pricina obrajilor rotunzi — înscriși cu o peniță rondă, ca și cele mai rotunde mere — și privirea categorică a ochilor crîncen negri; și contrastul dintre delicatețea miniaturală a siluetei și ghetele-bocanci, acoperite de glod, care pășeau cam lateral, apăsat, dîrz, repede, participînd parcă la cadența unei armate în marș. O urmări cu privirea. Se ducea la vale, cu brațul întins de avîntările masiv nervoase ale bulldog-ului, îmbrăcată cu un pardesiu cenușiu, încinsă cu o curea lată. Își scosese feutrul cenușiu din cap. Din spate îi vedea pletele negre, scurt tăiate.

Era mică s-o închizi într-un zîmbet.

Și totuși, de departe, pe zarea aurie a cerului din vale, silueta ei, cu brațul avîntat după bulldog, avea vigoarea superbă a luntrașilor cu brațul pe cîrmă, cînd trec Toancele Bistriței.

N-o mai văzu.

— „Bate cineva la poartă?

Îi bătea inima.

Și, ciudat, răspunsul:

— „Nu-i nimeni. Se scutură castanul...“

...nu mai veni.

★

Luchi, pe cît adormea de ușor, pe-atît se deștepta cu greu. Așa că la liceu plouau în catalog absențele nemotivate la ora întîia, adică de la opt la nouă. Dar cînd ora întîia se întîmpla să fie reprezentată de profesorul de matematici, nu numai somnul determina absența lui Luchi.

— Îi tîrziu, conașu Luchi! Nu pornești?

— Da' parcă ce? Mă duc la rendez-vous!

În această primă zi cu soare ora întîia era înnourată de matematici. Luchi o petrecu în pat. Plecă de acasă abea la nouă trecute, bizuindu-se pe indulgența profesorului de istorie, admirator al Apostolului.

Dar Luchi era prototipul lui cască-gură, adică al omului mereu disponibil, gata să devie oricînd spectatorul scenelor de pe stradă.

Îndărătul Pieții Sfîntul Spiridon ascultase cu mîinile în buzunar — nu-și mai luase geanta pentru problematicele ore de liceu —, cu chipiul pe ceafă, o sfadă între doi cotiugaragii care se înjurau unul pe altul cu atîta diversitate, încît Luchi, în rînd cu „cumătrele" care făcuseră piața, îi aproba admirativ, gustînd cu desfătare sudălmile care întregeau — cum usturoiul desăvîrșește o salată — această zi cu soare în piața cu legume, pește, fructe și hălci de carne crudă.

După ce cotiugaragiii isprăviră răfuiala, Luchi plecă, fără chef de școală, regretînd spectacolul încheiat, purtînd în pașii lui o destinație nehotărîtă.

Intră în Piața Sfîntului Spiridon, oprindu-se cînd la dulghenele cu sfeclă, țelină și cartofi, cînd la tarabele cu ouă și smîntînă acoperită cu foi de brustur, cînd la fructe, ascultînd cum se tîrguiau bucătăresele în soarele care acolo avea miros de verdeață leguminoasă ; zîmbind țărăncilor ; dînd cu piciorul în cîte-un cartof căzut pe jos, avînd un aer de inspector binevoitor al Pieții Sfîntul Spiridon.

După ce isprăvi cu legumele și fructele, trecu la casapi, fără grabă, fără priviri neliniștite-n lături — caracteristice liceienilor care-au fugit de la școală — cu un optimism zîmbitor și îngăduitor de om subt pașii căruia viața se țese de la sine în culori glumețe ca ale scoarțelor țărănești.

Și la casapi, viața binevoi să acorde lui Luchi un nou spectacol, dînd o urgentă destinație pașilor săi vacanți.

Toți cîinii vagabonzi, toate javrele, toate cotarlele, toate corciturile pocite care-și țin pestrițul sinod flămînd în preajma căsăpiilor vibrau, strînse-ntr-o singură turmă solidară, mîrîiau, lătrau, schelălăiau și hîrîiau, în blănile lor jerpelite, cu cîni spectrali, *la o parte*. Iar în fața lor, un bulldog cafeniu bălțat cu negru, parcă blănit cu brunul aurit al chilimbarului de Buzău, stăpînit de cureaua ținută de o mînă fermă, care nu-i îngăduia decît o îndîrjită neclintire, privea haita scheletică a neamului său, ca un Jupiter bulldog descins din Olimp, cu fulgerele-n ochi și tunetul în glas.

Javrele-l lătrau fără să înainteze, huiduindu-l canin, cu o sperioasă ferocitate; iar El, neclintit în fața lor, cu nouri de furtună în ființa lui masiv năpraznică, schieuna cu glas subțirel de greieraș, de pisicuță și de prunc, ca și cum prezența javrelor ar fi deșteptat în glasul lui de baros căzînd pe nicovală, numai duioșii gingașe, cantilene antropofage.

Ieșiseră casapii toți, în haine albe cu miros de sînge, crud, și rîdeau casapii în fața hălcilor de carne crudă atîrnate-n fața căsăpiilor peste butucul înroșit.

— Dă-i drumu, duduiță.. numai olecuță, așa, de-o poftă...

„Duduița" avea o față proaspătă între casapi și căsăpii, între cărnurile crude și haita flămîndă dominată de bulldog-ul priponit, o față care lăsa ochilor ceea ce merele domnești lasă nărilor.

— Dă-i drumu, duduiță...

Bulldog-ul era în mijlocul pieței casapilor, ca un idol păgîn într-un cutremur de pămînt.

— Se teme să nu i-l rupă! răsună un glas din acelea care au pretenția că rezumă și exprimă tăcerea unei mulțimi.

Mîna fetei slobozi cureaua, cum ai apăsa involuntar pe un trăgaci.

Un salt ca de stîncă țîșnită din gură de vulcan.

Piața se golise de cîini. Păreau măturați de un ciclon.

— Baby, au pied, răsuna un glas autoritar, dominînd piața întreagă

Și năpraznicul bulldog, cu picioarele cosite parcă magnetic, se opri la capătul piеții. Și cu ochii peste cap, subt fruntea lui teșită de harap, veni legănîndu-se umil, ca și cum s-ar fi tîrît pe burtă, pînă la picioarele minusculei stăpîne, unde se lăsă la pămînt, turtindu-și botul pe asfalt, între labe, cu coada ochiului iscodindu-și stăpîna, stupid ca un enorm guvid canin.

În piața casapilor entuziasmul apăru nu cu flori, ci cu bucăți de carne. Cădeau din toate părțile ofrandele sanghine spre botul care le-nșfăca și le-nghițea, cum dau pe gît bețivii dușcă sticla cu rachiu.

Luchi fugise în galop pînă la madam Leiba, furnizoarea de fructe a familiei Danielescu, și împrumutase, amanetîndu-și ceasul, treizeci de lei.

— Dă-mi, domnule, mușchi de treizeci de lei, cel mai fin.

Și, cu mușchiul cel mai fin în mînă, veni la bulldog.

— Na, măi buzatule, măi frumosule, măi eroule... Du'că dragă, pe onoarea mea...

Abea atunci, în clipa cînd i s-adresă familiar, o văzu; zîmbi, c-un aer uluit, și continuînd cu gestul surpriza ochilor, o măsură de la picioare pîn' la cap, cu patru fugi de palmă, așa cum ai măsura claviatura unui pian jucărie, cu deschiderea unei palme bărbătești.

— Bine, du'că dragă, mata așa mititică și duci așa dihanie!

Și continuîndu-și gîndul întrerupt de surpriza ochilor, exclamă: „Du'că dragă, pe onoarea mea, așa cîne n-am mai văzut! Un erou, du'că dragă, Achille sau mai știu eu cine! Îmi vine să-l pup... Dai voie, măi buzatule, măi frumosule, măi căpcăunule, măi Mama-Pădurii... Nu dă la om, du'că dragă?

— Ajunge! Ajunge! Mulțumesc, nu se mai poate! protestă glasul fetiței în fața casapilor adunați cu alte ofrande, în timp ce o mînă mică, scuturată energic, făcea să zornăie o brățară.

Smunci cureaua. Cînele trăgea la carne ca fluviile înspre mare.

— Baby!

Cînele porni după glas.

Luchi, după cîne. Se ținu după el pînă la scara Hotelului Traian. Fetița se urcă.

— Du'că dragă, nu te supăra, îl mai aduci și mîne la piață?

O față încrețită de rîs se întoarse înspre Luchi.

— Bine, domnule, dar cu școala ce faci?

— Școala! Bine, du'că dragă, crezi mata c-am să lăs eu bunătate de cîne pentru școală! Spune și mata!?

★

Seara, după masă, Luchi îl luă pe Andi la o parte:

— Măi Andi, am văzut un cîne!... Phii, fiu-fiu-fiu! Așa cîne n-am mai văzut!

— Bulldog?

— Da, măi, de unde știi?

Andi vroi să-ntrebe : „Al cui e cîinele ?“

Dar tăcu.

„Bate cineva la poartă ?“

Fata era în el, într-un Iași cu soare, cu gestul acela proiectat pe cer, de plutaș cu mîna pe cîrmă la Toancele Bistriței, — mică s-o-nchizi într-un zîmbet.

Și, fiindcă era în el, avea impresia că-i a lui.

★

A doua zi, afișele unui ziar ieșan de dimineață anunțau cu litere hărăzite din anul o mie nouă sute paisprezece pînă în o mie nouă sute optsprezece numai războiului :

„MAFIA FRANCMASONICĂ LA IAȘI“
MISTERIOSUL EMISAR AL MĂREI LOJE
CINE-S ADEPȚII ?“

Aceste titluri trîmbițate oarecum în ochii publicului avură darul să stîrnească în suflete un fel de atmosferă ocultă, făcută din reminiscențe cinematografice ale filmelor americane cu bandiți mascați, care ascultă de unul cu mănuși albe ; din amintirile romanelor senzaționale citite în copilărie, din viziuni de odăi îmbrăcate-n negru, în care doisprezece mascați cu pelerine jură în fața unui al treisprezecelea, care-i „palid ca un mort“, credință veșnică pe un craniu așezat pe masa neagră.

Cum ? adică și la Iași...

Hm ! Hm !

Vremuri tulburi ! Bolșevism în Rusia, francmasonerie la Iași...

Ritmul cumpărării ziarului fu mai nervos. Cetățenii se grăbeau spre chioșcuri, cu banii gata în mînă, temîndu-se parcă să nu ajungă la timp. „Pst-pst“-ul indolent, cu care chemi pe stradă pe vînzătorii de ziare, devenise imperativ și chiar răstit, iar ziarul era mai mult zmuls decît luat.

Informațiile explicative din corpul ziarului erau laconice — în fapte —, ambigui și enigmatice în expresii, ca și nebuloasa noțiune a francmasoneriei ; fiecare frază era așezată ca între străjeri între semne de exclamare și întrebare, dînd publicului impresia că ziarul știe mai mult decît spune și că vorbește peste capul publicului, cu Cineva — un fel de Rocambole al vagului nocturn —, făcînd necontenite aluzii la o pluralitate de personalități ie-

șene, neindividualizate, contaminate de filoxera „mafiei francmasonice", cu un ton detectivian flegmatic, surd amenințător.

Articolul de fond era intitulat exploziv : *Păziți-vă*, deschizînd subt nasul somnului ieșan un fel de echivalent al flacoanelor de săruri englezești. Autorul, reprezentat grafic prin pseudonimul mimetic ales, *Masca Vigilentă*, arunca o perfidă îndoială în sufletele cetățenilor, cum o strecoară în sufletele lectorilor Gaston Leroux în *Le Mystère de la Chambre Jaune*.

Cine erau membrii Lojei francmasonice ?

Oricine putea fi, poate că toți erau — își răspundea singură *Masca Vigilentă* —, dar francmasonii desființau prin pumnal, glonț și otravă pe oricine ar fi destăinuit ceva despre Lojă. Astfel, *Masca Vigilentă* intriga și înfricoșa toate cămînurile ieșene care trăiseră pînă atunci în evidența de vitrină a cotidianului.

Soțiile își bănuiau soții ; mamele, fiii ; cluburile, membrii ; partidele politice, partizanii.

— Ce-i cu francmasoneria asta ? întrebă Luchi la masă.

— Ei, fleacuri, caută-ți de mîncare, răspunse domnul Danielescu.

În ziua următoare, ziarul de dimineață, ca o tobă mare, continua să sune alarma reluată în ajun și de ziarele de seară.

Masca Vigilentă afirma că știe imobilul misterios de pe o stradă dosnică, închiriat cu o sumă fabuloasă de Loja francmasonică — „de unde fondurile ?" ; declara solemn că va însemna „cu fierul roșu al publicității" numele tuturor ieșenilor afiliați Lojei. Și încheia cu un eroism nichelat : „Zădarnic mă priviți, prin mască, domnilor francmasoni, zădarnic vă ascuțiți pumnalele în umbra criminală. *Masca Vigilentă*, conștientă de menirea ei, își va face pînă la capăt datoria pe care i-o indică interesul Iașului și interesul țării."

— Ce-i cu porcăria asta de francmasonerie ? întrebă din nou Luchi la masă.

— Ia te rog, măsoară-ți vorbele ! răspunse drastic domnul Danielescu.

În răstimpul acestor două zile, fața cu bulldog-ul nu fusese văzută nici de Andi în dreptul Universității, nici de Luchi în Piața Sfîntul Spiridon, la casapi. Totuși, Andi

știa că-i în Iași. Pe de o parte, statura ei, surprinzător de mică, pe de altă parte, lipsa ei de eleganță — același pardesiu cenușiu încins cu o curea lată, și aceleași ghete-bocanci care dădeau un bocănit soldățesc pașilor ei energici — în contrast cu sluțenia de mare lux a bulldog-ului de rasă pură — cîne de bogătaș, se spunea în Iași —, o singularizau în gloata trecătorilor ieșeni, semnalizînd-o curiozității și comentariilor tuturora. Zilnic era înregistrată de „ultima oră" orală a cercurilor frecventate de Andi.

Unii o văzuseră intrînd cu bulldog-ul la Hotel Traian ; alții la Copou, alții, la cofetăria „Vlădescu", fără bulldog, dar la aceeași masă cu un „personaj excentric" : un domn ras și-n cap, ca un preot catolic, cu sprîncene dese și ochi negri de hipnotizator, cu monoclu, mănuși albe și ghetre albe, cu brățară de aur și multe inele pe degete. Însoțitorul ei băuse „zece ceaiuri" fără zahăr, „riguros exact ; m-am informat de la chelner", adăugase colportorul acestei savuroase informațiuni.

Dar se știa și mai mult. Însoțitorul fetei cu bulldog-ul fusese văzut la baia de abur. Stătuse „douăzeci de minute la abur", că jocheii, nu se spăla cu mănușa, ca toți oamenii, ci c-un fel de perie aspră. Ieșise din baie „roș ca un rac fiert" și băuse cinci pahare cu apă rece. Informațiunea era deținută de la maseurul băii.

Cine erau ?

O pereche de spioni sovietici ? Cei care-și însușeau această presupunere porneau de la cele zece ceaiuri băute fără zahăr, inventariate de chelnerul de la „Vlădescu", precum și de la inelele și brățara care dovedeau că „rusnacul are franci" : de unde ? Spionaj. Cine nu spionează în biata țară românească ! Cei care considerau mai cu seamă ochii personajului excentric pretindeau că-i hipnotizator și că-și făcuse prima experiență la cofetăria „Vlădescu", bînd un ceai cu zahăr, dar făcîndu-l pe chelner să creadă că a băut zece fără zahăr.

— Lasă, domnule, dar cum rămîne cu plata ? a plătit zece ceaiuri, plus zece la sută chelnerului, intervenise logic un interlocutor.

— Taci ! replicase ironic cel cu versiunea „hipnotizator". Te-ai uitat în buzunarul chelnerului ? I-a plătit *un ceai*, și chelnerul e convins că i-a plătit zece. E hipnotizator. Îl vedem mîne-poimîne la Sidoli.

Alții, reținînd coincidența apariției personajului excentric la Iași, cu campania împotriva francmasonilor, întreprinsă de presa locală, socoteau că el e „misteriosul emisar al Marei Loje".

— Eh ! crezi dumneata că *știa* s-arată în public ? Lucrează pe dedesubt.

Pe unii îi indigna bulldog-ul :

— Lasă-mă, domnule, bestiile astea se țin în cușcă ! Nu vezi ce ochi are ? Îți strică digestia !

Pe alții îi indigna împrejurarea că fata vorbea bulldog-ului franțuzește :

— Ce-s mofturile astea, domnule ! Nici pentru cîini nu-i bună biata noastră limbă românească ? Ah-ah-ah, cum ne-ar mai trebui un Țepeș-vodă pentru vremile de-acum. Asta-i soluția : țeapa. Da' nu-i Omul !

Se comentau și raporturile dintre domnul cu monoclu și fata cu bulldog-ul. Unii spuneau că-s un menaj, și clipeau viclean, dar evaziv. Alții pretindeau că după ochi sînt tată și fiică. Alții argumentau că asemănarea ochilor era aparentă și că dovedea numai că părechea era de altă rasă : indieni. Aveau ochi de indieni, nu de români, de asta semănau între ei.

Indienii au șerpi — ochii lor fascinează reptile — nu bulldog-i : cîini englezești. Poate c-aveau și șerpi în ladă, la hotel. Bulldog-ul era un fel de reclamă pe stradă, înlocuind cu succes darabană care adună publicul.

Astfel că perechea cu bulldog-ul la fiecare pas ieșan trecea prin opinia publică, asemeni călăreților de circ care sar prin cercuri astupate cu un talger de hîrtie.

În sfîrșit, în ziua a treia, se întîmplă pe strada Lăpușneanu — adică în vitrina Iașului — un fapt reținut de mai toți trecătorii, fapt care dădu personajului excentric un fel de pașaport diplomatic pentru vama opiniei publice ieșene. Domnul Iustin Danielescu întîlnise pe omul cu ochi de hipnotizator, și el, Profesorul, Apostolul, cel dintîi, salutase adînc, reverențios, convorbind de la egal la egal cîteva clipe cu omul încă nedefinit de societatea ieșană.

Și în aceeași zi răsună în casa Danielescu trîmbițarea : „Avem musafiri la masă".

Formulele cu care se anunțau musafirii la mesele casei Danielescu erau diverse, — după musafiri.

De pildă!

„Diseară al să mai pui un tacîm", spus numai servitoarei, cu cîteva clipe înainte de masă, de către doamna Danielescu, însemna că pe masă rămîne aceeași musama și sînt lăsate aceleași servete pătate din timpul săptămînii.

Noul tacîm reprezenta apariția unui linge-blide oarecare îngăduit într-o zi oarecare la masa domnului profesor. Dacă din întîmplare în acea zi domnul Danielescu adusese icre negre, ele erau servite sub formă de tartine clandestine, înainte de masă, și repartizate numai membrilor familiei. Pentru noul tacîm nu se făcea nici un fel de efort. Acest musafir era hrănit cu cinstea de-a mînca la masa domnului profesor, ceea ce, în genere, îi și tăia pofta de mîncare, nu cu alimentele de la această masă de Apostol care dă precădere spiritualității din biurou, nu materialismului din sufragerie.

„Iustin, nu uita, însemnă-ți, adă pe diseară niște jambon, niște ghiuden și o cutie de sardele... Mai ia și niște compot «Stirbey» și cu o cutie de biscoturi", însemna că la masă sînt musafiri față de care doamna Danielescu ținea să arate că la ea se „găsesc de toate", pentru orice eventualitate. Acești musafiri erau parteneri la joc de cărți.

„Ascultă, fată-hăi, diseară să te mai speli, să te mai dichisești, să nu te văd cumva zmulțită și cu pestelca asta murdară, și să te-ncalți, auzi? Vine lume la masă", însemna că fata din casă trebuie să apară curată în sufrageria unor intelectuali modești, dar civilizați — doamna Danielescu era profesoară de higienă —, intelectuali care nu înțeleg să strice pofta de mîncare a musafirilor prin mirosurile balcanice ale slujnicei.

La aceste mese se serveau mîncări nu cine știe ce, dar preparate „gospodărești" într-o casă a cărei stăpînă, deși intelectuală, nu-și uită nici obligațiunile derivate din noțiunea „gospodină moldoveancă". Deci, servitoarea încălțată, pieptănată și cu șort spălat, servea mămăliguță cu ochiuri și, în genere, fie pîrjoale de carne de vacă, fie niște sărmăluțe tot de carne de vacă, amestecată cu ceva carne de porc. Urma o plăcintă de casă și o cafea turcească — cumpărată gata rîșnită — preparată în ibric de mîinile doamnei Danielescu.

— Excelentă! Așa cafea numai la dumneavoastră se bea!

— Ei, știi, totu-i s-o prăjești acasă, și cum o prăjești; dac-o stropești cu puțin rom adevărat, dacă n-o treci cu prăjitul și dacă știi s-o fierbi, iesă bună.

— Ca la dumneavoastră nicăieri. Și calitatea cafelei, dar arta preparatului! Asta n-o cumperi!

— Nu mai poftești una?

— Așa ceva nu se refuză. Sărut mîna.

Pentru toate aceste trei categorii de musafiri, cu o subtilă gradație ascendentă, familia Danielescu trebuia să apară „unită" natural, dar trăind în intimitate, așa cum trăiesc toate familiile în care-s și copii.

Cînd era la masă musafirul reprezentat prin formula „ai să mai pui un tacîm", dacă Luchi spunea vreo necuviință intolerabilă, doamna Danielescu îl dădea afară de la masă.

Cînd erau la masă musafirii reprezentanți prin cumpărăturile de la băcănie, pînă la hotarul compoturilor „Știrbey", dacă Luchi avea vreo ieșire, doamna Danielescu îl privea lung, congestionîndu-se, și ofta către musafiri:

— Greu îi cu copiii!

Cînd pentru a treia categorie de musafiri fata din casă trebuia să se pieptene, să se încalțe și să-și puie un șorț curat, ieșirile lui Luchi erau comentate pe fața mamei lui de un zîmbet, un pic iuțit, care se silea să însoțească amfitrionic zîmbetele sau rîsul musafirilor. Dar după plecarea acestora, zîmbetul se spărgea în capul lui Luchi ca o veselă de porțelan.

Și, în sfîrșit, răsuna din cînd în cînd în casa Danielescu marea formulă, cu trîmbiți de mobilizare în ea: „Avem musafiri la masă".

Răsunase în anii războiului pentru doctorii francezi și pentru dregătorii bucureșteni, iar după război, rareori numai, pentru vreun important personaj politic sau cultural, în trecere prin Iași, poftit de domnul Danielescu.

Ca la teatru pentru feerie, se făceau în casa Danielescu schimbări complecte de decor, la care participau toți membrii familiei, mai puțin Andi și mamița, amîndoi inexpugnabili din odăile lor, pentru pricini deosebite: mamița fiindcă era mamița; Andi fiindcă era Andi.

Dacă trîmbițele acestei mobilizări a fardurilor casnice răsunau la timp de toamnă rece, doamna Danielescu poruncea să se facă foc îmbelșugat în toate sobele, pentru a alunga frigul acela umed cu care intră toamna în casele unde nu se face focul decît atunci cînd apa care îngheață în putinele de-afară îndreptățește aluzia „că-i cam frig" a celor care de-o săptămînă tremură în casă cu obrajii înverziți, fără să cuteze să facă risipă inutilă de lemne în „aceste vremuri grele".

Domnul Danielescu scotea din biuroul său becuri nouă cu lumină albă, complectînd în toate odăile lămpile la care în mod obișnuit ardea un singur bec bolnav de gălbenarea electrică a becurilor răscoapte.

Doamna Danielescu scotea din șifonieră fața de masă de *toile damassé* și șervetele la fel, pregătindu-le pentru apoteoza albă; descuia bufetul și scotea serviciul de argint, vesela de porțelan și paharele cu complectă ierarhie de cristal pur, serviciul de dulceți, păhărelele de licheur și cestile de cafea neagră, numite turcești, și le preda cu număr fetei din casă, amintindu-i imprecatoriu că dacă sparge una numai, n-o poate plăti cu leafa pe un an întreg.

Casa întreagă era decorată cu flori — aranjamentul lor îl făcea Duduia — înmănunchiate în vasele date jos de pe dulapuri, unde pînă atuncea se umpluseră ca niște urne funerare de pulberile zilelor casnice. Canapelele și scaunele din salon erau scoase din albele cămeși de forță de pînă atunci. Duduia își aranja biblioteca muzicală, surghiunind operetele, șansonetele și dansurile la modă în dulapul din odaia ei, punînd în evidență cîteva tomuri din Beethoven, a cărui mască din salon văzuse multe și era blazată.

În aceste ceasuri preparatorii nervii vibrau și uuiau ca-n aparatele de radio cînd s-aude iadul „paraziților". Doamna Danielescu nu se mai spăla, pudra, nici îmbrăca; rămînea în halatul de dimineață și-n papucii de odaie, cu părul prins în piepteni implîntați provizor, ceea ce-i făcea mereu să cadă, provocînd aspre observații adresate servitoarei, ale cărei „tălpăloage" erau gata să sfarme delicatețea lor de îngerași de celuloid căzuți din cer pe covorul cu picioare de servitoare.

La fel cu doamna Danielescu era și Duduia ; și ea îmbrăcată în provizoratul de ietac al îmbrăcăminții de dimineață, cu fața cam unsuroasă și părul cam buhos. Casa întreagă, de la bucătărie pînă-n salon, și din sufragerie pînă-n pivniță, era pentru mamă și fiică așa cum e cerul pentru rîndunele : domiciliul unui zbucium săgetător. Cînd în bucătărie, cînd în salon, cînd în pivniță, cînd în sufragerie.

Cu paltonul domnului Danielescu pe umeri, doamna Danielescu scotea din pivniță, individual, sticle de vin — ofrande de-ale admiratorilor cotnăreni, odobești și nicorești ai Apostolului — pe care le așeza la gheață cu mîna ei..

Bucătăreasa, cînd ieșea în pragul bucătăriei urlînd după servitoare, parcă ieșea dintr-o eschiliană tragedie cu Destinul după ea. Pregătea numai mîncări moldovenești, dintre cele mai alese, cum ar fi sărmăluțele de piept de gîscă și acea plăcintă cu smîntînă clădită din foițe de aluat înfiorat de propria lui fineță, caramelizată la suprafață și inundată în cremoasa catifelare a unei smîntîni subtil vanilate.

În aceste zile, dejunul familiei era lugubru ca al unor condamnați la moarte, rămași încă dușmani pînă în ultima clipă, considerînd moartea lor simultană ca o comună frustrare de la ura ce și-au hărăzit-o.

Duduia, de cîte ori privea calmul „aristocratic" cu care Andi participa la dejun, nu-și putea stăpîni un „hm !" cu buzele subțiate — dungă — și-un spasm al umerilor ; adică : „Hm ! Cred și eu ! Îți convine să faci pe lordul cînd toată ziua nu faci nimica, în timp ce eu asud în bucătărie învîrtind la maioneză și rîșnind cafeaua !"

Spre seară, în timp ce liniștea casei era ca un îngheț fragil, gata oricînd să se spargă cu larmă, doamna Danielescu și Duduia începeau să-și facă toaleta.

Mirosea a hîrtie arsă de drot, a colonie, a pudră, a parfum.

Duduia își punea ciorapii de matasă și vocabularul de matasă, pentru musafiri, simetric cu mama ei.

Apăreau amîndouă din odăile lor, cu un aer de regine care nevăzîndu-și curtenii adunați, profită de ocazie pentru a se inspecta reciproc, după confruntarea solitară din fața oglinzii.

Se simțeau atît de bine îmbrăcate, atît de regalizate de învestmîntarea de gală, încît Luchi — decăzut parcă pe-o foarte îndepărtată și neînsemnată treaptă socială — le devenea cam indiferent. Din cînd în cînd numai, cîte un: „Să-ți ții gura la masă, auzi!", rostit cu accent și ochi de mamă de mică ținută, îi amintea lui Luchi rudenia lui cu aceste cucoane care-l tolerau la masa lor.

După găteala stăpînilor, urma cu îndemnuri ghiontite transformarea servitoarei în subretă.

— Hai, toanto, na, îmbracă-te, ai mai văzut așa stăpîni să te umple de haine?!

Într-adevăr, în aceste ocazii servitoarea era „umplută". Doamna Danielescu îi scotea dintr-un dulap cu vechituri costumul de subretă, improvizat dintr-o veche rochie de-a Duduiei, o pereche de pantofi de-ai doamnei Danielescu, un șorț tivit cu dantelușele unei foste perdele și o bonețică, tot de dantelă, intrată în casă cu zestrea doamnei Danielescu, servind pe-atunci de bonețică pentru oala nocturnă a ietacului nupțial.

Domnul Danielescu sosea pe la șapte cu trăsura — nu cu tramvaiul, ca de obicei — aducînd pachetele cu „băcănii" care la aceste mese aveau rolul preludiului de orchestră înainte de ridicarea cortinei, precum și malaga, migdalele și fructele, care, în intenția stăpînilor, ar fi trebuit să întregească numai rostul decorativ al florilor.

De pe la opt fără un sfert, casa mirosea a fum de rășină, focurile torceau murmurător în toate sobele, luminele erau aprinse ca pentru un Zece mai privat. Doamna Danielescu, trăgînd cu urechea înspre stradă, cu ochii îndreptați asupra unghiilor frecate nervos de podul palmei, se simțea ca un autor dramatic în seara premierei, în timp ce Duduia, așezată pe scaunul rotund de la pian, de-a dreptul pe fundul pantalonașilor, cu rochia clopot în jur, ca să n-o boțească, trăgea cu urechea la huruitul tuturor trăsurilor începînd, de cîte ori se apropiau de casă, o sonată de Beethoven: cîteva măsuri, aceleași pentru roțile fiecărei trăsuri.

*

La aceste mese de gală familia trebuia să apară perfect unită, spontan acordată, ca elementele diverse ale unei orchestre complecte, întregindu-se unele pe altele pentru efectul armoniei totale.

Capelmaistrul, nevăzut de public, al orchestrei familiale, era ascuns ca într-o cuşcă de sufleur, după zîmbetul mereu afabil, mereu aprobativ şi îngăduitor al distinsei doamne care şedea în capul mesei, pe scaunul doamnei Danielescu, îmbrăcată cu hainele de paradă ale acesteia.

Din cînd în cînd, pe deasupra capetelor musafirilor, Duduia schimba o scurtă privire cu mama ei. Şi piciorul Duduiei, în ciorapi de matasă, încălţat cu un pantof destinat parcă numai pedalei sonatelor lui Beethoven, apăsa, împungea şi lovea cu călcîiul în gheata bonomă a lui Luchi, mînuind astfel, ca împuternicită a mamei ei, pedala sonatei familiale.

La aceste mese doamna Danielescu era concomitent „gospodina sub ochii căreia totul merge strună" ; mama comprehensivă a personalităţilor felurite ale copiilor ei, soţia devotată a Apostolului, femeia de lume nealterată de mediul didactic, precum şi „femeia veşnic tînără". Era, cu alte cuvinte, un buchet de însuşiri casnice şi sociale, întruchipînd tipul acela legendar al „moldovencei" care ştie tot aşa de bine să cînte un Haendel, precum şi să facă un şerbet de trandafiri şi care, în lojă de teatru, în salon acasă, la bucătărie sau între invitaţii soţului său din biroul acestuia, e aceeaşi armonioasă făptură menită să împodobească şi să servească, şi mai ales să însenineze viaţa, precum şi să pacifice conflictele dintre bărbaţi. Un fel de versiune moldovenească a doamnei Récamier, întregită cu utilitarismul casnic care lipsea cu totul lebedei feminităţii franceze.

Apostolul era Apostolul. Nimeni nu-i cerea să fie altceva. Cu toate că îmbătrînise, cu toate că se îngrăşase, cu toate că tenul îi devenise cam sîngeros şi buzele scobite de oratorie ca de-o ţigaretă groasă, domnul Danielescu era încă surprinzător de frumos, mai ales la masă, cînd nu i se vedea nici pîntecele, nici silueta totală. Părul de aur roşcat, pieptănat cam neîngrijit, de cînd albea părea amestecat cu lumini de nimb. Fruntea era tot dreaptă şi eminescian înaltă ; nasul, ca şi al lui Andi, avea desenul drept şi nările fin despicate ale statuilor greceşti ; barba, de grîu copt amestecată cu fire de argint, încheia cu o neorînduială de vînt la prora cu spume capul acesta antic de faţă şi profil. Nu-şi tăia unghiile, nici nu şi le îngrijea, iar manşetele lipseau ori erau îndoielnice, ca şi gulerul.

Cînd se așeza la masă, frumusețea lui dădea mesei un fior biblic ; dar de îndată ce începea să mănînce — înfuleca mai mult decît mînca — avea gesturi bestiale, parcă erotizate de alimente, care-i mîrșăveau perfecțiunea trăsăturilor.

Dar Apostolul rămînea și la masă tot Apostolul. Prestigiul său cultural depășea canoanele strîmte ale bunei creșteri obștești.

Dacă un simplu om te va călca pe picior, fără să-ți ceară iertare, acel om va fi un rău-crescut, un bădăran. Dar dacă un munte îți va strivi trupul cu mișcarea unei stînci rostogolite, va rămînea același munte, adică năprasnic peste oameni, nu mojic între oameni.

Așa și cu Apostolul la masă. Nimeni nu lua în considerație cuțitul întrebuințat în locul furculiței, nici sorbiturile băloase, nici zama prefirată pe mustăți, pe barbă și surtuc, sau sondajul cu scobitoarea în ureche : erau acestea olimpizate de prestigiul acestui om cu chip olimpic.

Mamița, constrînsă în timpul războiului să întregească prin prezența ei cernită, timidă și aristocratic armonioasă parfumul de rășină și de patriarhalism moldovenesc — acum era cruțată de acest rol. Îmbătrînise prea tare și surzise de-a binelea. Mînca singură în odaie, cu păpușele ei.

Luchi era „bufonul" acestor mese. Și bufonilor li se iartă multe, aparent.

Duduia dovedea prin focoasa ei prezență, de șaizeci și opt de kilograme tinerele, frumusețea trecută a mamei, precum și tradiția păstrată numai în Moldova, a vechiului tip de fată care mai mult ascultă și roșește cu ochii în jos decît vorbește ; care nu fumează, dar care-n schimb e o precoce gospodină, o emerită muzicantă : într-un cuvînt, un fel de grațioasă casă de fier, plină cu surprize desfătătoare pentru cei care știu s-o deschidă.

Iar Andi, ca și cafeaua de două sute de lei kilogramul și ca și vechiul „Curaçao" dinainte de război, căpătat de domnul Danielescu de la francezi, fie că tăcea, fie că vorbea, era un fel de aromă de desert a acestor mese.

După plecarea musafirilor, descorsetată, casa își relua viața cu formele normale.

★

Andi nu auzise semnalul schimbării la față pentru musafirii excepționali, fiindcă nu dejunase acasă.

După-amiază își împărțise timpul între seminarul de la Universitate, un ceai într-un cerc de fete și o lungă plimbare pe străzile Iașului.

Se înnoptase rece.

Venea spre casă, după ce trecuse prin fața Hotelului Traian, pe scara căruia, în locul fetei cu bulldog-ul, foiau misiții, cu febrilitatea circumspectă a ploșnițelor.

Apucase spre casă pe uliți dosnice — parcă toate străzile —, cu iarbă printre pietre dezghiocate și biserici cam strîmbe, ca și călcîile rarilor trecători.

Răsărise deasupra dealurilor, într-un cer învinețit cenușiu, o lună care ar fi fost enorm galbenă — astrală gutuie coaptă — și deasupra Mării Negre.

Iașul începea să răsară o dată cu luna, altul în lumina lunii.

Își potolea și își rărea toate zgomotele, pe măsură ce luna devenea mai albă, dîndu-i umbre albastre, pregătindu-se să rămîie în adînc de noapte ca o cetate de-altădată scufundată-n fund de mare, cu luminile de lună-n el, ca albe marmuri care-au fost statui atunci cînd viața-n jurul lor nu se stinsese.

Dacă ar fi fost Iașul un om bătrîn, Andi i-ar fi sărutat mîna ; dac-ar fi fost un copil, l-ar fi dezmierdat pe frunte. Avea în aceste clipe o ciudată recunoștință pentru orașul lui.

Recunoștință : da. Căci de cînd fata cu bulldog-ul era în Iași, orașul lui Andi își dăduse la o parte ploile care-l făceau și mai lugubru și devenise frumos cum numai Iașul știe să fie cînd soarele de toamnă are culoarea vinului de Cotnar, cînd dealurile zărilor ieșene sînt ample căderi de zorele vinete ș-albastre atîrnînd de cer, cînd tot orașul are culori și miros de crîng tomnatec, cînd pe toate străzile copacii așternbinecuvîntări de aur stins, cînd înspre asfințit soarele-și trimite razele prelung, ca buciumul cînd sună de pe pisc de munte, cînd nopțile cu lună vin să umple cu lumină marea urnă a tăcerii moarte...

O dată cu venirea fetei, Iașiul se-mbrăcase-n toamnă, soare și lună : singurele haine de-mpărat ale trupului său de cerșetor.

Și Andi era sigur că fata cu bulldog-ul iubea Iașul. Și parcă l-ar fi iubit pe el. Toamna, soarele și luna erau

ca o cochetărie a lui Andi pentru o fată pe care n-o văzuse decît o singură dată, dar pe care o știa în orașul lui, cuprinsă în alintarea albastrelor zări.

Se apropiase de casă, fără să bage de seamă. De la poartă văzu, ca o semnalizare, iluminația vestitoare de musafiri. Sună la ușă. Servitoarea veni să-i deschidă deghizată în subretă pentru piesa de teatru care se juca în casă.

Focurile tîntau în sobe, ca lăutarii cînd preludează înainte de chef. Mirosea a fum de rășină.

Decorul de zile mari.

Pe pragul antretului, Andi șovăi. N-avea poftă să intre și să „joace" rolul lui de „fiu distins" în decorul măsluit.

Dorea singurătatea la o fereastră deschisă cum ar fi cea din hulubărie, cu sufletul, ca și lumina lunii, revărsat nebulos asupra orașului în care era o fată mică.

Dar Duduia, locțiitoarea urechii mamei ei, în aceste ocazii festive, cînd doamna Danielescu trebuia numai să prezideze, fără să intervie descinzînd de pe piedestalul de amfitrioană aristocratică, îl și auzise pe Andi intrînd. Îl întîmpină în antret, cu senzația de superioritate psicologică a omului gătit față de cel care-i în hainele de toate zilele.

— Ce vii așa tîrziu, Andi ? Nu știai c-avem musafiri ?

Andi era gata să răspundă mașinal : „Nu".

Răspunse, cu o privire ironică :

— Da, știam...

Și privirea complectă ceea ce nu spuneau vorbele : „Ei și ?"

Duduia intrase în salon, lăsînd o dîră de parfum. Andi se hotărî să treacă de-a dreptul în odaia lui, renunțînd la masă și la rest.

Își scoase pardesiul ; cu mîna întinsă spre cuier, văzu ceva care-i dădu o tresărire : un pardesiu cenușiu, și deasupra, peste cîrligul cuierului, o curea lată de piele.

Ea, fetița lui din Iași, la ei acasă ?

Înainte să-l fulgere panica bucuriei, tot în fulger un gînd trecu prin mintea lui Andi : care nu l-au făcut de rîs ? Adică familia, în lipsa lui, nu stricase ceea ce clădise delicat Iașul cu toamna, soarele, luna și tăcerea lui ? — ale lui Andi parcă.

Involuntar, desprinse pardesiul din cuier, măsurîndu-l din ochi cu un zîmbet : haină de pănușă, haină de copil,

fulg în mînă. Îl așează imaginar pe umerii Duduiei, pe-ai Magdei Boldur, pe-ai altor fete care-i trecură prin minte, așa cum principele din poveste încerca cel mai mărunt condur din lume, al Cenușăresei, marelor picioare ale fetelor împărăției, care deveneau enorme-n fața micului condur.

Privi hăinuța — ca de călugăraș dintr-un vechi schit în miniatură —, cu un fel de rugăminte mută ; ar fi dorit ca stăpîna hăinuței să fie într-adevăr copil, fetiță mică, nu numai trup mic, și să rămîie pentru el încîntătoarea înșelare a clipelor din fața Universității, cînd bănuise cu bătăi de inimă că cea care părea fetiță mică după siluetă și obraji era o fată autoritar desprinsă din anii copilăriei.

Un glas îi poruncea : „Intră !“

Alt glas îi poruncea : „Nu intra. Păzește-te.“

Se temea. Era în sufletul lui o neliniște ca a pămîntului în preajma unei schimbări de anotimp.

De cîteva zile intrase în el ceva nou, necunoscut, dîndu-i ca un adînc deschis de zări de primăvară, nimicind parcă îngustimea zidită a unor vechi hotare înăuntrul cărora pînă atunci fusese singur suveranul libertății lui.

Șovăia. Își verifică în cîteva clipe sufletul și, amintirile ; recapitulă sumar cele cîteva chipuri de femei ale trecutului său : fetița blondă din timpul războiului, o caisă ; cea care-l privise într-o zi de iarnă, ochi albaștri, zîmbet alb ; fata din brazi — „Tu ești mic“ —, răscoliri de sînge, umilință, spaimă ; Magda Boldur, fum ; Mrs. Handerli, numai handerli. Parcă răsfoise o carte cu poze, aruncînd-o. Toate aceste chipuri de femei erau *exterioare* lui, și nu *deveniseră* exterioare cu timpul, — abea acum își dădea seamă că așa fuseseră de cînd le cunoscuse.

Și ciudat, îngrijorător, fetița pe care o zărise o singură dată, în treacăt, trecînd prin fața Universității, era în el, în inima lui, nu dragoste, dar prezență vie ca primăvara în pămînt înainte de-a răsări verde.

Retrăi din nou ziua în care o zărise. Începuse cu dialogul :

„— Bate cineva la poartă ?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.“

Și din acea clipă începuse în el așteptarea unei mulțimi cu ochii îndreptați spre o solemnă poartă.

Și îndărătul acelei porți nu se scutura un castan ; deschisă deodată, trecuse prin ea o fetiță...

Era absurd !

Totuși, un glas îl poruncea : „Nu intra. Păzește-te !"

Îl cuprindea o teamă superstițioasă. Fetița apăruse în viața lui cu un semn atît de profetic, că dacă o țigancă, privindu-i liniile palmei, i-ar fi spus : „Uite un semn care taie linia inimii ; asta înseamnă că la douăzeci și doi de ani, într-o zi de toamnă, ai să întîlnești o fată oacheșă, s-ai s-o iubești cu toată linia inimii" — nu s-ar fi mirat.

Dar se temea. Umbla parcă pe linia de răscruce a fatalității. Era în el alarma omului care și-ar întîlni Ursita, ca Oedip pe Sfinx.

Privi din nou pardesiul cenușiu repus în cuier. Era mică. O văzuse numai o clipă Căută să și-o reamintească. Ținea minte pletele lucios negre, tăiate scurt, și gestul brațului întins. Apoi ochii negri. Nu-și mai amintea obrazul. Dar ochii, ochii... Ciudat ! Avea ochii aceia negri pe care-i au numai oamenii uscați, nalți, cu nas achilin, cu ceva vulturesc în făptura lor de pradă și dominațiune : ochi a căror privire ți-o închipui aruncată din goana unui cal care aleargă în fruntea unor hoarde, în lumini de incendiu.

Cum se împăcau ochii și cu pardesiul de păpușă ?

Intră în salon cu o mișcare impulsivă, palid, cu fața chinuită, adus parcă de vînt.

Unde era fetița ?

Grupul familiei înconjura pe un domn ras pe de-a-ntregul, și pe cap, cu ochi negri de fachir și sprîncene arcuit negre, cu monoclul în arcadă și buzele fumegînde.

Unde era fetița ?

Era într-un fotoliu lîngă sobă, acoperită de spetează, ca o rîndunică intrată pe fereastră și cuibărită acolo, la o parte de oameni.

— Domnule Matei Velisar...

„Oh ! ce înșirare pompoasă !" înregistră iritat Andi, simțind în acest ceremonial epatarea mamei lui.

— ...dă-mi voie să-ți prezint pe băiatul nostru, Andi.

Cum ? îl prezenta dintîi domnului, nu domnișoarei ? Andi se îndreptă spre sobă, înclinîndu-se adînc în fața fetei.

— Domnișoara Ștefania Velisar, interveni glasul doamnei Danielescu, urmînd noul itinerar determinat de Andi, nu de ea.

— *Ștefana*, rectifică, articulînd net și imperativ silabele, glasul fetei.

— Du'că dragă, dacă n-ai adus boxul să-l vadă și Andi ! regretă Luchi cu glas tare.

O privire a mamei lui, de jos în sus, închise gura lui Luchi, ca un *uppercut* efectiv.

După scurta diversiune produsă de sosirea lui Andi, Matei Velisar își reluă istorisirea mai demult începută.

În geometria de salon, el era centrul, ceilalți circomferința. Andi se rezemase de ușă, avînd și el aerul că-l ascultă. Sufletul lui era ca după un miracol ratat. O dezamăgire care-l întrista foarte puțin și-l liniștea foarte mult, alungînd din el panica temutelor miracole pe care oamenii le doresc cu o sinceritate îndoielnică, aținți de curiozitate, satisfăcuți însă, în clipa cînd le pot tăgădui.

Se simțea *liber*. Fetița se numea Ștefana Velisar, și parcă numele aflat o dezbrăcase de un mister. Apoi nu era frumoasă. Avusese o scurtă dezamăgire în clipa cînd își aruncase privirea asupra obrajilor ei. Crezuse — de ce ? — că-i foarte frumoasă, și nu era. Obrajii ei erau *prea* rotunzi, parcă inegali, stîngaci desenați. Rotunzimea aceasta de copil rotofei care dă un fel de haz fructifer copiilor mici, fiind parcă luna plină a sănătății lor, era, hotărît, dincolo de canoanele frumuseții femeiești. Surprinsese ochii lui Andi, ca o uimitoare absență de rimă la capătul unui vers unde o aștepta superbă, tulburătoare.

Retrospectiv, pardesiul din cuier își pierdu prestigiul, iar întîlnirea din fața Universității căpătă semnificația unui fapt divers, falsificat de-a lungul cîtorva zile din pricina unei exaltări... „literare", hotărî Andi, și nu se mai ocupă de Ștefana.

Dar Matei Velisar îi era francamente antipatic.

Antipatia se întregi, confirmîndu-se, de îndată ce-i zări monoclul, care pentru ieșeni e semnul bucureștenismului capșist : această valeriană pentru nervii pisicismului modovenesc. Accentul lui Matei Velisar adeverea ceea ce sugera monoclul : era muntenesc, cu și unele particularități valahe ale vocabularului : „aia", „ăla", „nițel". Și mai avea acea preciziune vioi reliefantă în articularea cuvintelor, care pare agresivă urechii moldovenești.

Slavă Domnului, *erau* munteni ! Acest „erau munteni" îi declasa liniștitor în sufletul lui Andi, punînd între ei și el un fel de dunărean hotar, ca între Bulgaria și România.

Matei Velisar vorbea și fuma, fuma și vorbea — hrănindu-și parcă fiecare vorbă cu fum, răsturnînd scrumul cînd în scrumelniță, cînd pe covor. Și doamna Danielescu nu era enervată — enervările, în zilele de mare ținută, se traduceau prin ușoare palpitări ale vîrfului pantofilor, ca de coadă de pisică —, nu era de loc enervată de acest gest care păta covoarele, și care-n loc să cadă pe nervii mamei lui, ca de obicei, cădea pe-ai lui Andi, îndeobște complect indiferent la astfel de amănunte.

Îl privea pe Matei Velisar cu atîta rea voință și cu o dorință de a-l critica atît de permanent vibrantă, încît la fiecare aruncătură de ochi căuta să-i descopere un nou cusur.

Matei Velisar era bine îmbrăcat, impecabil, asta n-o putea tăgădui. Haină de postav închis, croită pesemne în străinătate, deduse Andi, văzînd sobra perfecțiune a croielii surtucului fără exagerări la umeri, piept și talie, precum și căderea pantalonilor fără aderențe la genunchi și fără crețuri de armonică, deși picioarele erau încrucișate unul peste altul. În schimb, ghetrele albe, apoi inelele — unul cu doi șerpi de aur cu ochi de rubin și safir, altul cu pecete lată și altul cu un enigmatic 33 —, apoi brățara de aur. Din buzunarul jiletcei atîrna o panglică lată de *moire* cu pecete de aur și o unghie curbă de leu, montată tot în aur.

Aur, aur aur ! O orientală pasiune a aurului, de care Andi avea oroare. Nu purtase niciodată inel, n-avea nici ac de cravată, nici lanț de ceasornic. Nimic metalic, nimic lucitor.

Și era fericit că descoperea în Matei Velisar, cu toată perfecțiunea croielii hainelor — Andi o atribuia exclusiv croitorului —, podoabele bătătoare la ochi, ghetrele albe, inelele, brelocurile, brățara, care-i păreau lui Andi dovada prostului-gust. Și acest prost-gust, pe care era sigur că și-l dovedise obiectiv, îl răsfrîngea și asupra Ștefanei, îndepărtînd-o mereu de el prin tot ce găsea criticabil în tatăl ei.

Dar isprăvind cu examenul vestimentar și somptuar, trebui să examineze și chipul omului pe care vroia să-l

critice milimetru cu milimetru, împărțindu-l parcă în pătrățele, ca pe hărțile pe care le desenezi precis.

Capul lui Matei Velisar dădea o impresie de rotund perfect la prima vedere, poate din pricină că și obrajii și capul erau la fel de rase. Acea rotunzime ecleziastică a preoților catolici. Și Andi dori parcă să-i descopere o gușă catolică; n-o descoperi. Desenul bărbiei era sec. Dori să descopere buze onctuos ecleziastice, buze în atitudini de confesional, dantură sau dinți de aur. Nu descoperi. Gura era mică, înflorit cărnoasă, ca la oamenii viguros bruni, cu o dantură de un alb tînăr. Dori să descopere obraji moi, gata de crețuri blege. Nu descoperi. Obrajii aveau o rotunzime aproape copilărească, de minge de gumă, iar pielița lor, deși o presimțeai argintată nu numai de pudră, ci și de ani, era întinsă, robustă, ageră. Și ochii... ochii erau superbi, răspicat deschiși subt două sprincene dense, oblice, de un negru indian, incendiați de o strălucire asiatică, dînd nu atît impresia culorii negre pe care o dau ochii obișnuit negri, cu gene lungi, ci a luminii de ger închisă în diamantele negre.

Și Andi avea ochi negri, dar în obrazul lui alb, cu mișcarea genelor grele și lungi, dădeau o impresie de mare doliu, care solemniza albeața obrajilor. Pe cîtă vreme ochii lui Matei Velisar ardeau, și cu toate că obrazul era smolit, rămîneau drăcește negri, lucind în neastîmpăr cum e crupa cailor arabi în soare.

N-o privea pe Ștefana, o lepădase în masa femeilor anonime ca într-un coș în care arunci hîrtiile inutile; se uita, cu o rea-voință contrazisă și sporită prin aceasta, la ochii spectaculoși ai lui Matei Velisar.

Și deodată aceiași ochi se deschiseră în sufletul lui, *privindu-l dinlăuntru*. Și cu o tresărire sufletească parcă își amintiți ochii Ștefanei. Erau în el, incrustați în sufletul lui, ca doi ochi de idol păgîn. Îi văzuse de două ori. Întîia oară, în fața Universității, îi apăruse statura de fetiță cu obraji de fetiță, ducînd bulldog-ul de curea. Și vîrsta pe care involuntar mintea o acordă fiecărui om necunoscut în clipa cînd trupul trebuie să ia o atitudine în ierarhia vîrstelor, față de celălalt, fusese: doisprezece ani. Andi așezase pe grumazul ei, care era subt umărul oricui, vîrsta de doisprezece ani, cum ai dărui unui copil un ham cu zurgălăi. Și-atuncea întîlnise pentru întîia oară o privire atîntită asupra bulldog-ului.

„Baby, au pied !"

O privire matură, adîncă, net definită, de om copt, pornită din splendoarea asiatică a aceloraşi ochi negri, care ardeau şi subt fruntea lui Matei Velisar.

A doua oară, cu cîteva clipe în urmă, revăzuse aceiaşi ochi, dar nu-i băgase în seamă, constatînd numai, dezamăgit, absenţa frumuseţii la care se aştepta în obrazul prea rotund al Ştefanei Velisar.

Ş-abea acum îşi amintea ceva : venind înspre Ştefana, deşi mama lui îl prezentase dinţii lui Matei Velisar, era în el o mişcare protectoare : îi aducea parcă în dar întâietatea salutului, deşi poate era într-adevăr fetiţă mică. Şi întîlnise o mînă autoritar fermă în mişcările ei, deşi mîna era o miniatură de mînă, cum şi trupul ei era o miniatură de trup.

Şi iată că din nou o vedea apărînd, *o vedea,* dar nu în afară, nu în salon, pe fotoliul de lîngă sobă — căci privirea lui era îndreptată spre Matei Velisar — ci *în el.*

Apărea în el acelaşi obraz prea rotund, într-o frăgezime, într-o încîntare pe care admiraţia pentru un chip perfect frumos, clasic frumos, aşa cum era de pildă al Magdei Boldur, nu i le-ar fi dat.

I se întipărise în ochi cînd o privise adineaori obrazul ei prea rotund, ca o disonanţă, violînd în el aşteptarea unei frumuseţi preconcepute. Şi socotise — cu o bucurie liberatoare — că obrazul ei e lipsit de frumuseţă. Dar ceea ce o clipă ochii desconsideraseră intrase în suflet, înviind în funduri vechi icoane naive, care n-aveau reminiscenţe nici de statui greceşti, nici de picturi italiene, nici de femei frumoase întîlnite cîndva.

Altăceva. Cu totul altăceva.

Parcă în sufletul lui Andi, după ce privise ciudata rotunzime nehotărîtă, a obrajilor Ştefanei, o mînă de copil desinase cu linii stîngace o casă de ţară, mică, strîmb patrată, cu o uşă care vorbeşte şi două ferestre care privesc, aşa cum sînt casele în desenele copiilor, care însufleţesc omeneşte orice ; apoi aceeaşi mînă convertise patratul cu linii curbe al casei de ţară, într-o lună plină, cu ochi — fostele ferestre, şi gură — fosta uşă ; ş-apoi, aceeaşi mînă, copilăreşte nestatornică, dorise un măr domnesc, mare, rotund, şi prefăcuse luna cu ochi şi gură de copil care doreşte mere într-un măr domnesc desenat cu toată

pofta de mere care-i curbă obrajii de zîmbet pofticios; ş-apoi, adormise copilul, şi văzuse prin somn că fosta casă de ţară, devenită lună plină şi pe urmă măr domnesc, îl *privea*, tot atît de copilăroasă ca şi el, răsărită din sinceritatea inocenţei lui, — nici casă de ţară, nici lună plină şi nici măr domnesc, ci obrazul fetei de care se îndrăgostise fără să ştie şi pe care căutase să-l descopere într-o casă de ţară, apoi într-o lună plină, ş-apoi într-un măr domnesc, lăsînd ca tocmai somnul să-i arate obrazul de fată răsărit din naivitatea unei case de ţară, din luminoasa rotunzime a unei luni pline şi din frăgezimea roşie a unui măr domnesc.

Întregul suflet al lui Andi se prefăcuse într-un zîmbet mirat. Cînd intrase în salon şi n-o văzuse pe Ştefana între ceilalţi, ci o *descoperise* în fotoliul de lîngă sobă, avusese o clipă, faţă de trupul ei mic ascuns de speteaza unui fotoliu, impresia că ea nu intrase cu ceilalţi pe uşă, ci pe fereastră, ca rîndunelele, rămînînd la o parte de oameni, mică lîngă foc.

Şi-acum o *descoperea* la fel în sufletul lui. Nu intrase ca femeile frumoase prin uşa voluntar şi admirativ deschisă a ochilor, primită în suflet cu ceremonialul datorit frumuseţii femeieşti; intrase ca rîndunelele, de-a dreptul prin fereastra deschisă a inimii, rămînînd în el fără s-o ştie, fără s-o audă, principiu necontenit al mirărilor, mică în felul rîndunelelor al căror trup încape într-un cuib mai îngust decît pumnul copiilor, dar spre care mîna oamenilor în zadar se-ntinde, căci zborul lor, pentru care cerul e prea strîmt, numai într-un cuib devine trup mic, gata să redevie fulger vast al seninului albastru.

Era în sufletul lui ca miracolul prezenţei unei rîndunele care nu zbura, dar putea să zboare oricînd prin fereastra inimii, deschisă pe un cer albastru cu primăveri calde.

Trăia clipele cele mai delicat încîntătoare ale vieţii lui. Era în el un sunet nou. Şi bătăile inimii îi aduceau o ciudată amintire din copilărie, uitată pînă atunci.

Cînd era mic, după ce începuseră să-l umple de miraculos poveştile ascultate, era convins că orice lucru are un *adînc* misterios, un fel de fîntînă cu zîne şi cu draci, pe care oamenii mari n-o bănuiesc. Şi aceste fîntîni de mister ale lucrurilor neînsufleţite, cum ar fi scaunele, me-

sele, dulapurile, el știa că se deschid noaptea. Cînd începea întunericul, *bătăile inimii lui*, altă inimă decît cea din timpul zilei, cu alte bătăi, îl vesteau că fîntînile lucrurilor neînsufleţite s-au deschis şi că în noapte, o dată cu somnul şi cu visurile, începe viaţa înfricoşător vaste odăilor din timpul zilei, scaunelor, meselor, dulapurilor şi covoarelor.

„Asta a spus-o Zmeul."

Şi adormea.

Pe la zece ani, fîntînile misterioase secaseră şi se-nchiseseră pentru totdeauna, lăsînd odăile să fie odăi, scaunele, scaune, mesele, mese, dulapurile, dulapuri, — în evidenţa cotidianului.

Dar inima bătuse pentru alteeva, ca şi pentru clipa deschiderii fîntînilor misterioase. În fiecare părete al fiecărei odăi, Andi bănuia că-i ascunsă o comoară. Şi cînd rămînea singur, spre seară, începea să bocănească tainic, hotărnicind cu bătăi de deget şi de inimă conturul golurilor descoperite în zid, goluri în care trebuia să afle comoara ascunsă.

Şi iată că acuma, în salonul casei părinteşti, de-a cărui uşă se rezema un Andi de douăzeci şi doi de ani, lucid şi răuvoitor oamenilor şi lui deopotrivă, bătăile inimii erau aceleaşi ca şi în copilărie, vestindu-l că s-au redeschis fîntînile misterioase şi că zidurile şi-au recăpătat comorile.

Şedea rezemat de uşă, cu braţele lăsate-n jos şi-ncrucişate, cu bărbia-n piept, cu părul lunecat pe tîmple, într-o desăvîrşită uitare de sine, avînd în linia înclinată a trupului acel prelung al sălciilor lenite în apa care le-oglindeşte. Ochii nu mai erau deschişi în afară, ci înlăuntru, căpătînd vis-a-vis privirii oarbe a statuilor. Iar pe obrajii lui slăbiţi parcă, subţiaţi de concentrarea în sine, care le absorbea elasticitatea vieţii, dîndu-le o moarte palidă în clipa învierii de argint, plutea acel zîmbet care nu-i nici al ochilor, nici al buzelor, ci al minunării lăuntrice, şi care albeşte luminos obrajii tinereţii ca preajma unui răsărit de lună după culmea munţilor.

Aşa apăru în ochii Ştefanei Velisar, care pînă atunci privise şi-ascultase numai focul din sobă.

Ochii ei negri avură o clipire incredulă, căci după patru ani de lipsă din România se aşezase la gura unei sobe

românești, privind și ascultînd focul natal, cu miros de pădure și culori și ritmuri de jocuri țărănești în straie de sărbătoare — nu calorifer sau cheminée, ca la Paris, nici „mangal", ca la Constantinopol, ci focul amintirilor copilăriei, povești, castane coapte; și iată că sfîrșitul focului cu jaru-i rubiniu îi evocase clipa roșie purtată ca un baldachin de purpură în lănci de minarete, a Constantinopolului, cînd începe melopeea muezinilor; și iată că, întorcînd ochii, întîlnea în România, în Iași, în salonul unei case unde-o adusese întîmplarea, ceea ce lăsase statuie, etern statuie, în Muzeul imperial otoman. Era în ochii ei același profil al efebului grec rezemat de-un stîlp de marmură, pe care-l întîlnea într-una din sălile muzeului, nu ca-ntr-un muzeu, ci ca într-o plimbare printr-o Eladă rămasă cu un veac înainte de Hristos în juruł și subt picioarele efebului înfășurat în pelerina scurtă, oprită deasupra genunchilor goi, purtînd în falduri parcă vîntul mărilor nemuritoare în vestmintele sculpturilor grecești, cu capul înflorit de primăvara marmurei efine, luminos ca liliacul alb, — ca și acesta înclinat și cu bărbia-n piept, iluminat de zîmbetul lunar al marmurei adolescente, ca și acesta, cu picioarele încrucișate pe mișcarea leneș visătoare care îl alătura de stîlp, dar rupte de la gleznă purele picioare ale statuiei antice.

— Poftiți la masă.

Răsunară glasuri : foșniră rochii.

Andi se deșteptă. Desprinzîndu-se de lîngă ușă, făcu un pas.

Și era atît de halucinantă iluzia că-i aceeași statuie de efeb lăsată cu picioarele frînte de la gleznе în Muzeul din Constantinopol, încît Ștefana, în clipa cînd Andi, desprinzîndu-se de lîngă ușă, făcu un pas, avu o nestăpînită bătaie de inimă, temîndu-se parcă să nu i se sfarme statuia cu picioarele frînte.

Întinse mîna spre Andi. Stătuse mai bine de un ceas, cu picioarele strînse subt ea, pe fotoliul de lîngă sobă; îi amorțiseră.

Andi o sprijini. Abea-i ajungea subt umăr capul ei cu obraji prea rotunzi, ochi prea mari și o gură parcă prea mică pentru vorbele oamenilor. Era îmbrăcată cu o rochie cenușie încinsă cu o centură de argint circaziană, făcută din miniaturi de paftale. Pe umeri îi curgea apos

un șal cu franjuri lungi și flori verzi — de un verde de castani împrimăvărați — pe fond negru, care sporea prospețimea roșie a obrajilor încălziți la foc.

Mică s-o închizi într-un zîmbet. Cu plete lucios negre, pieptănată cu cărare la mijloc, care-și trimetea dunga fină în linia dreaptă a nasului. Și-n mîna lui Andi, o mînă care era un diminutiv, cum ar fi pasărea colibri pe crengile copacilor românești.

Și ea și Andi ieșeau ca dintr-un somn.

★

Mirarea care intrase-n Andi ca un nou criteriu sufletesc și material precedase mirării familiei lui. Dar Andi, după ce descoperise farmecul Ștefanei, încuiase cu zăvoare mari în el ceea ce-ar fi vrut să fie numai pentru el. Nimeni n-o băgase-n seamă pe Ștefana, înainte de masă. Speteaza fotoliului care-i ascundea trupul ca după un scut ascundea parcă și revelația prezenței ei încîntător mică, de rîndunică venită între oameni, vestindu-le primăveri înflorite. Și Andi nu vroia s-o mai descopere nimeni. Grația ei cu ochi de idol indian într-o față cu obraji de frăgezimi și rotunjimi copilărești — să nu le bănuiască și să nu le afle nimeni. Să fie numai ale lui. Aflînd-o ca și el, ceilalți i-ar fi furat-o parcă, despuindu-l de secreta lui podoabă, de cuvîntul magic care-i deschidea peștera cu comori uitate din copilărie.

Și se-ntîmplase tocmai ceea ce Andi nu dorea.

La masă, Ștefana fusese așezată lîngă Duduia, pe un scaun înălțat cu două pernuțe, căci masa era prea înaltă pentru ea, după cum tacîmurile de gală erau gigantice greoaie pentru mîinile ei mici cu degete lungi. Duduia bănuia o ciudățenie în această fetiță cu mișcări sigure și tăceri calme, neintimidate. Dar o proteja, considerînd-o de la înălțimea de „cucoană" a trupului ei mare, masiv femeiesc. Și la desert, tocmai cînd Matei Velisar intercalase între necontenitele lui povestiri elogiul — meritat de altfel — al acestei mese moldovenești — cu acest prilej Andi aflase cu surprindere și bucurie că Matei Velisar era moldovean —, doamna Danielescu, încîntată de Matei Velișar și de modul măgulitor în care se răsfrîngea casa și masa ei în vorbele acestui „boier moldovean" trăit în

străinătate numai în lumea diplomatică, găsise prilejul să fie amabilă și cu „fetița lui", onorînd-o cu o întrebare. Pretextul îl găsise în brățara pe care Ștefana o purta. Un fel de colăcel de argint umflat și sur, care la fiecare mișcare a brațului zornăia.

— Ce brățară drăguță ai mata, duduie! Ești bună să mi-o arăți?

Desprinsă de pe încheietura brațului îngust, brățara trecuse prin mîna Duduiei — și parcă simpla ei prezență de o clipă imensifică diform degetele Duduiei, cu unghiile mîncate —, ajungînd în mîna doamnei Danielescu, ale cărei cusururi le agravă deodată ca o lupă.

— Hm! Da-da! Foarte curioasă!

Brățara nu era de aur, n-avea pietre prețioase, era cam diformă, de un argint înnourat; și doamna Danielescu nu izbutea să găsească nici un compliment pentru această brățară, care-i apărea grosolană, de un metal suspect; dacă i-ar fi aparținut, ar fi dăruit-o fetei din casă, afirmînd că-i de argint, fără să creadă.

Și tocmai cînd se hotăra s-o restituie, repetînd: „Hm! Da-da! Foarte curioasă. E drăguță de tot", descoperi că sună. Avea zornăitul acela al jucăriilor făcute pentru copiii din leagăn, umplute cu pietricele care au rîsul prundurilor clare; dar zornăitul brățării era mai sonor, mai vesel, parcă avea închis în el o depărtare cu sănii în goană de zurgălăi, sau un Crăciun de sat pierdut în zare, cu clopoței stelelor purtate de copii.

Și doamna Danielescu, după ce sună de cîteva ori brățara, găsi în sfîrșit un cuvînt nou:

— Sună! I-auzi cum sună! Aaa, e delicioasă. De ce sună?

— E o brățară de dansatoare egipteană, doamnă.

— Daa! Ți-a dat-o tata.

— Nu, mi-am cumpărat-o eu.

— Așa! De unde!

— Din Bazar.

— De la București?

— De la Constantinopol.

— Aaa! Știu, știu *L'homme qui assassina*, am cetit. Bine, dar Bazarul de acolo e o grozăvie. Tot felul de boale, tot felul de hoți de aceia...

— De care?

— Orientali de aceia! Cum, duduie, te lăsa fata singură prin Bazar?

Matei Velisar rîdea, cu monoclul în mînă.

— Bine, doamnă, dar fata mea a făcut războiul cu mine, călare, în regimentul meu... are douăzeci și unu de ani...

— Douăzeci și unu de ani?

Toți murmuraseră în cor această enormitate. Cum? fetița așezată la masă lîngă Duduia — care avea optsprezece ani — pe un scaun cu două perne, făcuse războiul călare, și avea douăzeci și unu de ani?

De-atunci începuseră mirările tuturora. Ștefana apăruse în ochii lor, după ce apăruse în ai lui Andi. Doamna Danielescu încercase brățara: degetele ei se înghesuiseră în brățară cu mirarea unui cap de rață care ar vrea să încapă într-un cuib de rîndunică și, văzînd că dimensiunile brățării îi interziceau categoric accesul, renunțase, minunîndu-se de îngustimea încheieturii brațului Ștefanei.

Pe rînd, Duduia, Lucki, domnul Danielescu examinaseră brățara, sunînd-o.

Domnul Danielescu evocase cu brățara în mînă Egiptul faraonic, piramidele, nisipurile fierbinți. Și Ștefana începu să apară, altă decît cea de pînă atunci, în zornăitul brățării trecută din mînă-n mînă, spre încheietura brațului îngust.

Așadar, „fetița" era o fată de douăzeci și unu de ani! Nu le venea să creadă, și totuși trebuiau să creadă. Și se minunau de cîte ori o auzeau vorbind „ca un om mare", cu glas care părea gros fiindcă-i vedeau fața, mîinile și buzele ei de copil. Pînă atunci trecuse neobservată. De atunci, însă, începuse să „sune" ca și brățara de dansatoare egipteană.

Vedeau, în sfîrșit, ochii ei orientali, gravi și maturi, într-o față copilăroasă prin formă și ten, și parcă și mai copilăroasă prin forma gurei mici, care vorbea răspicat, hotărît.

După masă, la cafea, Matei Velisar îi oferise o țigară. O aprinse. Fuma!

Luase deprinderea fumatului. După război cercase să-l suprime.

— Dar la Constantinopol, unde sîntem acuma, e tutun foarte bun, și nu ne-am putut lăsa de fumat.

Toți izbucniseră în rîs, ca și cum le-ar fi istorisit o anecdotă hazlie. Ea, fetița, învățase să fumeze în timpul războiului — și războiul devenea ca o mare cutie de carton în care, printre soldați de plumb, apărea și o păpușă amazoană —, iar după război cercase să lase fumatul, ca un om mare care luptă cu patimile ; și ea era în fața lor, de doispreze ani, să-i pui în brațe o păpușă, sau s-o iei pe genunchi să-i dai acadele.

Și ce fel de cal avea în timpul războiului ? o întrebase doamna Danielescu, neîndrăznind să spuie cuvîntul poney, pe care zîmbetul ei îl ascundea.

— Un cal de la regiment.

Zîmbet general.

Domnul Danielescu intervenise în discuții, plasînd fragmente din *Istoria războiului pentru reîntregirea neamului*, elogiind bravura și mai ales disciplina soldatului român, în contrast cu haosul personificat de fiecare soldat rus. Domnul Danielescu avea aerul că el cel dintîi prevăzuse bolșevismul, diagnosticîndu-l încă de la intrarea rușilor în acțiune. Condamna bolșevismul, natural, în numele umanității, dar nu dintr-un simțămînt de milă pentru sîngele vărsat în Rusia și pentru mizeria de-acolo, ci dintr-un simțămînt de prudență înfricoșată. Dacă s-ar fi aprins, de pildă, casa de alături, pe vreme calmă, fără de vînt, domnul Danielescu nu și-ar fi întrerupt activitatea din biurou pentru a-și pierde vremea compătimind sau ajutînd pe vecini. Dar dacă incendiul casei de alături s-ar fi întîmplat într-o zi cu vîntoasă, domnul Danielescu ar fi alergat el singur cu cofa cu apă să ajute stingerea incendiului de-alături, care-i amenință propria casă.

Așadar, bolșevismul îl alarma pe domnul Danielescu din punct de vedere practic. Matei Velisar, însă, era contra bolșevismului din pricini cu totul romanțioase. Era țarist, iubea fastul țarist și tradiția ortodoxă.

De la bolșevism, începuse, spre mirarea tuturora, o discuție aprinsă între tată și fiică.

Erau adversari.

Matei Velisar condamna bolșevismul, Ștefana cerca să-l explice. Colonelul de roșiori, care comandase un regiment în timpul războiului, apăruse deodată în Matei Velisar, lămurind dîrza lui bărbăție, silueta zveltă lipsită de pîntec, deși anii îi argintaseră părul ras, felul lui drept

de-a sta pe scaun ca pe-o șea, semeția portului capului și gesturile de comandă care se deșteptau în mîinile lui cu unghii prea îngrijite, împodobite cu inele și cu lănțujel de aur.

Și Ștefana și Matei Velisar uitaseră complect pe cei dimprejur, care-i ascultau. Discutau cu o pasiune orientală, fulgerîndu-se unul pe altul cu aceiași ochi mereu înfrumusețați de însuflețirea sporită a vorbelor, aceiași ochi ca un galop de cai arabi, concentrați, atenți, la pîndă fiecare asupra slăbiciunilor de argumentare ale celuilalt; gesticulînd, Matei Velisar cu mîinile lui cochete și imperioase, Ștefana cu degetele ei miniatural autoritare, care stîrneau rîsul mărunt al brățării de dansatoare egipteană. Matei Velisar în unele clipe își scotea monoclul, privind-o pe Ștefana cu ochii descoperiți, bombați de un fel de mînie reverențioasă împotriva ei. Șalul cu flori verzi al Ștefanei îi alunecase pe spate, lăsîndu-i gîtul să răsară gol din gulerașul băiețește răsfrînt al rochiei cenușii.

Matei Velisar îi spunea cînd „fetițo", cînd Ștefana.

Amîndoi, cu bustul înălțat în focul discuției, parcă erau călări, fiecare ținînd cu ireductibilă dîrzenie la punctul lui de vedere, dar discuția lor era de-o inocență, de-o puerilitate încîntătoare pentru Andi nu numai din pricina înfrumusețării pe care fiecare vorbă o aducea Ștefanei, ca un nou trandafir căzut în sîngele ei înflorit, ci și din pricina absenței de nervi, de venin, care caracterizau pentru Andi discuțiile dintre părinți și copii. În public, familia Danielescu trebuia să apară unită. La aceste mese de gală, doamna Danielescu nu-i mai făcea observații lui Luchi, necum Duduiei, care la rîndul ei evita să răspundă cum ar fi trebuit glumelor lui Luchi. Dar Andi cunoștea perfect privirile pe care și le aruncau din cînd în cînd la aceste mese cu armistițiu ipocrit membrii familiei unite, și mai cunoștea și zîmbetul acela de o dulceață asasină care apărea pe fețele familiei cînd Luchi făcea cîte-o gafă care descoperea culisele feeriei familiare.

Ștefana și tatăl ei se combăteau în public fără nici o sfială, fără nici o cruțare, și discuția lor, care nu mai lăsa în ei nimic, nici o rezervă mintală, nici o tăcere pentru oțetiri, avea un sunet de argint ca spadele ciocnite în *tournoi* cavaleresc.

Nu se urau cum se urăsc cordial și clandestin membrii familiilor „unite", ai celor în care, aparent, nu domnește

bolșevismul. Se atacau frățește, stimulîndu-și energia printr-o necontenită contradicție, trimeținîdu-și vorbele ca bulgării la bătaia cu omăt, polemica lor avînd mai degrabă caracterul unui joc copilăresc decît al izbucnirii nervilor mai multă vreme stăpîniți de nevoia de a apărea în societate ca o familie unită.

Fumau țigări după țigări, Matei Velisar oferindu-i Ștefănei de cîte ori deschidea tabachera.

Și deodată, iarăși spre surprinderea generală, tocmai cînd controversa devenise mai sacadată, mai dîrză, ca doi călăreți care s-au luptat, turtindu-și unul altuia, cu lovituri de lance, casca, scutul și pieptarul, și care, ridicîndu-și lăncile în soare, ar pleca alături în galop frățesc, discuția asupra bolșevismului se încheiase cu evocarea unor amintiri comune din timpul războiului, istorisite cînd de unul, cînd de altul.

O gripă infecțioasă o despărțise forțat pe Ștefana de tatăl ei, reținînd-o cîtva timp într-un spital de la Bîrlad, unde trebuia să-l aștepte pe Matei Velisar să vie s-o ia.

— Credeți că m-a așteptat? zîmbise Matei Velisar, sfidînd prin monoclul repus în orbită întreaga asistență.

Nu! Abea întremată, se informase unde-i regimentul și plecase călare într-acolo, însoțită de Luca Ion, ordonanța. O adevărată odisee prin mările de glod, zăpadă și armate cînd rusești, cînd românești ale vremurilor războiului. Făcuse o săptămînă pînă la Tîrgul-Frumos, unde credea că-i regimentul, fără să-l găsească, mîncînd pesmeți uscați, dormind cînd în șoproane, cînd în bucătăriile hanurilor evreiești.

— Și pe tata l-ai găsit?

— Da. L-am găsit la Bîrlad. El venise să mă ia și mă aștepta de patru zile acolo.

— Și ce ai pățit? o întrebase nervos doamna Danielescu, aruncînd o involuntară privire-n șfichi spre Luchi.

— Ce să pățesc? Ne-am sărutat amîndoi, și după aceea ne-am pus la ceai, țigări și povestit, că nu ne văzusem de mult. Lui papa îi plac aventurile.

„Și mie", era cît pe ce să scape Andi.

Și nu-i plăceau decît *istorisite* de fetița care era în ochii lui ca un dans al mirărilor deasupra lumii transfigurate. Ascultînd-o cum evoca amintirile războiului, cu buzele ei fraged mici, Andi începea să iubească războiul.

„Suna" războiul pentru el, cum pentru ceilalți sunase brățara de dansatoare egipteană, căci Andi nu mai vedea în război Războiul, ci pe Ștefana, trecînd călare printre armate, și trăind, trăind mereu, ca să descalțe într-o zi, tot atît de mică, tot atît de rumenă-n obraji, într-un Iași mort, în casa în care Andi era osîndit să trăiască și să învie în el miracolul bătăilor de inimă uitate din copilărie.

O privise în tot timpul mesei cu o atenție atît de încordată, cu ochi atît de strălucitori, că parcă venise inima cu clopotele sîngelui să-i bată între tîmple, nu în piept, ca pînă atunci. O asculta cu o bucurie în stare să înnoiască foile tuturor calendarelor, ca un Paște unic, pentru cea mai mare sărbătoare a vieții lui.

Îl înnoia mereu. Nu semăna cu nici o fată, nu semăna cu nimeni. Viața începea din nou cu ea, care-i restituia sunetul de argint nealterat și de cristale pure.

După masă, cea care fusese înainte în aceleași haine, Cenușăreasă pentru toți, și numai pentru Andi purtătoarea celui mai mic ciondur al grației, plecase cu alaiul după ea în salon.

— Andi, e delicioasă, de-li-cioa-să ! îi murmurase Duduia cu un entuziasm insolit — și de ce tocmai lui ? — față de rezerva cu zoșeli tăcîturne și laconism distins pe care o adopta în astfel de ocazii.

— Știm și noi, dasă, păpușico !... o compătimise Luchi în treacăt, furios că e trimis la culcare de mama lui, care-și amintise de îndată ce-l zărise singur că a doua zi are școală.

Pentru ochii lui Andi, prezența Ștefanei deformase mărind ca o lupă casa întreagă, și mai ales salonul în care erau adunați, cu toate mobilele, cu pianul Duduiei și cu oglinzile care-o oglindeau și pe ea, dar și pe ceilalți, din cale-afară de mari în jurul ei, în timp ce rămîneau limpezimi minunate de icoana ei.

Abea acum Andi înțelegea entuziasmul insolit al Duduiei, entuziasm care nu era atît o prețuire a frumuseții exotice a Ștefanei, cît mai cu seamă expresia sentimentului de surprinsă superioritate, al omului mare în fața minaturei sale, ceea ce dă conștiința unei maternități a delicatului pe care și-l subordonă, crezînd că-l conține. Duduia era ca un dulău care ar vedea pentru prima oară un greier și s-ar opri față-n față cu centimetrul muzical,

care şi el există între kilometrii pământului, dîndu-şi seamă abea atunci că nu-s numai dulăi pe lume şi simţindu-se enorm desfătat, continentul desfătat, de făptura care-i cîntă-n nas, vie, abea ajungîndu-i în unghia labei din faţă. Nici Duduia, nici mama ei nu vedeau, nici nu bănuiau în trupul de lîngă ele femeia — adică nivela posibilă a feminităţii lor; ele o socoteau jucăria, păpuşa care vorbeşte cu oamenii, fetiţa care scoate fum din ţigaretele care par de ciocolată în gura ei, amazoana care se joacă de-a războiul, capriciul încîntător al naturei care a vrut să deie oamenilor senzaţia graţioasă că Gulliver e fetiţă şi a ajuns în ţara uriaşilor.

Era în toţi cei strînşi în jurul ei, ca gratiile unei colivii, o mişcare de protecţiune înduioşată şi zîmbitoare.

Îi plăcea cafeaua neagră. Doamna Danielescu, încîntată să îndestuleze poftele păpuşei, mai făcuse un rînd de cafele în salon, servind-o pe Ştefana — era atît de hazliu — în ceaşca cea mai mare, poreclită de demult Lustin Danielescu „calamara mea" fiindcă numai el bea din ea în biurou, lucrînd la *Istoria războiului pentru întregirea neamului*.

Ca s-o facă să vorbească, doamna Danielescu şi Duduia mai ales îi puneau mereu întrebări, fără să-şi deie seamă că nimic nu le justifica familiaritatea, întrebări de altfel foarte caracteristice femeilor, prin care o dezbrăcau melodic pe Ştefana, căutînd să afle etichetele cu numele fabricilor şi preţul.

— Vai, ce şal frumos!

Îi văzuseră şi înainte de masă, dar abea după ce „sunase" brăţara puţină istorie egipteană, şalul devenise frumos, sau interesant, sau original, ca toţi cei purtaţi Ştefana.

O constrîngeau să facă biografia fiecărei particularităţi vestimentare:

— Da' crucea de unde-i... Da' inelul de unde-i?

Îl scoase de pe degetul ei lung. Şi toată familia se aplecase asupra inelului ca asupra unei fîntîni cu ape minerale gratuite. Era singurul ei inel, şi părea mai mult o cunună pentru deget decît inel. Era împletit din pete de smalţ ca cicoarea şi arabescuri de aramă.

Nici aur — în treacăt doamna Danielescu controlase dacă e marcat — nici pietre preţioase.

Sufletul mamei şi al fiicei, în timp ce degetele întorceau şi răsuceau inelul cu dimensiuni de degetar pentru copii, aprecia inelul cu vorba „la, un fleac" ; dar pe degetul Ştefanei fleacul devenea o podoabă rară, cununiţă parcă împletită într-o poveste persană, dintr-un fir de soare în amurg şi un cer de toamnă tremurat prin frunze.

— Cît costă ? E scump ?

— E un dar.

Îşi ţinea inelul între degetele-nmănunchiate. Şi între feţele care-i cereau preţul şi gestul ei cu ochi gravi pe-o amintire nevăzută celorlalţi era distanţa sufletească dintr-o miniatură persană şi cei care o privesc cu mîna pe valuta buzunarelor.

— L-ai căpătat de la tata ?

— Nu, de la Ibrahim-Lala-Irani...

— Un prinţ ?

— Nu, un negustor persan de la Constantinopol.

— Te rog, ia spune-ne...

Şi, silită de cei din jurul ei, le istorisise cum căpătase inelul.

Ibrahim-Lala-Irani avea o dugheniţă în Bazarul din Constantinopol. Vindea lucruri persane : porţelanuri, miniaturi, cofrete, sculpturi în fildeş, picturi pe carton presat, brocaruri, covoare, şi, în sticluţe încrustate delicat cu aur, esenţe de trandafir, de iasmin, de santal... Ştefana îl vizita din cînd în cînd, scotocindu-i comorile, fără intenţie de-a cumpăra. Dar erau atîtea lucruri de văzut în dugheana persanului, încît îşi pierdea ceasuri în ea, deşi nu cumpăra nimic...

Într-o zi, voind oricum să-şi justifice vizitele printr-o cît de neînsemnată cumpărătură, luase inelul mai de mult văzut dintr-o cupă cu monede vechi şi cerbi miniaturali de fildeş, întrebînd cît costă.

Şi Ibrahim-Lala-Irani...

Ştefana, ajungînd aici, dăduse chipului şi ochilor ei orientala curtenie a persanului, care drept răspuns se înclinase cu mîna pe inimă, oferindu-i inelul cu o vorbă atît de graţioasă ca şi împletirea lui de smalţ încununînd aramă :

— Ibrahim-Lala-Irani dă păsărelelor seminţe şi fetiţelor inele, fără bani.

Le spusese madrigalul dintîi pe turcește, apoi pe românește, deschizînd în salon o clipă o carte persană, pe care ea singură era zugrăvită în fața persanului care-i dăruise inelul, deasupra vorbelor pe care amîndoi le ilustrau.

Și poate că simțiseră cu toții un pic de ironie în povestea acestui dar, ca răspuns la întrebarea prețului, căci de atunci uitaseră s-o mai înfrebe de prețuri.

Dar o cercetau mereu, căutînd fără să-și dea seamă, „s-o descoase" cum spune expresia făcută parcă anume pentru femeile provinciale.

Ședea pe un fotoliu cu picioarele strînse subt ea, cu șalul pe umeri, șalul cu flori verzi pe un țesut de un negru ud, și-n ochii lui Andi era nu ca o floare, ci că un delușor mic abea înverzit, dinspre care veneau luminoase zări de primăvară.

„Cum era Constantinopolul ?! o întrebase doamna Danielescu, așa cum ar fi întrebat-o : „Cum îți pare cafeaua", convinsă că răspunsul va fi : „O ! E foarte frumos", după cum răspunsul la întrebarea cu cafeaua trebuia să fie : „O ! e delicioasă !"

Ștefana zîmbise, cu tot Bosforul aprins în ochii ei măriți în care cetatea sultanilor se clădise deodată din fulgere, înălțîndu-se ca o armată de arabi în șea, albi în burnuzuri fluturînde, cu minaretele moscheilor în soare : lănci...

Zîmbea.

Tăceau.

Le zîmbi cu ochii măriți și strălucitori. Și îndepărtînd cu coatele șalul care o-nvelea, își acoperi ochii cu mîinile, îi apăsă lung și, desprinzîndu-și-le de pe ochi, le întinse înspre ei, ca și cum le-ar fi adus greutatea lumii înflorită-n ele, ridicînd din umeri cu un gest de grațioasă neputință, gest pe care-l fac musulmanii cînd se-nchină-n marile moschee ale nevăzutului Allah.

Nu spusese nici o vorbă despre ceea ce ochii ei văzuseră.

Dar pantonima ei, cu ochi strălucitori, apăsați o clipă, și gestul musulman al mîinilor cu palmele în sus grele de neputința lor, clădise-n sufletele tuturora minunarea pe care vorbele n-ar fi știut s-o zugrăvească.

Și gestul ei apăruse atît de neprevăzut și adorabil în ochii doamnei Danielescu și ai Dudiiei, încît îl repetară, ca un pas de dans învățat, îl încercară și pe trupul lor ca o

haină adusă din străinătate, îl mînuiră și ele, ca un evantai luat din mîna unei dansatoare.

Și întrebările apăreau, una cîte una, ca babele magnetizate barometric parcă la ferestrele caselor de provincie, cînd trece cineva pe care nu l-au mai văzut.

Și de cîte ori o nouă întrebare răsuna cu aceeași bunăvoință lacom prădalnică, întovărășită de același zîmbet, lui Andi îi venea să spuie : „Ajunge !“ Îl osteneau pe el întrebările necontenite pe care i le puneau.

Dar Ștefana răspundea, ghemuită în șăluțul ei cu flori verzi, așezată turcește în fața sufletului ei ca la gura unui cort de sultan în care nu-i primea.

Avea o artă înnăscută de-a nu răspunde la întrebări prin amănuntul autobiografic pe care întrebările-l vînau, ci prin icoane colorate zîmbitor, ca floricelele de hîrtie japoneză care înfloresc într-un pahar, subt ochii celui care le-a pus în apă semințe de hîrtie. Le împărtășea, răspunzîndu-le, tablouri văzute de ea, dar exterioare ei.

Așa că doamna Danielescu și Duduia nu aflau *viața* ei, cum doreau, ci numai aspecte de-ale țărilor prin care călătorise.

Avea mamă ? Mai avea frați, surori ? Învățase la școală ?

Ea le vorbea despre orașele Europei, ca de familia ei, și parcă toate capitalele străinătății erau bunicii copilăriei ei, care zburdase în Europa ca pe un covor, preferînd Constantinopolul ca locul cel mai dinspre gura sobei.

Nu vorbea despre cărți, despre literatură. Nici pentru Roma, nici pentru Veneția, nici pentru Constantinopol nu căutase sprijin, aprobare sau criteriu în vreo carte literară. Spunea ce gîndea, adică ce văzuse, simplu, scurt, dînd tuturora impresia că așa trebuie să fie. Vorbele ei nu aveau fardul minciunei estetice prin care fiecare povestitor în genere tinde să înfrumusețeze amintirile sale cînd le istorisește altora. Niciodată vorbele ei nu anticipau realitățile sufletești ; de asta, deși simple, nu dădeau în nici o clipă impresia de vid oratoric, ci de onest, de autentic.

Și era ciudat, uneori, contrastul dintre comentariile domnului Iustin Danielescu și vorbele ei.

Pentru domnul Danielescu, viața, în genere și viața orașelor celebre, mai ales, era un pretext pentru istorie. Brățara Ștefanei devenise interesantă pentru el în clipa

cînd îi orientase mintea spre Egipt, dîndu-i material istoric pentru discursivitatea buzelor.

Roma, pentru el, era numai portul la marea antichităţii romane, al cărui submarin era el.

S-ar fi zis că în orice descoperea o bibliotecă pe care o recita. Oceanele, mările, cetăţile nu erau pentru el decît pachetele istoriei, expediate lui personal cu adresa : „Iustin Danielescu, profesor universitar, Iaşi" de către Dumnezeu, din clipa cînd răsărise viaţa preistorică pe pămînt : primul colet trimis prin veacuri profesorului Iustin Danielescu, şi numai acela deteriorat, dar ajuns totuşi la destinaţie.

De cîte ori o întrerupea, intercalînd în spusele ei comentarii istorice — fără exagerare, de altfel, şi cu o bonomie datorită şi Ştefanei, al cărei farmec îl cîştigase şi pe el, şi tatălui ei, care-l domina în ierarhia masonică în care abia intrase — Ştefana îl asculta atentă.

În clipele cînd domnul Iustin Danielescu se improviza călăuză istorică în decorurile evocate de Ştefana, Andi lămurise sensul gesticulării mîinilor tatălui lui în contrast cu gesturile Ştefanei. Mîna domnului Iustin Danielescu gesticula oratoric şi profesoral, căpătînd semnificaţia unei elice care răscolea auditoriul, elice animată de motorul oratoric. Mişcările acestei mîini-elice, mîna dreaptă — pe cea stîngă, de cîte ori vorbea, o ţinea la spate, cum o ţine şi statuia lui Mihail Kogălniceanu — erau cînd violent imperative, cînd insinuante, cînd proclamative, cînd familiare, dar diversitatea lor era limitată, ca repertoriul unui teatru provincial. De la o vreme, şi chiar în cursul unei simple conversaţii, învăţai pe dinafară mişcările unei perioade oratorice în clipa cînd o începea. Şi prin aceasta mîna domnului Danielescu se automatiza, nemaidînd impresia de viaţă.

Cînd povestea Ştefana, sau cînd discuta cu Matei Velisar, îşi ţinea mîinile în şalul care-i acoperea umerii. Şi, deodată, mîna apărea în locul unei exclamaţii. Buzele Ştefanei nu exclamau : deprindere caracteristică femeilor şi fetelor, mai ales, a căror atitudine în faţa vieţii e făcută aproape exclusiv din exclamaţii : „Vai, ah, oh, eee, ei" sînt vocabularul cel mai veridic şi mai frecvent al femeilor.

Aceste exclamaţii verbale Ştefana nu le avea. În clipa cînd ar fi trebuit să exclame, mîna ei răsărea din şal cu un gest întotdeauna viu şi neprevăzut.

Mîna apărea în clipa cînd vorbele se opreau în fața unei realități care-o mișca.

Gesticularea mînei domnului Danielescu era provocată de vorbe și condiționată de cadența lor. Nu *spunea* — mîna — nimic nou. Era învinsă de vorbe, era tîrîtă de galopul lor ca acei prizonieri albi ai hoardelor barbare, purtați după cai cu arcanul de gît.

Mîna Ștefanei, însă, înlătura vorbele, era deasupra lor, răsărită de-a dreptul din suflet, din tăcere, din bătăile inimei : minaret al clipei.

Din acestă pricină, uneori ochii lui Andi uitau aproape grația mînei mici, primind și văzînd numai evocarea ei.

Înțelegeau ei ? se întreba Andi, mereu judecător al familiei lui. Ștefana era pentru ei surpriza unei distracții neașteptate, și nimic mai mult. Fereastra pe care prezența ei o deschidea în atmosfera acestei case cu ferestre numai asupra vecinilor deschise — fereastră prin care intra, vast și curat și parcă ceresc ca primăvara, — de la sine se va zidi la loc după plecarea Ștefanei.

Dar el, Andi ?

Și dacă înțelegea ? Și...

Izbucni în el deodată marea deznădejde care-l răzvrătise în anul o mie nouă sute șaisprezece și în anul o mie nouă sute douăzeci, poruncindu-i atunci să plece din casa părintească. Dar deznădejdea lui de-acuma nu mai asculta șuierile locomotivelor care însemnau plecarea în necunoscut și nostalgia acestui necunoscut de-aiurea ; deznădejdea lui o privea pe Ștefana, care va pleca pentru totdeauna, lăsîndu-l în casa părintească pentru totdeauna.

O privea pe Ștefana, o asculta, și-n sufletul lui trecea vast un fluviu cu corăbii ; și se gîndea cu o amărăciune care-i înnebunea ființa că peste puțin Ștefana va pleca din casă lor, din Iași, și că sufletul care fusese ca un fluviu cu corăbii pornit spre mări va fi iarăși o uliță ieșană, pe care viața va trece cu galoși prin glodul ploilor de toamnă și cu șoșoni prin mocirla primilor zăpezi.

Simțea în el marea răspîntie a vieții lui : se-ncrucișa în el mișcarea libertății unui fluviu în care zilele-s corăbii plutitoare, cu neclintirea unei uliți ieșene, în care zilele-s mers în galoși spre destinații cotidian mărunte, cotidian identice, pînă în clipa cimitirului.

Tăcuse toată seara. O ascultase și o privise numai. Dar sufletul lui izbucnea spre ea cu o pasiune, cu o deznădejde, care se materializa parcă în jurul trupului lui, ca flăcările pădurilor aprinse de la sine în văpaia soarelui, pornite înspre cerul care le absoarbe.

Ședea tot lîngă ușă — ca să alunge parcă dintre ei ideea plecării —, dar chipul lui nu mai avea expresia de visare iluminată care-l făcuse să răsară în ochii Ștefanei, desprinși din jarul roș al sobei, înainte de masă, asemeni efebului de marmură cu picioarele frînte de la glezne, lăsat de ea în Muzeul de la Constantinopol ; ochii lui Andi ardeau spre Ștefana, și strălucirea lor bolnăvicioasă secătuise parcă toată puterea și tinerețea chipului în care ardeau mistuind.

Venise vorba despre Muzeul imperial otoman din Constantinopol. Și domnul Danielescu o întrebase pe Ștefana, cu un aer profesoral binevoitor :

— Ia spune, duduie, ce ți-a plăcut mai mult de-acolo ?

Ochii Ștefanei considerară cu seriozitate întrebarea, și cîteva clipe tăcu, meditînd fără grabă, așa cum făcea de cîte ori i se punea o întrebare, chiar dacă era stupidă.

Cunoștea Muzeul otoman altfel decît domnul Danielescu, profesorul de istorie, care-l vizitase în tinerețe, verificînd în pas de excursionist savant, ce-i drept — nu în galop de turist — tot ce știa și tot ce cetise anume despre comoara de piatră și marmură păstrată în numeroasele săli ale muzeului. Ștefana vizitase Muzeul zile și zile de-a rîndul, înainte și după război.

„Ce ți-a plăcut mai mult de-acolo ?“ amintea întrebările pe care oamenii mari le pun copiilor : „Ia spune, drăguță, pe cine iubești mai mult : pe tata, pe mama, pe bunicul sau pe bunica ?“

„Ce ți-a plăcut mai mult de-acolo ?“ Mintea ei urmă drumul obișnuit al amintirilor. Era grăbită. Parcă o *aștepta* cineva în Muzeul otoman, și întîrziase. Avu o scurtă bătaie de inimă revăzîndu-și statuia efebului cu picioarele frînte de la glezne. O privea : statuia, sau băiatul întîlnit într-o casă necunoscută ?

Domnul Danielescu aștepta răspunsul, cu zîmbetul îngăduitor al profesorilor la examene, cînd sînt bine dispuși și cînd tăcerea studentei examinate nu e ca a studenților — ignoranță —, ci grațioasă intimidare.

Ştefana se ghemuise şi mai strîns în şal, parcă închizîndu-se în ea, cu genele plecate.

Domnul Danielescu o ajută, tot ca la examene, cînd profesorul intervine binevoitor, oferind el singur răspunsul :

— Poate sarcofagul lui Alexandru cel Mare ?

Îl privi cu ochi mari, nedumeriţi.

— Da...

Domnul Danielescu începu să vorbească despre sarcofage, preludînd cu informaţiile culese din cartea lui Hamdy Bey şi Th. Reinach.

Ştefana nu-l mai asculta. Îl uitase la uşa muzeului, în care descoperise o ciudată sfială lîngă statuia efebului grec.

Şi în timp ce domnul Danielescu vorbea, ochii ei se întoarseră înspre Andi, al cărui chip semăna, ca şi înainte de masă, cu al efebului de marmură, dar cu o expresie chinuită, avînd parcă întipărirea gemătului mut pe care i-l dădea mutilarea picioarelor frînte de la glezne ale statuiei din Muzeul otoman, pe veci captivă a nemişcării.

Şi mîna ei, ca şi înainte de masă, dar acum subt şal, avu aceeaşi involuntară mişcare de protecţiune înspre Andi, ca o tresărire care dădu un zornăit scurt brăţării.

★

Andi însoţise pe Matei Velisar şi pe Ştefana pînă la Hotel Traian, ca să le arate drumul.

Plecau a doua zi seara la Bucureşti, şi de la Bucureşti după o săptămînă, îndărăt la Constantinopol.

— Şi el ?

Iaşul murise-n veacurile albe ale lunii. Mirosea a toamnă ca-n pădurile scuturate.

Aer rece. Stele îngheţate. În răstimpuri, acelaşi şuier lung, ascuţit, sfîşietor al locomotivelor care pleacă.

Şi el ?

Numai gîndul că iar trebuie să se întoarcă acasă îl cutremura. Iar singur noaptea, în odaia lui ? Iar dimineaţa glasul Duduiei sau al mamei lui, ţipînd la servitoare, tocmai în clipa cînd sufletul abea ieşit din somn e înfierat ca o stea răsărită. Iar viaţa de toate zilele : Universitate, vizite, Magda Boldur ? Iar ?...

Mergea încet, cu mîinile căzute de-a lungul coapselor, cu spinarea gîrbovită, înfrigurat de toamnă și de suflet, palid, cu ochii ficși, rătăcind în neștire pe pustiul lunar al străzii Lăpușneanu, ca un strigoi al cimitirului ieșan, știind c-o dată cu cîntecul cocoșilor va trebui să intre iar în sicriu : în casa lui, în viața orașului, în El.

Îi era amar sufletul, greu și pustiu ca întinderea ucisă a Mării Moarte, în care numai viermii roși mai pot trăi.

S-o mai vadă pe Ștefana ? Unde ? Cînd ?

Se isprăvise. Erau în el mii de cuiburi mute, din care plecase peste mări, departe, o singură rîndunică, pustiindu-le pe toate. Și-acasă, cînd se va întoarce, va regăsi amintirea ei — fantomă — în sufragerie, în salon, în antret, unde o ajutase la plecare să-și îmbrace pardesiul de păpușă. Și-n fotoliul în care șezuse lîngă sobă, cu ochii ei mari, cu obrajii ei de copil și vorbele ei grave, va sta o cucoană, vreo prietenă de-a mamei lui. Și din cînd în cînd Duduia și cu mama lui, amintindu-și de ea ca de o melodie, vor imita pentru cine știe ce cucoană vorbele ei și mișcările mîinei ei, și vor crește buruieni acolo unde apăruseră mirări de primăvară nouă.

Și va fi casa și întregul oraș un cimitir purtat pe inima lui, care trăise și murise într-o seară pentru totdeauna.

Era atîta moarte în tăcerea Iașului, că parcă se opriseră minutarele tuturor ceasornicelor.

Și noaptea ieșeană era acoperită de lumina lunii ca un pian închis, cu o nocturnă de Chopin uitată deasupra, pe care-ncep să se așternă pulberi sure. Și deasupra, pe cer, luna era ursuză, grea, amară, ca masca lui Beethoven, afîrnată pe un perete de salon pustiu : și parcă singurul zgomot pe care-l mai aștepta această tăcere era căderea lunii de ghips, desprinsă cu cui cu tot, sfărîmată țăndări jos, lăsînd în cer pe veci o gaură, ș-atît.

Andi se așezase pe o margine de zid cu capul în palme, ca un cerșetor fără adăpost. Era bătrîn, era în lumina lunii ca un moșneag în cîlțul alb al anilor. Și era, în sufletul lui, ca în zdrențe prin care intra numai frigul. Iașul ! Oraș al plictiselii, al deznădejdilor și al neurastheniei, — învăluit în nostalgii de sinucideri. Orașul în care toate străzile duc parcă spre același cimitir, orașul în care și poeții sînt goarne de înmormîntare militară și căderinci cu papagal mîncat de molii. O ! Cum înțelegea acum nevoia crîșmelor în acest oraș ! Erau crîșmele sinistre de la poarta

cimitirelor, nu crîşmele de o vigoare flamandă ale oraşelor în care e prea multă viaţă. Îi alunga pe toţi beţivii Iaşului, insomnia, urîtul şi lehamitea din casele lor, şi intrînd în crîşme, fiecare ieşea dintr-un cimitir pe care vroia să-l uite.

Viaţa de noapte a Iaşului ? Strigoii care-şi părăseau sicriile, în sunetul aceluiaşi dans macabru, venind la crîşme să sugă sîngele vinului : numai acel sînge, numai acea viaţă. Croncănea un corb deasupra fiecărei crîşme, şi-n fiecare veselie ieşană clănţănea o hîrcă.

Există în Iaşi un singur om care în singurătatea odăii lui să rîdă ? să cînte ? pentru nimeni altul decît pentru el ? Nu ! Se adunase prea mult frig de casă neîncălzită, prea mult colb de casă pustie ; prea multe aţe de paianjen erau în fiecare suflet, ca ruina şi paragina oraşului să nu fie şi a oamenilor.

Singurătatea unui ieşan însemna căscat, oftat sau privire fixă prin zăbrele de temniţă, cum era a lui Andi — aşezat pe-o margine de zid în mijlocul Iaşului, în inima Iaşului, pe strada Lăpuşneanu. Şi parcă nu şedea într-un oraş, pe-o stradă, pe marginea zidului care împrejmuia o casă ieşană, ci pe marginea unei fîntîni secate prin blestem, la o răspîntie de cimitire, cu lumina lunii ca o bătrineţe a lui, nu a veacurilor lunii.

Atunci de ce minţeau ? De ce mineţau toţi ieşenii, şi el alături de ei ? De ce toţi ieşenii, închişi fiecare în carcera suferinţei lor sterpe, ocnaşi ai ocnei silnice ieşene, erau solidari în minciună ? De ce pretindeau că în sufletele lor de iască apare roua viitorului românesc ? De ce afirmau că Iaşul e *altfel* decît celelalte oraşe ale României, un *altfel* orgolios, pe care Andi-l cunoştea, fiindcă şi el trecea drept *altfel* decît ceilalţi în ochii familiei lui.

Toţi erau complici, strînşi, ţesuţi unul în altul de ipocrizia ieşenismului, pentru ceilalţi din afară. Erau paznicii legendei ieşene. Ei toţi ştiau, ieşenii, că marele suflet ieşan — cel care purtase coroana de voievod pe creştetul lui Ştefan cel Mare şi lauri de luceferi pe fruntea lui Mihail Eminescu — murise. Dar îl arătau ţării, la fereastră, spunînd că-i viu, — numai ei, ieşenii dindărătul ferestrei, ştiind că nu-i decît mumia cu ochi de sticlă a trecutului.

Regele a murit !

Să strige un glas mare, puternic în auzul ţării întregi — trîmbiţă — secretul care gîrbovea spinările singurătăţilor

ieşene, cum era gîrbovită în aceste clipe de pustiu şi visări amare spinarea lui Andi în noaptea ieşană.

Şedea singur, ca un înger zvîrlit din cer cu aripile cosite, izgonit din iad cu coarnele desprinse şi ghearele retezate, nemaiîndrăznind să măsoare nici adîncul cerului, nici al pămîntului, care deopotrivă îl surghiuniseră ; singur, nici înger, nici demon, între oamenii care nu-i erau fraţi şi pe care-i ura fără putere, neputînd să-i iubească.

Aşa îl găsise Ştefana, care ieşise să-şi plimbe cînele şi gîndurile în noapte, după ce verificase încă o dată că într-un hotel ieşan trupul pasagerului e un fel de stînă a ploşniţelor odăilor.

Bulldog-ul mîrîi la străin, repezindu-se cu o masivitate de catapultă.

Andi tresări.

— Baby, au pied !

Era pe faţa lui Andi, răsărită în lumina lunii, deasupra enormei puteri stăpînite a bulldog-ului, atîta chin, atîta deznădejde mută şi atîta dezarmare, că pentru a treia oară acelaşi gest de protecţiune tresări în mîna Ştefanei.

Îi cuprinse mîna şi-l luă cu ea.

Pe caldarîmul tăcerilor ieşene paşii ei aveau o cadenţă de armată în marş care electrizase o vietate rănită la margine de drum, luînd-o în şuvoiul ei.

★

Cîteva zile, înainte de-a o cunoaşte pe Ştefana, Andi se bucurase — cu o subită cochetărie — că Iaşul se îmbrăcase în toamnă, în soare şi în lună, şi că nu apărea în ochii fetiţei cu bulldog-ul, cu ploile şi glodul toamnei şi străzile cu oameni gîrboviţi şi demodaţi.

Fiindcă-şi iubea oraşul ? Nu ! Fiindcă vroia să-l iubească Ştefana, în acele clipe cînd, necunoscînd-o încă, răsfrîngea asupra lui atribuindu-şi tot ceea ce seducţiunile Iaşului în anotimpul blond ar fi deşteptat în sufletul Ştefanei.

Şi dacă atunci ar fi cunoscut-o întîmplător pe Ştefana, ca şi Iaşul, mimetic, Andi şi-ar fi luminat vorbele în culori de toamnă, soare şi lună, ascunzîndu-i ploile şi glodul toamnei prin care treceau gîndacii negri ai galoşilor ieşeni. Şi ar fi apărut în ochii Ştefanei, o dată cu Iaşul costumat în clipe trecătoare de toamnă frumoasă, o dată cu Iaşul luminat de toamnă ca de flăcările unei guri de sobă pa-

triarhală, un Andi dulce, melancolic, fin, stilizat, de o frumusețe feminin adolescentă, purtînd parcă în ea parfumul florilor de tei ieșeni, mai mult decorativ decît viu, tovarăș armonios de plimbare pe ulițele ieșene în perspectivele albastre ale colinelor. Și Ștefana l-ar fi prețuit, numai în contrast cu bulldog-ul care o însoțea agresiv în toate plimbările, ca un fel de ogar rusesc, care nu zdruncină mîna ca bulldog-ul, ci o poartă lin prin parcul de toamne și paragini ale Iașului.

Dar Andi n-o cunoscuse pe Ștefana pe ulițele Iașului, fiind constrîns să *apară* în fața ei cu vorbe și atitudini ; o cunoscuse în casa părintească, unde o privise și o ascultase o seară întreagă, fără ca el să vorbească, apărînd numai în ochii ei cu frumusețea lui închisă în tăceri, ca o statuie în încleștarea marmurei, în care prezența Ștefanei deșteptase expresii de iluminare la început, de chin apoi, expresie care nu era o *costumare* voluntară, ci dimpotrivă un zbucium sufletesc care-i învinsese cochetăria.

S-ar fi zis că *souffleur*-ul nevăzut de nimeni, decît de Andi, care avea deschis în fața ochilor manuscrisul tuturor rolurilor jucate de Andi în viața de toate zilele, închisese manuscrisul și plecase, lăsîndu-l pe Andi singur cu Destinul.

Singur, din clipa cînd apăruse în sufletul lui frumusețea *nouă* a obrajilor Ștefanei, care cu puțin înainte îl dezamăgiseră. De-atunci apăruse în el și *sufletul lui*, intact, virgin, dîndu-i în locul vorbelor mirări necontenite, lumini necontenite de răsărit de lună nouă pe obraji.

Nu participase la nici o discuție de-a lungul acestei seri, deși gîndul că o *pierde* pe Ștefana, că rămîne pentru ea un necunoscut, o apariție mută în timpul unei mese oarecare, într-o casă necunoscută îl rodea, îl scurma, făcîndu-l să sufere necontenit, dînd treptat feței lui deznădejdea, care-i patetiza frumusețea prea dulce și prea calmă îndeobște, făcînd-o să se înfiripărească nu numai în treacăt în ochii Ștefanei, ci și în sufletul ei, deșteptînd amintirea statuiei efebului grec și icoana profund omenească a suferinței tinereții cu picioarele rupte de la glezne.

Dar Ștefana privise pe chipul frumuseții lui lumina și apoi izbucnirea ca de lavă a unui suflet nou, pe care prezența ei îl deșteptase și, poate, îl adusese.

Și nu trecuse pe lîngă el, cum crezuse Andi, atunci cînd deznădejdea îl făcuse să uite pînă și frumusețea lui exte-

rioară, ca pe lîngă un necunoscut, întîlnit într-o casă oarecare, și uitat o dată cu plecarea din casă.

Nu schimbase cu el nici o vorbă, decît cele cîteva convenționale, formulele raporturilor dintre oamenii care abea s-au cunoscut.

La hotel se dezbrăcase distrată, gîndindu-se la el; dar nu la frumusețea lui, care de altfel putea să-l individualizeze în ochii oricui, ci la deznădejdea crispată a tăcerii lui cu ochi arzători. Era pentru ea ca o casă închisă, cu o fereastră luminată în noapte, pe lîngă care trecuse, și se oprise deodată, auzind un strigăt sfîșietor, care prefăcuse casa necunoscută și indiferentă pînă atunci într-o bătaie de inimă zguduitoare.

Îl întovărășise pe ea și pe tatăl ei pînă la hotel. Tăcuse. Vorbise numai tatăl ei, despre amintirile de refugiu pe care străzile Iașului le deșteptau în el. Și ea și tatăl ei mergeau repede. Îl auzise gîfîind. Îl privise în treacăt și revăzuse aceeași expresie chinuită, învinsă, și o spinare încovoiată, care dădea un profil bătrînesc siluetei lui subțiri, făcînd să dispară astfel eleganța îmbrăcămintei.

La scara Hotelului Traian, se înclinase adînc în fața lor, și pe cînd îi strîngea mîna, văzuse în ochii lui acea privire care e un țipăt de ajutor în noapte. Și nu putuse să-i spuie altceva decît :

— Noapte bună.

În camera ei, bulldog-ul o primise cu labele pe umeri. Îl înlăturase, poruncindu-i să nu se mai miște, cu glas autoritar și nemulțumit. Îi părea nedrept parcă să răsfețe un cîine, o bestie veșnic clocotind de viață, în timp ce un om suferea. Privirea ochilor lui redeștepta în sufletul ei chipurile slabe întîlnite pe drumuri, la o lumină de far sau de față în iernile războiului.

Trecea călare pe lîngă ele, cu sufletul îndoit de milă și trecea mai departe pe drumurile care erau pline de mulțimi cu ochi de Cristoși, tîrîndu-și fiecare crucea grea, fără de îngeri împrejur.

Ce putea să facă ea ? Trecea. Dar privirile tuturora, răniți, schilozi, degerați și înfometați, întîlniți pe drumurile necontenitei bejănii, se adunau în sufletul ei, îngreuindu-l.

Și-acuma întîlnise aceeași privire, aceeași privire a rănitului lăsat să zacă la margine de drum pe viitorul lui mormînt, către cel care trece călare, în frig și el, în răz-

boi și el, dar viu, teafăr, călare — și nu se aplecase să întrebe, să vadă, să afle, să întindă mîna.

Se născuse treptat o aspră mustrare împotriva ei. Trecuse pe lîngă o mînă întinsă, deznădăjduit întinsă, și parcă o lăsase să degere în frig, așteptînd mereu.

Așa apăru în Ștefana, al cărei suflet fusese pînă atunci liber, întîia privire a ochilor de căprioară pe care sufletul îi deschisese înspre Andi.

De o parte bulldog-ul, de alta Andi, și umbra Ștefanei la mijloc între umbrele lor : aristocratic lungă a lui Andi, iar a bulldog-ului desprinsă din preistorie. Așa trecuseră — trei umbre — pe lespezile lunare ale căilor ieșene, lunecînd înspre Copou, dincolo de Copou, lăsînd în urmă teii, cazărmile, întîlnind mirosul cîmpului, dealurile, căderea unei stele, un vaiet de cucuvea, călăuziți de pasul somnambular al lunii, pînă cînd zorii răsăriră de argint, ca o icoană așezată pe troița clipei de răspîntie dintre noapte și dimineață.

— Nu-ți închipui....

Acesta fusese refrenul vorbelor lui Andi, care o noapte întreagă își scuturase în friguri tot ceea ce pînă atunci adunase în tăcerile lui.

Îi spusese tot, fără cruțare pentru el, pentru părinții lui și pentru Iașul lui. Fusese în vorbele lui ca un om care merge și merge prin viscolul care-i sfîșie fața și vesmintele, fără să știe unde va ajunge. Își rupsese în fața Ștefanei, cu dinții și cu unghiile, cămașa de forță a tăcerilor de pînă atunci, cu o dorință de adevăr atît de chinuitor prezentă în orișice vorbă, încît uitase că vorbește, și că vorbește altcuiva, nu gîndurilor lui. Se zbuciuma în el un fel de epilepsie a adevărului.

Îi arătase cum de mic copil devenise judecătorul celorlalți, cum în loc să trăiască generos și simplu, ca toți copiii, spionase viața celorlalți, cu o pasiune de slugă care ascultă la ușă, privește prin gaura cheii, desface scrisorile stăpînilor și le reconstituie pe cele zvîrlite la coș ; îi arătase cum devenise parazitul vieților din jurul lui, trăind numai din enervarea pe care i-o produceau cusururile și ipocriziile celorlalți, descoperite de el ; îi arătase cum devenise mereu dezertor din viață într-un trecut utopic, îndrăznind, el, dezertorul, să disprețuiască pe ceilalți, care luptau în rîndurile vieții aspre, pe care el o privea cu nervi și gheare de pisică leneșă cuibărită într-un fotoliu confortabil la

gura sobei ; îi arătase cum își exploatase neantul adolescenței lui.

— Nu-ți închipui...

Nu putea să-și închipuie ea, ființă vie și dreaptă, cabotinismul și neantul vieții lui. Viața lui întreagă era o vitrină de fălșături, care imitau metalul nobil și piatra prețioasă, înșelînd pe toți cu strălucirea ei măsluită. Nu iubise, nu suferise, nu luptase, n-avea prieteni, n-avea dușmani, era singur cu nervii lui, ca bălțile clocite cu miasmele și cu țînțarii lor.

— Nu-ți închipui, Ștefana, cît sînt de sterp...

Sterp ca iasca. Loviturile vieții nu puteau să aibă sunet îl el, cum nici inima lui n-avea. Era uscat, oțelit, fără tinerețe, meschin, fără unitate sufletească făcut din zeci de sinceități de suprafață, fără nici una adîncă. Cum putuse Creatorul să facă așa ceva ? Ființa lui însăși, neantul ei, care-i înșela pe toți, îi dovedea lui inexistența Creatorului, care a făcut pe oameni după chipul și asemănarea Lui.

Nu putea să aibă nici vicii, nici virtuți : sufletul lui era flasc, mucilaginos, fără consistență, inform. Și nici măcar scîrba de el însuși nu era reală, și ea era falșă, cabotină, menită să-i dea iluzia unui *zbucium sufletesc*. Minciună ! Dacă într-adevăr i-ar fi fost scîrbă de el, s-ar fi sinucis. Era incapabil să facă un singur gest viu, serios, necum acela de a-și suprima viața, pe care o înjosea trăind. Trăia numai din nervi. La el nervii înlocuiau faptele.

O ! și era ieșan ! Nu ieșan : Iașul întreg era el. Minciuna lui, neantul lui erau minciuna și neantul Iașului.

— Nu-ți închipui, Ștefana !...

Iașul, cu biserici vechi și biete case ruinate, între colinele sale albastre, acoperit de soarele toamnei, dădea o impresie de pace melancolică, de armonie resemnată, de reculegere în trecut... Minciună !

Adevăratul Iași nu trăiește sub cerul soarelui de toamnă, între colinele care apar pe terasele orizontului ca niște cîntărețe de harpe pe care Iașul le ascultă cu fruntea între palme, subt frunzele toamnelor. Nu ! Adevăratul Iași trăiește la berărie, și în crîșme, și în cluburi, și în cea mai abjectă viață cotidian provincială. Așa era și el. Frumusețea lui, masca lui de adolescent antic — care dădea altora impresia visării nobile — era mască. Din copilărie fusese un mahalagiu, nu în vorbă, mai rău, în gînduri. Întreaga lui activitate sufletească nu era decît o conver-

tire mai veninoasă și mai odioasă a mahalagismului vorbit cu mai mulți, într-un mahalagism gîndit de unul singur, care n-are măcar curajul să participe la claca mahalagismului obștesc, avînd acrul că-l desconsideră și-l disprețuiește, că-l regulează. Și el n-avea dreptul să dispreţuiască pe nimeni.

Toate vorbele lui fuseseră pietre aruncate-n el, bici pe spinarea lui.

Și pe măsură ce vorbise, deznădejdea lui crescuse, desfigurîndu-i trăsăturile, dîndu-i o sacadare și în vorbă, și în pași, căci își dăduse seamă că se întîmpla ceva definitiv, irevocabil în viața lui, în clipele cînd se dezgolise tocmai în fața singurei ființe care deșteptase în inima lui o zvîcnire adevărată, generoasă. Îi arătase subt haina de lună, tomnă și soare, a Iașului și a lui, boala lor fără de leac, lepra care le mîncase viața — spunîndu-i astfel, cu supremă majestate a mizeriei: „Du-te. Nu te apropia."

Și îndîrjirea împotriva lui și-a Iașului crescuse. Se ura singur, ca pe cineva exterior vorbelor lui din acele clipe, scormonind tot ce era urît și meschin în viața lui, tot ce putea să-l coboare și să-l despartă pentru totdeauna de Ștefana, pe care o iubea, pe care o iubea dîndu-i singurul dar pe care putea să i-l aducă: secretul lui și-al Iașului.

Și-n sufletul Ștefanei, în timp ce Andi îi vorbea în noaptea care-și pierdea treptat paloarea lumii, pregătindu-se de întuneric înstelat, nu apărea nici disprețul, așa cum socotea Andi, nici mila, așa cum s-aștepta Ștefana în clipa cînd îi întinsese mîna în noapte.

Sufletul lui Andi nu-i părea mort, așa cum spunea el, ci *singur*, închis în el, posomorît ca valul Mării Negre și zbuciumat ca apa acestei mări zăvorîte cu toate vînturile aspre-n ea, în îngustele-i hotare; și alături de chimul și de deznădejdea acestui om tînăr, ale cărui vorbe aveau pornirea de viscol aiurit a marelor — și rarelor — sincerități, nu viața lui îi apărea meschină, ci viața ei. Și vorbele care loveau în Andi, în sufletul ei nu-l loveau pe el, ci pe ea. Viața ei îi apărea copilărească, și era ciudat sentimentul de sfială, căință și intimidare care se năștea în ea, pe măsură ce Andi se acuza. Îi părea că-și trădase țara, îndepărtîndu-se de necazurile ei.

Își petrecuse aproape toată viața printre străini, afară de anii primei copilării și ai războiului.

Şi acum se încălzise din nou la un foc românesc, ascultînd flăcările care-i aminteau copilăria, şi războiul, şi casele de ţară; şi-acum asculta suferinţa unui frate de-al ei, a unui român, a unui moldovean în sufletul căruia vuiseră mereu tăcerile, vînturile Iernilor româneşti, ploile şi neliniştile parcă venite toate din Siberia. Ea zîmbise prea mult, se bucurase prea mult. Alături de sufletul lui Andi, îşi vedea viaţa ca un copil cu ham de zurgălăi, oprit în faţa unei troiţe strîmbată de vînturi, arsă de soare şi de geruri, putrezită de ploi, pe care croncăneau corbii subt marşul sur al norilor de iarnă lungă. Îl vedea pe Andi chinuit cum sînt copacii culmilor stîncoase, trăind mereu subt trăsnete, răsuciţi de vînturi, dominînd numai prăpastii, ascultînd numai rostogoliri de stînci.

Sufletul ei nu-şi pierduse nici la douăzeci de ani elasticitatea de minge roşie a copilăriei. Trecuse din an în an, din ţară în ţară, pe subt cele mai zîmbitoare cerur ale Europei, pe cînd sufletul fratelui ei din România zăcuse greu, neclintit, pe pămîntul românesc, bătut de viscole şi ploi, dezagregîndu-se, fărîmiţîndu-se, măcinîndu-se, amar, ursuz, solitar. Ascultîndu-l, nu-i mai auzea vorbele, ci numai sunetul lor de vînt de iarnă în case pustii cu sobele stinse — şi-i era ruşine de bucuriile vieţii ei, ca de inele prea scumpe şi prea strălucitoare care i-ar fi împodobit degetele în faţa unei mîini degerate, întinsă spre ea.

Se simţea din ce în ce mai *vinovată*. Niciodată nu vorbise, niciodată nu ascultase sufletul unui român de vîrsta ei. Prietenele ei din străinătate erau camarade întru tinereţă şi bucuria tinereţii. Uitase treptat *sunetul* românesc, al focului din sobă, al vorbei, al tăcerii, al amintirii, al văzduhului. Treptat, pentru ea toamna nu mai însemna cerul albastru în care se călătoresc rîndunelele şi cocorii României, în ţări *străine*, fiindcă ea însăşi era cu cocorii şi rîndunelele, în ţări mereu calde, unde se simţea la ea acasă, nu între străini. Fructele pentru ea nu mai însemnau vara, vacanţa cea mare, în care se coc obrajii copiilor la lumina aceluiaşi soare, care coace pe rînd cireşile, caisele, merele, perele, gutuile — fiindcă trăise în ţări unde mereu erau aproape *toate* fructele româneşti.

Uitase cît e de albă lumina lunii între munţii cu brazi româneşti, uitase monastirile, satele şi tot ce răsare alb, ca din trecut şi ca ţesut din in, pe drumurile României.

Şi începu în ea o crîncenă mişcare de lepădare şi marea dorinţă de a intra în ritmul vorbelor care răsunau în noapte, în monacala asprime de şiac îmbrăcat pe piele a limbei şi a sufletului românesc.

Mergeau şi ea şi Andi, unul lîngă altul, prin noaptea neagră — luna apusese —, călcînd deopotrivă de repede, amîndoi parcă evadînd din ei înşişi, el prigonindu-şi cu vorbele trecutul pe care ea şi-l prigonea cu gînduri. Mergeau amîndoi fără să ştie încotro apucă, ştiind numai că trebuie să meargă înainte, departe, mereu, ca cei care fug de ceva care vine sau a rămas în urmă privindu-i.

...Pînă cînd apărură zorii.

Se înapoiaseră prin strălucirea zorilor de toamnă rece, venind din sufletele lor, gravi, tăcuţi, ca cei care ies la lumină din peşteri adînci cu biserici subpămîntene şi întuneric umed. Nesomnul le acoperise feţele de straniu. Ştiau amîndoi că trebuie să se întîmple ceva. Tăceau. La scara Hotelului Traian, în faţa Ştefanei, pe care abea atunci o *văzuse* din nou, adorabil tînără, cu obrajii rumeni parcă atunci culeşi din clipele de rouă şi palori carminate ale zorilor, Andi simţise că o pierde şi închisese ochii lung. După plecarea Ştefanei rămase pe loc.

Se deschisese o fereastră a primului etaj. Apăruse o mînă mică. Şi căzuse pe trotuarul pustiu ceva strălucitor, care pocni pe asfalt, frîngîndu-se în două. Era o bucată de chilimbar brut, de care Ştefana legase cu un fir de mătase un bileţel :

„Nu mi-am luat rămas bun cum trebuie.
Nu-mi pot găsi vorbele acum pentru ce simt.
Îţi voi trimite o scrisoare. Ştefana"

Cuvintele se înscriau cu argint de zori în sufletul lui Andi. Cetise şi recitise scrisul inegal, de fugă, în care cîntau crînguri de primăvară.

Ridicase ochii spre fereastră. Nu mai era nimeni. Fereastra, închisă.

Dar strălucirea de miere şi de soare a chilimbarului, frînt în două, se închega în sufletul lui Andi într-un singur bloc, soare brut, care lumina întîia dimineaţă a lumii, dîndu-i un fast barbar.

Plecase.

În odaia ei, așezată turcește pe pat, Ștefana medita privind lumina fără s-o vadă, neclintită ; apăruse pe fruntea ei dreaptă o dungă verticală, din acele care pe fața pămîntului despart continente, și în unele suflete, trecutul de viitor.

★

And era în pat, cu ușa încuiată, cu ochii strîns închiși, ținînd în pumnul încleștat al mînei drepte bucățile de chilimbar și bilețelul. Casa părintească se deștepta în jurul lui. Dar el nu vroia să știe nimic, nu vroia să mai primească nimic din afară. Era în toată ființa lui acea zgîrcire, acea înnodare a copiilor cînd dorm în noaptea Crăciunului, cu darul *ceresc* pe care l-au căpătat de la moșneagul magic al iernilor copilăriei.

Nici trecutul, nici viitorul, nici prezentul casei părintești nu mai existau pentru el. Era singur ca Robinson Crusoe în insula lui, cu fericirea lui.

Vroia să adoarmă așa, fără să mai gîndească nimic, fără să mai știe nimic. Să adoarmă cu ceea ce strîngea în pumnul încleștat, nu trupul, ci sufletul închis într-un luceafăr.

Somnul se apropia.

Visa ?

Răsăriseră în el munți cu brazi îndoiți de furtună, într-o lumină neagră cum e cremenea, din care scăpărau trăsnete Și apăru cu un relief de halucinație — visa ? — o amintire neașteptată : slujba sihastrului de la Sihla O ascultase într-o zi de vară, cu doi ani în urmă. Grupul de tineri din care făcea și el parte plecase de dimineață de la Agapia spre sihăstria de la Sihla, intrînd din ce în ce pe potecile întunecate ale culmilor cu miros de umed, de ciupercă și de brad putred, în inima singurătăților înalte.

Dimineața fusese senină Pe drum, însă, începuseră coruri de basi în marginea cerului, bubuituri surde de tobă mare, și șuierul de șarpe al brazilor stîrniți de vînt. Venea furtună, dînd enorme vînătaie luminii palid întrezărită prin desișul brazilor Se grăbiseră, ducînd în inimi zvîcnirea de panică pe care-o dă în munți apropierea galopului de elefanți preistorici ai furtunilor, al căror pas

de tunet trece peste cele mai înalte culmi, acoperindu-le de umbre colosale, în umbre colosale, în timp ce brazii piscurilor gem.

Ajunseseră la Sihla înaintea furtunei. Și Andi, care în acel grup ieșan trecea drept temerar energic, se suise, deși furtuna le sufla rece în obraji, sus, subt stînca solitară care domină acele înălțimi, spre bisericuța dintr-un lemn a pusnicului de acolo. Cîțiva îl urmaseră. Căzuse trăsnetul în vale. Ploaia izbucnise oblic, ca lăncile în galop asiatic. Bubuitul cerului cutremura munții. Se refugiaseră în bisericuța de subt stîncă. Și-acolo, în bisericuța strîmtă, făcută parcă pentru veveriți, nu pentru oameni, înghesuiți unii în alții, îndoiți, ascultaseră slujba călugărului cu plete și barbă neagră. În nici o mitropolie, în nici o catedrală a lumii nu răsunase o slujbă mai patetică decît în bisericuța de păpuși de subt stînca solitară. Parcă nu slujea călugărul cu plete negre în încăperea strîmtă, ci între munți, ca și furtuna, zbătîndu-se și gemînd, în fața Dumnezeului care apăruse sub ochi de fulgere și glas de tunet în fața lui. Avea un glas de bas, aspru și-ntunecat, lipsit de orice dulceață, pasionat și dureros ca acelea care se vaietă în gîtlejul corbilor și-al buhnelor, dînd fiecărui cuvînt desprins din cărțile sfinte o zvircolire vulcanică, un gemăt de mări, o deznădejde de vînturi de pustă.

Îi îngrozise. Se ghemuiseră unii în alții, strînși de aceeași spaimă, pe care le-o dădea prezența enormă a miniei dumnezeiești în glasul tunetului, și-n zigzagul trăsnetelor necontenite, și-n gesturile și glasul călugărului negru. Se-ncovoia pîn' la pămînt în fața altarului, ca brazii în vînt, cu același geamăt dezarticulat.

Ei, grupul spectatorilor, nu mai existau. Erau vreascuri moarte în păduri pe care marea furtună le nesocotea.

Dar după ce furtuna trecuse, după ce grupul care-l urmase pe Andi coborîse în vale, adică tot în munte, dar în muntele mai puțin crîncen, mai puțin sinistru, al schitului de subt biserica solitară — Andi regăsindu-i pe cei care nu-l urmaseră, regăsind seninul cerului, regăsindu-și totodată și sufletul plin de îndoieli și de bănuieli —, se întrebase: „Oare călugărul de sus n-a *știut* că noi am intrat și că-i ascultam slujba? N-a *jucat* pentru noi rolul slujbei patetice?"

Trecuseră doi ani de atunci.

Şi iată că visul sau preajma somnului redeşteptase cu o putere de halucinaţie această amintire care n-avea nici o legătură cu fericirea lui strînsă în pumn.

Dar se deşteptase de-a binelea, neliniştit.

Îşi privi pumnul în care ţinea singura răsplată meritată a sincerităţii lui şi se întrebă, ca şi atunci : „Oare călugărul n-a ştiut că slujba lui nu era numai în faţa lui Dumnezeu, ci şi în faţa oamenilor pe care-i *auzise* intrînd şi care-l ascultase slujind ?"

*

Domnul Iustin Danielescu era preocupat. Se temea că se „ambalase", că se cam pripise cu intrarea în Loja masonică. Ce-i drept, în vremurile tulburi care apăreau, anarhizînd logica previzibilului, dînd tuturor valutelor şi partidelor politice o nestatornicie şi o nesiguranţă îngrijorătoare, masonii se înfăţişau ca o putere certă, cum ar fi, de pildă, lira sterlină între monede. Organizaţia lor era internaţională, ocultă şi mai presus de a partidelor politice ; îi plăcea în aceste clipe de haos internaţional să fie „fratele" unei organizaţii intercontinentale.

Din acest punct de vedere se simţea ca o barcă devenită transatlantic.

Pe de altă parte, însă, campania vehementă a presei ieşene împotriva masonilor îl tulbura.

Deşi numele Iustin Danielescu depăşise de mult hotarele Iaşului, devenind al României, deşi valoarea lui socială şi culturală era mai presus de orice critică, şi deşi nici o învinuire nu i-ar fi putut clinti reputaţia de „Apostol al neamului", atacurile presei ieşene împotriva organizaţiei apolitice — şi oricum, clandestină — din care făcea şi el parte îi dădeau dezagreabila senzaţie a unui şoarece intrat în suflet cu dinţi mici. Şi transatlanticului nu-i plăcea să aibă şoareci în itinerariile idealiste. Îl cam înfierbîntase Matei Velisar ! Îi înfierbîntase adică pe toţi, nu numai pe el. Acest om cu ochi de hipnotizator, pe lîngă prestigiul marelui său grad masonic, făcuse să cînte în toţi intelectualii ieşeni „coarda moldovenească", deşi vorbea muntenește. „Moldova piere", le spusese el, dovedindu-le cu argumente calme că politicianismul ucide intelectualitatea moldovenească.

Prin masonerie, Matei Velisar vroia să învie ceea ce numea el „zimbrul moldovenesc", adică semeția și vigoarea vechii intelectualități moldovenești. Zimbrul moldovenesc spiritual, le spusese el, urmînd destinul celuilalt, piere. Trebuie să nu-l lăsăm [...].

Le prezentase masoneria pe care vroia s-o reînființeze în Moldova, reluînd firul tradiției care pînă atunci dispăruse ca apele înghițite de pămînt, ca o reacție salutară împotriva politicianismului contemporan. Iașul politic — le spusese el — e sucursala Bucureștiului în subordinea căruia lucrează.

De la București vin directivele pe care Iașul trebuie să le accepte și să le execute. Și politica nu înseamnă decît triumful muntenilor. Liberalismul de astăzi, le spusese el, e încarnat într-un nume muntenesc : Brătianu. Și le arătase, mai departe, ca un simptom al muntenismului dominant, dispariția treptată a denumirei partidelor politice printr-o formulă care exprimă o atitudine socială, o concepție, o ideație — Liberalism. Democratism. Reacționarism.

Astăzi, le spusese el, congregațiile politice se string subt semnul unui *nume* — Brătianu, Averescu, Marghiloman — toate nume de munteni, subordonînd prin aceasta ideația unei personalități. Așa că moldovenii nu mai erau divizați ca înainte prin lupte spirituale, ci prin feudele muntenilor, ai căror vasali deveniseră. Ori, tocmai această vasalitate nu exista în vechea Moldovă. Junimiștii erau junimiști, nu maioreșceni sau panișți. Se închinau unei *idei*, nu unui nume care limita ideea, dînd celor care-l acceptau o fatală slugărnicie.

Masoneria trebuia să purifice această înjosire treptată a demnității intelectuale, această scăpătare a sufletului moldovenesc.

„Masoneria are astăzi pentru dumneavoastră — le spusese Matei Velisar — semnificația retragerilor în munți de odinioară. Masoneria nu vă oferă palate, ca politica, ci brazi, aer curat de culmi și cer deschis, ca și munții vechilor bejenii."

Îi mișcase pe toți, dezarmîndu-le antagonismul politic, iubirea pentru Moldova, o iubire cu însuflețiri tinerești, a acestui moldovean care vorbea muntenește, care nu mai avea în Moldova decît o singură moșie nevîndută, inima

lui romantică. Și acest necunoscut, care n-avea prieteni și rude în Iași decît pe cei din mormintele trecutului, determinase în cîteva ceasuri pe fruntașii intelectuali ieșeni — despărțiți pînă atunci de luptele politice — să întemeieze prima Lojă masonică, aprinzînd în sufletele lor acele focuri de alarmă și chemare care înroșeau culmile munților Moldovei cînd apăreau invaziile străine. Strînsese în jurul acestui ideal oameni curați și generoși, urmați de cei care nu știu decît să *urmeze*.

Cînd se-ntîlneau pe stradă — frați întru masonerie — se salutau cu un zîmbet licărit o clipă numai. Masoneria deșteptase în ei acest sens al misterului pe care-l au înnăscut copiii, despre care vorbește William James într-o conferință intitulată *La Joie de vivre*. Uitaseră din copilărie senzația încîntător neliniștitoare dată copiilor de comploturile lor inofensive pe care părinții nu le cunosc și nu trebuie să le afle. Seara, de pildă, se întîlnesc într-un hambar unde vorbesc în șoapte, avînd ascuns în buzunar o lanternă electrică și un cuțit de lemn, punîndu-și pe față o mască de hîrtie. Nu fac nimic, dar își *închipuie* că uneltesc, că așteaptă o diligență să o prade, că sînt urmăriți de polițiști, că trăiesc în codru; vorbesc numai în șoapte, se mișcă numai în întuneric, aprinzînd în buzunar, clandestin, lanternele electrice, aruncînd din cînd în cînd cîte un: „Sst, vine", care nu anunță venirea nimănui, dar care le dă o istovitor fericită bătaie de inimă. Masoneria provocase în intelectualii ieșeni — lăsînd la o parte scopul ei — această redeșteptare a senzației „complotului misterios", uitată din copilărie. Și prin aceasta îi pasiona activ, făcîndu-i în viața de toate zilele, cînd se întîlneau pe stradă, la berărie sau la club, să-și surîdă pe furiș, copilărește măguliți că sensul surîsului lor, întîmplător zărit, scapă celorlalți, neinițiaților.

Dar campania violentă întreprinsă de presa ieșană împotriva masoneriei, deși într-un fel convenea acestui joc de-a misterul al sufletelor lor, și deși prin informațiile ei născocite de roman-foileton crea în publicul credul legenda unei masonerii fioroase, mascate, cu otrava și pumnalul în mîna nevăzută, dar omniprezentă, contribuind prin aceasta la amplificarea prestigiului misterios al masoneriei — pe care aceasta îl avea chiar pentru ei, cei inițiați — erau neliniștiți, alarmați. Prudența lor de ieșeni, defe-

renți față de opinia publică ieșană, era îngrijorată de atitudinea ostilă a presei locale. N-ar fi convenit multora dintre ei să fie denunțați cu nume și prenume opiniei publice — așa cum făgăduiau mereu ziarele —, ca făcînd parte dintr-o organizație clandestină, cu scopuri oculte. Și politicește această demascare publică le-ar fi dăunat. Fiindcă pe fapt, puțini dintre membrii Lojei masonice, clădită pe un ideal apolitic, renunțaseră la ambițiile politice. În Loja masonică urmăreau idealul, dezinteresați, ca pe un zbor de vultur; dar în viața politică urmăreau un fel de cursă de cai purtînd culorile partidelor politice pe care pariaseră și a căror victorie putea să le aducă foloase mai pozitive decît recreația pe care-o obțineau prin masonerie.

Astfel că, deși socoteau ridiculă — așa cum și era — campania presei cu atitudini grandilocvente și o zeflemiseau între ei cînd se simțeau cot la cot în templul masonic ca într-un vas de război, acasă la ei, cînd rămîneau singuri, îi neliniștea.

Acestea erau preocupările care-l munceau pe domnul Iustin Danielescu la biroul acoperit de cărți scrise de el și de manuscrise începute sau gata de tipar, care însemnau treptele laborioase urcate de tînărul Iustin Danielescu pînă în clipa cînd se oprise pe ultima, devenită soclu, cu barba sură, pîntecul rotund și mîna întinsă apostolicește spre mulțimea de jos.

Se cam pripise! Îl antrenase Matei Velisar, făcîndu-l să-și piardă cumpătarea meticuloasă a vieții de pînă atunci, silindu-l parcă să descindă de pe soclul invulnerabil. Avea o părere de rău asemănătoare cu a oamenilor provinciali economi, deprinși să facă liberalități necostisitoare la berărie cînd au fost antrenați în Capitală să facă un chef cu șampanie, icre și cocote, plăcute în timpul petrecerii, atîta vreme cît domnește, mereu stîrnită, mărinimia șampaniei, dar socotite prea scumpe a doua zi, după ce din șampanie n-a mai rămas decît mahmureala, și din petrecerea de noapte, decît împuținarea banilor din pungă.

De altfel, regretul domnului Iustin Danielescu apărea simetric cu al doamnei Beatrice Danielescu după masa de gală servită musafirilor. Și unul, și altul ieșiseră din normal, tulburîndu-și așezarea mobilierului sufletesc.

Şi Duduia era nemulţumită. O admirase din oale-afară pe Ştefana Velisar. Regreta acest sentiment, care acum, dimineaţa, îi apărea ca un bacşiş exagerat generos, dat într-un moment de nebăgare de seamă.

Îşi recuza retrospectiv admiraţia, constatînd — cu metrajul — că Ştefana era mică, neîngăduit minusculă, că brăţara de aur şi inelul n-aveau nici o valoare, că rochia şi pardesiul erau în afară de orişice modă şi că, în definitiv, Ştefana Velisar era ca şi acele instrumente de scamatorie, care par miraculoase în mîinile boscarului, dar grupate în cutia lor, cînd le poţi pipăi şi mînui singur, nu fac două parale, şi oricît de puţini bani ai fi dat pe ele, tot păcălit te simţi, de vreme ce iscusinţa scamatorului nu-i în cutie.

Dejunul — servit din mîncările reîncălzite şi din resturile mesei de gală — îi adună pe toţi, tăcuţi, duşmănoşi unul altuia, alegîndu-l, ca de obicei, printr-un tacit acord, pe Luchi drept paratrăsnet al furtunilor nervoase. Andi nu scosese nici o vorbă. S-ar fi spus că era absent de la masă.

Dar sufletul lui era în calea tuturora, ca acele mobile de lîngă uşă, de care se împiedecă toţi cei care ies şi intră. Fiecare gest, fiecare vorbă, fiecare atitudine a celorlalţi îi atingea sufletul — adică nervii —, dîndu-i mintal aceeaşi mişcare crispată de gheare de pisică zburlind mătăsuri. Nu se gîndise nici o clipă în timpul dejunului la Ştefana Velisar. Pentru el nu existau decît cei adunaţi în sufragerie în jurul mesei. Îi asculta, îi privea, cu toată aparenta lui distracţie, cuprinzîndu-şi familia într-o îmbrăţişare de caracatiţă. Îi ura pe toţi cu o pasiune amănunţită şi necruţătoare. Chiar şi pe Luchi. Sănătatea lui vădită, buna lui dispoziţie, pofta lui de mîncare îl jigneau cum îi jigneşte pe tuberculoşi sănătatea celor teferi. Şi totuşi, nu plecase de la masă decît după ceilalţi. Îşi sorbise otrava pînă în ultima clipă. Apoi se încuiase în odaia lui, trăsese storul şi se culcase, cu gîndurile sîcîitor lipicioase, ca muştele cînd arşiţa apăsătoare vesteşte apropierea ploii.

Adormise tîrziu, după ce ascultase cu bătăi de inimă fiecare bocănitură, fiecare uşă trîntită, fiecare vorbă răstită, fiecare zgomot îndepărtat sau apropiat, inventariind tot ce putea să-l enerveze.

Se deșteptase tresărind, avînd impresia că afară s-a înnourat a furtună : storurile se-ntunecaseră. Venise noaptea.

Ridicase storul, și în aceeași clipă, o dată cu noaptea de-afară — noapte rece de octombrie, cu miros de mormînt vegetal —, văzuse aceeași noapte în sufletul lui, despicată ascuțit de șuierul aceluiași locomotive.

Noaptea plecării Ștefanei ! Pleca din Iași și din el pentru totdeauna. Să aștepte o scrisoare de la ea ? O scrisoare ? Dar ce-i o scrisoare ? Un petec de hîrtie cu cîteva cuvinte ! O frunză uscată. Și poate că biletul în care-i făgăduia scrisoarea nu era decît o simplă făgăduință pe care poți s-o uiți, un gest de milă, de compătimire, o amăgire ca acelea pentru copiii pe care vrei să-i împiedeci să plîngă. El nu făgăduise scrisori Magdei Boldur ? El n-o amăgise și n-o amăgea mereu pe Magda Boldur, numai ca să n-o vadă și să n-o știe că plînge și că aduce în el prezența împovărătoare a milei ?

O ! acum înțelegea tot ! Aflase cheia atitudinei Ștefanei față de el chiar în propria lui experiență.

Ștefana față de el era întocmai ca el față de Magda Boldur. Îi era milă de el, și-l disprețuia desigur, după ce ascultase o noapte întreagă spovedania lui isterică, stupidă, spovedanie lipsită de pudoare și demnitate, spovedanie trivială ca a cocotelor îmbătate, cînd devin sentimentale — cu paharul în mînă, ascultînd orchestra țiganilor — și spun, cui vrea să le-asculte, povestea vieții lor.

Abea acum își dădea seamă cum îl declarase în ochii Ștefanei, poate nu atît viața lui meschină, cît faptul că și-o spovedise din senin ei, Ștefanei, pe care abea o cunoscuse. Era de-o nedemnitate incalificabilă această dezgolire a intimității în fața unui necunoscut. Și prin această comportare, aparținea și mai adînc mahalalei din care făcea parte.

Cît de hain, cît de deznădăjduit îi ura pe toți ieșenii în frunte cu el ! Ei, ieșenii, el, Andi, în care trăiau toți ceilalți, stricaseră ceea ce clădise tăcerea, luna și toamna Iașului în sufletul Ștefanei.

Retrăi imaginativ plimbarea cu Ștefana, din clipa cînd Ștefana îl descoperise așezat pe marginea unui zid, cu capul în palme.

Ticălosul ! Ticălosul !

Îi venea să se bată cu pumnii în cap.

Pierduse cel mai minunat prilej de-a *apărea* în ochii Ștefanei. Îl găsise singur, visînd în noaptea ieșană, pe neașteptate, fără ca el să fi premeditat această atitudine, așa cum premedita Duduia atitudinea ei de pianistă pasionată cîntînd primele măsuri dintr-o sonată de Beethoven tocmai atunci cînd răsuna huruitul trăsurii cu musafiri, care trebuiau s-o surprindă nu uitîndu-se în oglindă, ci la pian.

Ștefana îl găsise visînd în noapte. Mai bine nu se putea. Se revedea așezat pe marginea zidului străzii pustii, în perspectivele lunare. Întregul Iași învăluit în lună părea c-ascultă o mare armonie, copleșit de visare, de melancolie, de vastitate.

Și el, în loc să desăvîrșească ceea ce pregătise întîmplarea, sfărîmase dintr-o dată cu spovedania lui.

Și ce simplu, și ce firesc ar fi să urmeze sugestia clipei de lună plină, și s-o întovărășească pe Ștefana în plimbarea ei, fiindu-i călăuză prin Iașul amintirilor, toate reprezentînd aceeași melancolie, ca femeile sculptate pe *Sarcofagul bocitoarelor*. Dar el sfărîmase subt ochii Ștefanei sarcofagul amintirilor ieșene, cu piciorul, cu călcîiul, arătîndu-i că ceea ce părea marmură nobilă era ghips nemernic, și că înlăuntru nu dormea somn de veci, cu mîinile pe piept, mumia unui trecut sfînt, ci orăcăiau broaștele mahalagismului provincial.

De ce ?

De ce făcuse tocmai în fața Ștefanei gestul dement revelator pe care pînă atunci nu-l făcuse în fața nimănui ?

Îi răsunau în urechi toate vorbele rostite alături de Ștefana, în timp ce luna care punea o togă albă fiecărui relief, — om sau copac, deal sau clădire —, și umfla pînze aburii de corăbii pe toate orizonturile nopții înstelate, îl îndemna mereu : „Ia-mă în vorbele tale, cum m-a luat Iașul între colinele sale. Umple-ți vorbele cu apele mele de argint, și sufletul tău va apărea Ștefanei ca o fîntînă antică, spre care se duc și dinspre care vin numai forme armonioase cu amfore pe umăr."

Dar el nu ascultase nici îndemnul lunii, nici pe-al vieții lui de pînă atunci — și zmulsese masca lui și toate măștile balului ieșan, arătînd Ștefanei că subt toate s-ascundea același scrum meschin.

Dar vinovatul nu era el. Vinovații erau ei : familia lui, Iașul întreg.

Se întîmpla în Andi, și de data aceasta, substituirea obișnuită clipelor cînd se ura prea tare ; în fața lui apărea Iașul ca un vînt stîrnit de la picior. Și-n loc să se dispreţuiască pe el, se pornea asupra Iașului, de care se desolidariza subit, ca să poată urî pe altcineva, nu pe el însuși.

Se spovedise Ștefanei fiindcă era exasperat de orașul și de familia lui.

Vorbise Ștefanei de la gratiile temniței lui, lovindu-și fruntea de ele, întinzînd mîinile spre ea prin fiarele captivității lui.

Și ?...

— Pleacă !

Vorbise singur. Și răsunase în cuvîntul „pleacă" spus de el șuierul tuturor locomotivelor, ascultat în tăcerea Iașului de cei care nu mai pleacă niciodată.

Îl cuprinsese aceeași groază de el, de casa părintească, de Iași, groază care-i dădea un tremur de fereastră șubredă scuturată de crivăț.

O alungase pe Ștefana. Pleca Ștefana. Rămînea singur ca și înainte, — dar prin sufletul lui spart trecuseră în fulger vînturi de primăvară, rîndunele, viață, lăsîndu-l cu mîinile întinse, goale, deznădăjduit pustii, ca niște crengi care în vecii vecilor nu vor mai înflori.

Aprinse lumina. Se îmbrăcă în goană, ca cineva care evadează știind că timpul e numărat. Ieși pe dindos. Porni repede înspre gară, uitîndu-se cu neîncredere la toate ceasornicele publice. Era întra-devăr opt ceasuri ? În Iași toate mințeau — și clopotele, și luna, și soarele, și ceasornicele. Tot era falș în Iași, tot era aparent, tot era viermănos de minciună.

Ajunse la gară o dată cu primele trăsuri care aduceau pasagerii pentru trenul de București. Andi se uita cu invidie la cei care plecau. Parcă toți se înrudeau cu Ștefana, fiindcă o noapte vor fi tovarășii ei de călătorie în același tren, și parcă toți aveau în bagajele lor libertatea și fericirea.

Intră pe peron. Tresări, cu o apăsată bătaie de inimă, văzîndu-l pe tatăl lui.

Cum ? ș-aici îl găsea ? Nici aici nu putea fi singur ? Nici aici nu putea respira în voie ?

Se furișă după un grup, și intră într-un vagon de clasa doua printre cei care plecau. Rămase lîngă ușa vagonului,

spionînd peronul : îl zări pe Matei Velisar înconjurat de intelectuali ieşeni, printre care era şi domnul Iustin Danielescu.

Ştefana nu era nicăieri. Se vede că se urcase în vagon, se vede că fugise de groaza provincialismului care-l încercuise pe Matei Velisar.

Şi rămase în ochii lui Andi numai grupul ieşan din pricina căruia n-o mai putea vedea pe Ştefana.

Îi era scîrbă de toţi.

Intelectuali ? Dacă pîntecul ar fi un semn de intelectualitate, atunci desigur că toţi erau intelectuali, pîntecul fiind singura frunte bombată de intelectualitatea lor de băutori de halbe şi de şpriţuri. Îi vedea diformaţi de vîrstă, de sedentarism şi de ticuri în jurul lui Matei Velisar — care semăna cu Ştefana —, şi tatăl Ştefanei, între ei toţi, se ţinea drept, dîrz, acuzînd şi mai tare moliciunea celorlalţi.

O ! cum îi cunoştea şi cît îi ura ! Toţi purtau galoşi, toţi aveau umbrele — deşi noaptea nu le-adusese decît stele şi-un pămînt uscat asemeni lemnului de vioară veche. Dar erau prudenţi, erau ieşeni. Îşi iubeau burticica şi sănătatea mai mult decît orice, şi bănuiau mereu că cerul e tot atît de făţarnic ca şi ei : de asta veniseră cu umbrele şi galoşi subt iliada de luceferi a cerului de octombrie, înjosind-o pe faţa pămîntului.

Se adunaseră cu toţii, buni, zîmbitori, afabili, entuziaşti, idealişti, în jurul lui Matei Velisar. Îşi trimesese Iaşul pînă la gară taraful de minciuni şi de ipocrizie, ca să rămîie în sufletul celor care pleacă numai armoniile şi noblеţa Iaşului intelectual.

Era prea departe de ei ca să le-audă vorbele, dar le ştia şi fără să le-asculte. Erau doar ei, ieşenii, la gară, în clipa plecării, în faţa unui străin cu monoclu şi accent muntenesc. Convorbirea lor cu străinul de Iaşi ? Dar are una şi aceeaşi placă de gramofon, pe care-o ascultase în zeci de ocazii.

Şi vorbeau, şi vorbeau, şi gesticulau, în ochii lui Andi oţeliţi asupra lor, în timp ce minutarele ceasului gării coseau metodic clipele.

Venise la gară s-o vadă pentru ultima oară pe Ştefana, pe Ştefana lui, pe care-o pierdea. Şi ei toţi, intelectualii ieşeni, veniseră în locul Ştefanei să stea pe inima lui.

Răsună clopoțelul de-a lungul peronului, anunțînd că mai erau cinci minute pînă la plecarea trenului.

Ieșenii nu plecau.

Și Ștefana ?

Cădea asupra lui ca o ninsoare aiurită.

Răsună un șuier strident de locomotivă.

În această clipă întreg orașul îi apăru cuprins între un cimitir și o gară, între o cruce de lemn îndoită pe mormîntul ei și un șuier de tren izbucnit spre depărtări.

Trenul se zmunci.

Andi rămase în vagon.

Trenul porni — ca fatalitatea — cu el.

Nu știa încă nimic. Roțile trenului erau parcă ale inimii lui, care bătea spre Ștefana, alungîndu-l departe de intelectualii ieșeni rămași pe peron, cu pălăriile fluturate după tren.

La Nicolina, Andi sări nebunește, luîndu-și un bilet de-a doua pentru București.

Porni. Tot lîngă ușă. Parcă mereu pe pragul faptei, nu în ea.

Și-n clipa cînd cu biletul în mînă, în trenul care-și accelera viteza, știu că pleacă la București, ca un om care s-ar deștepta din somn, ochii i se îngreuiară ca și inima, și privi lung, cu duioșie, cum ai dezmierda coardele unei harfe căzută jos, Iașul care-i apăruse în splendoarea tremurată a luminilor sale văzute din goana trenului negru, masiv și nepăsător, care dezrădăcinează pe om din trecutul și din amintirile lui.

★

Întîia săptămînă pe care Andi o petrecu la București poate fi intitulată săptămîna faptelor : a faptelor Ștefanei, care-l tîrîră pe Andi după ele, ca și trenul care-l adusese de la Iași la București după Ștefana.

Toate zilele acestei săptămîni purtară pecetea voinței Ștefanei Velisar, net întipărită, cu hotărîri contur, ca și sigiliile cu cap de bour rămase pe vechile documente ale Moldovei.

Singurele sforțări active pe care le făcuse Andi ca să ajungă la București fuseseră : drumul pînă la gară — nu ca să plece, ci ca s-o vadă pe Ștefana — și cumpărarea biletului de tren în stația Nicolina. De-atunci asistase

pasiv la tot ce se întîmplase, înfricoșat și fericit în egală măsură.

Dacă iubirea lui Andi ar fi privit plecarea Ștefanei pe vremea cînd nu erau trenuri, pe vremea cînd drumurile erau lungi și nesigure, și pădurile acum tăiate, codri neumblați — ar fi rămas la Iași : fîntînă de lacrimi în cetatea moartă.

Dar iubirea Ștefanei, dacă s-ar fi născut tot în acele vremi, ca să-l găsească pe Andi n-ar fi șovăit nici o clipă să pornească singură pe jos, și să colinde toate căile în care pîndeau primejdiile ca balaurii în drumul feților de împărați plecați de-acasă, în povești, după ursita lor.

Plecarea lui Andi la București nu însemna că vrea s-o *aducă* pe Ștefana, ci că se duce *după* Ștefana. Viitorul, în acele clipe, nu-i apărea cu fapte, ca un masiv muntos pe care trebuia să-l suie, despicîndu-și singur căile prin stînci ; viitorul îi apărea cu melancolii de șesuri lungi, rămase pustii după cosirea lanurilor și plecarea păsărilor subt umbrele norilor călători.

Nu vroia mai mult decît să asiste la plecările Ștefanei, care-l deznădăjduiau. După plecarea ei de la Iași, sufletul lui Andi simțea și trăia plecarea ei de la București spre Constanța, și de la Constanța spre Constantinopol. Îi apăreau atît de sigure aceste plecări, hotărîte de alții, în afară de el și de voința lui, încît sufletul lui nici o clipă nu cutezase să-și închipuie că ar putea sfărîma voința celorlalți : o acceptase mai dinainte, plin de melancolii ca Iașul de înclinarea dulce și resemnată a colinelor sale, în care nici cutremure nu-s, nici lavă vulcanică, ci numai aceeași metanie supusă a pămîntului moldovenesc atît de ireal pe zările Moldovei că ochiul nu mai osebește dacă-i pămînt ondulat, fald de cer, sau orizont marin.

Viitorul îi părea lui Andi cu certitudine trist ca și plecările Ștefanei, treptat depărtată de Iași și de România, dar vag, ireal, cu șters contur.

Și sufletul lui se înclina mai dinainte ca o frunte pe-o fereastră de la care ai privit o plecare, și revii ca să măsori pustiul rămas pe urma ei în cer, pe pămînt și în inimă.

Petrecuse o noapte ciudată în trenul care-l ducea la București și pe el și pe Ștefana. Se gîndise numai la ea, cu proaspete bătăi de inimă, care-i răsturnau parcă mereu în suflet toporași — dar nu la Ștefana cu care vroia să se

întîlnească la București, ci la Ștefana pe care o *lăsase* la Iași, la Ștefana amintirilor ieșene. O vedea umblînd în lumina de toamnă a celor cîteva zile pe care le petrecuse la Iași, o vedea trecînd printre casele dărăpănate, pe ulițele strîmbe și familiare, o vedea ducîndu-se la Copou, printre tei care-și lepădau frunzele, și-o vedea întorcîndu-se de la Copou, venind parcă din cerul fundului aleii de tei — și iubind-o pe Ștefana, totodată își iubea și Iașul din care răsărea Ștefana pentru inima lui, ca un acord de harfe cîntate de degetele vîntului.

Iubirea lui o încorporase pe Ștefana Iașului, orașului din care plecase și care-l recîștiga astfel delaolaltă cu dragostea lui, tocmai în clipa cînd evadase din el.

De-a lungul nopții petrecute în tren retrăise tot ce se întîmplase cu Ștefana în Iașul lui, dar într-o învăluire de amintiri blînd îndulcitoare. O văzuse în salonul casei lor, așezată pe fotoliu la gura sobei, și simțise o înduioșare pentru atmosfera casei lor cu toamna castanului care se scutura la poartă, cu focurile din sobe, cu mirosul de rășină, cu glasurile familiare ale părinților lui care întotdeauna fuseseră buni și prevenitori, cu Luchi, sănătosul și veselul Luchi, fratele lui mare și bun, și chiar cu Duduia, care, cu obrajii înflăcărați, îi spusese despre Ștefana:

„Știi, e delicioasă, de-li-cioa-să".

Fusese înconjurată de admirație și de iubire Ștefana la ei acasă. Își amintise cafelele negre pe care le făcuse anume pentru Ștefana mama lui, servindu-i-le în ceașca cea mare din care bea de obicei numai domnul Danielescu, atunci cînd lucra. Își amintise dialogurile dintre Ștefana și tatăl lui, a cărui știință binevoitoare și bonomă — parcă argintată de zîmbet, ca și barba —, pusese și mai mult în valoare grația Ștefanei și prospețimea ei. Și văzuse treptat că Iașul întreg, și casa lor ca și Iașul, cu atmosfera lor desuetă, patriarhală, erau decorul cel mai potrivit pentru frăgezimea Ștefanei. În vechimea părăginită a Iașului, Ștefana apărea ca perspectiva de cer, soare și rîndunele a unei zile de primăvară, printr-o fereastră adîncă, masiv deschisă într-o cetățuie de altădată.

Dragostea lui, purtînd-o pe Ștefana prin întregul Iași — lăsat mereu în urmă de roțile trenului —, ca tămîia aprinsă într-o cădelniță legănată în biserică, înclinase fruntea tuturor amintirilor în fața ei, iubindu-le, iubin-

du-şi Iaşul cu ruinele lui, cu liniştea lui, cu reculegerea lui, cu melancoliile lui, cu oamenii lui, al căror bal devenise mascat în acele clipe şi pentru el : ieşanul călător.

Ajunsese pînă în clipa plecării din Iaşi, şi revăzuse grupul de intelectuali ieşeni, personalităţi de reală valoare, dar modeşti, bieţi oameni cumsecade cu galoşi şi umbrele, veniţi prin frigul toamnei, lăsîndu-şi munca lor asiduă, ca să-l întovărăşească pe Matei Velisar. Îi revăzuse delaolaltă în grup şi pe fiecare în parte. Erau siluete familiare ale Iaşului intelectual. Buzunarele lor erau deformate de broşuri şi cărţi. Îi vedea cînd ieşind de la Universitate, cînd ducîndu-se la Universitate, toţi avînd înclinarea bătrînească, dar şi nobilă, a celor aplecaţi mereu pe cărţi : toţi roşi înainte de vreme, cum sînt vechile cărţi prea mult cetite şi răsfoite, toţi cu ochelari în faţa cărţii care le solicită pasionata atenţie, dar miopi şi dezarmaţi în viaţa cotidiană.

Îi revăzuse pe toţi grupaţi la scara vagonului, şi sufletul lui simţise o duioşie visătoare, blajin ironică, în faţa acestei biblioteci de oameni, ai intelectualismului ieşan, a căror demodare vestimentară sporea parcă valoarea conţinutului, aşa cum scoarţele zdrenţuite ale unei cărţi vechi sporesc parfumul textului.

Şi dimineaţa, în gara Bucureşti, simţise deodată, vulgară şi brutală, atmosfera muntenească, văzînd însufleţirea agresivă a peronului şi auzind duritatea vorbei valahe.

Regretase din nou Iaşul. Acolo toate erau curbe, îndulcite, moi, blajine ; la Bucureşti toate erau aspre, dure, colţuroase, agresive. La Iaşi, viaţa, cu vorbele ei moldoveneşti şi cu aspectele ei moldoveneşti, venea spre om ca hulubii spre mîna întinsă cu grăunţe ; acolo se simţea între hulubi albi, rotunzi, inofensivi. Aici, între munteni, simţea viaţa ca o piatră grea în spinare, lovindu-se mereu de pietrele celorlalţi.

Aşteptase, tot la uşa vagonului, pînă cînd Ştefana şi Matei Velisar îşi luaseră bulldog-ul din cuşca trenului. Pornise în urma lor, după cărăuşii care le purtau bagajele, ducîndu-şi mirna după Ştefana, pe peronul bucureştean, ca un biet geamantan în care-şi încărcase dragostea moldovenească, dragostea ieşană.

*

Întâia zi o petrecuse singur într-un București de toamnă ploioasă, din ce ce mai amar, ca un far stins cu geamurile sparte, în care intră și umezeala, și întunericul, și tînguirea mării pe care n-o mai luminează.

Luase un taximetru de la Gara de Nord, urmărind taximetrul lui Matei Velisar pînă la Hotel Excelsior. Matei Velisar și Ștefana intraseră, Andi rămăsese afară. N-avea decît un rest de bani, neîndestulători pentru plata unei nopți în cel mai periferic hotel, și cartea lui de student. Încolo, nimic. Nici haine de schimbat, nici rufe, nici casă, nici masă, părinți, nici pe nimeni care să-i poarte de grijă.

Așteptase toată dimineața, furișîndu-se după un chioșc de ziare din colțul străzii de unde putea supraveghea fără să fie văzut, pe toți cei care ieșeau din hotel. Îl văzuse pe Matei Velisar ieșind cu bulldog-ul. Apoi după cîteva ceasuri, îl văzuse întorcîndu-se la hotel, ras, proaspăt; elegant; venea desigur de la baia de abur. Andi se simțise umilit de hainele lui motolite în tren, de rufele lui neschimbate după o noapte de tren, de mîinile lui îndoielnice ca ale jucătorilor de domino în cafenelele dosnice și de toată murdăria lui melancolică, înfrigurată în ploia de toamnă care dădea văzduhului fizionomia oamenilor nerași.

Trecuse și ora dejunului. Nu mîncase. Se gîndise o clipă la sunetul cuțitelor, furculițelor și farfuriilor în sufrageria de la Iași, și se simțise cum sînt copiii pedepsiți să stea la colț în timpul mesei părintești.

Și pe măsură ce trecuseră cu ploaia orele cenușii ale așteptării zadarnice, *fapta* lui îi apăruse, neliniștindu-l la început, înspăimîntîndu-l înspre seară.

Ce-or să creadă la Iași? Că a fugit? Că s-a sinucis?

Și neliniștea atribuită de el celor de-acasă în urma plecării lui începu să vie în el, să fie în el, pretutindeni și de pretutindeni, ca burnița în văzduhul murdar al înserării. Parcă nu cei de-acasă, ci sufletul lui se uita mereu la toate ferestrele casei părintești, aștepta la ușă, se uita la ceas, se plimba sacadat prin odăi.

Trebuie să dea o telegramă acasă, să-i liniștească. Închipuise mintal tot felul de telegrame.

„Plecat București. Fiți liniștiți."

„Sînt București cauze neprevăzute. Nu vă alarmați."

„Sînt București. Așteptați scrisorile cu amănunte."

Vă sărut cu dragoste."

Timpul trecea mai uşor. Preocuparea proiectatei telegrame îl absorbea. Din ce în ce telegrama devenise mai caldă mai duioasă, pierzîndu-şi caracterul strict şi laconic informativ, îmbrăcînd în schimb un lirism de efuziune sentimentală. Pînă cînd telegrama devenise o scrisoare — tot mintală — în care Andi arăta celor de-acasă ce singur te simţi la Bucureşti, departe de-ai tăi şi de Iaşul pe care sufletul ieşanului îl simte bunic, prieten, frate, fiinţă vie, nu maşină cu miros de benzină, gata să te sfarme cu iuţeala ei cinică, aşa cum e Bucureştiul, odiosul Bucureşti în care eleganţa tuturor femeilor e parcă de cocote, şi a tuturor bărbaţilor, de crai profesionişti.

Şi-ntr-adevăr, Bucureştiul îl teroriza. Deprins cu tăcerea ieşeană, cu zvonul surdinizat al Iaşului, cu cadenţa monahală a paşilor ieşeni, larma Bucureştiului îi dădea o necontenită spaimă. Totul era strident, totul urla : automobilele şi trăsurile, tramvaiele şi camioanele. Trecătorii parcă nu mergeau, ci năvăleau, cu atitudini de boxeuri în atac. Luminile care se aprindeau în noapte aveau stridenţa împroşcată a farurilor izbucnite la cotituri.

La Iaşi, o zi de toamnă cu burniţă rece *trăia* pe toate feţele omeneşti, *exista* în toate casele, în toate vorbele. Toamna ieşană era ca o boală obştească, dînd Iaşului o atmosferă de sanatoriu cu bolnavi de piept, fraternizînd cu toţii în paloare, tăcere, încovoierea spinărilor şi în îmbrăcămintea groasă, cît mai impermeabilă, cît mai vătuită, cît mai apropiată de tradiţionalul şal al babelor.

La Bucureşti, însă, toamna cu burniţa ei rece parcă nici nu exista ; nimeni n-o lua în seamă, era *exterioară*, nu *interioară* vieţii omeneşti, ca la Iaşi.

Trecătorii mai mult glumeau decît tuşeau şi strănutau. Vorbeau tare, fără sfidare, fără tristeţă Femeile treceau pe stradă nu în paltoanele pe care le impunea anotimpul, ci în tailleur-uri sprintene, fără galoşi, cu ciorapi subţiri, vesele şi săltăreţe în mers, ca în elasticitatea luminoasă a unei zile de primăvară Era o viaţă, o însufleţire, obştească, în vehiculele cu viteză ţîşnitoare, în lumina violent albă a vitrinelor, în paşii şi în glasurile trecătorilor, — în timp ce numai sufletul lui Andi primea frigul şi burniţa toamnei, ca un uluc adus de la Iaşi, prin care se scurgea încet o ploaie anume parcă venită de la Iaşi, cu Andi ca să-i arate cît de singură e tristeţa toamnei în Bucu-

reștiul care trăiește într-un picior, fără să-i pese de nimic : nici de toamnă, nici de frig, nici de ziua de azi, nici de cea de mîne.

Și involuntar în scrisoarea pe care o adresa părinților lui, cuvîntul „conrupt" aplicat Bucureștiului apăruse, ca în gura futuror ieșenilor, care înfierează cu această vorbă nu atît Bucureștiul parțial al chefurilor, al cafenelelor și al politicii mănoase, cît impresia violentă de viață pe care le-o dă, jignindu-i ; și cum „viața" pentru ieșeni e reprezentată la Iași mai ales de chefurile nopților, cînd ieșenii, cu vin și lăutari, devin tot atît de vioi ca și bucureștenii pe stradă, cuvîntul „conrupt" aplicat Bucureștiului se explică prin asocierea „viață bucureșteană = chef ieșean" — pe care o face mintea ieșenilor în fața ritmului alegru, normal vieții bucureștene în orișice clipă, nu numai în acelea de petrecere nocturnă.

Dar noaptea venise. Trebuia să-și caute un adăpost. Îi era frig, foame. Se simțea murdar. Era ud. Renunțase și la scrisoare, și la telegramă. Pornise pe străzi. Intrase în fluxul și refluxul simultan de oameni, vehicule, zgomote și lumini ale Căii Victoria : această vastă vitrină bucureșteană, în care se adună toți provincialii țării împletindu-și criticele verbale aduse Bucureștiului cu privirile magnetizate de pulpele bucureștencelor, în timp ce nările provinciale nu respiră numai asfixiindu-se — cum pretind provincialii — infectul miros de benzină al Capitalei, ci și parfumul „femeilor conrupte" ale aceleiași Capitale, care are, ce-i drept, foarte multe automobile, dar tot atît de multe femei frumoase și elegante.

Andi trecuse anonim prin marșul trecătorilor. La Iași, cînd trecea pe strada Lăpușneanu, pălăria lui avea o mișcare de elice prin unanimele cunoștințe pe care le întîlnea. Ca să fie singur, ca să scape de spasmul salutului, trebuia să recurgă la ulițele dosnice, și încă acolo îl întîmpina cîte un salut, fie cel înșelător al unei cioare desprinsă de pe un zaplaz, fie cel adevărat al unei cunoștințe în curs de idilă pe străzi neumblate. Dar la București, în inima Capitalei, pe Calea Victoriei, mîinile atîrnau inerte în buzunar, puse parcă în cuier. Nu-l cunoștea nimeni. Era un om fabricat în serie, printre ceilalți. Călcat pe picioarele lui — încrezător ieșene —, îmbrîncit, dus de curentele care se formau în mulțime, mergea cu o impresie de naufragiu, de dezrădăcinare, de pustiu, prin-

tre ape umflate și nepăsătoare, care curgeau, tîrîndu-l și pe el.

Și deodată, în dreptul unei vitrine, auzise o exclamație categoric moldovenească.

— Ci faci, bre Andi ? Ci cauți aici ? Ci vînturi ti-o adus ?

I se ridicase parcă un curcubeu în suflet la auzul vorbelor cu accent moale de mămăliguță fierbinte.

Întîlnise pe un cunoscut de-al familiei lui, deputat, om jovial, cu burtă și zîmbet de băutor de bere și jucător de popici, mereu dispus să „ieie o gustărică" și să mai „steie oleacă la sfat", la un pahar de șpriț. La Iași, Andi îl ocolea.

Dar la București, în plină Calea Victoria, prezența lui devenise pentru Andi ca Araratul Corăbiei lui Noe. Îl întrebase pe Andi despre toți ai casei : „Da' ci mai faci coana Beatrisa ? Da' Duduia ? Da' conu Iustin ?" Îi împrumutase bani, silindu-l să accepte mai mult decît ceruse : „Ia ascultă, măi băieti, nu știu eu cum se duc bănișorii aici ? Nu-mi umbla mie cu fleacuri, ista ceia ! Ie și be și pitreci, că doar ești holtei ! Ci atîta buchisalî și învățături ! ?" Și după ce-l încălzise cu afectuoasa lui solicitudine complice cu tot ce-și închipuia că ar dori tinerețea lui Andi, îl părăsise, făcîndu-i cu ochiul, invocînd o întîlnire urgentă — „Facim și noi moșnegii ci putem cît ni mai țin bălămălili" — după ce-l silise pe Andi să primească o invitație la un dejun cu „olecuță de icre negre și de șampănică".

Andi dăduse acasă telegrama prin care anunța o scrisoare explicativă, își cumpărase rufe, luase o cameră la Hotel Regal, cel mai din apropierea Hotelului Excelsior, făcuse o baie, mîncase, și noaptea, singur în odaia pe care o avea grație unui ieșan, în pijamaua cumpărată cu banii unui ieșan, încălzit sufletește de întîlnirea cu providențialul ieșan, scrisese părinților lui cea mai afectuoasă misivă trimisă vreodată lor. În acele clipe fusese într-adevăr, fără rezerve, copilul duios al familiei moldovenești, care scria de departe, „dintre străini", celor de-acasă. Explicația plecării lui neașteptate era evazivă. Le făgăduia vag să le spuie mai tîrziu anume ce l-a obligat să plece la București fără să-i anunțe. Nu îndrăznea să scrie pe hîrtie, negru pe alb, secretul lui, împărtășindu-l și altora, dar din București simțea că numai *părinților lui* de la Iași le-ar putea mărturisi ceea ce se deșteptase în

sufletul lui la Iași. Apoi le vorbise despre întîlnirea cu ieșanul providențial, despre solicitudinea pe care i-o arătase, despre prietenia lui pentru cei de-acasă, întrebuințînd fără să vrea o imagină lirică pentru a exprima plăcerea pe care i-o făcuse deputatul burtos, ocolit la Iași : „Vă spun drept, în atmosfera ostilă a Bucureștiului, bunătatea lui moldovenească mi-a amintit căldura și aroma sobușoarelor vînzătorilor de castane coapte spre care întindeam mîinile în copilărie, plecînd de la ei cu mîinile încălzite și parfumate".

Astfel, Bucureștiul crease între el și părinții lui o intimitate necunoscută de Andi în ultimul timp. După ce isprăvise scrisoarea cercase să doarmă, dar patul n-avea miros de așternut curat, ci parcă suprapunerea de tartină a mirosurilor altor pasageri, predecesorii lui Andi : ceea ce dădea trupului fiorul repulsiv al promiscuității tocmai în clipa cînd avea mai multă nevoie de încrezătoare izolare.

Apoi zgomotele vecinătăților de hotel. Uși trîntite, pași apăsați, tuse lătrate, conversații în gura mare ca la cafenea, sonerii isteric stăruitoare, mofturile cochete ale madamei etajului, care era un fel de soție disponibilă a tuturor camerelor etajului respectiv, sunetele trivial lichide ale nopților de hotel, cînd pasagerii nu înțeleg să puie nici o surdină intimității lor, — și toate acestea cu accent muntenesc, ascultate de o insomnie moldovenească.

Și cum ar fi putut să doarmă în urletul Bucureștiului ! Nopțile ieșene sînt atît de mute, încît din pat asculți foșnetul frunzelor de la fereastra casei pînă-n zare, ca spuma unui val solitar pe mare calmă ; auzi lătratul cîinilor de veghe, din ogradă în ogradă, ca o vorbă aspră de străjeri medievali, aruncată de pe ziduri de cetate ; osebești cotcodăcitul găinilor, vaietul cucuvaielor, vîntul, ploile ; și parcă și limpezimea umedă a nopților cu lună plină o auzi, ca un argint înfiorat de sunet, clopot pur al vastei tăceri ieșene, în care numai șuierul locomotivelor și al sergenților de noapte vestesc prezența vieții omenești.

Dar Bucureștiul, noaptea, era și mai îngrozitor sonor, și mai dezarmonic, și mai destrăbălat, ca somnul oamenilor grași, al căror horcăit e mai năpraznic decît vorba lor diurnă, care gîfîie, pe cînd somnul grohăie și rage. Horăitul nopții bucureștene era făcut din tramvaie, camioane, automobile, trăsuri, a căror trecere necontenită dădea clă-

dirilor un tremur nevropat, și spasmuri epileptice lighenelor și oalelor abject prezente în măsuțele de noapte.

Andi uitase larma nopților bucureștene. Cînd își făcuse stagiul la Școala de artilerie după o zi de marșuri și de călărie, simpla poziție orizontală însemna somn. Pe-atuncea, cînd venea seara acasă, adormea automat în clipa cînd se întindea pe pat așa cum închid păpușile ochii lor de sticlă în clipa cînd le culci.

Dar oboseala de atunci n-o mai avea, și nu-l mai stăpînea puterea narcotică a rachiului ei.

La Iași își deprinsese somnul cu un anumit ceremonial. Dintăi acorda audiențe sarcastice zgomotelor odăilor învecinate, apoi, după ce casa adormea, începeau gîndurile lui ieșene, toaleta lor nocturnă, și apoi, cu acompaniamentul rustic al nopților ieșene, somnul se apropia de el ca o corabie de catifea pe puntea căreia se întindea : sultan.

Nu izbutise să doarmă. Parcă somnul pe care-l aștepta la București ancorase la Iași, în patul gol al odăii lui.

Regretase din nou Iașul. Din ce în ce, Iașul îi apărea ca singurul mediu pentru suflet : acolo numai, sufletul trăia, ca o carte în biblioteca ei. Bucureștiul nu însemna decît o febrilă inactivitate, sau o activitate superficială, o activitate de profesii, nu de suflete.

Cum poți iubi la București ?

Cum poți avea la București — cînd sufletul e mereu brutalizat de năvala celora care trăiesc nu cot la cot, ci ghiont la ghiont —, reculegerea de celulă monahală în care s-aprinde dragostea ca o lumină de candelă pentru icoanele secrete, pentru adorațiile și rugile solitare ?

Nu puteai fi singur la București, nici noaptea. Atunci cum poți iubi la București, cînd dragostea e reculegerea cea mai lăuntrică a ființei, și cînd Bucureștiul tocmai această reculegere ți-o interzice și ți-o sfarmă cu brutalitatea lui copitată.

Bucureștiul, orașul-bîlci ! Totul e de vînzare, totul e marfă și toți sînt negustorii unei mărfi. De asta urlă Bucureștiul cu gura pînă la urechi, de asta cetățenii lui se zbat, aleargă și se ghiontesc în frigurile unei necontenite concurențe, cercînd numai prin zgomot și stridență să-și atragă clientela pentru marfa din baracă ; de asta, și în clipele de singurătate din preajma somnului sufletul avea o trepidație saltată de paiață, a cărei sfoară o zmuncea mereu duhul de bîlci care stăpînea Capitala.

Cît de ireal nobilă îi apărea în contrast cu Bucureștiul atmosfera Laşului, de lene aparentă, adică de suflet care părăseşte trupul vulgar, lepădîndu-l ca pe-o ciubotă nemernică.

Cît de reculeasă, cît de evlavioasă îi apărea atmosfera Laşului, în care sufletul devenea dens, aromat şi amar ca fumul opiului absorbit cu respiraţii adînci.

...Adormise tîrziu, abea atunci cînd somnul se pregătise să-i înlesnească evadarea din Bucureştiul care-i ţinea trupul captiv, trimeţîndu-i-o în vis pe Ştefana, în casa părintească de la Iaşi, unde dragostea lui o aştepta de cînd plecase, la gura sobei din salon, cu ochii spre fereastră.

*

Se vede că hotărîse Zeul răspîntiilor ca Ştefana să nu-i răsară-n faţă niciodată cînd o aştepta, venind pe stradă înspre el, ci să apară în inima lui, deodată, în fulger scurt, ca o rîndunică atunci intrată în cuibul ei.

A doua zi — la fel ploioasă — o pîndise de pe la nouă dimineaţa, ascuns îndărătul chioşcului de ziare. Inventariase pe toţii pasagerii Hotelului Excelsior, ieşirea fiecăruia dintre ei dînd inimii lui aceeaşi zvîcnire brutală pe care trupul lor o dădea aripelor uşei de la intrare.

Şi n-o văzuse nici pe ea, nici pe Matei Velisar.

Era umilit. Sufletul lui devenise un fel de portar nevăzut al hotelului. Şi de la o vreme, fiinţa umedă şi bolnăvicioasă a ploii de toamnă, îi strecurase un gînd : Ştefana era bolnavă. O auzise tuşind într-o cameră de hotel, o vedea apăsîndu-şi pieptul îndurerat de tuşă, cu mîinile ei mici, o simţea înfrigurată în camera cu pereţi reci şi indiferenţi de spital, o simţea singură — şi ploaia văzduhului instrase treptat în sufletul lui, aducîndu-i cenuşa stinsă a norilor şi tremurul ei umed înfrigurat.

Venise ora dejunului — a celui ieşean : ora douăsprezece — şi Andi, renunţînd la aşteptarea zădarnică, se îndreptase spre hotelul lui. Îi era sufletul o scrisoare scrisă Ştefanei de ploile toamnei şi rămasă în Andi ca într-o cutie de scrisori părăsită. Vroia să-nchidă ochii, singur pe patul lui. Nu-i mai trebuia nimic alt decît pasivitatea desăvîrşită a tristeţii lui, cu ploaia la fereastra camerii de hotel.

Şi deodată se-ntîlni ochi în ochi cu Ştefana, simţind-o nu în afară, ci în inima lui. Era mai mică decît s-aştepta între clădirile Bucureştiului, şi-avea obraji rumeni, umed rumeni, nu de toamnă ploioasă, ci de măr ud. Ea îi apucase amîndouă mîinile, strîngîndu-i-le cu o putere sufletească, deplin, cald, în timp ce ochii ei mari erau vii ca o mişcare de rîndunele în cuiburi. Vibra şi-n Andi, şi-n Ştefana aceeaşi generoasă bătaie de inimă, care-i izola în plină stradă bucureşteană, ca între vînturile unui pisc de munte. Nici unul, nici altul nu puteau vorbi. În clipa cînd se văzuseră pe neaşteptate, fiecare dintre ei se gîndea la celălalt, ca la ceva depărtat, aşezat pe zările sufleteşti, — şi deodată mîinile lor se-ntîlniseră, dînd clipei un miracol sufletesc pe care numai tăcerea îl putea cuprinde, în timp ce ochii priveau — orbiţi şi increduli — miracolul pe care mîinile-l strîngeau aievea.

Dar tăcerea întîlnirilor lor, zîmbetul lor mare şi strîngerea necontenit vie şi lungă a mîinilor erau un spectacol insolit în circulaţia bucureşteană, cum ar fi un car cu fîn oprit în plin Bucureşti, c-un roi de îngeri asupra parfumului de vară revărsat din el.

Feţele trecătorilor se întorceau zîmbind înspre ei, unele ironic, altele indignat, căci Ştefana era prea mărunţă ca mintea fiecărui trecător să nu-i puie subt pardesiu un şorţ, şi subt braţ, o geantă cu cărţi de cursul inferior, fiecare trecător simţind în el nu înduioşări uitate faţă de sufletul care le ieşise înainte ca o troiţă a tinereţii, ci atitudini profesorale, pedagogic represive.

O reflecţie răsună tare, înfierînd pe cei care confundau străzile Bucureştiului cu Cişmigiul, şi Andi urî Bucureştiul, care-i mînjise cu vorbe, ca fumul fabricilor, cerul clipei sfinte.

Dar Ştefana nu auzise nimic. Strîngîndu-l de mînă, cu o naivitate de logodnică ţărancă, pornise cu el, făcîndu-şi loc printe trecători cu o energie pe care numai cei care-o văzuseră mergînd cu bulldog-ul ar fi putut să i-o bănuiască.

Intraseră în curtea bisericii Ene. Adică acolo îl dusese Ştefana, fără să-şi dea seama, descoperind şi-n Bucureşti refugiul din jurul bisericelor, aşa cum la Constantinopol, cînd vroia să fie singură, intra în curţile moscheelor.

Ploua.

Se așezaseră lipiți de zidul bisericii, unul lîngă altul, subt streașina protectoare. Cîntau ulucele. Tăcerea din jurul bisericii îndepărta Bucureștiul. Andi se simțise, cu Ștefana de mînă, ca într-o insulă ieșană.

Ștefana cea dintîi vorbise.

— Andi, ai venit pentru...

Îi deveniseră ochii gravi, și obrajii și mai roși.

— ...mine ?

— Da.

Îi strînsese și mai tare mîna.

Obrazul lui Andi era palid, argintiu palid ; al Ștefanei, colorat. Amîndoi tăceau, cu un zîmbet care le ilumina trăsăturile. Și chipurile lor alăturate, în văzduhul posomorît, sur, păreau o veche zugrăvire bisericească a unor ctitori tineri, atunci răsărită din tencuiala căzută a zidului afumat, zîmbind prin veacuri dumnezeirii.

De atunci începuseră faptele Ștefanei să împresoare viața lui Andi, intrînd în ea o ceată de voievozi tineri pe porțile deschise al unei monastiri.

După tăcerea și popasul de lîngă biserică, Andi, dacă s-ar fi despărțit de Ștefana, s-ar fi întins pe patul camerii lui de hotel, încuind ușa, lăsînd storul, alungînd din trupul lui orice efort și energie, ca să-i rămîie sufletul neclintit, acoperit de fericire, ca o apă fără valuri împodobită cu nuferi : sigilii argintii cu care parcă luna a închis hrisovul apelor moarte.

O urmase pe Ștefana, fericit că-i lîngă ea, fericit că-i dus de mîna ei, dar stingherit de efortul care urma clipelor de tăcere de lîngă biserică.

Și nu se plimbau, așa cum era deprins Andi să se plimbe pe străzile Iașului, cu pas nehotărît, încet, înnodat de necontenite opriri, ca după o înmormîntare. Pasul Ștefanei era energic. Mergea repede, egal, fără grabă, dar și fără moliciune, necontenit elastic, fără tîrșiri, dînd o impresie de despicare a văzduhului ; iar capul Ștefanei, mereu în vîntul de care nu se ferea, ci, dimpotrivă, părea că-l caută și că-l respiră și că se bucură de biciuirea lui, amintea avîntul chipurilor de proră hărăzite numai spumelor sărate și brizelor marine.

Alături de ea, Andi se resemnase să fie fericit și altfel decît ar fi dorit. Pasul repede, cadența imperioasă, impuse de Ștefana și lui, îi aminteau marșurile de la Școala de

artilerie, actualizînd amintiri bucureștene, ceea ce-i dădea o treptată înfricoșare, o impresie de bicisnicie, de subordonare unei alte energii.

Ajunseseră în Piața Victoria. Ștefana apucase spre Șosea. Văzduhul era încărcat de burniță ca de un fum.

Copacii erau grei în văzduhul ploios.

Și deodată, Ștefana, parcă absentă pînă atunci, revenise lîngă el, regăsindu-l cu o strîngere de mînă și cu un zîmbet al obrajilor ei rumeni și rotunzi, care deștepta în fumuriul toamnei prospețimi de trandafiri uzi.

Scuturase lunga tăcere de pînă atunci, împărtășind lui Andi direct, fără sfială, fără șovăire, hotărîrile în care ea singură își pregătea viitorul, dăruindu-i-l.

Andi trebuia să scrie de îndată părinților lui, cerîndu-le consimțămîntul, pe care ea-l va cere chiar la noapte tatălui ei. Să nu fie nimic ascuns, nimic dosnic și ferit în dragostea lor.

Tresăriră în Andi vechile spaime pe care faptele le stîrneau în el. Dar imediat se gîndise că altfel o pierde pe Ștefana, că iar se-ntoarce singur la Iași, că iar rămîne cu șuierul locomotivelor ieșene care pleacă — și se resemnase iarăși să fie fericit altfel decît ar fi vrut, adică o fericire fără de vag, nehotărît și nebulos. Și începuse să participe cu mai puțină pasivitate ca pînă atunci la pasul Ștefanei. Nu mai simțise nici frigul, nici umezeala toamnei.

Se ridicase o căldură treptată în trupul lui, rumenindu-i obrajii, și parcă pîlcurile de copaci scuturați, care *treceau* pe lîngă ei, mergeau spre viitoarea primăvară, dezrobiți din veșnicia toamnei.

De altfel, vorbele Ștefanei aveau, față de Andi, darul să răstoarne — la București, ca și la Iași — valorile statornicite ale noțiunilor, dîndu-le o noutate încîntător mirată.

„Dragoste" în mintea lui Andi însemna *suflet*, nu *acte*, singurătate împărtășită într-ascuns, avînd misterul acestui „într-ascuns", nu împărechere în pluralitatea socială și în registrul stării civile, care nu ține decît contabilitatea iubirilor oficializate. Astfel, cuvintele „logodnă", „căsătorie" nu erau situate de Andi în preajma iubirii, ca două porți și două punți, succesiv deschise și lăsate pentru intrarea în cetatea solitară, ci dimpotrivă, însemnau îndepărtarea de iubire, izgonirea ei, închiderea porților și ridicarea punților.

Asistase și la logodne și la nunți, care-i lăsaseră deopotrivă amintiri și impresii penibile, izolînd și mai hotărît de ele icoana iubirii. Sărutul public al logodnicilor cu inele pe degete, înconjurați de cupele de șampanie și de privirile convivilor, priviri pe care-ai vrea să le acoperi cu frunze de viță, — îi dăduse-ntotdeauna o contractare repulsivă. Iar mireasa și mirele, gătiți, mireasa-n alb, ca lumînările de botez, și mirele în negru, țeapăn ca o cutie de violoncel cu guler și manșete albe, priviți de ochii lucioși ai invitaților care nu se uită *la ei*, ci *prin ei*, ca prin gaura cheii, la ceea ce se va întîmpla în ietacul nupțial — îl dezgustaseră ca mirosul cărnii crude printre flori.

Și iată că aceleași cuvinte — „logodnă, căsătorie" — spuse de Ștefana, cu buzele ei copilărești, în timp ce ochii ei parcă priveau cu gravitate fiecare vorbă, renășteau înnoite.

Și iată că se îndrăgostea de aceste cuvinte numai fiindcă Ștefana le spusese, dîndu-le o nouă semnificație în care apărea numai grația Ștefanei, purificînd reminiscențele sociale, interzicîndu-le.

Ștefana nu-și renegase viața ei de pînă atunci, dar îi spusese lui Andi că abea de cînd l-a cunoscut își dăduse seamă că ea nu trăise cu adevărat, că ea nu trăise *românește* în țara ei, laolaltă cu frații ei, împărtășindu-le zbuciumul și amărăciunile, ci oglindise numai, cu o bucurie care-i părea vinovată, lumina altor ceruri. Andi trăise numai în țara lui și în orașul lui. Și-acolo, singur, învățase să sufere, să se chinuiască, luînd asupră-și meschinăriile, ipocriziile și lașitățile celorlalți. Suferise, dar suferința era *a lui*. Pe cînd bucuriile ei de pînă atunci nu fuseseră ale ei, izvorîte de-a dreptul din ființa ei, ci fuseseră căpătate, dăruite ei de soarele, de viața și de arta țărilor străine în care trăise. Se simțea acoperită de podoabe sufletești care nu-i aparțineau și de care se lepăda, dorind să-i aducă lui Andi un suflet intact, nou, care începea o dată cu dragostea ei pentru Andi și cu viața lor comună. De altfel, bănuia că și Matei Velisar avusese la bătrînețe aceeași revelație pe care ei i-o dăduse mai de timpuriu, și providențial, Andi și spovedania lui. Și tatăl ei trăise printre străini. Se bucurase mai mult decît suferise — de asta era încă atît de tînăr — fiindcă în străinătate el primea și alegea numai plăcerile pe care i le putea da o țară, nu și suferințele ei, care nu erau ale lui.

Decăderea treptată a turcilor, de pildă, nu-i îmbătrîne inima, fiindcă Matei Velisar la Constantinopol se bucura de frumusețea Bosforului, de muzee, de moschei, de atmosfera Stambulului și de tot ce-i primitor și pitoresc leneș în Turcia, fără să considere, sau fără să ia asupră-și durerea neamului otoman, care se vede robul străinilor în propria-i țară — socotită pitorească de vizitatori — alături de trecutul glorios atîrnat în panoplie pentru admirația *artistică* a străinilor.

— Vezi, Andi, cînd intri într-o casă străină în care sînt copii mici, aproape-ntotdeauna ești aliatul lor împotriva severității părinților, care-ți pare dacă nu absurdă, măcar exagerată : *trouble fête*. Ai vrea tu, străinul de casă, să fie lăsați copiii să mănînce cîte prăjituri și bomboane vor, să-și facă de cap. Nu ? Au atîta haz copiii cînd se lăcomesc la bunătăți. Musafirii rîd Părinții se supără, și pe copii, și pe musafiri, fără să le spuie acestora nimic Oare n-au dreptate părinții cînd interzic copiilor lor abuzuri foarte distractive pentru musafirii care pretind că așa-i copilăria : asta în casa altora. Și nu e justificată supărarea părinților cînd își opresc copiii să fie bufonii musafirilor ? Noi, Andi, tata și cu mine, am fost mereu musafiri în fiecare țară în care-am stat. Noi n-am fost niciodată gazde, pentru că n-am trăit decît în treacăt în țara noastră. Și ne-am înstrăinat, pierzînd sufletul și *mentalitatea de gazdă* într-atît, încît și-n țara noastră sîntem tot musafiri. De asta sîntem nu veseli, asta n-aș putea-o spune, dar mai veseli decît alții, mai fără de griji, mai ușori, mai fără de nervii de care-mi vorbeai tu la Iași. Și de asta îți dăm ție impresia că sîntem așa de tineri, și de asta, tu, care-ai fost mereu gazdă, ești atît de altfel decît noi...

Îi destăinuise că Matei Velisar era un vechi mason și un înalt demnitar în ierarhia masonică. Îi arătase că tatăl ei socotise de la o vreme că-i prea platonică dragostea lui pentru Moldova, și că de aceea venise la Iași, ca să înființeze o Lojă masonică, dorind astfel ca să participe și el efectiv, nu ca spectator, la viața țării lui

— Tata nu-și închipuia că trecerea lui prin Iași va lăsa o Lojă masonică și pe fata lui. Dar tata, Andi, mă iubește nu ca pe un obiect de care s-a atașat, ci ca pe o ființă vie, de sine stătătoare, așa că el va înțelege că dragostea mea pentru tine e începutul vieții mele adevărate, așa cum pentru el înființarea Lojei masonice moldovenești e întîia

lui faptă adevărată. Noi doi, tata și cu mine, am trăit mereu alături Ne despărțim unul de altul. Vom suferi. Dar sînt fericită, nu știu de ce, poate că superstițios, că dragostea mea începe cu un sacrificiu, că trece peste inima mea

Andi ascultase de-a lungul acelei amiezi ploioase replica spovedaniei lui de la Iași, cu o fericire mirată, care se adăuga la fericirea dragostei împărtășite, fără să fie una și aceeași Crezuse că Ștefana îl disprețuia Crezuse că singurul sentiment pe care putea să-l deștepte în ea era mila, cu lașitățile ei, pe care le cunoscuse și el atunci cînd simulase îndemnat de milă numai că împărtășește dragostea cu necontenite lacrimi a Magdei Boldur

Crezuse că dragostea lui pentru Ștefana îl va desolidariza, îl va dezrădăcina din Iașul natal și din familia lui, făcîndu-i-le odios străine. Și iată că, dimpotrivă, vorbele Ștefanei creau un nou echilibru, o nouă legătură între el și Iași, între el și familia lui, dîndu-i o îngăduință înțelegătoare, mărinimos înțelegătoare, și pentru el și pentru ceilalți, îngăduință care nu pornea de la o idealizare a Iașului atunci cînd îl vedea de departe, ca în clipele de singurătate bucureșteană, ci de la o considerare veridică a Iașului, așa cum era, cu nobleța și mizeria lui, cu trecutul și scăpătarea lui, cu ipocriziile și sinceritățile lui, cu aparențele și cu ceea ce ele ascundeau.

Exemplul „gazde-musafiri" cu cele două atitudini pe care le implica — îi lămurea în sfîrșit, simplu, natura zbuciumărilor lui ieșene.

Era *gazdă*. Suferise și suferea din pricina tuturor realităților care puteau distra pe *musafiri*, părîndu-li-se acestora pitorești. Și permanența zbuciumărilor lui dovedea realitatea moldovenească și specificul ieșan al sufletului lui. Nu era un indiferent, un nesimțitor, un suflet impermeabil la cele din jurul lui, ci dimpotrivă, cu toți porii sufletești deschiși, absorbea mereu viața mediului în care se născuse și trăia *suferind*, deci trăind efectiv.

Așadar *exista*, nu era o ficțiune mascată în balul mascat ieșan. Ștefana îl demascase, arătîndu-i ca în oglindă o față care era a lui, nu împrumutată, nu mască fățarnică; o față vie, omenească, în care nu era numai dragostea lui pentru Ștefana ci o viață adevărată, trecut și viitor.

Și dorința Ștefanei devenise de la o vreme gemăna voinței lui El, care nu dorise și n-ar fi dorit niciodată

fapte categorice, chiar în dragostea lui — pe care, după ce-o văzuse împărtășită, ar fi lăsat-o vagă, nedeterminată în viitor, resemnat să hotărască fatalitatea în locul lui —, devenise părtașul înfrigurat al hotărîrilor Ștefanei, avînd impresia că nu sînt ale ei, ci ale lor, rostite numai de Ștefana.

Dorea și el, adică *vroia*, logodna imediată și căsătoria grabnică. Apoi licența, o carieră provizorie de profesor secundar în timpul căreia să-și treacă doctoratul, apoi o catedră la Universitate, și viața, viața liberă, creatoare, alături de singura ființă care-i descuiase sufletul, eliberînd marile sincerități și adevăruri, aerisindu-l, dîndu-i mirări de renaștere și-o energie proaspătă.

Și devenise parcă mai grăbit decît Ștefana. Abea aștepta să scrie părinților lui — n-avea nici o grijă în privința răspunsului lor ; știa perfect cît de enigmatic le apărea, cît de epatați erau de ființa lui, pe care-o socoteau altfel decît a lor, cîtă energie taciturnă îi atribuiau, ca *voința* lui de-a se căsători cu Ștefana să nu fie respectată de ei.

Lîngă Ștefana avea mereu impresia că-i stăpînul Iașului ; simțea că-l are în mînă, că-l poate oferi Ștefanei ca pe-o miniatură a castelului său personal. Iașul devenise un fel de jucărie, ca orașele văzute din aeroplan. Simțea că-i al lui, că ieșenii sînt ai lui, că viitorul, la Iași, e al lui ; se vedea cu Ștefana pe străzile Iașului, salutat adînc de toți trecătorii, arătîndu-i tot ce era vrednic să fie văzut de ea, explicîndu-i ruinele Iașului și podoabele lui, prezentîndu-i numai pe puținii ieșeni care ar fi meritat această cinste. Își presimțea viitorul ieșan, alături de Ștefana, ca o plimbare pe subt arcuri de triumf, printre înclinările umile ale ieșenilor lui.

Ajunseseră dincolo de Băneasa. Ștefana se oprise deodată. I se desprinsese călcîiul de la o gheată. Îl luase în mînă, devenind deodată tăcută. Andi o ajutase să meargă, ținînd-o de subțioară. Șchiopăta, cu pașii dezechilibrați de gheata fără călcîi. Intraseră la un canton. Femeia de acolo îi poftise înlăuntru, surîzîndu-le serviabil, obișnuită, se vede, să adăpostească multe idile rătăcite pe acolo, cu rezultate mănoase pentru sărăcia ei.

În timp ce femeia căuta să bată călcîiul la loc, Ștefana și Andi se așezaseră unul lîngă altul pe lavița odăiței strîmte. Ardea focul în sobă. Ștefana nu mai vorbise de

loc. Privise focul cu ochii ei, care în unele clipe, şi mai ales în faţa focului, căpătau fixitatea hieratică a ochilor de buhnă.

S-auzea ploaia picurînd.

Andi simţise o întristare treptată, fără să ştie de ce. Parcă îl părăsise Ştefana. Nici nu-l privea, nici nu-i vorbea.

Era ceva ghemuit, sălbatec în atitudinea ei.

După o lungă tăcere, Ştefana aprinsese o ţigară.

Fuma grav şi concentrat ca ţigăncile, părînd, la lumina flăcărilor din sobă, că îndeplineşte un rit în legătură cu adoraţia pentru foc a primitivilor.

Apoi se întorsese către el, privindu-l cu o ciudată umilinţă, cu fruntea aplecată.

— Mi-e frică, Andi. Tu poate ai să rîzi ! Eu sînt superstiţioasă. Tocmai cînd eram mai fericită lîngă tine, s-a întîmplat ceva...

— Ţi-a căzut călcîiul !

— Da, mi-a căzut călcîiul. Şi a *trebuit* să ne oprim. *Cineva* ne-a oprit : *n-a* vrut să mai merg alături de tine.

Andi zîmbise, strîngîndu-i mîna cu ocrotitoare afecţiune.

Ştefana oftase, şi-i zîmbise lung, cu ochii umezi.

Apoi, după cîteva clipe de nedumerire, Andi simţise un miros de carne arsă.

Abea atunci văzuse : cu vîrful ţigării aprinse, Ştefana îşi arsese adînc, fără să spuie o vorbă, pieliţa încheieturii braţului.

— Vai ! E...

— ...barbar ! zîmbise Ştefana, în timp ce Andi îi săruta arsura.

Ştefana respirase adînc.

— Lasă, Andi, nu fi supărat, asta are să ne poarte noroc. I-am dat *celui* care ne-a oprit o durere de-a mea... Prostii !

Plecaseră de-acolo cu acelaşi pas de marş.

Şi porniseră veselă, călăuzindu-l pe Andi, uitînd parcă tot ce se întîmplase pînă atunci.

Întîlniseră în calea lor un fel de trestii violent portocalii, care în atmosfera cenuşie păreau razele unui soare izbucnit din pămînt cu o dîrză vigoare. Ştefana se oprise, smulgînd cîteva vergi subţiri, elastice, luminoase în ploaie. Îi dăduse lui Andi cîteva, oprindu-şi-le pe celelalte.

Îl încita tot ce era copilăresc în mișcările ei neașteptate, după vorbele grave și hotărîrile categorice.

Ștefana descoperise că-i era foame. Intraseră înar-o lăptărie, unde mîncaseră pe-o masă de lemn, cu o poftă țărănească, ouă fierte, iaurt și cornuri, privindu-se unul pe altul cu ochi care îmbrăcau în aur tot, ca soarele. Apoi cumpăraseră mere de la un oltean, umplîndu-și buzunarele, mîncîndu-le pe stradă în nasul trecătorilor serioși.

O întovărășise pînă la hotel. Se opriseră în fața ușei, cu vergile portocalii în mîini, cu o însuflețire zîmbitoare pe obraji, amîndoi parcă venind de la înviere cu lumînări de Paști în mîini.

Se despărțise de Ștefana — trebuiau să se întîlnească a doua zi, dis-de-dimineață — cu o nevoie de mișcare asemănătoare cu a celor care după ce au mers mult cu automobilul nu se pot odihni pe nici o canapea de-acasă, pe nici un pat, pe nici un fotoliu, absența vitezei din aceste mobile stătătoare fiind în categoric dezacord cu nevoia lor de viteză, astfel fiindu-le interzisă odihna de care au nevoie. Se suise într-un taximetru, ducîndu-se la gară. Acolo, în restaurantul gării, scrisese pe nerăsuflate — parcă dictată de cineva care se plimba pe lîngă el — scrisoarea cea mai importantă, cea mai hotărîtoare pentru viața lui din cîte scrisese pînă atunci. Se vede însă că scrisoarea luase naștere în timpul plimbării cu Ștefana, căci ritmul ei era al pașilor Ștefanei.

Mărturisea părinților lui dragostea pentru fata lui Matei Velisar, destăinuindu-le fără înconjur și criza sufletească pe care o curmase apariția Ștefanei.

„Dragii mei părinți,

Afecțiunea care-o am pentru voi, și amintirea înduioșată și înfricoșată a durerii voastre, acum doi ani, cînd m-ați trimis la Agapia, convinși că sînt grav bolnav, m-a împiedicat să vă împărtășesc deprimarea care mă stăpînea în ultimul timp, și care din clipă în clipă, simțeam că va depăși hotarul sufletesc, devenind boală, apatie fiziologică, neurastenie, nebunie, sau mai știu eu ce, deznădăjduind speranțele pe care le-ați pus în mine și marea voastră dragoste părintească, gata la orișice fel de sacrificii.

E de prisos acum, cînd criza a încetat, să vă mai alarmez retrospectiv. Ajunge să vă spun că voința mea devenise

neputincioasă, că se frîmînța din ce în ce, că învățătura și viața îmi apăreau zadarnice, sterpe, lipsite de orișice semnificație, deși mintea căuta să mă convingă de contrariul. Dar pe un om care și-a pierdut pofta de mîncare, de pildă, nu-l poți convinge cu argumente să o recapete. Simțeam că mă pîndea nebunia sau sinuciderea. Și deși aș fi avut datoria să vă previn pe voi, părinții mei, care niciodată nu mi-ați precupețit afecțiunea și solicitudinea voastră, mă simțeam incapabil să vă alarmez. Eram închis într-un fel de cămașă de forță care-mi interzice orișice fel de acțiune normală.

Slavă Domnului ! A trecut. Și bucuria acestei eliberări se gîndește la voi, la bătrînețea voastră, poate și mai mult decît la mine. Recunoștința voastră, însă, să nu se îndrepte către Dumnezeu, ci către Ștefana Velisar, pe care în această clipă îndrăznesc s-o numesc în fața voastră, bunii mei părinți, logodnica mea. Ea vi l-a redat pe fiul vostru, așa cum îl vedeați, așa cum îl doreați, om întreg, om teafăr, în stare să vă ducă mai departe numele, pe care i l-ați dat ca o flacără vie, nu ca o cenușă moartă.

Vedeți, dragii mei părinți, dragostea mea pentru Ștefana Velisar nu are semnificația grațios futilă a îndrăgostiților de tinerețe, care joacă un fel de *jeux de grâce* cu inele de logodnă în loc de cercuri de catifea.

Ștefana Velisar a apărut providențial în casa voastră și în viața mea. Ea mi-a adus energie, poftă și credință în viață tocmai în clipa hotărîtoare cînd dispariția lor putea să însemne dispariția mea.

Veți obiecta poate — deși vă știu generoși, lipsiți de astfel de meschinării odios burgheze — că n-am încă o carieră, că sînt student, că din punct de vedere material atîrn încă de voi. Dar să spunem atunci toți trei, solidari : «Slavă Domnului că nu sîntem muritori de foame ! Slavă Domnului, în casa noastră poate trăi încă un copil al nostru, cel mai scump, fiincă numai grație lui îl mai păstrăm pe cel care era gata să piară.»

Nu cutez — vă iubesc prea mult, și cred în voi fără rezerve — să spun vorbe care v-ar părea amenințări ; dar dacă Ștefana n-ar găsi locul ei în inima și în căminul vostru, și eu l-aș pierde pe-al meu. Vă rog din tot sufletul să-mi iertați această absurdă presupunere, nejustificată de nici un act al vieții și al afecțiunii voastre pentru

mine ; această presupunere nu v-atinge pe voi, care sînteți deasupra ei ; rămîne, așa cum și este, o palmă meritată pe propriii mei obraji.

Dar fiindcă sînteți părinții mei, și fiindcă viitorul meu e firească voastră preocupare, țin să vă arăt care e semnificația căsătoriei mele timpurii pentru cariera mea. Închipuiți-vă — ipotetic — că de acum înainte ar trebui să trăiesc la Iași, depărtat de Ștefana, care l-ar urma pe tatăl ei la Constantinopol, admițînd c-am fi legați chiar prin logodnă, căsătoria urmînd să se facă abea după ce aș avea o carieră.

Aș mai putea avea eu libertatea necesară muncii intelectuale, chietudinea pe care această muncă o implică atunci cînd aș ști că între Ștefana și mine e Marea Neagră, că Ștefana în fiecare clipă poate trece prin primejdii, că poate fi bolnavă, că poate fi tristă ?

Pun în talerul unei balanțe ideale cariera mea, viitorul meu, și în celălalt taler o singură lacrimă de-a Ștefanei i și parc-aș pune o stîncă, pe cînd din celălalt taler a zburat un fulg. Această balanță ar fi inima mea, atunci cînd aș fi despărțit de Ștefana, fiindcă viața, puterea de muncă de la ea îmi vin, sînt un dar masiv al ei. Alături de mine, Ștefana înseamnă puterea de-a voi și de-a dobîndi tocmai ceea ce voi doriți : un viitor care să vă facă cinste.

Aștept răspunsul vostru cu o liniște și o încredere care-mi dovedesc încă o dată că sînt nu numai copilul numelui vostru, ci și al sufletelor voastre.

Andi"

★

Expediase scrisoarea printr-un ieșan, prieten de-al familiei Danielescu, găsit în trenul care pleca la Iași, cu rugămintea de-a o trimite la ei acasă dis-de-dimineață.

Mîncase la restaurantul gării cu o grabă preocupată, care-i dădea înfățișarea celor care mănîncă alarmați de plecarea apropiată a trenului.

Plecase de la gară pe jos, simțind o nevoie de activitate pe care nici lunga plimbare cu Ștefana nu i-o îndestulase, nici scrisoarea către părinți.

Sufletul lui, în acele clipe, era mereu zguduit, cum sînt gările mari, răspîntii de plecări și sosiri ale trenurilor

vertiginoase. Se încrucișau în el proiecte de viitor, repezi, felurite, bogate, toate considerate cu un dominator optimism de generalisim călare în fața căruia defilează armatele.

Însufleţirea Bucureștiului nocturn îl mulțumea, fiindcă o subordona propriei lui înfrigurări. Uitase ploaia care înnegrise trotuarele și străzile, dînd Bucureștiului lespezi ca de lavă întunecată. Pașii agresivi ai trecătorilor nu mai contraziceau brutal cadența ieșană a pașilor săi, deveniți și ei parcă bucureșteni. Crîșmele și berăriile periferice, violent fardate de electricitate, nu mai jigneau în el dorinți de penumbre și tăceri. Nu mai simțea melancolii de gondolă ieșană, deprinsă cu lenea de lagună a vieții ieșene, tîrîtă în fierberea de fluviu cu cascade a Bucureștiului. Sufletul ieșan dispăruse din el ca o migrenă care-l sensibiliza la zgomote și la lumini prea tari, lăsîndu-l să participe acum, fără-ncruntări, fără efort și fără nervi, la hurducarea bucureșteană.

★

— Bună dimineața, Andi. Veste bună!

Îi strigase de departe vorbele care cîntau în inima ei, alergînd spre el cu obrajii aprinși, împletită parcă toată din zurgălăi și cireșe de mai.

Îi venise s-o ia în brațe c-o mișcare de bunic care culege tinerețea de zulufi, obraji aprinși și salt într-un picior a nepoțelului care-l întîmpină.

Îi strînsese mînile întinse, care vibreau în mînile lui cu zornăitul brățării care părea cîntecul de cuiburi al prospețimii ei de zori.

Se priviseră ochi în ochi, și deodată Ștefana se înnoise copilărește subt ochii lui, cu un alt zîmbet.

— Vai, Andi, ce frumos ești!

Ridica din inima lui, cu fiecare vorbă, cu fiecare expresie, calde culori de răsărit de soare în aburi de rouă.

Porniseră iar, mînă-n mînă, călcînd pe un pămînt care avea o veselie de argint sunat de limbi de clopot tînăr.

Și se-ntreba mereu un glas în Andi: „Oare e a mea?"

Și o privea mereu cu ochii care-o strîngeau mereu în brațe incredule.

Le trebuia amîndorora tăcere, tăcere lungă, lăsîndu-și fericirea să se împletească singură din simpla strîngere a

mîinilor nedespărțite, care puneau în sufletele lor mereu cununi, ca luna călătoare în oglinda apelor.

Ploua mereu. Ei și ?

Treceau printre tramvaie, camioane și trăsuri. Ei și ?

Un cîntec nu era în calea lor, o floare. Ei și ?

Nu vedeau nimic. Priveau, ca regii magi porniți spre Bethleem, lumina unei stele care le zîmbea, căci se născuse-n iesle-o dragoste care-nnoia pămîntul.

Tîrziu, departe, dincolo de Băneasa, în ploaie, ca în coardele unei harfe în care numai ei erau cîntec, Ștefana îi spusese :

— Andi, a fost mai greu decît credeam... Mult mă iubește papa.

★

Mîncase împreună cu Ștefana și cu tatăl ei, subt ochii lui Matei Velisar, ca subt un nour negru plin de grindină.

Matei Velisar nu-l primise cu brațele deschise și ochii umezi, cum s-aștepta Andi, spunîndu-i : „Mi-am dat inima Moldovei, acum văd că-mi ia și fata". Căci Andi — de cînd Ștefana-i transmisese dorința tatălui ei de-a-l cunoaște și invitația la dejun — își construise în minte scena întrevederii, dîndu-i un caracter teatral.

Matei Velisar îl primise cordial în odaia lui — în care răsunase mai întîi mîrîitul bulldog-ului —, întinzîndu-i mîna, nu deschizîndu-i brațele, poftindu-l să ia loc pe unicul scaun al odăii de hotel, el așezîndu-se pe pat, cu Ștefana cînd lîngă el, cînd lîngă Andi. Nu vorbise nimic despre logodnă, nu-l întrebase nimic în privința studiilor și a intențiilor lui : îl tratase ca pe un simplu musafir, mortificînd de la-nceput sentimentalismul destinat de Andi acestei întîlniri.

În timpul întrevederii, fuseseră două apăsări ostile în odaie : a bulldog-ului trimis subt pat de glasul Ștefanei, și a nevăzutului din ființa lui Matei Velisar. Și parcă numai prezența Ștefanei îl apărase de saltul stăpînit al celor doi bulldog-i.

De altfel, însăși odaia lui Matei Velisar nu-l punea la îndemînă pe Andi. Domnea ceva milităresc în dezordinea boemă a odăii locuită de Matei Velisar. Revolvere de mai multe forme și calibre, desfăcute piesă cu piesă, făceau o

baie de benzină alături de cutii de cartuşe. Tot felul de pielării atîrnau în cuier şi pe marginea patului : mai multe zgărzi de-ale cînelui, curele, cravaşe, tot felul de cingători, bretele de piele, mănuşi de piele.

S-ar fi spus că omul acesta avea cultul pielăriilor şi al mirosului lor de cazarmă. Şi toate aceste curelării erau proaspăt ceruite şi lustruite. Se vedea pe masă o cutie cu ceară albă şi mai multe perii de unghii înroşite şi înnegrite, afectate exclusiv lustruitului pielăriilor. Şi pe aceeaşi masă, pe care era aruncată şi o zgardă formidabilă cu rozete de alamă strălucitoare ca ale roşiorilor la paradă, răsăreau sumedenii de flacoane cu parfumuri, loţiuni, colonii, apă de toaletă, embrocaţiuni, oţeturi de fricţiuni, o butelie plină pe jumătate cu frunzuliţe aromate şi cuişoare, instrumente hirurgicale strălucitoare pentru îngrijirea unghiilor, piei de căprioară înroşite pe alocurea, pentru lustruirea unghiilor, tot felul de cutii de pudră, crăvăţi fastuoase cu luciri de vitralii în snopli lor mătăsoşi, inele de aur, brăţări de aur, peceţi mari alături de bastonaşe de ceară colorată, nasturi de manşete, brelocuri, boambe de fildeş sculptat, un fişic de monocluri, cilimbistre epilatorii, o icoană rusească de argint sur, o *navaja* spaniolă, gulere crohmolite, batiste — şi scrum de ţigări. Scrumul de ţigări era în odaia lui Matei Velisar ca o ninsoare ; pretutindeni apărea — subt pat, în papucii de subt pat, pe covor, pe măsuţa de noapte, în lavoar, pe fereastră. Desigur că şi-n dulapuri şi-n geamandane ai fi găsit scrum dacă nu şi-n buzunarele tuturor hainelor, căci scrumelniţa, unica, săpată într-o copită de cal încadrată cu argint, era deşartă.

Şi mai avea şi-o muzică odaia lui Matei Velisar : o maşină electrică de călcat, întoarsă pe dos, proptită între două strâchini ţărăneşti, deasupra căreia, într-o oală de metal, fierbea apa cîntînd ca-n samovare. Iar alături, un ceainic cu trompă de elefant aştepta, se vede, plin cu esenţă de ceai.

Era un ciudat amestec de femeiesc şi de milităresc în această odaie stăpînită de anarhia dezordinei. Cînd te-aşteptai s-apară ordonanţa c-un „să trăiţi" şi o supremă bătaie de călcîi, cînd să răsară camerista cu fierul de frizat răspîndind miros de hîrtie arsă şi de păr despletit.

Şi în sfîrşit, deasupra patului, pe părete, atîrna un ciudat lanţ de aur, făcut din paftale cu desemne şi inscripţii

simbolice, de care spînzura un vultur de aur cu ochi de rubin.

Andi nu știuse ce atitudine să ia în această încăpere cu caracter contradictor. Se așteptase să-l găsească pe Matei Velisar cu brațele deschise și ochii umezi într-o cameră normală de hotel — și iată că se aflase într-un decor ciudat, într-o atmosferă de *bric-à-brac,* dar *vie,* în fața unui om care era tatăl Ștefanei pentru ea și față de ea, dar pentru Andi era un om corect cît se cuvine, afabil cît trebuie, ai cărui ochi bombați și negri îl fixau fățiș, intimidîndu-l, paralizîndu-l.

Erau ciudați ochii lui Matei Velisar. Trăiau cu intensitatea acelora care răsar din găurile unei măști, dînd celor priviți impresia că sînt descoperiți, cu sufletul gol, demascați, în fața ochilor care-i fixează prin mască. „Ochi de inchizitor" îi numise Andi, simțindu-se ostenit subt privirea lor.

Mîncaseră toți trei jos, la restaurantul Hotelului Excelsior. Ștefana se coborîse cu șalul ei venețian pe umeri, dezmierdînd în treacăt mîna lui Andi. În timpul dejunului, de cîteva ori Andi se simțise privit de ochii lui Matei Velisar, priviri care-i frîngeau tîmplele apăsîndu-i-le, ca două peceți fierbinți. Mîncase fără poftă, mereu intimidat, incapabil să înceapă o conversație, avînd mereu impresia că e dezacordat ca un pian de cafenea, că nu-și poate găsi sunetul, că toate vorbele lui sună fals. Tăcuse deci, regretînd dejunul de la lăptărie cu Ștefana.

Matei Velisar mîncase cu poftă un biftec în sînge, aproape crud, preocupat numai de biftec. Uneori numai, ochii lui și nările lui umflate o clipă păreau c-abea își stăpînesc un larg zîmbet : în acele clipe îndrepta spre Andi o căutătură compătimitoare, pe care de îndată o abătea asupra bifteculuí tăiat cu mișcări sigure.

Vorbise numai cu Ștefana, cu un efort vădit de la o vreme de-a vorbi neîncetat pentru a acoperi tăcerea celorlalți doi comeseni. Pînă cînd Andi o văzuse surprinzînd una din privirile — de la Andi la biftec și de la biftec la Andi — ale tatălui ei. Se înroșise deodată, cu o dungă pe frunte, cu sprîncenele încordate, căutînd ochii lui Matei Velisar. Se întîlniseră ochii lor gemeni atît de dur, că Andi clipise pentru ei.

Andi simțise îngrozit că se putea întîmpla orice. Aceeași vînă se umflase pe fruntea unuia și-a celuilalt. Uitaseră restaurantul, masa, pe Andi, uitaseră tot.

Și se-ntîmplase ceva la care Andi nu s-așteptă. Matei Velisar luase mîna Ștefanei, sărutîndu-i-o cu o evlavie care depășea curtenia gestului în sine. Și Ștefana, cu ochii deodată blînzi, sărutase la fel mîna tatălui ei. De-atunci glumiseră amîndoi. Și cînd se urcaseră sus, pe scara hotelului, Matei Velisar dezmierdase c-o bătaie ușoară de palmă — ca pe mînji — umărul lui Andi, ridicînd din umeri, fără să-l vadă nici Andi, nici Ștefana, care mergeau ținîndu-se de mînă înaintea lui.

★

Intraseră în odaia Ștefanei. Ș-acolo se prefăcuse atmosfera de pînă atunci.

Cîteva nimicuri aruncate prin odaie o făcuseră să nu mai aparție hotelului, ci Ștefanei, ca un cort adus de ea din Orient. Masa era acoperită cu un șal negru țivit cu pătrățele colorat țesute, care aminteau desenul și culorile fluturilor de noapte, cu fastul lor de pulberi cărămizii, negri, cafenii și aurii, catifelat îndulcite. Pe masă, un vas de aramă, avînd forma lalelelor răsfrînt înflorite, aștepta scrumul țigărilor lui Matei Velisar. O plumieră persană, de mușama, pe care erau pictate pere galbene, frunze verzi și pasări rotunde cu pliscul în dulceața perelor, părea o crenguță în care cînta și rîdea vara, atunci desprinsă din pom și căzută pe masă, cu păsări, soare, frunze și fructe cu tot.

Un șal acoperise patul cu jarul lui amestecat cu pete negre, amintind rîsul roș cu ochi negri al harbujilor deschiși ; alt șal răsărise cu galben, roș și linii negre, ca un crîng de toamnă la fereastră, pe pătetele de care era alăturat patul. Iar pe speteaza patului, la căpătîi, șiraguri de mărgele sclipeau și șerpuiau, unele de sticlă albăstruie cu vinișoare și pulverizări de aur, altele de chilimbar, altele de santal, altele tarcat zmălțuite, altele verzi, altele roșii, de mărgean rotund, altele naiv albastre, ca acelea pe care parcă-n Orient cerul însuși le atîrnă de gîtul măgărușilor — delaolaltă materializînd tot ce era copilăresc în somnul Ștefanei, adevărat norod de gnomi hazlii, frați cu cărăbușii pîntecoși și cu bondarii înzeuați, înconjurînd cu rîsul veșnic al culorilor visurile capului de copil.

Într-un colț al odăii, cuierul hotelului devenise un fel de negustor ambulant atunci sosit din Orient, călare pe măgărușul ce-l aștepta la poartă. Era acoperit cu bucăți de șaluri, cu brîie turcești, cu halate de Brusa cu glugă moțată, cu fuste albaneze care au cozi de păunițe, cu halate de hoge, stins bronzate, și cu tot soiul de stofe, de eșarfe și de îmbrăcăminți multicolore, care aminteau toamna în păduri, vitraliile moscheilor, balurile costumate, apusurile de soare, lanternile magice, ouăle de Paște, cutiile de bomboane acre, luminile porturilor și zestrea scamatorilor orientali, dînd atmosferă de grațioasă vrăjitorie și înflorit descîntec Ștefanei, care, așezată pe șalul de pe podea, începuse să prepare cafeaua neagră, suflînd cu gravitate în flăcările violete care dănțuiau în jurul ibricului dus și adus de mîna ei miniaturală deasupra jocului lor de iele mărunte.

Și Matei Velisar, și Andi intraseră în odaia Ștefanei, și o priveau pe Ștefana.

Atît.

Antagonismul rămăsese în odaia cu miros de pielărie și parfumuri a lui Matei Velisar, ca o spadă vegheată de bulldog-ul cu chip hîit de monstru chinezesc sculptat în bronz masiv.

Matei Velisar se așezase pe o laviță scundă. Andi se așezase de-a dreptul jos, pe șalul care-acoperea podeaua, descoperind atunci priveliștea podelii, uitată din copilărie. Căci oamenii mari trăiesc în case subt altă latitudine decît copiii. Oamenii mari trăiesc *sus*, adică între dulapuri, oglinzi, ferestre, cu coatele pe mesele de cetit și de jucat cărți, în fotolii, pe scaune, pe canapele. Podelele, covoarele, picioarele și dedesubtul meselor rămîn copiilor, așa cum ierburile sînt ale gîngăniilor mărunte — greieri, furnici, cărăbuși, cosași —, nu ale copacilor care trăiesc între ei, sus, numai cu piciorul printre ierburi.

Coborîndu-se pe podea, în timp ce Ștefana prepara cafeaua neagră lîngă el, Andi regăsise sufletul lăsat pe covoare al copilăriei mici. Parcă așezîndu-se pe jos nu-și părăsise numai înălțimea de om mare, dar și vrîsta, intrînd într-o vrîstă fragedă, care aștepta cartea de povești cu zmei și cu baluri, și, negăsind-o, privea cu-aceiași ochi cu care-ar fi cetit poveștile, *văzîndu-le*, prezența de poveste a Ștefanei : părea atunci adusă de covorul zburător al

basmelor arabe, gata din nou să zboare în văzduh cu atmosfera de miracol, lăsînd în locul ei o cameră numerotată de hotel şi-un Andi deşteptat din somn, frecîndu-şi ochii.

Băuseră cafele negre în ceşti mari, fumaseră, vorbiseră, şi parcă nu şedea Ştefana, cu picioarele turceşte-ncrucişate, numai pe şăluţul care-acoperea podeaua, ci şi-n sufletele celor doi bărbaţi, dîndu-le şi sufleteşte graţia intimităţii din odaie, reculegerea unei moschei în miniatură-n care hogele era o fată, şi Allah — un mare zîmbet.

Abea atunci o auzise Andi pe Ştefana povestind, nu ca la ei acasă, în salon, înconjurată de familia lui Andi, care o interoga mereu. Acolo, lîngă tatăl ei şi lîngă Andi, avînd în faţă tava de aramă cu ibricul de cafea, în care parcă nu numai cafeaua, ci şi vorbele şi le fierbea, din care tot fierbinte răsărea acelaşi Orient, care născuse şi cafeaua — povestirile Ştefanei aveau altă pasiune, ş-altă vervă.

O ascultau.

Povestea cu buze atît de pofticioase că parcă sufletul îi aducea mereu tăvi cu piersici, tămîioasă şi banane, rodii şi smochine, răsturnîndu-i-le coapte, scăpărînd de viespi.

Toate istorisirile ei erau situate în porturi : Marsilia, Constantinopol, Neapole, Alexandria. Ochii ei erau mereu în faţa unei mări acoperită de vapoare, bărci, corăbii, şi parcă de asta erau şi mai mari fiindcă necontenit priviseră orizonturi deschise în faţa cărora sufletul mereu şedea, dînd ochilor o perspectivă pururi vastă.

Vorbea cu pasiunea vizionară a povestitorilor orientali care, aşezaţi la o margină de drum, subt un palmier în care se schimonoseşte o maimuţă şi cîrîie un papagal, istorisesc orientalilor adunaţi la gura lor ca la a sobei minciuni şi născociri înscrise cu cerneluri colorate în ochii şi în sufletele celor ce-i ascultă.

Cînd nu-şi găsea cuvintele româneşti, vorbea franţuzeşte, amestecînd şi accentul marseiez cînd descria portul meridional, şi vorbe turceşti, şi exclamaţii arabe — ceea ce dădea vorbelor ei o însufleţire pestriţă de port în care se încrucişează rasele.

Le descrisese vioi, cu ritmul săltăreţ al cîntecelor de ţimbal, vechiul port al Marsiliei, căţărat deasupra golfului, murdar cu trufie şi zdrenţăros cu fast, ca făcut din

cioburi de vas chinezesc, clădit într-un stil haihui de mahala napolitană, apărînd ochiului ca un roi de muşte multicolore zbîrnîind pe-un haos de fructe putrede. Un fel de şatră ţigănească a tuturor raselor, răspîntie a raselor galbene, roşii, negre şi albe, un fel de bal costumat popular al neamurilor lui Babel.

De la Marsilia trecuse la Constantinopol, istorisindu-le aventura halatului bronzat care-o privea zîmbindu-i din cuier. Nu mai fusese niciodată în Bazar. Atuncea debutase. În copilărie, căpătase de la Matei Velisar un halat turcesc. Vroia să-şi cumpere unul la fel. Intrase în Bazar anume pentru această cumpărătură. Dar cum intrase, un negustor o interpelase familiar, întîmpinînd-o cu braţele deschise, de parcă ar fi revăzut o rudă scumpă întoarsă din ţări străine. După cîţiva paşi văzuse că se înrudeşte cu toţi negustorii Bazarului. Fiecare o trăgea la el. Parcă era singura cumpărătoare din Bazar, adunînd în jurul ei, magnetic, pe toţi vînzătorii. Toţi o iubeau, toţi îi zîmbeau, toţi îi voiau binele, toţi doreau s-o servească dezinteresat.

— *Entrez, mademoiselle, seulement pour me faire plaisir...*

Înnebunise. Simţea că trebuie să cumpere tot Bazarul ca să-i împace pe toţi.

În sfîrşit, izbucnise lîngă ea o călăuză : un tînăr evreu musulmanizat, care bîiguia poliglot. O apucase de braţ însuşindu-şi-o, jignind deodată pe toţi negustorii care-o priviseră cu o demnă dezamăgire, obligîndu-se s-o conducă direct la *singurul* negustor de halate, care era cel mai bun prieten, fratele lui Selim — aşa se numea evreul cu fes — care Selim devenise subit cel mai vechi amic al Ştefanei, cu-o mînă mereu pe inimă, şi cealaltă subt braţul clientei.

Mergeau, mergeau, şi nu se mai isprăvea, şi tot nu ajungeau. Apăreau negustori în uşa dughenelor, ca popîndăii la margini de şosea, toţi poftind-o înlăuntru, îmbiind-o unii cu cafea neagră, alţii cu rahat, alţii cu bomboane, vorbindu-i cînd rusește, cînd frunţuzeşte, cînd grecește, cînd turcește, cînd englezește, de parcă Bazarul constantinopolitan rîşnea prin veacuri haosul Turnului lui Babel.

Înaintau ca prin catacombe. Trecuse pe străzile — care sînt coridoarele vastului oraş acoperit — din ce în ce mai

întunecoase, mai întortocheate, devenind parcă, treptat, pivniți, tuneluri, peșteri, din care apăreau siluete de buhne cu halate, turban și papuci.

În sfîrșit, ajunseseră la o magherniță dosnică, din care ieșise un armean cu nas coroiat și ochi untdelemnii negri. Intraseră. Selim îi explicase scopul vizitei. Se încinsese între Selim și armean o convorbire cu caracter de sfadă, un rix verbal. Gesticulau ca morile de vînt, se băteau cu mîinile peste piept, urlau și se congestionau, holbînd unul spre altul ochi injectați de sînge. Și deodată, ca la comandă, ieșiseră amîndoi, încuind ușa cu cheia pe dinafară, lăsînd-o pe Ștefana în maghernița întunecată.

— Am crezut că vor să mă ucidă...

Și ce făcuse ?

Ce fac făpturile mici cînd sînt amenințate de primejdii. Se ascunsese subt un vraf de covoare, atît de bine, încît Selim și cu armeanul, întorcîndu-se cu halatele subt braț, nevăzînd-o, negăsind-o, nebănuind-o nicăieri, văzînd în schimb ferestruica de sus deschisă — se certaseră îngrozitor, gata să se încaiere de-a binelea. Liniștită din ascunzișul ei, văzîndu-l pe armean cu halatele pe braț, Ștefana se răzbunase lăsîndu-i să se certe. Și cînd răsărise de subt covoare, armeanul se pornise pe rîs scărpinîndu-și barba, și rîzi, și rîzi. Și rîsul făcuse un rabat la prețul halatului, pe care vicleanul armean nu l-ar fi făcut.

— Știi, Andi, negustorii din Bazar își închid clienții cu cheia nu ca să-i prade, dar ca să nu-i fure ceilalți negustori.

Ceasurile amiezii trecuseră pe nesimțite, în afară de ceasornice, ca niște arome arse în cățui așezate jos pe șal, în jurul Ștefanei.

Iubirea pentru ea și farmecul ei prezent într-amîndoi crease între Matei Velisar și Andi o intimitate.

Spre seară, în clipa despărțirii — Ștefana îl însoțise pînă la scară —, Andi-i spusese cu un zîmbet melancolic :

— Ești prea bogată pentru mine, Ștefana. Mă tem. Eu sînt sărac.

Ștefana îi vorbise, privindu-l de jos în sus cu ochii ei redeveniți gravi :

— Sufletul meu, Andi, pare bogat fiindcă-i acoperit de amintiri unele peste altele, cum se îmbracă japonezele cu mai multe chimonouri suprapuse. Dacă mă dezbrac de

toate, ce mai rămîne ? Un suflet mic de fată... Sufletul tău, Andi, e mare ; încape în el toată iubirea mea.

Andi tăcuse.

Răsunaseră iar în el, dar nu prin somn, vorbele fetei din brazi : „Tu ești mic".

Și deși o iubea pe Ștefana, o iubire care ardea pe toate hotarele sufletului, iluminîndu-i viitorul, avea impresia c-o înșeală, fără să știe de ce, și chiar dacă ar fi știut n-ar mai fi avut curajul să i se destăinuiască Și poate că tocmai certitudinea că nu i-ar fi spus Ștefanei, chiar dacă ar fi știut ce să-i spuie, îl înfricoșa, dîndu-i impresia c-o înșelală, deși nu-i ascundea nimic alt decît o rezervă virtuală.

Se despărțise de Ștefana stăpînit de un sentiment ciudat : amestec de spaimă și mîndrie. Spaimă care nu era decît alarma dragostii lui încă incredulă că o ființă atît de fermecătoare ca Ștefana poate să-l iubească, deci să renunțe la toți cei în care grația ei nouă putea să deștepte pasiuni atît de puternice ca și a lui Andi, rămînînd numai a unuia singur, a lui Andi

Se întrebase singur : dacă el, Andi, ar fi fost Ștefana, l-ar fi iubit pe Andi ? ar fi fost capabil de o astfel de jertfă ? și-ar fi limitat viitorul la o singură ființă, cum și-l limita Ștefana dîndu-i-se lui ?

Și din această ipoteză prin care Andi căuta să verifice trăinicia fericirii care-l lăsa incredul, se năștea mîndria în locul răspunsului. Căci iubindu-l pe el o ființă ca Ștefana, îi dovedea nu numai că nu era o ficțiune mascată în balul mascat ieșan, cum crezuse pînă atunci, dar îi dovedea că era deasupra celorlalți, că merita un astfel de sacrificiu, că sufletul lui nu mai exista, dar că era mare, de vreme ce Ștefana afirmase că dragostea ei încăpea în el.

Mîndrie pură sau impură ?

Mîndrie vicleană de scamator care-a făcut să treacă aparența drept realitate ? Sau dureroasa mîndrie a creatorului de viață în clipa cînd din rană a scos flăcări ?

Cînd mîndrie, cînd spaimă, ca două culori alternative ale aceleiași flăcări.

Credea în Ştefana orbeşte. Era singura fiinţă în faţa căreia bănuielile şi îndoielile lui necontenite încetaseră, abdicaseră. Nimic în ea nu era *suflat* cu aur; tot era de aur masiv. Minciuna nu intrase ca un aliaj firesc oamenilor în fiinţa ei. Poate că asta era superioritatea lui asupra Ştefanei: el avea experienţa minciunei, ea n-o avea. Dar el nu avea experienţa adevărului perfect, şi poate că asta era superioritatea Ştefanei asupra lui.

Ea îl iubea: era sigur.

El o iubea: era sigur.

Atunci de ce era neliniştit?

Nu-i mintise cu nimic Ştefanei. Apăruse-n faţa ei ca-n faţa nimănui, cu toată mizeria lui lăuntrică. Nu-i ascunsese nimic. Şi Ştefana iubise-n el acest adevăr pe care i-l dăduse. Îl iubise nu fiindcă era frumos — descoperise frumuseţea lui c-o exclamaţie copilărească, abea după ce începuse să-l iubească —, ci fiindcă nu pregetase să-i arate iadul lui meschin. Vra să zică, dragostea Ştefanei pentru el era condiţionată de permanenţa acelei mari sinceităţi — întâia a vieţii lui — cu care îi vorbise în noaptea cînd o cunoscuse. Nu trebuia să-i mintă Ştefanei niciodată. Să nu-i ascundă nimic.

O iubea pe Ştefana. O iubea necontenit. Nu dragostea pentru ea îi apărea povară, ci marea şi veşnica sinceritate faţă de Ştefana, pe care-această dragoste i-o impunea în viitor.

Şi parcă alături de măştile de catifea şi de carton pe care le purtase pînă-atunci, acum, singur, trebuia să-şi sculpteze şi să-şi pună pe obraz o mască de metal masiv, ghimpată pe dinlăuntru.

★

La hotel îl aştepta o telegramă:

„Sosim diseară Bucureşti. Vino trăsură gară.
Sărutări afectuoase.
Tata şi mama"

Telegrama părinţilor deşteptase-n el o mulţumire particulară. Nu-l înduioşase consimţămîntul lor aproape concomitent cu primirea scrisorii lui dîndu-i un sentiment de recunoştinţă fiiască faţă de ei. Cuprinsul telegramei confirma în el atitudinea pe care începea s-o aibă faţă de în-

tregul Iași, de cînd știa că Ștefana îl iubește : atitudine de proprietar feudal față de servii săi. În fond, scrisoarea către părinți fusese o poruncă deghizată într-o rugăminte.

„Bună dimineața, Andi. Veste bună !"

Își amintea elanul Ștefanei cînd o întîlnise dimineață. Acum putea și el să-i spuie :

„Veste bună !" întinzîndu-i telegrama părinților.

Dar îi lipsea elanul Ștefanei. Nu că nu-l bucura consimțămîntul părinților. Dar după întîia mișcare de măgulire, de orgoliu îndestulat pe care i-o provocase telegrama, expresia succesului scrisorii lui, începuse să regrete cuprinsul acelei scrisori. Dezvăluise părinților lui intimități pe care ar fi trebuit să nu le arate nici lor, nici nimănui, decît Ștefanei față de care *trebuia* să fie sincer. Se simțea umilit, diminuat. Și nu mai putea retracta nimic din cele scrise părinților lui, fiindcă era convins că *alarma* lor, teama lor că-l pierd era cauza eficientă a consimțămîntului lor.

O vedea perfect pe mama lui cetindu-i scrisoarea, cu ochelarii pe nas, gata să izbucnească în lacrimi, oftînd din greu, clătinîndu-și capul, retrăind iarăși măgulirea patetică de-a se simți eroina piesei lui Ibsen, *Strigoii*, în care ea era mama ibseniană, și Andi, Oswald. Speculase în mama lui, prin scrisoare, toate reminiscențele literare, solicitîndu-i cabotismul jertfei pentru copilul ei neurastenic, frămîntat de deznădejdi, gata pentru o sinucidere evitabilă numai prin căsătoria cu Ștefana.

O ! cît de mîndră trebuie să fi fost în clipele cînd, mereu gata să plîngă cetind scrisoarea, aflînd primejdiile prin care trecuse Andi fără ca ea să știe nimic, văzuse totodată că fiul ei Andi, taciturnul, Hamletul familiei, avea un suflet efectiv zbuciumat, pîndind sinuciderea, că fiul ei era un fel de Werther a cărui mamă ea era, doamna Beatrice Danielescu.

Simțea ce se petrecuse în sufletul mamei lui în timpul lecturei scrisorii cu-atîta preciziune, cu-atîtea amănunțimi, de parcă el ar fi fost mama lui, de parcă sufletul lui conținea o Beatrice Danielescu aidoma cu cea reală, nu oglindirea ei într-alt suflet, ci dublul ei, cu aceeași configurație, cu aceleași reacții păstrate-n sufletul lui Andi, ca-ntr-o eprubetă.

Îl iubea pe Andi : neîndoios. Era ceva prea primar în ființa ei sanghină ca să nu aibă o dragoste animalică

pentru odraslele ei. Dar consimțământul ei la această căsătorie nu izvora din dragostea pentru copilul ei, ci numai din măgulirea alarmei pentru superioritatea bolnăvicioasă a fiului ei.

Desigur că fusese convinsă că se jertfește ea pentru Andi, consimțind la căsătoria lui cu o fată a cărei zestre n-o cunoștea, ba dimpotrivă, putea cu temei s-o bănuiască mică sau inexistentă, după anumite amănunte din istorisirile lui Matei Velisar și ale Ștefanei. Și tocmai această conștiință că se jertfește acoperise cu aplauze furtunoase consimțământul ei. Se simțise înnobilată, demnă mamă *superioară* a fiului *superior*.

Mama lui Oswald! Mama lui Werther! Așa ceva. Goethe și Ibsen erau misiții intermediari între scrisoarea lui Andi și consimțământul mamei lui. Căci consimțământul venea de la ea. Voința tatălui lui făcea un veșnic „sluj" în fața voinței mamei lui.

Deci veneau spre el de la Iași, cu brațele deschise, gata să plîngă puțin și să zîmbească printre lacrimi — cum scrie la carte — simțindu-se chiar pe peronul gării aceeași familie unită de la mesele de gală. Restul era *rest*, adică dragostea lui, Ștefana, dragostea lor.

La gară trebuia să-i aștepte nu cu trăsura recomandată prin telegramă — asta era secundar: un tic ieșan —, ci cu „ochii umezi de recunoștință": asta era esențialul. Scrisoarea lui Andi, cu destăinuirile ei, le descoperise un inedit bănuit în Andi, dar confirmat acum de el, ceea ce-i făcea complici sentimentali întru această intimitate dramatică. Dacă mama lui, la hotel, l-ar fi luat între patru ochi și i-ar fi dezmierdat obrajii oftînd, privindu-l lung, spunîndu-i suspinat: „Bietul meu copil", resemnarea de-a fi „biet copil" alături de „biata mamă" trebuia să aplaude scena teatrală în ochii mamei lui. Cu domnul Iustin Danielescu lucrurile trebuiau să se petreacă mai simplu. „O strîngere de mînă bărbătească", adică: „Știu, te înțeleg, copilul meu, dar noi bărbații ne înțelegem și ne înfrățim eliptic, printr-o sobră strîngere de mînă, nu prin efuziuni verbale, lăsate pe seama femeilor slabe". În acele clipe tatăl lui se va simți ca un manuscris iscălit de Corneille, lăsîndu-l pe Racine să iscălească lacrimile soției lui, ale mamei fiului regăsit, recîștigat prin jertfa lor.

îl absorbiseră atît de categoric, atît de pasionat reflecțiile și viziunile provocate de telegrama părinților lui, încît uitase să mai mănînce.

Parcă-și recitise în friguri — ca elevii care-și învață lecția în scurtele recreații dintre orele de clasă — rolul pe care trebuia să-l joace la gară.

Plecase la gară nu cu taximetrul, așa cum ar fi fost natural la București, ci cu trăsură, urmînd recomandația telegramei de-acasă, în care reținerea trăsurii era într-adevăr un tic ieșan — la Iași nu sînt decît trăsuri, și rare pe deasupra —, o inadvertență, nu o deliberată indicație valabilă pentru Gara de Nord, veșnic plină de vehicule.

Trenul de la Iași sosise la timp, recîștigînd în Muntenia timpul pierdut cu întîrzierile din Moldova. Și tot ce urmase de la gară pînă la Hotel Splendid corespunsese atît de exact anticipărilor lui Andi, încît, cu drept cuvînt, mintea lui, după ce Andi se retrăsese la hotel, se putea întreba dacă se întîmplase în acea noapte ceva exterior lui sau numai se repetase ceea ce el gîndise întocmai înainte, realizînd faptele părinților lui mai înainte, ca ele să apară în viață, ca o experiență făcută în mic în eprubetele laboratorului, pe care viața o reeditase în mare.

Iar își pierduse criteriul de sinceritate, de adevăr pe care i-l adusese, impunîndu-i-l, Ștefana. Fusese sincer cu părinții lui la gară și la hotel?

Rol perfect învățat, știut pe dinafară?

Sau ochii lui se umeziseră efectiv de recunoștință?

Sau tot ce urmase fusese veridic, spontan, *simțit?*

Dar poți oare să anticipezi cerebral apariția sentimentelor? Și le mai poți numi spontane pe-aceste sentimente a căror apariție ai prevăzut-o, ai calculat-o mai dinainte, cu tot ceremonialul exterior, așa cum ai porunci servitorilor să servească un anumit vin în anume pahare pentru cutare fel de mîncare, cunoscînd și gusturile musafirilor, și exclamațiile pe care vinul servit le va provoca în ei...

Veridic și sincer ar fi fost numai atunci cînd la gară, în clipa cînd părinții se coborîseră din tren, le-ar fi spus, fără ochi umezi și fără precipitări patetice:

„Vă mulțumesc pentru c-ați venit... V-am adus trăsură. Nici nu vă închipuiți cît sînt de mahmur. Se vede că apropierea fericirii mă face nervos! Noapte bună."

Dar era dementă această comportare ! Să îndrăznească el să spuie astfel de vorbe, în astfel de clipe, părinților lui, care, la urma urmei, se arătaseră foarte buni...

Totuși, această comportare — morbidă, ce-i drept — ar fi corespuns stării lui sufletești de-atunci. Oare ?... Confunda.

Aceeași seară, identică, o trăise de două ori : o dată subiectiv, în mintea lui, și-o dată obiectiv, în realitate. Și confunda starea lui sufletească din clipa cînd trăise aceeași scenă, mintal, la hotel, cu starea sufletească de la gară, în clipa cînd se coboriseră din tren părinții lui.

Aaa ! Vra să zică exact aceeași scenă determinase în el două reacții sufletești : cea de-acasă, rea, ostilă : cea de la gară, „cu ochii umezi de recunoștință".

Atunci cînd mințise ? Acasă sau la gară ?

Nu mai știa : parcă erau în el *două sinceități* succesive, nu una singură, față de aceiași oameni văzuți de două ori, și față de aceleași fapte, trăite de două ori. Totuși, o simțea parcă mai profundă, mai spontană, mai personală pe cea de-acasă ; acreala, lehametea. Atunci „ochii umezi", sinceritate și ei, erau o sinceritate *provocată* de apariția părinților lui în realitate, în realitatea ieșană pe care o reprezentau la București, încorporîndu-l în ea.

Mințise la gară ! Jucase un rol într-o piesă știută de el, care cunoștea tot atît de bine și rolurile celorlalți i ale părinților. Nu numai pe-ale părinților, actori ai acestui episod — revederea de la gară —, dar și pe-ale tuturor cunoștințelor ieșene. Putea să anticipeze atitudinea tuturor cunoscuților lui ieșeni față de căsătoria lui, a acelui Andi enigmatic, cu o străină de Iași. Reacția lor era previzibilă ca mișcările unui automat ale cărui sfori le mînuiești cu o încercată dibăcie. La început pe toți i-ar fi mirat — adică îi va mira — că frumosul Andi s-a căsătorit cu o fată care nu-i frumoasă, adică nu-i frumoasă ca Magda Boldur, de pildă, nu-i frumoasă după canoane, și pe deasupra e și mică, micimea ei determinînd, la început, reforma, ca la recrutările militare unde, dintăi, metrul hotărăște dacă poți sau nu să fii soldat.

Apoi desigur că nu farmecul Ștefanei va determina revirmentul, ci împrejurarea c-a fost *aleasă* de Andi.

Și ceea ce-l înspăimînta nu era reacția celorlalți față de Ștefana, ci complicitatea lui la această reacție. În mediul ieșan, Andi simțea că va reintra în balul mascat

purtînd feluritele măști ; dar chiar dragostea lui pentru Ștefana, căsătoria lui cu Ștefana n-ar fi primit și ele o mască ? N-ar fi fost el, oare, în stare să accepte pasiv, fără să reacționeze, ca Ștefana să fie socotită ca un atribut al lui, ca un fel de lună în care nu apărea decît lumina lui solară ; Ștefana devenind pentru ieșeni satelitul lui grațios, cinstită ca atare, nu în sine, cinstită nu ca regina lui, ci ca făcînd parte din alaiul lui... Și era convins că dacă Ștefana ar fi descoperit *jocul* lui față de ceilalți, l-ar fi disprețuit, s-ar fi îndepărtat de el nu fiindcă ar fi umilit-o rolul subaltern ce i se atribuia, ci fiindcă l-ar fi văzut laș, vanitos, punîndu-și mai presus cochetăria pentru reputație decît mîndria dragostii.

Ștefana îl iubise fără de mască, și-n Iași el nu purta o singură mască, ci o mulțime : asta era viața lui de acolo, profesia lui.

Atunci ?...

Petrecuse o noapte grea, lungit pe pat fără să doarmă, în întunericul odăii de hotel, cu gînduri care-l apăsau ca norii de furtună cînd din ei nu cade ploaia, ci numai tăcerea arșiței încinse cu miros de colb și cărămidă arsă.

Parcă-și uitase dragostea.

Și deodată-i răsărise pe neașteptate, cum îi apăruse-ntotdeauna și Ștefana, puternică, iluminată, vast deschisă, ca și mările cînd se ivesc întăia oară-n ochii celor care pîn-atuncea n-au văzut decît pămînturi.

O iubea atît de mult, cu toată ființa lui, că ar fi vrut să i se-nchine. Nu să-i sărute mîinile, nu s-o cuprindă-n brațe, ci să i se-nchine cu fruntea la pămînt, cerîndu-i ei uitările de sine și lumina nouă.

Își izgonise mintea ca pe un cîne turbat. Era numai iubire. Știa ce trebuie să facă : s-o iubească pe Ștefana mai presus de tot. Să-i vie toate cele de la ea, nu din larvara viață subterană a sufletului lui. Lîngă Ștefana, gesturile lui, cele profunde, ale sufletului, ca și cele aparente, ale trupului, erau neprevăzute, cu adevărat spontane. Nu le putea trăi cu anticipație, ca întîlnirile cu ai lui.

Și în acele clipe de amplă exaltare a dragostei care-l înnoia, dîndu-i încredere și generozitate, Andi-și văzuse viitorul nu între ieșeni, ci într-o singurătate asemănătoare cu a primei tinereți, dar nu într-un fel de odaie zidită cu ferestre zugrăvite, ci lîngă Ștefana, ca pe un pisc de munte, cu vînturi și cu orizonturi vaste.

Vroia, și hotărîse o viață nouă, și devenise împăcat, învăluit de belșug ca matca unui fluviu secat o clipă, ca de o putere magică, dezvăluind mîlurile noi și tîrîtoarele vietăți ale fundurilor —, după ce majestatea fluviului a reintrat în ea, cu pînze de corăbii și oglindiri de cer.

Ciudata concluzie a acestei nopți fusese o scrisoare către Luchi. Lui nu-i cerea nici un fel de consimțimînt. Nici un fel de interes nu-l lega de Luchi în acele clipe, nici măcar nevoia influenței tonice a prezenței lui robust afectuoase, din vremea stenahoriei care precedase, cu doi ani în urmă, plecării la Agapia.

De ce-i scrisese?

Poate fiindcă știa că Luchi e cel mai curat din familia lui, și cel mai simplu. El nu ascundea nimic. Tot ce gîndea spunea. Era străveziu. N-avea nimic de-ascuns decît fumatul și aventurile, și încă! Bunătatea lui avea miros de mămăligă mestecată din porumb curat și aspru, răsturnată pe o masă țărănească.

Îi scrisese lui Luchi că e fericit, că o iubește pe Ștefana Velisar, că se logodește cu ea și că se gîndește cu bucurie că soția lui va găsi în Luchi un adevărat frate.

Și-ntr-adevăr, culcîndu-se, simțise că singurul prieten adevărat, că singurul frate al fericirii lor numai Luchi poate fi — și că scrisoarea către Luchi era de aur, ca și faptele Ștefanei.

★

Logodna se făcuse la Hotel Splendid, în enorma cameră ocupată de părinții lui Andi, într-o strictă intimitate.

Și doamna Danielescu și domnul Danielescu fuseseră simpli, buni, zîmbitori — și emoționați într-adevăr, ca și Matei Velisar, ceea ce le dădea o încîntătoare stîngăcie față de tinerii logodnici. Parcă cei trei părinți înconjurau două statuete fragile, neștiind cum să umble cu ele, preferînd să le contemple c-un fel de mirată evlavie.

Ștefana se îmbrăcase într-o rochie de tafta neagră cu corsaj îngust, cu mîneci decoltate, pornind de la talie în clopot înfoiat. Singura podoabă colorată era un șirag de chihlimbar. Încolo, tot era negru: părul, ochii, rochia, ciorapii și pantofii de mătasă cu tocuri înalte.

Apariția ei, după ce-și scosese veșnicul pardesiu cenușiu, încins cu aceeași lată centură de piele, și feutrul cenu-

şiu provocase o involuntară exclamaţie de surpriză. În locul fetiţei-băiat pe care toţi s-aşteptau s-o vadă răsărise în ochii lor fetiţa-femeie.

Dispăruseră ghetele-bocanci pe care le purta mereu pentru marşurile ei lungi pe orice fel de vreme, care dădeau o energie soldăţească paşilor ei; şi-n locul lor, pantofii de mătasă cu tocuri înalte, din care răsăreau, fragil subţiri, glezne care-ar fi putut purta cele mai minuscule brăţări de dansatoare.

Dispăruse şi lata centură de piele cu care-şi încingea mijlocul, şi-n locul ei, înelarea rotundă a taliei se mlădia sprinten, liber, deasupra rochiei înfoiate.

O vedeau întîia oară cu braţele goale: erau şi ele, de la umeri pînă la încheietura braţelor, miniaturi de nuditate femeiască, geluite-n rotunzimi de fildeş, pline cu delicateţă, palid aurii ca miezul de banană coaptă.

Taftaua rochiei foşnea mereu, la fiecare pas; era-n croiala rochiei pornirea de cascade înflorite a crinolinelor, dînd o mlădie îngustime umerilor şi-o-ncovoire de tulpină-n vînt uşor liniei spinării la locul unde talia, la limita corsajului, se întîlnea cu înfoierea foşnetului de tafta.

Era atît de nou şi de neprevăzut aspectul de infantă cu care i se-nfăţişa Ştefana, că Andi se roşise. Nu bănuise-n ea femeia. El nu-i văzuse decît graţia voinică, dîrză, autoritară — şi deşi minusculă, deşi abea îi ajungea pînă la umăr, se simţise dominat de ea, cum e un cal de călăreţ, fiind parcă mai presus de el, cu frîul lui în mîna ei.

Îi sărutase mîna mică, ale cărei degete erau parcă mai lungi la capătul braţului gol, şi sărutase o mînă de femeie. De cîte ori o privea pe Ştefana, era-n privirea lui şi sfiala, şi protecţia, şi involuntara dezmierdare pe care femeile o deştează în ochii bărbaţilor, altfel decît copiii frumoşi. Şi în bătaia inimii, pe care i-o dădea revelaţia acestei Ştefane, era ceva nou faţă de bătăile inimii de pînă atunci, cum e alta expresia buzelor cînd miroşi o floare şi cînd miroşi un fruct.

Domnul Danielescu, — în acest mediu intim în care nu mai era nici profesor, printre elevi sau foşti elevi, nici apostol printre cei care-i aşteptau manifestele, nici leşan public printre leşeni privaţi, — ci simplu părinte

cărunt subt ochii căruia se întîmpla un fapt fraged cu un parfum de tinereţă care făcea să tresară străvechi amintiri în inima lui, nu ţinuse nici un discurs, nici o predică. Vorbise puţin, zîmbise mereu, ca cei care privesc primăvara la fereastră, uitîndu-şi ziarul pe scaun, cu ochelari cu tot.

Doamna Danielescu privise mereu, cînd pe Ştefana, cînd pe Andi, avînd în ochi şi pe obraji însufleţirea febrilă a celor stăpîniţi de entuziasm. Nu-şi închipuise, nu visase pereche mai potrivită decît Andi şi Ştefana. Parcă erau anume aleşi unul pentru altul, graţia unuia întregind-o pe-a celuilalt, paloarea argintie a obrajilor lui Andi dînd şi mai tinerească viaţă culorilor Ştefanei, a cărei talie minusculă reda zveltеţei lui Andi accentul bărbătesc care-i lipsea.

Situaţi în perspectiva amintirilor tuturor logodnelor ştiute de doamna Danielescu, apăreau ca nişte primi dansatori izolaţi prin armonioasa lor desăvîrşire de restul baletului rămas pe planul al doilea. O vedea mireasă pe Ştefana alături de Andi, subt privirea tuturor cunoscuţilor ieşeni, şi inima ei arunca buchete în faţa paşilor lor.

Graţia Ştefanei — surprinzător de mică, şi totuşi femeie — deştepta în sufletul doamnei Danielescu pasiunea pentru păpuşi, uitată din copilărie, pe care numai copilăria lui Andi i-o mai înviase. Simţea necontenit nevoie s-o răsfeţe pe Ştefana, s-o gătească, s-o împodobească, situînd-o numai între mătăsuri, într-un lux dezmierdător şi intim, ca pe ceva menit să-ţi distreze mîinile şi ochii.

În acele clipe, dacă s-ar fi gîndit la Duduia, în timp ce o privea pe Ştefana, doamna Danielescu ar fi simţit că Duduia îi aparţine ca un obiect solid de utilitate casnică, încorporat în rutina vieţii şi sentimentelor de toate zilele, pe cîtă vreme Ştefana era ca un obiect de lux păstrat în vitrina din salon. Aceeaşi atitudine o determinase în doamna Danielescu, încă din copilărie, şi frumuseţa fină a lui Andi, întregită convergent mai tîrziu de superioritatea intelectuală pe care i-o atribuia dimpreună cu toţi cunoscuţii de la Iaşi, atitudine care explica regimul preferenţial de care se bucurase Andi în căminul părintesc faţă de Duduia şi Luchi. S-ar fi spus că Andi era singura fată a soţilor Danielescu, Duduia fiind fată numai din

punct de vedere al educației casnice, iar mai tîrziu, mai cu seamă ca aghiotant al doamnei Danielescu întru ale gospodăriei. Încolo, răsfățul care în chip firesc se îndreaptă într-o familie asupra singurei fete, în familia Danielescu se revărsase asupra lui Andi.

Grația Ștefanei, surprinzător feminizată de rochia îmbrăcată pentru logodnă, determina în doamna Danielescu aceeași atitudine. Așa că Ștefana nu apărea în ochii doamnei Danielescu subt formă de „noră", deșteptînd ecoul „soacră", ci dimpotrivă, apărea ca un dublu feminin al lui Andi, care rămînea același Andi, dar parcă mai bărbat, mai măgulitor bărbat decît pînă atunci.

De asta, în tot timpul acelei amieze, doamna Danielescu arătase Ștefanei o afecțiune neconstrînsă, din care apăruse, spontan și călduros, propunerea de-a o aduce la Iași pînă la căsătorie.

Matei Velisar trebuia să plece peste cîtva timp la Constantinopol. Cum l-ar fi lăsat inima să-i despartă pe „copii", luînd-o cu el pe Ștefana? Nici la București nu putea să rămîie singură. Așa că doamna Danielescu nu vedea decît o singură soluție: Ștefana să petreacă timpul logodnei în casa „părintească". Doamna Danielescu îi și găsise o odaie unde să fie stăpînă: hulubăria lui Andi. Odaia era încăpătoare, luminoasă, avea un balconaș cu vedere frumoasă. Acolo sus, în hulubărie, n-ar fi supărat-o nimeni: nu s-auzea nici un zgomot de-acolo. Putea să doarmă oricît de tîrziu.

Și tot răsfățul subtil pe care fetițele îl născocesc pentru păpușile rîvnite, în clipa cînd le văd în vitrină și le doresc pentru ele, situîndu-le cînd în brațele lor, cînd în ungherile cele mai frumoase ale odăii lor, apăruse în vorbele și argumentele cu care doamna Danielescu vroia să-l convingă pe Matei Velisar să i-o „cedeze" și ei pe Ștefana, înainte de-a o „lua" Andi.

Propunerea era prea evident spontană și prea afectuoasă, ca să nu înduplece, oricum, întristarea lui Matei Velisar.

— Dă, fetițo, alege tu...

Ștefana îl privise c-o blîndețe gravă, parcă ușor dojenitoare, fără să-i răspundă.

Și Matei Velisar adăugase:

— Du-te, fetițo.

În aceeași seară soții Danielescu se înapoiară la Iași singuri, lăsîndu-i pe „copii“ să stea cu Matei Velisar pînă la plecarea lui. Hotărîseră căsătoria în decembrie, rămînînd ca Matei Velisar să le comunice de la Constantinopol ziua sosirii lui la Iași, de această dată și de durata congediului obținut de Matei Velisar atîrnînd ziua căsătoriei.

Ultimele zile de București le petrecuseră în tovărășia lui Matei Velisar. Andi sosea dis-de-dimineață la Hotel Excelsior, unde lua ceaiul în dezordinea odăii lui Matei Velisar, cu-ai cărui ochi de inchizitor Andi începuse să se deprindă. Bătea la ușă, aducînd cu el cornuri sărate cumpărate de la olteni. Îl găsea pe Matei Velisar în pijama vișinie cu brandeburguri negre, fie spălînd cinele cu peria — țesălîndu-l ca pe cai — într-o apărie dezastruoasă pentru dușamale, fie lustruindu-și pielăriile, fie spălîndu-și inelele și lanțurile de aur.

Apa fierbea mereu deasupra mașinei de călcat așezată pe dos între două strâchini. Fumul țigărilor era ca ceața Londrei. Pretutindeni, scrum și mucuri de țigări.

Își petrecea dimineața bînd ceaiuri, fumînd țigări și ascultînd istorisirile lui Matei Velisar, într-o atmosferă de vacanță fără de control părintesc.

Matei Velisar era un amestec ciudat de lene și energie. Scrumul țigărilor și mucurile răspîndite oriunde, fără nici o cruțare pentru lucrurile care-i aparțineau, dovedeau permanenta oroare de micul efort de-a întinde mîna pînă la scrumelniță. De asemeni, ceaiurile cu taclale, care durau o dimineață întreagă în odaia somnului, dovedeau un adevărat cult pentru timpul pierdut fără să faci nimic. Totuși, era preocupat tot timpul. Ba își ascuțea lamele de ras, ba făcea toaleta pielăriilor și a metalelor, vorbind mereu și sorbind necontenite ceaiuri de-o tărie otrăvită.

Orișice propunere insolită, orișice capriciu îl stîrneau, pasionîndu-l, trezindu-i o energie subită, pe care lucrurile normale nu i-o dădeau. Avea un entuziasm copilăresc pentru tot ce era neprevăzut, fantastic, pentru tot ce nu era cotidian, așezat, cuminte, „cum trebuie“, „cum se face“. Faptele care meritau nota zece la purtare nu-i solicitau decît lenea. În schimb, tot ce mirosea a aventură mobiliza în el o energie entuziastă, în care simțeai galopul fără moarte al legendarei și sfrijitei Rosinanta, și lancea vizionară a lui Don Quichotte, pornită, după morile de vînt.

Viața de toate zilele demobiliza elanul acestei energii, lăsîndu-l pe Matei Velisar să-și îngrijească mereu pielăriile, aurăriile, să-și îmbăieze cînele, să-și demonteze revolverile, cu degetele în veșnică atingere cu metalele, cu pielea frustă și ferocitatea cînelui, ca și cum restul — adică ceea ce fac oamenii serioși — n-ar fi avut nici o importanță.

În triumviratul intim, el era „tatăl", și totuși el părea copilul, iar Andi și Ștefana — părinții care îngăduiau, molipsiți și ei, capriciile copilului. Îi dusese la Circul Sidoli, preferîndu-l tuturor celorlalte spectacole bucureștene, trăgîndu-i după el pe la grajdurile circului, respirînd cu o voluptate nostalgică mirosul de grajd, aplaudînd cu o generozitate întîlnită numai la matineurile de duminică pe acrobații și călăreții primiți de publicul matur cu o penibilă răceală.

Andi începuse să-l vadă cu alți ochi decît la început. Excesul de podoabe strălucitoare nu-i mai apărea ca o lipsă de gust, ci ca o primitivă și copilărească pasiune pentru tot ce strălucește, pentru tot ce seamănă cu soarele și cu luceferii. Nu vroia să epateze pe nimeni nici cu inelele, nici cu brățările de aur — avea mai multe —, nici cu cravățile de mătasă, colorate, cam violent; îi plăceau, însemnau pentru el amuletele cultului strălucirii. De asta le purta, de asta-și spăla și-și lustruia mereu aurăriile, căutînd să le redea cea mai deplină strălucire, focul cel mai arzător, cum ai dori și cum ai exalta în viață eroismul, și în fapte strălucirea epică.

Avea, în fond, sufletul naiv al vechilor cavaleri, pentru care viața însemna mai cu seamă calul de luptă, armura, coiful, spada, arcul, lancea, pe care și le îngrijeau în timpul repaosului, îngrijirea lor evocîndu-le ultimile vitejii și viitoarele lupte.

Viața modernă îi interzicea și fastul metalic al îmbrăcămintei războinice, și aventura, odinioară, profesie eroică. Așa că lenea lui în viața cotidian socială era o protestare.

După ce se apropiase de Andi, în timpul acestei vieți comune, îi vorbise despre masonerie, cercînd să-l înroleze și pe el în Loja ieșană pe care o întemeiase. Și ascultîndu-l, Andi își explicase perfect intrarea lui Matei Velisar în rîndurile armatei masonice. Același dor de aventură, aceeași pasiune a misterului, aceeași nostalgie a vechilor

tradiții cavalerești pe care le regăsea în disciplina masonică și în decorul ritualului masonic, — aceeași dorință de evadare din actualitatea socială nu în *visuri*, ci în ceva cît mai tangibil, căutînd să *readucă* ce dorea — cavalerismul sufletesc.

Matei Velisar credea că există aurul, vechiul aur al cavalerismului, în fiecare suflet. Prin masonerie, el căuta să-l descopere și să-i restituie strălucirea epică. Cerca să provoace în sufletele moderne zăngănitul spadelor de odinioară, cînd se-nfrățeau întru elanuri generoase. Și era convins că masoneria poate trezi în sufletul modern acel sunet rămas în sarcofagul epopeilor.

Andi răspunsese evaziv la propunerea de înrolare în masonerie. Era inconvertibil la așa ceva, fiindcă sufletul lui, deosebindu-se fundamental de-al lui Matei Velisar, tăgăduia categoric, pornind de la realitatea lui psihologică, existența acestui aur legendar în sufletul modern. El îi știa pe ieșeni, știindu-se pe el însuși. Și nu putea crede că masoneria ar fi fost în stare să învingă balul mascat ieșan. Loja masonică întemeiată de Matei Velisar îi apărea ca o nouă grupare a acelorași măști, și-i părea inutil să devie „fratele" obligator al unor ieșeni întru o nouă ipocrizie împărtășită. Tocmai dragostea lui pentru Ștefana îi interzicea această cedare la propunerea lui Matei Velisar, cedare care față de atitudinea lui reală ar fi fost o simplă lașitate.

Pretextase că va medita serios, dînd mai tîrziu răspunsul. Dar nu se putuse împiedica să nu stimeze calitatea elanului sufletesc al lui Matei Velisar, care, deși utopic, îi apărea ca o podoabă anacronică vrednică de admirat.

Matei Velisar n-avea nici un program în viața de toate zilele cînd era în congediu. Numai capriciile și întîmplarea îi determinau acțiunile zilnice. Se gîndea la dejun nu cînd venea ora dejunului, ci cînd îi era foame. Așa că într-o zi prînziseră pe la trei jumătate. În cele cîteva zile petrecute alături de el, Andi pierduse noțiunea timpului, a timpului social, cel reprezentat de ceasornic mai mult decît de soare.

Tot ce le trecea prin minte era binevenit. O viață încîntător haihui, care solicita în Andi tot ce mai era spontan.

Revenise asupra unei erori care-i dăduse un recul ostil față de tatăl Ștefanei. Crezuse, în timpul primei întrevederi cu Matei Velisar, că ochii care-l fixau mereu erau într-adevăr de inchizitor, și că deslușeau în el mesehinăriile pe care Andi le spovedise Ștefanei, dar pe care nu dorea nici să le bănuiască tatăl ei.

Se înșelase.

Izbit de înfățișarea lui de adolescent frumos, Matei Velisar îl socotise prea copil, prea necopt pentru a i-o încredința pe Ștefana.

— Îmi venea să-ți dau o păpușă de porțelan, nu pe fata mea! îi mărturisise rîzînd Matei Velisar, care-și schimbase complect părerea de cînd vorbise cu Andi despre istoria Moldovei, descoperind în el nu numai o cultură surprinzătoare față de aparența lui crudă, dar și o judecată matură, și o subtilitate încercată, precum și o replică învăluitor elegantă.

Întîmplarea-l făcuse pe Andi să cadă pe singurul subiect pentru care Matei Velisar avea o religioasă pasiune; istoria Moldovei, care era pentru sufletul lui mult mai prețioasă podoabă decît toate aurăriile exterioare. O lustruia mereu, purtînd-o ca o armură de nobleță sufletească, îngrijită cu pioasă dragoste.

Alunecaseră înspre trecutul Moldovei, pornind de la masonerie. De la primele vorbe, Andi simțise tendința fanatică a lui Matei Velisar de-a idealiza vechile realități istorice, — și departe de-a o contrazice, îi dăduse temeiuri inedite și argumente ademenitoare.

Discuțiunile istorice determinaseră stima lui Matei Velisar pentru Andi; portretul lui Luchi, făcut de Andi cu un zîmbet de bunic hazliu, determinase simpatia lui Matei Velisar pentru Andi.

Și Luchi apăruse providențial între ei, ca și trecutul Moldovei. A doua zi după logodnă, Andi primise un fel de scrisoare-telegramă, în care Luchi felicita și săruta cînd pe Ștefana, cînd pe Andi, neuitîndu-l nici pe bulldog. Natural, arătase telegrama Ștefanei, care, după ce-o cetise, le istorisise, tatălui ei și lui Andi, cum îl cunoscuse pe Luchi la Iași în Piața Sfîntul Spiridon, pe cînd își hrănea bulldog-ul cu ofrandele măcelarilor.

Și Andi îl iubise din nou pe Luchi, care apăruse Ștefanei tot cu sufletul pe buze, derbedeu, jovial și entu-

ziast. Le subliniase cu cîteva întîmplări din viața lui Luchi, caracterul *frondeur* al vieții lui veșnic insubordonată voinței părintești și disciplinelor didactice.

Comprehensiunea lui Andi nu se limita numai la psihologiile înrudite cu a lui. Putea să distingă particularitățile unor individualități deosebite de a lui și să le cuprindă, reliefîndu-le cu-atîta claritate, încît dădea impresia, vorbind despre suflete altfel construite decît a lui, că e și el ca ele. Vorbind despre Luchi, despre viața lui rebelă și spontană, hazlie, pe de-o parte, dar și incomodă pentru familia provincială în disciplina căreia personifica fermentul anarhiei, dăduse lui Matei Velisar impresia că se-nrudesc prin Luchi, al cărui portret deștepta o simpatie și o solidarizare frățească în copilul Matei Velisar. Căci Matei Velisar nu-și putea închipui că Andi, portretu rîndu-l pe Luchi, înregistra cu luciditate ceva exterior lui, care-l distra ca atare ; el își închipuia că Andi e într-o măsură același Luchi, mai cuminte, natural, mai copt, că Andi reprezintă același suflet, asemănător cu al lui Matei Velisar, de vreme ce Andi îi înțelegea atît de bine, savurîndu-i năzbîtiile.

Și încrederea, stima, simpatia pe care treptat i le arăta Matei Velisar stimulau în Andi — mimetic sensibil — o vervă sprintenă, un umor elastic, cîștigînd tot mai mult inima părintelui Ștefanei. Nu-l mai trata ca pe un străin, nu-l mai accepta resemnat — trimețîndu-și bulldog-ii subt pat —, fiindcă așa vroia Ștefana. Începea să se atașeze de Andi, să-l prețuiască, să-l iubească și să-i fie recunoscător că alegerea lui de către Ștefana îi confirma încă o dată încrederea pe care o avea în gustul, în discernămîntul și-n maturitatea Ștefanei.

La rîndul lui, Andi stima în Matei Velisar ceea ce iubea în Ștefana, înrudindu-i — cu alte ierarhii sufletești — într-o afecțiune unitară. Prezența comună a Ștefanei și a lui Matei Velisar deștepta în Andi sentimente cu totul contrarii celor pe care îndeobște prezența părinților le deșteaptă în sufletul tinerilor îndrăgostiți de fetele lor.

Părinții, în genere, pentru un îndrăgostit al fetei lor reprezintă caricatura, deformarea, presimțirea viitoarei versiuni a fetei pe care o iubesc, deșteptînd în ei o penibilă aversiune pentru ceea ce le actualizează viitorul. Și acest sentiment e cu atît mai puternic, cu atît mai definit

cu cît asemănările dintre părinți și copii sînt mai substanțiale. Recunoști în ticul gurei știrbe, cu buze cam vinete a mamei, hidoasa metamorfoză a zîmbetului tremurat în gropițele obrazului fetei. Sînii căzuți ai mamei, cu o lene impudică de dovleci, îți dau un cutremur vizionar în fața sînilor înmuguriți în primăvara fetei. Și glasul mamei, strident, spart, îți dă o involuntară alarmă atunci cînd îi ghicești tinerețea nedogită, în sonoritatea de cristal a glasului fetei.

Dar Matei Velisar, a cărui vîrstă o știa doar actul de naștere, veșnic tînăr trupește și sufletește, confirma glorios aprilul veșnic al ființei Ștefanei, clipă cu clipă înnoită, clipă cu clipă altfel încîntătoare, trăind parcă mereu prin înfloriri.

Așa că timpul petrecut la București cu Matei Velisar crease între el și Andi o apropiere tot atît de grabnică și tot atît de vie ca și dragostea lui Andi pentru Ștefana : s-ar fi spus c-același ritm, al pașilor Ștefanei, stăpînea tot ce se întîmpla în jurul ei.

Făcuseră împreună toți trei proiecte de viitor. Andi le împărtășise hotărîrea lui de-a munci îndîrjit. Vroia să capete cît mai curînd independența materială. Aspira la o catedră universitară, pe care vroia să o obție fără de amestecul tatălui lui, printr-o muncă de care se simțea în stare. Vroia să-și ia doctoratul la Iași, convins că se pot face studii serioase nu numai în străinătate, unde ai aproape totul de-a gata, dar și-n țară, dificultățile poate solicitînd și mai mult efortul personal, efortul creator decît înlesnirile. Ș-apoi, socotea Iașul ca o ideală atmosferă pentru munca intelectuală, mai ales cînd prezența Ștefanei lîngă el îi va da elanul de viață care lipsește Iașului.

Matei Velisar îl aprobase cu toată căldura. Și el era convins că studiile în țară, că meditațiile ieșene îi vor acuza și mai puternic individualitatea decît străinătatea. În schimb, Matei Velisar dorea să fie impresarul vacanțelor. În primul an îi invita la Constantinopol.

— Acolo, dragă Andi, lăsînd la o parte frumusețile Stambulului și ale Bosforului, vei simți un parfum de veche Moldovă. Nici nu-ți închipui cum te simți tu, moldovanul, sufletește, la tine acasă, trăind la Constantinopol ! Vezi obiceiuri pe care le-au avut bunicii noștri, auzi atîtea vorbe care-s bunicele vorbelor moldovenești ; la

Sfînta Sofia îți miroase a mînăstire românească ; și pe lîngă toate zidurile, și prin toate locurile — în Fanar, la Sublima Poartă, la Balîclî, la Edi-Cule — treci pe lîngă trecutul românesc.

Apoi îi invita, într-alt an, pe un cargobot, pentru o lungă călătorie prin basenul Mediteranei. Avea un vechi prieten, căpitan de cargobot, pe-al cărui vas era la el acasă. Matei Velisar nu cunoștea o odihnă mai înzdrăvenitoare după un an de muncă decît vagabondarea pe mări. „Cu șatra pe ape", așa spunea el, dînd acestor călătorii pe mare nu semnnificația turismului internațional monden de pe vapoarele elegante — adevărate saloane plutitoare —, ci semnificația hălăduirii pe căi albastre fără colb, subt arșița proaspătă a soarelui jilav de brize marine.

Se înflăcărase și Andi, participînd și el la aceste recreații în trei ale viitorului. Dar entuziasmul lui ceda, devenind spectator, față de verva entuziasmului Ștefanei și a lui Matei Velisar. În acele clipe, tatăl și fiica deveneau ca doi copii care noaptea, la lumina lămpii, fără de știrea părinților, cu un atlas geografic deschis pe genunchi, *trăiesc*, nu visează.

Mediterana nu mai era o mare evocată verbal, ci o enormă floare culeasă-n palmele lor, cu tot polenul soarelui și cu toate albinele constelațiilor în țesutul ei luminos.

Și fiecare țară, fiecare loc al proiectatului itinerar era în exclamațiile lor o livadă de portocali, un parfum de migdali, un vînt de deșert, o pulbere parcă de marmuri eline, ca țărmul grecesc dinspre care vîntul le aducea, vie ca pleava mașinelor de treier, presimțirea holdelor marmurei antice

Călătoriseră pretutindeni, și entuziasmul lor nu-l excludea pe Andi — ca amintirile evocate de cei care au trăit împreună. în fața unui străin care-i ascultă — ci, dimpotrivă, îi aduceau împărtășania frumuseților văzute de ei, pregătindu-l pentru viitoarele călătorii comune Și-n Italia, și-n Spania, și-n Grecia, și-n Africa, numele lui Andi răsuna mereu și-n vorbele Ștefanei, și-n ale lui Matei Velisar, ca și cum sufletele lor și-ar fi însușit retrospectiv ființa lui Andi, împodobind-o cu tot ce iubiseră ei doi pînă atunci.

Ștefana îl vedea intrînd cu vaporul, alături de ea, pe puntea de sus, în Bosfor, printre colinele pleșuve, nisi-

poase la început, treptat înverzite, ca un șirag de santal devenit treptat de jad, și-l strîngea de mînă, privindu-l, în timp ce-i povestea apariția Constantinopolului, vrînd parcă să soarbă din ochii lui priveliștea cea mai vast feerică a lumii, iubindu-i ochii care se vor bucura, mai mult decît propria ei bucurie, la ivirea sultanei mărilor.

— Andi, după ce-ai privit de pe podul Karachioi în dreapta și-n stînga, simți c-ai fost orb pînă atunci, că ți-ai spălat ochii cu apă vie și că atunci lumina ți se naște-n ochi.

După aceea, se scobora cu el în port, ca să-l îngrozească puțin. Fiindcă în port era cartierul țîrilor. Era acolo un turn îmbrăcat de sus și pînă jos în țîri, ca un mitropolit în odăjdii. Toate acoperișurile caselor erau pavoazate cu țîri. Pe toate balcoanele caselor de lemn de-acolo atîrnau perdele de țîri. Țîri și numai țîri, milioane, foc de artificii cu țîri în loc de flăcări, ploaie de țîri, — puși la uscat în soarele torid. Mirosul lor era hidos ca expresia monștrilor chinezești, dar argintiul lor scrumit în soarele de vară semăna cu mestecenii, semăna cu lemnul caselor de Scutari ; așa că și prin mirosul lor apocaliptic încă descopereai o frumuseță în vrăjitorescul Stambul.

După aceea, prin moschei, apoi la Bazar, la cafenelele turcești, mereu în aceeași lumină, adevărată miere a cerului oriental.

Ș-apoi Muzeul.

Ștefana zîmbise cu genele plecate pe-o amintire.

— Papa, cu cine seamănă Andi ?

— Știu eu, fetițo...

La plecare abea îi destăinuise lui Andi miraculoasa lui asemănare cu statuia efebului grec din Muzeul otoman, spunîndu-i că înainte de a-l cunoaște se îndrăgostise, fără să-și dea seama, de statuia lui.

— Vezi, Andi, se vede că de asta îmi era atît de drag Constantinopolul...

★

Astfel trecuseră zilele petrecute la București în tovărășia lui Matei Velisar. Plecaseră de la București în aceeași seară : Andi și Ștefana spre Iași, Matei Velisar spre Constanța, cu un tren care pornea mai tîrziu. Bulldog-ul îl însoțea pe Matei Velisar.

Despărțirea fusese fără lacrimi, dar și fără vorbe.

După ce trenul porni spre Iași, definitiv înspre Iași, după ce Ștefana nu mai văzuse nici fluturarea pălăriei lui Matei Velisar, nici spasmul săltat al bulldog-ului, se ghemuise în compartiment, făcîndu-se și mai mică, alăturîndu-și capul de pieptul lui Andi cu atîta de totală renunțare la tot ce nu era el, încît Andi simțise fericirea unui copil bolnav, în ale cărui mîini întinse, toamna, după zborul rîndunelelor, ar fi venit o rîndunică, dăruindu-i-se, renunțînd la toată vastitatea cerului plecărilor, pentru mîinile bicisnice care-i creșteau tovărășia zborului oprit, de-a lungul toamnelor, de-a lungul ploilor, de-a lungul iernilor.

PARTEA A TREIA

NU-I NIMENI SE SCUTURĂ CASTANUL

Domnul Iustin Danielescu își încheiase cursul mai devreme ca de obicei.

Se simțea întinerit, cu o inimă de student în pieptul de profesor veteran și decan al Facultății de litere.

De cîteva ori în timpul cursului, gîndul îi alunecase spre doamna Danielescu, amintindu-și dusele vremi ale logodnei, cînd tot la Universitate, pe-atunci era student în bancă, și tot timpul cursului, creionul se oprea, lăsînd cîteva clipe neînregistrate ideile profesorului, în timp ce inima și ochii zîmbeau logodnicei cu care trebuia să se-ntîlnească după curs.

Era ciudată, înduioșător ciudată, apariția acestei emoții adolescente în plenitudinea calmă a bătrîneții. Evenimentul care o provocase era reîntoarcerea doamnei Danielescu acasă. Lipsise mai bine de două luni, înlocuind-o pe Duduia pe lîngă Pussy, nepoțelul. Duduia plecase la Nisa, Paris și Londra, cu bărbatul ei. De cînd se căsătorise avea convingerea — exactă de altfel — că Iașul e iremediabil contaminat de boli infecțioase, și că — de aici începe originalitatea convingerii — numai prezența ei interzicea microbilor accesul lui Pussy. Iar doamna Danielescu, decît să știe că nu-i tihnește Duduiei călătoria în străinătate, preferase să plece la Chioaia, una dintre moșiile menajului, reședința de vară a delfinului soților Dobrescu. Delfinul avea acolo odăile lui, construite și mobilate după concepția de educație englezească. Mama Duduiei o asistase în calitate de „ochi al stăpînului" pe *nurse*-a însărcinată să facă din Pussy un atlet și-un gentleman încă de la primii pași pe covor, pregătindu-l să devie mai tîrziu un fel de „Prince de Galles" al familiei Fanachi Dobrescu.

Doamna Danielescu plecase la Chioaia în „Rolls-Royce"-ul Duduiei, o dată cu fiica, *nurse*-a și cu Pussy,

încredințînd Ștefanei, pentru timpul absenței ei, cheile gospodăriei Danielescu.

Dar teama pentru sănătatea lui Pussy era atît de gingaș circumspectă, încît Duduia îl obligase pe tatăl ei să nu vie niciodată la Chioaia, în timpul lipsei ei, prezența lui, ieșanul bolilor infecțioase, însemnînd pentru inima ei de mamă mai ales iadul bacililor ieșeni pe care bunicul putea să-l reverse asupra îngerașului dezarmat.

Luchi definise situația astfel :

— Regina bunică a plecat la Versailles cu Pussy-Chioaia.

Și casa devenise pustie pentru domnul Iustin Danielescu. Se despărțise uneori de doamna Danielescu pentru scurt timp, dar el fiind călătorul, și ea rămînînd acasă, regăsindu-i prezența tutelară la întoarcere. Abea acum, însă, cunoscuse un fel de singurătate de văduv, mai ales în timpul nopții cînd patul de alături era gol, ciuntind și sufletește o veche simetrie de căscat, oftat, dormit și convorbiri intime, dînd soțului stingher un sentiment de oropsită supraviețuire, cum ar fi al unui număr compus, zugrăvit pe tăblița municipală de la poarta casei, de pe care ploile ar fi șters o unitate, lăsînd-o numai pe cealaltă : de pildă, în loc de 13 numai 3, văduv lîngă dispariția lui 1, care-i dădea conștiința valorii zecimale.

Apoi, și-n timpul zilei, inima domnului Danielescu simțea absența „stăpînei" ca un gol în pungă. Domnea în casă un flux de risipă, de irosire, care-l neliniștea mereu. Ștefana uita cheile de la cămară și dulapuri pe scaune, pe masă, pe ferestre, așa cum Matei Velisar uita scrumul de țigară. Domnul Danielescu le strîngea oftînd și le încuia în biurou.

Zahărul, făina, cafeaua, orezul, macaroanele, dulcețurile, grăsimea și untul topit, de cînd cu Ștefana, încăpuseră pe mînele slugilor. Ștefana prepara singură esența pentru cafeaua cu lapte, din cafeaua de două sute de lei kilogramul, rezervată pentru zilele de mare ținută cu musafiri de gală, fără s-o amestece cu cafea cumpărată gata rîșnită din tîrg. Dar pe domnul Danielescu nu-l mai bucura, deși îi plăcea cafeaua tare, care dă laptelui un ten de mulatresă și-un abur îmbătător aromat, fiindcă această plăcere îi apărea culpabilă, ca și cum s-ar fi coalizat cu libertățile Ștefanei, trădîndu-și interesele, trădînd și eco-

nomia soției lui absente. Nu-l mai bucura nici dejunul, cu sălăți în care untdelemnul curgea după bunul plac al comesenilor, și mîncări în care untul abunda după voia și inspirația bucătăresei. Nu-l mai bucurau nici mesele de seară, cînd Ștefana îl consulta asupra programului alimentar al zilei următoare. Răspundea Luchi, care avea un apetit și-o fantezie gastronomică gargantuelescă. Ștefana aproba toate propunerile lui, felicitîndu-l mereu pentru pofta lui de mîncare, încurajînd-o pe deasupra, și fiindu-i recunoscătoare pentru sugestiile culinare care-o cruțau pe ea de efortul necontenit de a varia *menu*-ul. Dar propunerile lui Luchi, mîncările indicate de el erau atît de costisitoare, încît ascultîndu-le domnul Danielescu simțea îngerii pesimismului pogorîndu-se negri asupra apetitului său sfîrnit. Pîrjoale de piept de găină, macaroane fierte în bulion, cu parmezan mult, ouă umplute cu gălbenușuri amestecate cu carne de pasăre plutind pe smîntînă de la lipoveni — cea mai bună, dar și cea mai scumpă, — creme de zahăr ars și de cafea — tot pură, — suflele cu multă dulceață de căpșune, portocale din belșug — Luchi consuma cîte cinci-șase la o masă, fără efort, — fiindcă Ștefana pretindea că-s foarte hrănitoare și sănătoase.

Și Luchi spunea, spunea, și mînca, mînca...

Și domnul Danielescu asculta și tăcea amar, mîncînd cu o poftă care-l dădea oribila impresie că-i antropofag și că-și mănîncă soția absentă o dată cu mîncările care-nsemnau numai risipă și iroseală.

Nu îndrăznea să spuie nimic Ștefanei, nu se-ncumeta să-i facă nici o observație. Îl intimida nu numai fiindcă era soția lui Andi și fata lui Matei Velisar, dar îl intimidau apucăturile ei nete, hotărîte, cu ceva izbucnitor și categoric în ele, care-l făceau să-și piardă în contact cu ea, chiar și față de el însuși, prestigiul de Apostol.

Ștefanei nu-i plăcea întunericul, precum nici clorotica lumină a unui singur bec. Și luminile ardeau albe și îmbelșugate, dînd un fel de icnitoare mirări încasatorului de la Uzina electrică, după ce făcea lectura contorului, și un sfîșietor de acru oftat domnului Danielescu, silit să plătească aceste orgii electrice.

Ștefanei nu-i plăcea nici toamna, nici iarna, nici la-nceputul fățarnic al primăverii să tremure în casă cu șaluri

pe ea, zăcînd în fundul canapelelor. Și sobele ardeau în toate odăile, iar ochii domnului Danielescu vedeau un rug de jertfă, pe care-i ardeau buzunarele, în fiecare foc.

Îi plăceau și lui lumina și căldura, — dar...

La toate plăcerile din timpul guvernării Ștefanei în sufletul domnului Danielescu se adăuga un „dar"... în care oftau nostalgii de economie și se pocăiau amar desfătări vinovate.

Nu se mai auzeau strigăte la bucătărie : zilnica tragedie ancilară încetase. S-ar fi spus că servitorii erau în vilegiatură, după muncă silnică. Dar absența strigătelor și buna dispoziție a slugilor însemnau dureros pentru domnul Danielescu domnia anarhiei, absența absolutei tarine, în locul căreia venise, oricum, o uzurpatoare.

Parcă și Lunhi se bolșevizase și mai tare de cînd cu Ștefania. Căpătase o dezinvoltură în discuții în care domnul Danielescu distingea zîmbetul ochilor Ștefanei și absența privirii doamnei Danielescu.

Ceea ce-l nemulțumea însă mai multe pe domnul Danielescu era senzația risipei ; parcă i se spărsese un buzunar plin, și toate curgeau la fiecare mișcare.

Și nu știa ce să facă ! Ștefana avea un fel de inconștiență nemaiîntîlnită de domnul Danielescu pînă atunci pentru acest soi de preocupări. Cînd primeau bani de la Matei Velisar, în loc să cumpere lucruri utile pentru gospodăria ei, îi umplea pe toți de daruri, fără nici o măsură, bucuria răspîndită în jurul ei preocupîndu-o mai mult decît propriul ei interes.

Domnul Danielescu jubilase în sinea lui — ca de o confirmare în lumea psicologică a legii vaselor comunicante — auzindu-l o dată întîmplător pe Andi mustrînd pe Ștefanei, cu blîndețe, dărnicia ei exagerată. Vrea să zică, și Andi observase, fusese sensibil, alarmat desigur, — solidar, fără să știe, cu atitudinea tatălui lui...

Ștefana n-avea instinct de conservare. Asta era impresia domnului Iustin Danielescu. La nunta Duduiei dăruise miresei două șaluri persane, cele mai frumoase din cîte avea, despodobind odaia ei și a lui Andi. Oricum, era exagerat, chiar pentru Duduia ! Doară nici Ștefana, nici Andi nu erau nababi ! Și valoarea șalurilor, din pricina valutei și a taxelor vamale, crescuse atît de mult, încît să le-nlocuiască pe cele dăruite n-ar mai fi putut

Dar cîtă vreme trăise cu Andi în căsuța din curte — construită pentru tînăra căsnicie — cheltuind din banii ei, pentru capriciile ei — de care, ce-i drept, profita mai ales familia Danielescu, nimeni nu se simțise lezat de liberalitățile ei.

De cînd însă domnea în casă, înlocuind-o pe doamna Danielescu, inconștiența ei față de ban, inatenția ei pentru economie și tendința ei de a îndestula poftele tuturor celor din jurul ei cu necontenit belșug dădeau generozității ei, pînă atunci răufăcătoare numai pentru ea, caracterul unei primejdii comune întregii familii.

Și, pe deasupra, domnul Danielescu se îngrășa zi cu zi, simțindu-se congestionat, apăsat și mahmur după fiecare masă. Nu numai că-l ispiteau mîncările, dar se simțea *dator* față de el însuși, față de soția lui să introducă în el cît mai mult din fructele risipei — așa cum și-ar fi aruncat surtucul pe jos dacă s-ar fi vărsat o sticlă de colonie, nu fiindcă-i plăcea atît de tare mirosul coloniei, dar ca să nu se piardă zădarnic, ca să servească la ceva, să intre într-o haină de-a familiei lichidul oricum dus pe veci din sticla lui.

Și chiar dacă ar fi îndrăznit să-i spuie ceva Ștefanei, — ce să-i spuie ? Că e risipitoare ? Dar, în definitiv, ea nu mînca mai nimic. Andi mînca puțin. De fapt, numai Luchi și cu domnul Danielescu mîncau efectiv. Ar fi însemnat să-i spuie : De ce ne dai de mîncare lucruri atît de bune ?" Și Ștefana i-ar fi răspuns : „Fiindcă vă plac, fiindcă le mîncați cu poftă".

Avea dreptate ? Avea !

Și domnul Danielescu nu putea să-i replice : „Le mănînc cu poftă fiindcă mă sacrific, căci mi s-ar rupe inima văzînd că se întorc la bucătărie mîncări care au costat atîția bani".

Fusese deprinsă cu năravi de tatăl ei ! Și chiar în casa lor ! Doamna Danielescu o răsfățase prea mult. În primul an al căsătoriei nu-i făcea la dejun și la masă decît mîncările care-i plăceau. Cum și ea și Andi luau cafeaua cu lapte la ei în odaie, li se trimetea o cafea cu lapte mult superioară calitativ celei pe care-o beau ceilalți membri ai familiei. Cu drept cuvînt Duduia, care pe-atunci nu se căsătorise încă, protestase. Nu că ar fi aspirat la o altă cafea cu lapte decît cea băută din copilărie, dar prea era tratată Ștefana în „Măria-Sa".

Și din nenorocire, nu i se putea reproșa decît atît : risipa, mania darurilor. Încolo, nu era nici luxoasă, nu-l antrena pe Andi nici la baluri, nici la teatru, nici la București, nici char în străinătate, deși Matei Veslisar îi invitase mereu. Într-o măsură, domnul Danielescu îi era chiar recunoscător. Grație ei, Andi nu cunoscuse nici una din ispitele care macină pe om de timpuriu : chefurile, cluburile, metresele. Datorită ei — natural, numai din acest punct de vedere — Andi, la douăzeci și șase de ani, era conferențiar la Universitate, socotit de toți profesorii ca un viitor savant, demn urmaș al tatălui său.

Așa că, pe de o parte, și pînă la plecarea doamnei Danielescu fusese mulțumit de Ștefana, adică nu atît de Ștefana în sine, — îl intimidase întotdeauna, inexplicabil, dat fiind statura ei de păpușă, — cît îndemnul și atmosfera de muncă pe care i le adusese lui Andi.

Dar plecarea doamnei Danielescu de-acasă coincidase și cu statornicirea temeliilor viitorului lui Andi. Era numit conferențiar din toamnă. De acum înainte, viitorul lui Andi avea să decurgă automat. Și domnul Danielescu, nemulțumit de risipa Ștefanei în ale gospodăriei, începea să regrete că Andi n-are altfel de soție. O fată frumoasă, naltă, voinică, decorativă — așa cum fusese doamna Danielescu — o „femeie" în toată puterea cuvîntului. Față de actuala situație socială a lui Andi, statura și felul de-a fi ale Ștefanei erau cam nepotrivite. Domnul Danielescu o considera pe Ștefana ca pe-un fel de „flecușteț gentil", o ideală tovarășă pentru anii studenției. Într-o odăiță modestă de student sîrguitor, într-adevăr, grația ei de păsărică putea să servească la ceva.

Dar pentr-un profesor universitar ! Pentru un viitor deputat, poate ministru — căci domnul Danielescu vroia să-l împingă binișor pe Andi spre viața politică, „fără de care nu se poate", de îndată ce va deveni profesor definitiv, de sine stătător în cariera didactică.

Și Ștefana nu corespundea viitorului lui Andi. Îi lipsea elementul decorativ, atît de necesar soțiilor oamenilor publici. N-o vedea pe Ștefana prezidînd cu prestanță necesară o masă dată de Andi în cinstea unor importanți prieteni politici, de care ar fi atîrnat situația lui viitoare. Era prea mică, prea „fleac". Oricum, femeia trebuie să fie femeie : s-o vezi într-o rochie decoltată de bal, s-o vezi într-o lojă la teatru, s-o vezi primind la ea acasă. Ștefana

parcă era fetița acelei femei ideale pe care ar fi meritat-o Andi, în actuala lui situație, după părerea domnului Iustin Danielescu.

Nu împărtășise aceste gînduri, recent precizate, nici doamnei Danielescu. Aștepta să vadă mai întîi o indicație în atitudinea ei.

De altfel, aceste gînduri — pe-atunci încă neclare, fiindcă Andi n-avea situația de acum — se născuseră mai demult, cu trei ani în urmă, la nunta Duduiei.

Duduia, da! Făcuse o partidă strălucită. Ce diferență între nunta ei și a lui Andi, pentru sufletul de tată cu preferință pentru Andi al domnului Iustin Danielescu. Ștefan Dobrescu — Fanachi — așa i se spunea în oraș — era avocatul ieșan care plătea cel mai mare impozit profesional, lăsîndu-le la o parte pe celelalte, căci avea moșii, case, era proprietarul camuflat al unei berării, mai avea o fermă model, trăsuri de piață și o spălătorie chimică. Și mai era și-n consiliul de administrație al mai multor bănci și societăți industriale din Moldova. O adora pe Duduia — avea patruzeci și doi de ani — neprecupețindu-i îndeplinirea nici unui capriciu. Îi cumpărase o boierească așezare ieșană, casă cu două etaje și grădină vastă, situată pe strada Carol, reclădindu-i-o, după gustul ei, în stil modern. Îi cumpărase un „Rolls-Royce" — unic în Moldova — și un „Lancia" pentru vitezele epice.

Făcuse din Duduia un fel de regină a Iașului de după război.

Celebrase cununia religioasă la Mitropolie, îmbrăcînd-o în flori. Masa costase o avere, plătită — natural — de ginere. O căsătorie care răsturnase Iașul, înviind timpurile glorioase. Iar Duduia, ca și fastul căsătoriei, fusese într-adevăr superbă. „Femeie" în toată puterea cuvîntului. La Ștefana nici nu se uitase nimeni. Nu existase decît Duduia ca „femeie" a neamului Danielescu. După ce se înapoiaseră acasă, și doamna și domnul Danielescu își aminteau cu inima strînsă de căsătoria copilului lor preferat, de-a lui Andi. Cît de modestă fusese, alături de-a Duduiei! Și Ștefana și Andi o doriseră astfel, — dar oricum, alături de căsătoria Duduiei, a lui Andi căpăta o semnificație umilitoare. Un preot îi cununase acasă; urmase o masă cu familia, cîțiva prieteni de-ai casei și cîțiva masoni. Ziarele locale pomeniseră atît: că fiul profeso-

rului Iustin Danielescu s-a căsătorit, ceremonia avînd loc la domiciliul părinților, în cerc intim.

Căsătoria Duduiei determinase nu numai dări de seamă, dar și articole care-o considerau ca o renaștere a feeriei moldovenești de odinioară, la care strălucise o mireasă „ca o zînă din povești".

După înapoierea de la căsătoria Duduiei, soții Danielescu oftaseră în același timp. Nu-și spuseseră nimic. Erau mai mult întristați decît fericiți de revanșa strălucită pe care viitorul o rezervase Duduiei față de Andi.

Oftatul domnului Danielescu de după nunta Duduiei și gîndurile pe care le exprima nebulos apăruseră și se conturaseră în timpul absenței doamnei Danielescu, devenind meditații obsedante, ca și senzația risipei.

Concluzia acestor iritări și nemulțumiri zilnice, pe care i le provoca viața casei, ritmul ei nou din timpul absenței soției lui, fusese un fel de treptată eminescianizare a doamnei Danielescu, cît și a propriului suflet al domnului Danielescu.

În răstimpul celor două luni, mîncase mult, se îngrășase și se reîndrăgostise, așteptînd întoarcerea acasă a doamnei Danielescu și în calitate de stăpînă care să pună capăt risipei, dar și c-o bătaie de inimă care deștepta reminiscențele silabelor „Be-a-trice" din vremea cînd nu s-alăturaseră încă în registrul stării civile numelui Danielescu.

Îi scria zilnic epistole din care lipseau numai rimele, încolo, ofta vîntul, cădeau frunzele, plecau păsările golind cuiburile, — căci se-ntîmplase ca absența doamnei Danielescu să coincidă cu agravarea ieșană a toamnei, și domnul Danielescu ofta în scrisorile către soția îndepărtată ca și cum ar fi devenit în lipsa ei castanul de la poartă, bătut de vînturi și de ploi, nu soțul care se-ngrășa la mesele copioase, despre care nu îndrăznea să-i pomenească nimic, cumulînd zi cu zi, scrisoare cu scrisoare, sentimentul c-o trădează participînd la risipă, sentiment care contribuia simțitor la exaltarea lirismului epistolar.

Apropierea reîntoarcerii doamnei Danielescu însemna pentru domnul Danielescu un dublu eveniment concomitent: apariția zînei în patul conjugal, dar și prezența zmeoaicei, care dintr-o aruncătură de ochi avea să vadă

golurile cămării și nărăvirea slugilor. Dorea s-o îmbrățișeze, dar și s-o-nduplece : gesturi care se confundau. Așa că lirismul domnului Danielescu era însuflețit — și exagerat — nu numai de bărbățeștile puteri acumulate în timpul absenței, ci și de mustrarea surdă pe care i-o dădea participarea la mesele copioase.

Și iată că venise o telegramă pe cît așteptată, pe cît temută :

„Sosesc după-amiază cu Duduia. Întîlnire
Beatrice"

Din străinătate, Duduia descinsese de-a dreptul la Chioaia, de unde venea în fruntea familiei — amiralisim — cu automobilele.

Telegrama sosise dis-de-dimineață. Fără s-o mai deștepte pe Ștefana, domnul Danielescu poruncise slugilor să facă grijitură, „că vine coniția", strîngînd el singur ziarele, revistele și hîrtiile îmbulzite în ietac în timpul văduviei ; se tunsese, se răsese, se loționase, își încrețise vîrful musteților, cumpărase icre negre și struguri conservați, mai cumpărase flori, pe care le aranjase cu mîna lui pe măsuța de noapte lîngă fotografia doamnei Danielescu, punîndu-i în sartarul măsuței o sticluță de parfum și o pereche de mănuși blănite ; și parfumul, și florile, și mănușile de piele blănită simbolizau și bucuria soțului — proaspătă ca florile, condensată ca parfumul și caldă ca mănușile —, dar și atributele dorite soției, florile fiind zîmbetul, parfumul, vorbele, și mănușile blănite, îngăduința pentru păcatele altora.

Ștefana primise foarte calm noutatea, vestea că „vine coniția". Domnul Danielescu îi invidiase calmul mai ales fiindcă-i hărăzise rolul de paratrăsnet pentru eventualele furtuni.

Iată de ce reîntoarcerea doamnei Danielescu dăduse profesorului Danielescu tinerești alunecări de gînd în timpul cursului, făcîndu-l să-și încheie lecția mai înainte de vreme. Trebuiau să se întîlnească acasă la Duduia, plecînd de acolo împreună spre căminul în care domnul Danielescu pregătise apoteoza.

Trecu pe la cancelaria decanatului, își luă blana, căciula și șoșonii ; amînă pe a doua zi soluționarea hîrtiilor curente și coborî scările răsucindu-și musteții, cu mai

puțină majestate decît îndeobște, dar cu mai mult elan. Parcă-i înflorise un tei în străfundul sufletului la gîndul că peste cîteva clipe își va revedea soția, — un tei cu parfumul sporit de prezența unor nouri negri.

Ajungînd în dreptul aulei, se opri deodată, cu sprîncenele ridicate. Răsunau aplauze ca la teatru. Redeveni decan, cu ochii la portar. Interzisese aplauzele care frivolizau tăcerea Universității.

— Cine ține curs ?

Portarul, om bătrîn care făcea dese servicii particulare domnului Danielescu, se apropie zîmbind :

— Coca Andi...

Îl știa demult.

O clipă, decanul și portarul avură același zîmbet pe subt care gloria lui Andi, înaripată de aplauze, trecu parcă subt un alb arc de triumf.

Domnul Danielescu aștepta la ușă. Trăia ziua întîneririlor. Aplauzele stîrnite de cursul lui Andi îi deșteptaseră icoana propriei lui tinereți la începutul carierei profesorale. Era și el pe-atuncea, ca și Andi, frumos și tînăr, entuziasmînd tot în amfiteatrul conferințelor, pe studenți și pe studente, nu numai prin verbul lui fierbinte, dar și prin frumusețea lui. Pe atunci începuseră să-l pîndească ispitele. Era căsătorit de curînd. Își adora soția. Dar succesul îl înnebunea în fiecare zi. La cursurile lui predominau fetele. Vorbea și vedea în față ochi de toate culorile deschiși ca zorelele înspre el, buze umede, obraji tineri și mîini care-l aplaudau cerșindu-i parcă frumusețea zeificată de oratorie. Fugea de la Universitate de-a dreptul acasă, cu ochii în pămînt, neîndrăznind să privească nici o femeie. Și abea acasă se simțea salvat, la adăpost de necontenitele primejdii. Și aducea doamnei Danielescu elanul pe care zeci de fete i-l dăduseră, precum și penitența ispitirilor de care se temea. Rezistase. Nu s-atînsese de nici o studentă decît cu fapta ochilor și-a gîndului. Micile aventuri extraconjugale erau străine mediului universitar, unde reputația lui se aurea intactă, sporindu-i prestigiul moral, deci și pe cel intelectual, dînd frumuseții lui față de oameni o înălțime inaccesibilă de luceafăr. De altfel, la drept vorbind, n-o înșelase niciodată pe doamna Danielescu. Prin orașele de provincie unde ținuse conferințe, ciupise cîte-o servitoare, la hotel sau în casele unde era găzduit, alintase cîte-un sîn, cîte-un grumaz, și

uneori și cîte-o pulpă dezgolită — dar cu spaimă, oprindu-și la timp congestia sexuală de teama bolilor și a șantajului. Atît: aperitive inofensive. Nici un adulter propriu-zis. Nu se căia. Era bătrîn, c-o reputație inatacabilă și subt acest raport, curat, onest, și c-un elan pentru tovarășa vieții lui care nu-i dădea numai iluzia tinereții, ci chiar prezența ei purificată de ispitele trecutului.

Dar parcă n-ar fi dorit ca și Andi să facă la fel. Nu l-ar fi supărat o aventură de-a lui Andi, și chiar mai multe, numai să fie prudent, să nu se afle nimic.

I s-aprinsese în ochi o lucire vicleană. Știa cîte fete sînt în sala de conferințe, cîte-l ascultă și-l privesc pe Andi, cunoștea natura exaltării pe care prezența lor o dădea profesorului tînăr și frumos, — și parcă decanul se răzbuna pe Ștefana, și parcă virtutea tînărului Iustin Danielescu își lua revanșa nu împotriva soției lui, ci împotriva nurorei, a soției lui Andi, presimțind și dorind cedarea la ispitele învinse odinioară.

Alte ropote de aplauze răsunară în valuri convulsive.

Ușa se deschise.

În cadrul luminat de becurile electrice, Andi apăru cu sîngele-n obraji și ochii lucioși, ieșind din succes ca dintr-o orgie. Succesul îl întinerea echivoc, dînd, ca și-n copilărie, după lecțiile de pian, frumuseții lui aspectul efebilor beți, încununați de trandafiri, care turnau vinul în cupele patricianilor romani.

Închise ușa în urmă lui, dar aducea după el ca o trenă aplauzele amfiteatrului și atmosfera de acolo. Într-o mînă își ținea notele. Fruntea-i năduși.

Îl văzu pe domnul Danielescu, și clipi, încă stăpînit de beție, întinzîndu-i mîna cu un gest care involuntar aștepta felicitări.

— Să nu răcești, Andi.

— Mă duc să-mi iau blana.

— Nu te mai du prin curente. Trimet să ți-o aducă.

Portarul porni spre cancelarie, după lucrurile lui Andi. Și Andi, silit de grija părintească să rămîie în revărsarea studenților și a studentelor care se despicau în două — ca apele curgătoare în dreptul ostroavelor — trecînd cu deferență pe lîngă grupul celor doi profesori, se simți lîngă tatăl lui, care-i era și decan, ca o statuie lîngă altă statuie, și abia izbuti să-și stăpînească un gest

de afectuoasă îmbrățișare, deghizînd spontana pornire a orgoliului solidar într-o ștergere ostentă a frunții cu batista.

Oftă extenuat. Vorbise aproape două ceasuri. Își simțea glasul aprins de acea răgușală oratorică pe care o căpătase către sfîrșitul prelegerii, speculînd sugestia ei, surdinizîndu-și finalul, dîndu-i o religiozitate ostentă, o penumbră visătoare, rărindu-și vorbele — cum parcă plopii se răresc în răsărit de lună — armonizînd evocarea finală cu sunetul de violoncel grav al glasului.

Își îmbrăcă blana subt ochii studentelor, care din fundul coridorului, grupuri-grupuri, îl priveau cu ochi strălucitori, și porni alături de domnul Danielescu, salutați adînc de studenți și de portar, trecînd, cu o involuntară privire camaraderească, prin dosul statuiei lui Kogălniceanu : celălalt moldovan de bronz.

Apucară spre deal, printre alte grupuri de studente, care așteptau în ger, zgribulite, trecerea lor.

Dinspre vale, venea un rîs de sănii în văzduh de iarnă aspră. Omătul scîrțiia. Gerul încleia nările. Copacii înfloriseră de pulberi argintii care, căzînd, puneau sclipiri lactee pe căciuli, pe gulere și gene. Stelele sticleau ca un alt ger, astral, blond, auriu și albăstriu.

— Încotro apucăm, tată ?

— Cum ? La Duduia. Nu știi ?

— Aa ! Da-da...

Uitase. Vibrația succesului, sonoră pe cît optică — aplauze, priviri, obraji aprinși — îl reținea încă în amfiteatru, făcîndu-l să uite că sosise Duduia și cu mama lui.

Își acoperi gura cu batista, temîndu-se de răceală, regretînd respirația adîncă pe care i-o dăduse bucuria, — bucuria că mai rămîne în oraș, că nu se-ntoarce imediat acasă.

Asociase în ultimii patru ani, și mai ales în cei trei finali, atît de strîns cuvîntul „acasă" cu ideea de muncă, de efort solitar, de renunțare la lume, la succes, încît din toamnă, de cînd își începuse conferințele la Universitate, cuvîntul „universitate" nu mai însemna pentru el muncă, ci distracție. Cînd pornea de acasă cu notele în buzunar spre Universitatea unde îl așteptau studenții și studentele, avea o senzație de eliberare : parcă o fată din sufletul lui ieșea de la internat, ducîndu-se la bal.

Iar cînd venea de la Universitate acasă, posomorîrea lui extenuată nu însemna oboseală — cum credeau cei de acasă — oboseală după o zi de muncă, ci efortul penibil de-a ascunde Ştefanei zîmbetul pe care-l deştepta în el amintirea aplauzelor.

Şi-n faţa ochilor Ştefanei, uneori — căci în acele clipe ochii Ştefanei parcă-l evitau — apărea pe chipul lui Andi „zîmbetul de femeie care minte".

La început, după întîiile zile de cursuri, Ştefana îl privise mirată, surprinsă :

— De ce zîmbeşti ?

Andi ridicase din umeri, zîmbindu-i afectuos. Zîmbetul de femeie care minte dispăruse.

Altădată Ştefana îl surprinsese iar, după aceeaşi tăcere posomorîtă, pe care-o aducea acasă de la Universitate, zîmbind la fel.

— De ce zîmbeşti *aşa*, Andi ?

Acel „aşa" din întrebarea Ştefanei pusese parcă un deget de gheaţă pe inima lui Andi.

Nu-i răspunsese. O luase în braţe, sărutînd-o, dezmierdind-o, şi cînd îşi închipuise că Ştefana a uitat întrebarea, căzuse iar pe gînduri.

Ştefana îl privise cu ochi gravi, fără să repete întrebarea.

De-atunci, de cîte ori Ştefana îl privea, fără să-i vorbească, fără să-l întrebe ceva, zîmbetul apărea, parcă şi mai pieziş, şi mai constrîns, şi mai ruşinat. Şi Ştefana evita să-l privească în acele clipe. Andi simţea în tăcerea Ştefanei acelaşi deget de gheaţă, care-i pipăia inima, şi se posomora de-a binelea. Nu mai avea chef de nimic. Îi venea numai să doarmă sau să cetească, — adică să se-ndepărteze de Ştefana.

Cînd rămîneau singuri amîndoi, după masă, ceteau în pat, unul lîngă altul, fiecare altă carte, schimbînd reflecţii numai despre lecturile lor. Aşa că din toamnă, de cînd Andi fusese numit conferenţiar, reintrînd în viaţa Iaşului după patru ani de muncă şi singurătate alături de Ştefana, nu mai vorbise cu Ştefana decît despre lecturi, despre eroii cărţilor citite ; despre ei doi, nimic. Şi treptat Andi căpătase credinţa — de nimic obiectiv justificată — că Ştefana blamează succesele lui universitare, că ea singură, spre deosebire de familia lui, care-l admira, vedea în

aceste succese, în această activitate un fel de trădare a intimității lor. Și corolarul acestei credințe arbitrare fusese gîndul că e nedreptățit de Ștefana.

Totuși, nu căutase nici s-o întrebe, nici să-i explice. Tăcuse.

Și în fiecare seară, după curs, întoarcerea acasă se asocia cu un sentiment de constrîngere, de ușoară repulsie, care dădea pașilor lui, pe măsură ce se apropia de casă, o încetineală ciudat opusă alegreței cu care s-apropia de casă în epoca singurătății lui alături de Ștefana.

De asta, răspunsul tatălui lui, care-i amintise de sosirea Duduiei, îl bucurase, reprezentînd pentru el nu plăcerea de-a o revedea pe Duduia și pe mama lui, ci satisfacția de-a fi silit oarecum să nu plece de-a dreptul acasă.

Și de data aceasta era liniștit. Ștefana îl rugase să scuze față de Duduia absența ei pe deplin justificată de o gripă reală, care o împiedeca să iasă din casă.

Ștefanei nu-i plăcea s-o frecventeze pe Duduia, mai ales în momentele întrucîtva oficiale ale casei ei, cum erau seratele și sosirile din străinătate, care adunau la Duduia o sumedenie de persoane evitate de Ștefana.

Pentru Ștefana — pînă atunci și pentru Andi — vizitele la Duduia însemnau o corvadă pe cît de inevitabilă pe-atît de penibilă. Domnea la ea acasă un prost-gust spectaculos, pînă și-n oamenii care-i frecventau casa, prost-gust care rezulta din tendința de-a stîrpi reminiscențele numelui Fanachi — al soțului —, înlocuindu-le prin pretențiile numelui Pussy — al delfinului, — într-un decor exprimat de alintarea Pussy și de numele Stevens, cu care Duduia renovase numele Fanachi.

Acest veșnic amestec — Fanachi-Pussy-Stevens — din casa Duduiei dădea Ștefanei și dăduse lui Andi un sentiment de tristețe vecin cu neurastenia.

De cînd se măritase, devenind suverana milioanelor lui Fanachi, Duduia aspira la singura formulă de eleganță și de distincțiune, care-i părea și inaccesibilă prietenelor ei, și exotică totodată : cea englezească.

Blazată de educația franceză a vechei boierimi ieșene — de care n-avea habar — sătulă de limba franceză — pe care-o vorbea prost, — Duduia vroia să se impuie societății ieșene prin accentul britanic, ferm convinsă că fapta ei novatoare va însemna debutul unei noi epoci ieșene.

În primii ani de universitate buchisise o englezească elementară, care-i dădea putința să orăcăiască oarecare vorbe englezești, schimonosindu-și uneori, față de cei care n-o cunoșteau de-acasă, accentul românesc, ca să dea impresia că buzele ei sînt depeizate în limba ciobănească.

Epatarea față de limba engleză și de șicul englez data de la Agapia, unde o văzuse pe englezoaica cea cu păr de piper roșu — Gladys, Mrs. Handerli, metresa lui Andi, — care-i întipărise trainic dureroasa reflecție :

„Aoh, Dudui e frumos... dac vreț... Andi e fin, aoh, alta rasa..."

Mortificarea de atunci determinase în Duduia hotărîrea eroică de-a deveni „fină", de-a face și ea parte din acea „altă rasă" situată în Anglia de chiar accentul caricatural al buzelor englezoaicei, pe-atunci „infectă" pentru Duduia.

Începuse să ia lecții de limbă engleză încă din primul an de universitate. Se uita la buzele profesorului englez ca acei cîini hipnotizați de glasul stăpînului, care-s emblema patefoanelor „His Master's Voice". Acasă, în fața oglinzii, cu ușa închisă, făcea exerciții de accent englezesc, cum fac gargară cei care au amigdalite acute. Era atît de statornică dorința ei de-a capta acest ideal lingvistic, încît, treptat, aproape fără efort, își desfigurase accentul neaoș moldovenesc, cum se închircesc picioarele chinezoaicelor puse la tortura pantofului de lemn menit să le împiedice creșterea normală.

Nu mai exclama „oh", sau „ah" sadea, ci „aoh", cu gura devenită-n exclamație o gură de tunel al accentului britanic, comunicînd direct cu Iașul pe subt Marea Mînicei și restul Europei. De asemenea, cînd își întîlnea prietenele nu le mai întreba automat : „Ci mai faci ?", ci : „Ce faci". dar rostit șerpește, „tsche" înlocuindu-le pe „ci", și „faci" fiind articulat șuierător, ca de un abur de locomotivă țîșnit prin supapă. Milioanele lui Fanache apăruseră providențial, dînd Duduiei putința să realizeze amplu proiectele ei de anglificare.

Începuse cu Fanachi, al cărui nume îl renovase — așa cum unele cucoane schimbă pe-al servitoarelor, de pildă din Marghioala în Angela, ca să sune mai stilizat, mai în armonie cu mobila casei și cu pretențiile amfitrionilor. Din Fanache Duduia făcuse „Stevens".

îl întîmpina pe stradă cu un :

— Hallo, Stevens !, care dădea trecătorilor impresia că cineva vorbește pe stradă la telefon, spunînd „hallo" în loc de „allo".

Apoi îl determinase să-și radă mustețile — le purta cu sfîrc, — să-și epileze sprincenele — le-avea îmbinate și îmbelșugate ca o sucursală subfrontală a mustețelor ; să-și facă educația unghiilor la manicură, să renunțe la ochelarii cei vechi, care-i lăsaseră două virgule sanghine la rădăcina nasului, înlocuindu-i cu ochelari rotunzi cu rame de baga prinși de după ureche cu antene tot de baga ; și să fumeze pipă cu tutun englezesc amestecat cu lavandă și ierburi aromate, havane pîntecoase cu dimensiuni de castravete și țigarete englezești c-un fum care-i echivalentul siropului.

Nu-l mai recunoșteau clienții pe conu Fanachi, devenit Stevens. Purta ghete cu talpă groasă și călcîie plate, surtuc cu talie joasă și buzunare aparente din care ieșea pipa, cravate scoțiene, și-n loc de jiletcă, *pull-over*.

Cînd se ducea la moșie, punea pe cap — se numea Stevens — caschetă englezească, pantaloni largi prinși subt genunchi, ciorapi de lînă cu romburi sau pătrățele înnodați subt genunchi c-un șiret cu canaf, și-n locul vechei pelerine cu care umbla înainte la moșie, un superb *trench-coat*.

De asemenea, fostul Fanachi, ca să devie un impecabil Stevens, făcea o complicată cură de slăbit : băi de abur, la care Stevens privea cu o melancolică satisfacție sudorile care-l eliminau pe Fanachi ; regim alimentar, fără apă și sprițuri în timpul mesei, cu fripturi carbonizate ; masaj dur, gimnastică dimineața și plimbări pedestre, adică *footing*, cum le numea Duduia. Primul rezultat al acestei lupte cu natura lui Fanachi fusese blegirea — în felul sînilor căzuți ai fostelor doice — a proeminenței abdominale, pe care odinioară amicii fostului Fanachi o atingeau c-o tangențială sfîrlă admirativă — adică : „E dat dracului !" — la aperitivele unde sărbătoreau un succes judiciar.

Și Dudula rupsese cu trecutul. Își înlocuise numele Duduia, care pentru ea avea mirosul celor care-au stat la bucătărie căpătînd un pronunțat iz de ceapă prăjită,

cu numele Dolly, adică păpușică, pe englezește, adică păpușica lui Stevens.

Casa Duduiei era *home*-ul ei. Servitorul se numea *groom* — îl chema Ghiță ; servitoarea, *maid* — de-acasă îi spunea Frăsina.

Își mobilase casa cît mai englezește cu putință. Mobile de mahon masiv, canapele și fotolii de catifea decorau salonul și salonașul destinate femeilor. Pentru bărbați rezervase sala biliardului, o altă sală cu aparate de gimnastică, box și scrimă, la care s-alătura o săliță cu dușuri și oglinzi, precum și un vast biurou — în care *trebuia* să domnească miros de havană autentică — mobilat cu canapele și fotolii de piele, și măsuțe cu reviste și ziare englezești prezidate de ghilotine pentru decapitarea havanelor, cutii de țigări englezești și-un fel de cartușiere de metal cu suport, în care ședeau vertical havanele.

În fața casei, gazon englezesc, un fel de mare biliard păros ; în dosul casei, tenisul care devenea iarna patinaj pentru privilegiații acestei Mici Britanii. Ambiția Duduiei era să-nvețe cricket-ul și să formeze un club de cricket. Tenisul îi apărea cam demodat și prea la-ndemîna oricui. Dimineața făcea un ceas de călărie la Copou, pe un cal cu coada tăiată scurt, cu *groom*-ul tot călare, în urmă, la o distanță reverențială. Conducea singură — cu mănuși ca de pe vremea cavalerilor medievali — și „Rolls-Royce"-ul și „Lancia", dar, blazată de cele două volane de lux pe care le mînuia, dorea să aibă un automobil cu caroserie mahonie și sticlărie multă, la fel cu al englezoaicei de la Agapia. De asemeni, intenționa să colecționeze o turmă de cockeri, pe care să-i plimbe în vitrina ambulantă, „sfidînd indignarea provincialilor".

Inaugurase în raporturile cu bărbații *shakehand*-ul ; nu le mai întindea mîna pentru sărut, ci le-o zguduia anglo-saxonic, cu o urgentă convulsiune atletică.

Patefoanele Duduiei cîntau numai englezește ; corurile negre erau și ele admise, patefoanele Duduiei menținînd în muzică geograficul imperiu colonial al Britaniei.

Deși avea două automobile, și-l aștepta pe-al treilea, poseda și trăsură. Ghiță, vizitiul, pornea cu Duduia la Copou, mînînd caii cu cozile retezate scurt, ca și coamele, punînd mănuși albe — ca mirii, spunea el — pe mînile lui mirate. Îl englezise și pe Ghiță, tunzîndu-i mustețile

și impunîndu-i favoriți à la Marghiloman, interzicîndu-i formal să „suduie caii" în public.

Dimineața Duduia nu mai bea cafea cu lapte, ca în casa părintească, ci ceai negru, otrăvitor englezesc, cu slănină care se numea *bacon*, ca-n Anglia.

Își tunsese părul scurt, impunîndu-i culoarea mahonului ardent, ceea ce dădea un straniu aspect ochilor ei focos negri și tenului ei de țigancă latină.

La ceaiurile Duduiei se serveau cu religiozitate *tost*-uri, adică pîne prăjită cu unt, *plum-cake*-uri, *muffins*, *porridge*, infectă fiertură de cereale, de care nu s-atingea nimeni, și marmelăzi, *jam*, în special de portocale amărui.

Mesele erau acoperite de sosuri englezești, de piper englezesc, de muștar englezesc. În loc de rachiu și țuică se servea *gin*, *whisky* marca „Black & White" și-n loc de bere, *stout* special adus din Anglia, bere neagră exagerat alcoolizată, care avea darul să deștepte-n comeseni cel mai neaoș românism de cafenea și crîșmă.

Singurul laxativ admis în casa Duduiei era „Fruit, Sals, Eno", unicul agreat de intestinul lui Dolly, care, spre deosebire de al Duduiei, nu mai putea accepta românismul moarei de curechi.

În clipa cînd îl născuse pe Pussy, Duduia era atît de complet anglicizată, încît parcă nu născuse românește, ci izbutise în sfîrșit să articuleze perfect întăia vorbă profund englezească. De la primul geamăt al noului-născut, Duduia, aflîndu-i sexul de la moașă — „E băiat! Să-ți trăiască, coane Fanachi!" — îl și botezasé Pussy, adică pisicuță, pe englezește. Din nenorocire, Pussy luase tot ce era mai țigănește brun din Fanachi și Duduia — păr creț ca pana-corbului, ochi păcurii, ten smolit, — contrazicînd, de la-nceput, voința mamei lui, dezolată că fiziologia era atît de rebelă la accentul englezesc. Dar contrazicerea stîrnise și mai mult temperamentul focos al Duduiei, așa că Pussy, danciul, era înecat de educație englezească, așa cum ai deghiza o felie de mălai, cu ajutorul sosurilor englezești, într-o mîncare stranie, fără de patrie. Duduia era hotărîtă să-l păzească de microbii românești; dorea să facă din el un gentleman, un al doilea Marghiloman al țării, căci Marghiloman era singurul bărbat politic pentru care Duduia avea o admirație fără rezerve.

Anglicizată, cu părul tuns și roș, cu accentul englezesc, în *home*-ul ei, cu Stevens și cu Pussy, Duduia

devenise atît de altă față de vechea Duduia a casei Danielescu, încît părinții o considerau cu uluirea unor găini care-ar fi clocit fără să știe un ou de acvilă.

O admirau intimidați și epatați. „Așa a spus Duduia", „Așa a făcut Duduia", „Așa vrea Duduia", — erau comandamente divine, pe care nimeni nu le discuta.

Rolurile se inversaseră. De unde în copilărie Duduia fusese un fel de vechil cu fustă al doamnei Danielescu, în administrația casnică, acum doamna Danielescu devenise o preoteasă fanatică a concepțiilor Dudulei. Căci și doamna și domnul Danielescu o socotiseră pe Duduia cît timp crescuse în casa lor ca pe o viitoare bună gospodină și femeie frumoasă. Nimic mai mult. Gloria i-o prevedeau numai lui Andi, care nu le dezmințise așteptările; dar Duduia le răsturnase previzerile, parcă dînd mai multă strălucire și răsunet descendenței Danielescu chiar și decît Andi. Nu numai că Duduia devenise cineva în Iașul de după război, dar era „unică".

Pînă la căsătoria cu Duduia, averea lui Fanachi se amplifica activ, dîndu-i prestigiul oamenilor foarte bogați mai ales în atmosfera socială de după război, dar lăsîndu-l în masa cenușie a îmbogățiților neîndividualizat. Duduia, deodată, dăduse un sens și un stil acestei averi, diferențiind-o de celelalte. Și departe de-a contrazice interesele soțului său, le servea. Grație Duduiei, Fanachi Dobrescu, devenit Stevens, începuse să cunoască nu numai ca avocat și om de afaceri lumea ieșană, dar și ca amfitrion distins, venind în atingere, cu acest prilej, și cu altfel de lume decît cea de pînă atunci. Stilizarea britanică pe care o dădea Duduia averii și ființei lui îi deschidea alte perspective de viitor. Încetul cu încetul, energia lui, reală, dar afectată pînă atunci exclusiv îmbogățirii, începea să aspire la alt plan de activitate. Se pregătea pentru viața politică — nu aparținea încă nici unui partid —, dîndu-și seama că situația lui de om bogat și civilizat, de om energic și cinstit putea fi valorificată în cele mai ridicate altitudini ale vieții politice. Și viziunea acestui viitor probabil abea Duduia i-o dăduse, făcîndu-l parcă să-și ridice privirile magnetizate de cotidianul plat în sus, spre orizonturile spiritualității politice.

Duduia, pentru el, devenise tunelul dintre două vieți; cea de pînă atunci, de muncă aprigă și de satisfacții mo-

dest provinciale, viața Fanachi; cea de atunci incolo, plină de soare ca o zi fără de ceață la Londra, viața Stevens.

Această energie a Duduiei, care, abea ieșită din casa părintească, se dovedise vrednică să transforme viața și milioanele unui astfel de om, o impusese pe Duduia în societatea ieșană ca o „forță". Erau și cîteva zîmbete, nu numai al lui Luchi, în rarii ieșeni urmași ai duhului junimist, dar ce eficiență socială mai au astfel de zîmbete „literare" în viața potcovită de după război!

Doamna Danielescu nu mai îndrăznea să mai dea nici un sfat Duduiei, nici o povață: cerea și primea ea de la Duduia.

Duduia îi explicase că trebuie să-și cumpere un automobil.

— Nu mai merge, mamă. Ascultă-mă. Nu-i demn pentru oameni ca voi să mergeți cu tramvaiul și pe jos. Astăzi, din lumea bună, nu mai merg pe jos decît cei care fac cură de slăbit. Așa e vremea. Toate merg cu automobilul...

Domnul Danielescu suspinase — el ar fi preferat să facă înainte cură de slăbit pentru trup și de îngrășat pentru buzunare — și cumpărase un Ford.

Apoi urmase instalarea unui aparat radiofonic, tot impus de Duduia.

— Așa e vremea. Toate comunică prin radio...

Apoi un guler de lutră la blana domnului Danielescu, și o căciuliță la fel, precum și mănuși de piele blănită în locul celor de lînă împletite de doamna Danielescu.

După moartea mamiței, Duduia nu vroise să accepte pentru mama ei doliul de un an. „Fleacuri! Barbarii perimate!" Arătase mamei el că doliul îmbătrînește și întristează, că doliul e „durerea", nu haina, și că viața e prea scurtă ca s-o mai întuneci cu haine și voaluri negre. Doamna Danielescu o ascultase, scurtînd timpul doliului și amendînd cochet rigoarea lui.

Tot Duduia impusese doamnei Danielescu:

— Astăzi fiecare trebuie să se spele în odaie de baie. Lavoarul în ietac e o barbarie compromițătoare...

Tot Duduia o determinase pe doamna Danielescu să cumpere mașină de călcat electrică, precum și aparate aspiratoare de praf. Ce-i drept, ședeau în cada odăii de

baie, alături de sacii cu provizii, fiindcă întrebuințarea acestor aparate însemna o dureroasă risipă de electricitate față de energia plătită cu leafă fixă a servitoarei, care călca și mătura. Dar, măcar aparent, Duduia fusese ascultată. Apoi telefonul casei Danielescu tot Duduiei i se datora.

Singura nesupunere la comandamentele civilizatoare ale Duduiei, fuseseră caloriferele. Aparent, Ștefana era pricina menținerii sobelor, dar cauza efectivă era cheltuiala pe care instalarea caloriferelor o impunea buzunarelor melancolice ale domnului Danielescu; de cînd cu inovațiile Duduiei, Apostolul, după fiecare cumpărătură, murmura versul lui Eminescu:

„Și cum vin cu drum-de-fier, toate cîntecele pier".

Cîntecele lui Eminescu erau banii Apostolului, constatase Luchi.

Așadar, de cînd nu mai aparținea subaltern căminului părintesc, Duduia domnea peste voința doamnei Danielescu.

Singurul din familie care-i nesocotea fățiș regalitatea era Luchi.

— Te faci de rîs, păpușico! Dă-i pace lui Fanachi. Voi o să ajungeți să puneți sarmalelor cîte un moto din Shakespeare cu litere de aur!

De-atunci nu-și mai vorbeau unul altuia, nici nu se mai salutau.

Luchi era socotit ca un fel de pată neagră a familiei. Doamna Danielescu vedea în actele lui aceeași absență a instinctului de conservare pe care domnul Danielescu o descoperise la Ștefana. Luchi urma cursurile Facultății de drept. Doamna Danielescu îl și văzuse lucrînd pe lîngă Fanachi, fruntaș recunoscut al baroului ieșan, solicitat de o clientelă atît de numeroasă, încît era nevoit să refuze mai mult decît să accepte, clienții lui fiind socotiți ca niște privilegiați. Pe lîngă Fanachi, Luchi ar fi putu să învețe și să cîștige totodată. Și Luchi, în loc să „cultive" bunăvoința pe care Fanachi nu știa cum s-o dovedească întregii familii Danielescu, se „stricase" cu Duduia! Și, culmea, refuza să se mai împace.

— Nu din ambiție, mamă, dar n-am ce căuta la „London-Palace". Vrei să le rîd în nas?!

Andi și Ștefana erau constrînși s-o frecventeze din cînd în cînd pe Duduia, rărind pe cît puteau corvezile vi-

zitelor la ea, fără să le poată evita, cum ar fi dorit, întotdeauna. Duduia ținea s-o aibă pe Ștefana în salonul ei. O considera pe Ștefana ca pe un fel de număr de music-hall, număr gratuit pe deasupra, pe care dorea să-l arate musafirilor ei. Îi prevenise că cumnata ei e cam excentrică, „originală" și „sălbatică".

Seratele Duduiei însemnau mese de cărți în jurul cărora se adunau bărbații și audiții patefonice — duete englezești, dulcege ca și fumul țigaretelor englezești, coruri negre lascive —, în fața cărora soțiile avocaților ieșeni, gentlemenii din biuroul lui Stevens, așezate pe scaune confortabile, cloceau în mătăsuri oul plictiselii de lux.

Bărbații de o parte, femeile de alta : așa socotea Duduia că se petrec lucrurile în înalta societate londoneză.

Domnii jucau cărți, fumau havane sau țigarete englezești oferite de amfitrion și beau alcooluri dătătoare de congestii, ascultînd patefonul cucoanelor, avînd cinematografica impresie că sînt lorzi în fotoliile de piele și în fumul de havană.

La început, Andi și Ștefana fuseseră constrînși să participe la astfel de serate, făcînd parte din categoria „femei". Zăceau, pe scaune, ascultînd patefonul, cîteva ceasuri în șir, stăpîniți de-o stenahorie care-i electrocuta.

De la o vreme, însă, Duduia organizase, anume pentru Ștefana, serate intime, cu persoane alese nominal, pe sprinceană.

Discuțiile de la aceste serate erau mai cu seamă literare ca punct de plecare.

Iată cîteva subiecte :

„*La Garçonne* e o carte morală sau imorală ?"

„Proust e un farsor sau un geniu abscons ?"

— *Proustii !* fusese concluzia-calambur a unui invitat, vorbă de duh reprodusă într-un ziar local la rubrica „Mondene", iscălită : Marchizul de Priqla.

„Poți face curte unei fete subțiri în limba românească ?"

— Aoh ! exclamase Duduia indignată, dînd a înțelege invitaților ei că Fanachi o cucerise pe englezește, ca Romeo pe Julieta.

„Complexul-Oedip e *descoperirea* lui Freud sau *născocirea* lui iudaică ?"

„Teoria relativității e valabilă și-n amor ?" S-ar fi spus că erau blazați de mult ce aplicaseră această teorie

în fizică și-n mecanică, și că singurul interes pe care pentru ei putea să-l mai prezinte teoria lui Einstein era aplicabilitatea ei la activități scăpate din vedere de creatorul ei.

„A existat altfel decît în literatură amorul platonic?"

„În veacul vitezei, romanul nu e un os perimat?" Concluzia acestor exclusivi lectori de romane fusese că „da, e perimat".

„Rasputin e un mistic?" Discutaseră binevoitori asupra „misticei sexuale".

„Gide e un pederast activ sau pasiv?" Un eclectic opinase că e mixt.

„E adevărat că Albertina lui Proust e un băiat trecut în contrabanda fustelor de față?" Toți căutaseră să fie vameșii acestei probleme.

„Fustele" fumau cazon, beau virtos, ședeau picior peste picior, făcînd un fel de plajă pînă la șolduri în razele luminii electrice, și de cînd cu Freud, vorbeau orișice fel de porcării, considerînd problemele așa cum moașele consideră fătul, mai ales din punct de vedere al conformației sexuale.

Totul era freudian, adică pornografic. Vorbeau despre copulațiune ca despre ghiocei. Lapsusurile fiecărui invitat, precum și povestirea visurilor dădeau naștere la interpretări freudiene, care erau numai o trambulină științifică — prin firmă — a vechiului mahalagism și a indiscrețiunilor picante. Pederastia, sadismul, mazochismul, lesbianismul și toate aberațiile sexualităților fezandate înlocuiau în discuții adulterul, candidul adulter de odinioară.

Zîmbea Priap deasupra virginelor savante, intrînd nu ca-n vechi, prin inima lor, ci de-a dreptul prin creier, dînd la o parte fantoma Minervei.

Între timp, aparatul de radio plimba auzul invitaților prin Europa vocală și instrumentală. Duduia, stăpînită de ritmul veacului, era febrilă și oarecum sincronică. Nu suferea monotonia, nici limitarea. Ca Duhul Sfînt, dorea să fie pretutindeni în același timp, primind hrană pentru enciclopedica și mondială ei curiozitate. Degetele ei de lăptăreasă elvețiană mulgeau cînd muzica Vienei, cînd pe-a Berlinului, cînd pe-a Romei, cînd pe-a Budapestei. Valsurile se încrucișau după o răspîntie de haos vîjîitor,

huiduitor, țiuitor, uuitor și orăcăitor, cu operele wagneriene, sonatele cu jazurile, operetele cu simfoniile, dînd o impresie de ospiciu al muzicii care se zbătea epileptică în cămașa de forță a undelor captate.

„Numărul" Ștefanei ratase. Nu era socotită nici originală, nici excentrică, ci pur și simplu șterșă, inexistentă. Vorbea rar și puțin, nu manifesta nici un fel de păreri, nu participa la discuții — și pe deasupra era îmbrăcată cu o lipsă de eleganță neiertată, mai ales că era soția unui băiat ca Andi. I se conceda frumusețea ochilor ; dar ce folos ! Cu o pereche de ochi, oricît de frumoși, nu poți face o femeie frumoasă.

Așadar, Ștefana căzuse repetentă la examenul dat, fără de știrea ei, în fața juriului fetelor „subțiri".

Ce putea face Duduia ! Ea avusese toată bunăvoința s-o „lanseze" pe Ștefana, s-o impuie, — dacă nu se putea ! Publicul ieșan era prea lucid ca să înghită erori. Și la teatru doar, piese care reputaseră strașnice succese în promiscuitatea bucureșteană „căzuseră" în fața perspicacității distinse a publicului ieșan. „Căzuse" și Ștefana. Amin !

Așa că de la o vreme, Duduia își rărise invitațiile. O chema pe Ștefana, din simplă politeță, considerînd-o cu un aer îngăduitor.

Dar la aceste serate intime, nefaste pentru Ștefana, prietenele Duduiei constataseră că Andi „s-a schimbat".

Nu mai era cel de odinioară, confesorul lor, arbitrul lor psicologic. Se posomorîse, devenise tăcut, avea aerul că fuge de toți chiar în prezența lor, vorbea puțin, ca și Ștefana, și de cîte ori o fată, fostă prietenă de-a lui, îl privea mai lung, Andi pleca ochii în pămînt, c-un aer jenat, sau se întorcea spre nevasta lui.

Se burghezise. Era „subt papuc". Asta era credința generală în mediul feminin. Ștefana le apărea mult prea șterșă ca să merite creditul pe care încă-l acordau muteniei lui Andi. Căsătoria lui Andi cu Ștefana le apărea ca o enigmă, pe care de altfel, între ele, o explicau freudian.

Ștefana se întorcea de la aceste serate, după ce la început o amuzaseră, ca scoasă din etuvă. Avea nevoie de cîteva plimbări lungi ca să se poată dezintoxica.

Andi împărtășea atitudinea ei, dar îi adăuga un sentiment nou, nedestăinuit Ștefanei. Și el disprețuia această mahala'ieșeană, care înlocuise cancanul fățiș cu discuțiile

freudiene, și care-n loc să stea cu ochii la fereastra dinspre stradă, trăgea cu urechea, radiofonic, la ce se-ntîmplă în Europa. Dar aparițiile lui cu Ștefana în acest mediu îi diminuau prestigiul de odinioară : parcă i-ar fi chelit legenda. Se abținea de la orișice fel de conversații, impunîndu-și tăcerea marginală, cu răspunsuri cuviincioase la întrebări, pe care-o avea Ștefana ; însă tăcerea lui, solidară cu a Ștefanei, nu mai era *superioară*, dezinvoltă ca odinioară, ci jenată, constrînsă, timidă.

Înainte vreme, viața lui intimă era complect necunoscută mediului monden care stima în el enigma. Dar căsătoria lui cu Ștefana făcuse din el bărbatul unei fete pe care n-o putea stima, nici admira, tocmai fiindcă Ștefana vroia să treacă șters, neînregistrată de acest mediu depreciat și de ea, și de Andi. Și nici Andi n-o putea *impune* pe Ștefana, căci asta implica participarea lui la viața acestui mediu, deci reintrarea în ieșenismul de care Andi se ferea.

Din această pricină, și Andi contribuise efectiv la rărirea vizitelor cu Ștefana, care, pe lîngă corvoada în sine, mai însemnau pentru el și compromiterea vechii reputații. Cum și Duduia renunțase s-o mai „lanseze" pe Ștefana, Andi și cu ea scăpaseră de aceste serate.

Astfel că Andi ridicase ultima punte și închisese ultima poartă care-i mai legau singurătatea de viața mondenă a Iașului.

Și iată că de data aceasta, alături de domnul Iustin Danielescu, Andi se ducea cu plăcere spre casa Dudùiei. E drept că nu era cu Ștefana. Ștefana însă știa că se duce singur, socotind vizita lui ca un sacrificiu, nu ca o desfătare.

Succesele universitare îl reabilitaseră pe Andi. Nu i-ar fi displăcut să întîlnească la Duduia vreo cîteva prietene de-ale ei și să verifice atitudinea lor față de recenta lui faimă, așa cum comenta pe stradă, cînd se întorcea de la Universitate, semnificația saluturilor mai îndesite și mai plecate față de cele din vremea lungă a anonimatului studios.

De patru ani pierduse contactul cu lumea ieșană. Ce se vorbea despre el ? Cum era privit ? Îl stăpînea o febrilitate asemănătoare cu a celor care sînt gata să reia o

drogă de care s-au dezbărat cu trudă; dorea să afle răsunetul succeselor lui universitare.

De patru ani nu mai văzuse pe nimeni. Trăise retras alături de Ştefana, ocolindu-şi toate cunoştinţele, nefăcînd nici o vizită, dispărînd din Iaşi ca cei plecaţi în străinătate pentru studii.

Şi apăruse brusc — ca Napoleon în Italia — prin succesele universitare, care-l restituiau societăţii ieşene, după ce se lepădase voluntar de ea, sacrificîndu-i-o Ştefanei, adică lui însuşi, căci nu Ştefana îi ceruse acest sacrificiu, ci Andi singur îl făcuse, socotindu-l drept condiţia izbăvirii de trecutul meschin şi sterp.

Astfel că vizita pe care era constrîns s-o facă Duduiei — cu ştiinţa şi aprobarea Ştefanei — îi dădea pentru întîia oară prilejul să-şi îndestuleze această curiozitate.

Parcă-şi pierduse umbra socială, şi dorea cu o bucurie clandestină să şi-o regăsească, în absenţa Ştefanei.

★

Duduia pregătise o surpriză pentru Andi: Magda Boldur, readusă la Iaşi de Duduia, după o absenţă de patru ani.

Lectorul îşi mai aminteşte poate că Magda Boldur, rămasă orfană, în timpul războiului, fusese crescută de mătuşa ei, Zinca Boldur, în enormă casă cu papagali şi servitori bătrîni, sihăstrită în plin Iaşi pe strada Lăpuşneanu.

Cu patru ani în urmă, Zinca Boldur decedase; moartea pecetluise cu palorile ei argintii sulul de pergament al fecioarei octogenare, care lăsa zece orfani în coliviile de argint, şi singură pe lume pe Magda, ultima supravieţuitoare a neamului Boldur.

Fanache Dobrescu, avocat de casă al Zincăi Boldur şi executorul ei testamentar, se ocupase cu înmormîntarea şi cu formalităţile deschiderii succesiunii care făcea din Magda Boldur una dintre cele mai bogate „partide" ale Moldovei.

Încă de pe atunci, Fanachi Dobrescu era îndrăgostit de Duduia. Şi fără să ştie că Magda îl iubea pe Andi, nici că Andi era logodit, propusese Duduiei pentru Andi milioanele Magdei, ca o dovadă delicată a solicitudinei lui pentru familia Danielescu.

Era prea tîrziu. Şi pe-atunci, Duduia, pe care căsătoria lui Andi şi răsfăţul Ştefanei în casa părintească o

jigneau adînc, socotise căsătoria lui Andi cu Ştefana, faţă de ce pierdea o dată cu Magda Boldur, ca o justă pedeapsă, ca o binevenită revanşă a umilinţei ei. Aşa că-n loc să caute o reapropiere între Andi şi Magda — a cărei iubire pentru Andi o cunoştea de la Agapia — reapropiere care i-ar fi îndestulat şi voluptatea de-a intriga, şi resentimentele împotriva Ştefanei, preferase să asiste sarcastică la desăvîrşirea căsătoriei lui Andi cu o fată fără zestre.

După ce aflase că Andi se căsătoreşte, şi după ce văzuse în ziare că această căsătorie nu e un zvon, ci un fapt real, îndeplinit, Iaşul devenise pentru Magda Boldur oraşul mormintelor.

Renunţase la Universitate, dăduse procură generală lui Fanachi Dobrescu şi plecase în străinătate, hotărîtă să se expatrieze definitiv, luînd cu ea o fotografie de-a lui Andi şi puţinele scrisori laconice pe care le primise de la el.

Se instalase dintîi la Geneva, oraşul în care petrecuse cîţiva ani ai copilăriei pe cînd trăiau părinţii ei. Cîtăva vreme fusese complect dezorientată. Adormea plîngînd, şi ziua rătăcea în hainele de doliu prin Geneva, aşteptîndu-se parcă mereu să-l întîlnească pe Andi, printre oamenii necunoscuţi. Se întorcea acasă tot singură, aşa cum plecase, şi haina ei de doliu însemna parcă mai mult o văduvie tragic timpurie decît moartea unei mătuşe de care n-o lega nici o afecţiune profundă.

Nu participa la viaţa Genevei. Sufletul ei continua să stea pe scara vestibulului casei de la Iaşi, plîngîndu-l pe Andi, gîndindu-se la el, aşteptîndu-l : retrăind povestea fetei de împărat adormită de o vrajă în castelul ei, cu vremea la picioare ca un ogar, în aşteptarea Craiului Fermecător a cărui sărutare avea să deştepte timpul adormit şi inima fericirii oprită într-un piept de fată.

Îi pierise pasiunea de odinioară pentru matematici, şi n-avea nimic cu ce s-o înlocuiască. Acolo, la Geneva, se împrietenise cu o rusoaică refugiată care dădea lecţii de pian şi canto. Rusoaica descoperise că Magda avea un glas de soprană curat ca lumina stelei polare. Îi dăduse lecţii de canto, redeşteptînd treptat în sufletul Magdei un nou interes pentru viaţă.

Apoi plecaseră la Paris amîndouă, rusoaica fiind subvenţionată de Magda ca un fel de doamnă de companie.

Luase lecţii de canto la Paris cu profesori reputaţi,

care confirmaseră aprecierea rusoaicei, prezicîndu-i Magdei o carieră strălucită. Își dăduse concursul de cîteva ori la festivaluri date cu scopul de-a aduna fonduri pentru studenții români, și succesul depășise așteptările.

Ziarele românești din țară reproduseseră pasagii elogioase ale criticei franceze. Duduia se folosise de acest prilej, și intervenise în corespondența de afaceri a soțului ei cu Magda Boldur — gurile clevetitoare pretindeau că administrarea averii Boldur ar fi fost izvorul fluvialei averi a lui Fanachi — și scrisese Magdei o scrisoare afectuoasă de felicitări, reproșîndu-i gentil că a uitat Iașul, „care n-a uitat-o".

Această scrisoare cu final ambiguu deșteptase în sufletul Magdei dorul de țară, de Iași, împrospătîndu-i dureroasa amintire a lui Andi. Îl visase de cîteva ori, și visul care-i aducea *vii* icoanele ieșene ale singurei ei iubiri îi scuturase parcă zarzări înfloriți pe morminte sufletești, tulburînd-o, readucîndu-i vechile melancolii, dîndu-i același sentiment de văduvie timpurie ca și la Geneva.

Tînjea după țara ei, după orașul ei, după Iașul în care primăvara nu răsărise numai din pămînt, cu flori și adieri de luncă și livadă, ci și din sufletul ei, cu întîia dragoste acolo scuturată delaolaltă cu toamnele românești.

Începuse s-o obsedeze gîndul întoarcerii, al pelerinajului la Sfîntul Mormînt al întîii tinereți. Scosese fotografia lui Andi din scrin, așezînd-o la căpătîiul ei.

Și întîia-i izbucnire înspre Iași se dărnuise toată în scrisoarea prin care mulțumea Duduiei pentru bunul gînd și caldele cuvinte. O scrisoare lungă, depășind și prin ton, și prin cantitate simpla formulă de politeță. S-ar fi spus că scria unei vechi prietene, deși n-o cunoscuse pe Duduia pînă atunci. O zărise la Iași pe stradă, știa că-i sora lui Andi, dar atît. Simplul gînd, însă, că nu scrie unei străine, ci unei românce, unei ieșence care era sora lui Andi, îi dăduse o febrilitate, o bătaie de inimă, o înduioșare pentru toate amintirile ieșene, pe care frazele scrisorii le înregistraseră ca un seismograf al lirismului.

Scrisoarea Duduiei nu era o simplă amabilitate strategică, menită să împodobească și să ungă cu untdelemnul măgulirii socotelile lui Fanachi, care cam scîrțîiau a fraudă juridic măsluită ; prin scrisoarea ei către Magda, Duduia vroia să constate „pulsul sentimental" al clientei lui Stevens. Îl mai ținea minte pe Andi, sau îl uitase ?

Căci atitudinea Duduiei față de Andi se modificase. De cînd nu mai erau rivali în casa părintească, de cînd își impusese și în casa ei, și-ntr-a părinților, supremația dictatorială, Duduia dorea să refacă viața lui Andi după bunul ei plac, urmărind aceeași desfătare imperialistă pe care i-o dădea afirmarea voinței ei în orișice ocazie. Vroia să-l recăsătorească pe Andi, așa cum tunsese mustețile fostului Fanachi, devenit Stevens, așa cum impusese părinților să-și cumpere automobil și să-și instaleze radio.

Pe de altă parte, deși ratificase tacit verdictul prin care Ștefana era definitiv retrogradată printre făpturile șterse, își dădea seamă că Ștefana era voluntară Cenușăreasă, și că reputația ei printre prietenele Duduiei nu era, în fond, decît urmarea atitudinei Ștefanei, care „întorcea spatele" și ei, și mediului ei, abținîndu-se de-a participa la viața Duduiei și a prietenelor ei.

Simțea de asemeni, cu un instict care dovedea înrudirea ei cu Andi, că Ștefana e mai energică decît toți cei de-acasă, și că numai Ștefana exercită asupra lui Andi o influență pe care părinții n-o aveau. Dar această energie era ostilă Duduiei, și nu fiindcă Ștefana ar fi invidiat-o pe Duduia, ci fiindcă o desconsidera. Nici Ștefana, nici Luchi nu erau epatați de averea, stilul, casa și faptele autoritare ale Duduiei. Numai ei doi dădeau Duduiei, uneori, conștiința incomodă că e o parvenită. Ei doi erau singurele oglinzi sociale, în care nu-i plăcea să se privească. Și ei doi numai nesocoteau autoritatea Duduiei. Coalizați, ar fi putut să impuie treptat și lui Andi atitudinea lor.

Și tocmai de asta se temea Duduia. Nu-l iubea pe Andi. Se adunaseră în sufletul Duduiei prea multe umilinți datorite prezenței lui Andi în căminul părintesc, prea îi invidiase de-a lungul anilor adolescenței frumusețea și mai ales finețea și distincțiunea lui, ca să-l poată iubi. Îi jignea trufia. Ființa lui Andi actualiza vechile umilinți și ranchiune, și totodată și amintirea sufletului subaltern pe care-l avusese Duduia în căminul părintesc, de care suflet se lepăda ca de-o rudă compromițătoare.

Dar Andi era intelectualul familiei în viitor, căci domnul Danielescu îmbătrînise, și, deși ilustru, se demoda. Așa că Andi însemna pentru Duduia o întregire cu totul necesară decorului ei, reprezentînd din punct de vedere inte-

lectual, pentru ea, ceea ce „Rolls-Royce"-ul și „Lancia" reprezentau ca vehicule distinse printre automobilele plebeiene ale celorlalți ieșeni.

Și ca să poată dispune de Andi în viitor, trebuia să-l despartă de Ștefana, mai primejdioasă din acest punct de vedere decît Luchi, fiindcă era nevasta lui Andi — și Duduia cunoștea eficiența autorității de soție — și fiindcă reprezenta pentru Duduia o formulă de energie — ostilă ei — dar necunoscută ei, spre deosebire de Luchi, care, deși rebel, îi era cunoscut.

Iată de ce răspunsul Magdei Boldur, plin de lungi efuziuni sentimentale, stîrnise în Duduia nevoia de-a sări într-un picior. Recunoscuse în scrisoarea Magdei ceea ce numea ea către Stevens „jocul prin bandă", ca la biliardul învățat de cînd se căsătorise.

Duduia avea o mare experiență a efuziunilor de genul celei din scrisoarea Magdei Boldur. Pe cînd învăța la liceu, mai toate prietenele ei erau îndrăgostite de Andi. Și cum Andi era invizibil și intangibil, Duduia devenea templul cultului lui Andi. Un cult remunerator pentru preoteasa lui : sora lui Andi. Așa-zisele ei prietene o încărcau de daruri, de dezmierdări, de sărutări, de servicii benevole, de care natural se folosea ea, dar de pe atunci știind — cu o oțetire rivală — că erau destinate lui Andi. Ei îi făceau curte în dorul lui Andi. Și Duduia accepta ofrandele, știind prea bine că nu-i decît o suplinitoare, nu titulara.

Acesta era și sensul scrisorii Magdei Boldur, care răspundea pe patru pagini, cu o căldură și o înduioșare revelatoare, la scrisoarea de felicitări a unei necunoscute.

Duduia răspunsese la această scrisoare în același stil, mimînd entuziasmul, căldura și înduioșarea Magdei. Natural, nu pomenea nimic despre Andi. Tema generală a scrisorii era „sufletul ieșan" — indestructibil oriunde s-ar afla. Cultul amintirii, cultul trecutului, melancolia și visarea pe care Iașul le întipărea trainic în sufletul ieșenilor îi făcea, ce-i drept, dezarmați în viața „brutal democratică" a epocei de după război, dar le dădea în schimb acea elegiacă aristocrație sufletească, asemănătoare cu a palatelor venețiene care-și oglindesc ruinele în lagunele moarte, părăginindu-se în oglinda istoriei lor.

Duduia deținea această imagină venețiano-ieșană de la o recentă apologie a ieșenismului, făcută de Andi la

prelegerea inaugurală la care asistase și Duduia în rînd cu restul familiei, mai puțin Ștefana, a cărei prezență l-ar fi intimidat pe Andi, dîndu-i tremurul „trac"-ului oratoric i echivalentul psihologic al „cîrcelului" de care se tem înotătorii.

Duduia iscălise această scrisoare : Dolly Dobrescu. Pe întîia o iscălise : Marioara Dobrescu. Iar pe a treia, care pornise după răspunsul Magdei, o iscălise : Dolly, pur și simplu.

Astfel se născuse prietenia epistolară dintre Duduia și Magda. Își scriau una alteia scrisori lungi — confesional melancolice ale Magdei, comprehensiv melancolice ale lui Dolly.

În perioada epistolară, sufletul Magdei se rezemase de umărul lui Dolly, poate închizînd ochii și închipuindu-și că se reazămă de-a lui Andi. Timp de cîteva luni, Duduia căutase să cugete și să scrie cît mai ca Andi, pregătind sufletul Magdei, cu o răbdare de șahist, pentru viitoarea întrevedere, pe care o plănuia.

Luaseră prin corespondență întîlnire la Paris. Confruntarea dintre prietenele epistolare fusese curioasă. Parcă Duduia — adică Dolly — era de la Paris, și Magda Boldur venea de la Iași. Căci frumusețea Magdei era tot atît de provincial sfioasă ca și odinioară, cu părul tot lung, cu rochiile nu de ajuns de scurte, obrajii nefardați lăsînd liber și aparent fluxul și refluxul roș al inimii, iar genele aplecîndu-se tot atît de des pe timiditatea ochilor albaștri.

Pe cîtă vreme Dolly, deși balcanic robustă, purta toate stemele modernismului intervenit, care dă fetelor aparență de efebi cinici, și băieților structură de fetițe sportivizate prin costum, cu sînii — de vatelină — bombați subt surtuc, și șoldurile dansante în croiala colantă.

Duduia simțise dezamăgirea Magdei în intimidarea ei, precum și cauzele acestei dezamăgiri, fiindcă Duduia își dădea perfect seama că Dolly, cu părul mahoniu, retezat scurt, cu ochiadele ei brune, cu sprîncenele ei focoase, cu nările ei vibrante, cu buzele ei cărnoase și cu trupul ei de odaliscă sportivă, dezmințea de la prima vedere înrudirea cu serafismul epistolar pe care i-l cunoscuse Magda înainte de-a o privi.

Și-ntr-adevăr, Magda fusese dezamăgită. Parcă s-așteptă, după preludiile epistolare, să vadă, să strîngă în brațe pe un fel de Andi cu fustă.

Dar imediat își reproșase această spontană dezamăgire ca o nedreptate făcută prietenei ei.

Fuseseră nedespărțite la Paris. Duduia, după revelația făpturei ei fizice, pe care n-avea cum s-o ascundă Magdei, continuase să joace rolul de „soră sufletească" a lui Andi, pe care îl jucase și-n corespondență, dînd Magdei o impresie de fineță, de duioșie, de subtilitate și comprehensiune, care o determinase într-o seară să-i spuie tot : îl iubea pe Andi, cu toate că renunțase la el.

Atunci vorbiseră întîia oară despre Andi — Magda cu ochii plini de lacrimi, Duduia cu capul Magdei pe brațele ei.

Lumina era stinsă — de Duduia — dînd clipei atmosfera necesară spovedaniilor dureroase.

Și după ce Magda își răsturnase sufletul în brațele Duduiei, Dolly oftase, și scăpase și ea secretul cel mare : Andi era nenorocit.

— Vai, Dolly !

— Da, Magda... Mi-ai zmuls o confidență pe care n-aș fi vrut s-o mai știe nimeni... nici chiar tu.

Căsătoria lui Andi cu Ștefana nu era decît o ambalare tinerească.

— Vai !

Dolly era convinsă că singura lui dragoste adevărată fusese și *era* tot Magda.

Magda nu făcea parte — deși urmase Matematicele — din acea categorie de oameni care întreabă mereu : „De ce ?", examinînd.

Ea exclama mereu : „Vai", acceptînd.

Așa că Dolly o dominase fără efort, conștiința c-o domină dîndu-i o și mai mare îndemînare în rolul de soră îndurerată a fratelui nenorocit.

În versiunea lui Dolly, Andi era prototipul ieșanului superior, capabil de înălțare intelectuală și de energia visului creator, dar inapt pentru fapte, neînzestrat cu energie socială. Căsătoria lui Andi cu Ștefana reedita alipirea Moldovei de Muntenia, reprezentînd un acces de sentimentalism, o dorință de jertfă, pe care și Muntenia și Ștefana la fel le exploataseră, Bucureștiul dominînd Iașul, iar Ștefana pe Andi.

Și Andi era nenorocit — ca și Moldova. Dovadă ? Nu mai era cel de odinioară. Muncea necontenit, cu o îndîrjire caracteristică oamenilor care vor să uite o durere,

istovindu-se prin exces de muncă. Nu mai glumea, nu mai vedea lume, nu mai zîmbea ; trăia retras, numai în lumea cărților, ocolind societatea, posomorîndu-se din ce în ce.

— ...Îmbătrînește.

— Vai !

Nimeni nu știa ce se petrece în sufletul lui.

— Înțelegi, Magda, Andi nu-i omul capabil să-și afișeze durerile !

Dar ea, Dolly, copilărise cu Andi, fusese camarada lui cea mai apropiată, „sora" lui, așa că ea singură ghicise ceea ce scăpase neobservat celorlalți.

Și se temea ! Ceva vag, nelămurit, o intuiție femeiască, îi spuneau că o nenorocire îl pîndește pe Andi. Nu știa bine ce ! Neurastenie, sinucidere...

Duduia citise cu patru ani în urmă scrisoarea prin care Andi cerea consimțimîntul părinților lui pentru căsătoria cu Ștefana, și Dolly nu uitase nimic din experiența Duduiei.

Se vede că nu degeaba plînsese domnul Danielescu atît de oportun în cariera lui oratorică atunci cînd marile emoții ale istoriei impuseseră tăcerea buzelor și vorba ochilor ; picurase și Dolly în clipele de întuneric și confidențe, evocînd primejdiile care-l pîndeau pe „bietul nostru Andi".

Seara se isprăvise cu un plîns comun, cu brațele înnodate.

De-atunci, singurul subiect de conversație, singura preocupare comună prietenelor nedespărțite fusese viitorul lui Andi. Îl cercetau, înlănțuite una lîngă alta, ca două fete de marinar, privind de pe țărm furtuna în care-i barca părintească.

Și-n preajma înapoierii lui Dolly luaseră o hotărîre. Magda primise invitația lui Dolly de-a petrece cîteva luni la ea acasă, în scumpul Iași. Să se plimbe amîndouă prin „Iașul lor", Magda să dea un concert de binefacere : într-un cuvînt, Andi s-o știe că-i la Iași. Simpla ei prezență însemnînd pentru Andi o reconfortare, o alinare, singura care-l putea feri de deznodămîntul fatal.

Nu urmăreau nimic alt. Nici Magda, nici Dolly n-ar fi fost în stare să *conceapă* măcar o idilă adulterină, sau măcar o prietenie clandestină, o frăție dosnică : nu-nu ! Atît numai : prezența Magdei la Iași să restituie „orașului mort" parfumul de primăvară pe care, pentru Andi, îl pierduse.

Această imagină o luase Duduia tot de la prelegerea inaugurală a lui Andi. Acolo, însă, „parfumul de primăvară al orașului mort, pierdut pentru ieșenii de astăzi", îl readucea, în concepția lui Andi, „conștiința trecutului istoric al Iașului", numai această conștiință, fiind în stare să redea ieșenilor prestigiul de odinioară, puritatea și semeția vechii Moldove.

După cum se vede, vorbele lui Matei Velisar deveniseră idei generoase de-ale lui Andi, pentru ca, mai pe urmă, să devie manopere sentimentale de-ale lui Dolly.

Sinceritatea Velisarilor devenise și ea, la rîndul ei, o mască în balul mascat

★

Căldura impersonală a caloriferelor, miros dulceag de tutun englezesc amestecat cu asprimile fumului de havană, și vestibulul, ca decorul unui act întâi în care apărea deocamdată *groom*-ul cosmeticat, înclinat, în vestă galbenă cu dungi negre și nasturi de alamă, în timp ce, nevăzută, răsună o muzică englezească, un cor negru, sau o gripă radiofonică : acestea erau primele impresii ale lui Andi de cîte ori intra în casa Duduiei, impresii totalizate în sentimentul că trebuie să participe la un fel de operetă, cu factice însuflețire scenică, destinată numai spectatorilor din sală.

Impresiile reapărură parțial de îndată ce servitorul deschise ușa din față domnului Danielescu și lui Andi, dar încetară de îndată, lăsînd s-apară una nouă.

Nu curgea nici robinetul patefonic, nici furtunul radiofonic. Răsuna un cîntec cu miros de liliac jilav înflorit în tristă noapte de primăvară.

„Ich grolle nicht, und wenn das Hertz auchbricht..."

Glasul de soprană n-avea nici stridență, nici fragilitate. Era puternic și dulce, și patetismul liedului redat de glasul tînăr apărea ca luna în aburii unei ploi de primăvară.

Era ciudată impresia violentă de primăvară, atît de neașteptată, că devenea dureroasă. Impresie de nopți de primăvară *de altădată* — după aula Universității și gerul iernii.

Andi simți cu genele plecate o scurtă suferință și melancolia unei întîneriri.

— Au venit cucoanele ? întrebă domnul Danielescu, lepădîndu-și șeșonii descheiați de cînd îi pusese.

Muzica încetă.

Se auzi o forfoteală în salon.

— Hallo, Andi !

Nici nu-și scoase blana, și Duduia era în brațele lui, c-un salt care căuta să plasticizeze impresii de la baletul rus, recent văzut la Paris.

— Daddy, vai ce frumos te-ai făcut !

Mai greoaie — iarna îi sensibiliza reumatismul — doamna Danielescu ajunse în brațele domnului Danielescu abea după ce Duduia, Dolly, își sărutase și tatăl, pe „daddy".

Duduia nu-și găsea astîmpărul.

Era atîtată de cele două surprize pregătite familiei : una pentru daddy, alta pentru Andi : Magda.

Domnul Danielescu își sărută „surpriza" fără să-i descopere caracterul de surpriză specială pe care i-l dăduse Duduia.

Și deodată, după efuziunea primului lirism, epidermic, răsună ca-n piesele istorice cînd voievodul descoperă că sfetnicul cel mai iubit l-a trădat un :

— Beatrice !

— Doamna Danielescu plecase genele. Își tunsese părul băiețește, cu unghi la ceafa rasă, și îmbrăcase rochia intermediar scurtă — rochiță totuși — pe care i-o adusese Duduia din străinătate.

— Daddy, să nu spui că nu-ți place ! Am întinerit-o cu zece ani, darling !

Domnul Danielescu încremenise.

Ca Napoleon în fața piramidelor, parcă se pregătea să spuie cuvinte istorice.

— Și ce-ai făcut cu Cozile Tale ?

— Ți le-a adus, daddy.

Doamna Danielescu se congestionase. Era tunsă abea de cîteva ceasuri. Duduia o convinsese la Chioaia, și pe drum — de la Chioaia la Iași — că părul lung i-o barbarie compromițătoare :

„Așa e vremea, mamă. Toate femeile din lumea bună și-au tăiat părul."

...că-n Occident nu mai poartă cozi decît chinejii acrobați, că doctorii din Anglia i-au spus că părul lung ane-

miază și dă migrene și, abea sosite la Iași, o dusese ca pe o somnambulă la coaforul de dame, luînd asupra ei consecințele, asistase la retezarea cozilor, împachetate pentru daddy în hîrtie de matasă cu inscripția „Souvenir", determinase conturul modern al tunsorii apoi, acasă, o modernizase pe terorizata convertită, îmbrăcînd-o cu rochie scurtă și cu sveaterul de matase cu picturi cubiste, o fardase cu roșul lichid adus de la Paris, îi răspicase carminat buzele, îi întunecase albăstriu pleoapele, și acum o contempla ca pe o casă renovată după preceptele moderne, pîndind reacția arhitectului de modă veche.

Pe doamna Danielescu o înfrigura și o mînca ceafa rasă — dîndu-i parcă un fior — și o neliniștea cochet privirea uluită a domnului Danielescu.

Se simțea culpabil întinerită, ca o trăsură devenită automobil.

O dată cu părul tuns și cu rochița sprintenie, parcă-i dispăruse amintirea maternităților; se simțea mai degrabă soră cu Duduia decît mama ei. Și parcă era *adusă* nu în fața soțului ei, ci în fața unui *bărbat*.

Domnul Danielescu o privi, o măsură, o compară cu amintirile. Și se vede că fardul obrajilor și accentul carminat al buzelor deșteptaseră o veche lucire în amintirile sîngelui, căci deodată se simți roșind, întinerit și el, și ridicînd din umeri, ca un om care se decide să facă o beție, se adresă Duduiei:

— Să mă bată Dumnezeu, da' zău că-i șade bine!

Duduia-și sărbători succesul printr-o fantezie coregrafică, un fel de dans războinic, ca al triburilor negre.

În timpul pantomimei părintești, Andi se aranjase la oglindă, retușînd în treacăt dezordinea cravății și a șuvițelor de păr, acceptînd din semnele succesului de la Universitate numai lucirea ochilor și înfierbîntarea obrajilor.

Era îmbrăcat sumbru, cu haine albastre, cravată tot albastră, un albastru mai deschis decît al hainelor; din aceste valorificări de albastru, capul răsărea palid argintiu, cu umerii obrajilor abea rumeni, cu părul brun în care mocnea o flacără de aur fuginiu, cu ochi negri ca mătăsoasele ape ale blănii de lutră, cu bărbie de adolescent, și linia gîtului la fel tînără, — dînd o impresie de frumusețe atît de categoric opusă ambianței, că te-ntrebai,

văzîndu-i capul, unde-i lancea, unde-i calul alb cu fîlfîit de aripi în galopul lui ceresc?

Această impresie despre el însuși o avea Andi privindu-se în oglindă, impresie care-i îndestula măgulitor nevoia de cochetărie deșteptată-n el de glasul din salon după ce cîntecul încetase.

Duduia nu urmărise numai pantomima părintească, ci și pe a Narcisului din oglindă, cu coada ochiului și-a gîndului. Liedul cîntat de Magda, acompaniată de Duduia, tocmai cînd sosiseră Andi și cu domnul Danielescu, nu era simplă întîmplare, ci rezultatul unei deliberări prealabile. Făcea parte din aceeași categorie de strategii casnice, ca și măsurile dintr-o sonată de Beethoven, pe care Duduia le-ncepea de cîte ori s-auzea, odinioară, o trăsură apropiindu-se de casa părintească pavoazată pentru musafiri.

Confruntarea lui Andi cu el însuși în oglindă nu se-ntîmplase niciodată atunci cînd Andi o însoțea pe Ștefana.

Așa că Duduia interpretase just și valoarea acestei contemplări în oglindă, cît și semnificația aranjării părului și a cravății: Andi auzise glasul frumos al Magdei fără să-l identifice, și, nefiind cu Ștefana, recurgea la oglindă înainte de-a intra în salonul unde era femeia cu glas dulce.

Porniră spre salon cu Duduia în frunte și Andi la urmă, el singur situîndu-se după ceilalți, nu numai de politețe, dar și din calcul. Fiind cel din urmă, avea răgazul necesar de-a vedea cine-i în salon, înainte de-a intra, și de-a se pregăti în consecință.

S-aștepta tot atît de puțin s-o vadă pe Magda Boldur ca și s-audă un lied în casa Duduiei, care trăia în „veacul vitezei". Și din pragul salonului, pe cînd domnul Danielescu acorda celor de-acolo cinstea de a-i strînge mîna, primi, văzîndu-o pe Magda, aceeași impresie de parfum de altădată pe care i-o dăduse și liedul.

Duduia, ca și cum n-ar fi știut nimic, îl prezentă Magdei.

Mîna Magdei tremura.

Era în picioare, rezemată de pian.

Andi simți că se roșește. Nu întîlni privirea Magdei; își aplecase genele sperios, dar pe obrajii ei ovali izbuc-

nise o roșeață din acelea care fardează și vîrful urechilor cu emoții demodate.

Și doamna Danielescu, și Duduia văzuseră. Ochii lor se întîlniră o clipă numai. Doamna Danielescu se stăpîni, diformîndu-și strîmb un zîmbet, de parcă ar fi privit un miliard de aur revărsat.

Nările Duduiei vibrară.

Nu vorbiseră nimic una cu alta despre Magda Boldur. Dar doamna Danielescu înțelegea, și Duduia pricepuse că mama ei a înțeles. Complicitatea lor se născu fără vorbe, dîndu-le în acea clipă senzația de primejdie și voluptate a contrabandiștilor și a braconierilor.

Sosirea Duduiei din străinătate adunase la ea pe cîteva prietene, care-o însărcinaseră cu felurite comisioane : pudră, fard, parfumuri, mătăsuri, melesteie de metal și cauciuc pentru masaj etc.

Mesele salonului erau acoperite de cumpărăturile aduse, a căror expoziție — cutii de pudră, pufuri enorme, flacoane, tuburi — era în evident constrast cu liedul rătăcit ca o lebădă într-o vitrină cu frivolități femeiești.

Discuțiile, silnic oprite de muzică, reîncepuseră, născîndu-se din flacoane, din cutiile cu fard, din mătăsuri, gravitînd în jurul ultimelor mode din străinătate, consemnate în jurnalele de mode și-n revistele trecute din mînă-n mînă.

Domnul Danielescu blama prin severitatea înfățișării și prin atitudinea parcă asiriană futilitatea subiectelor. Era grăbit să plece acasă, să mănînce și să se culce cu noua versiune a soției lui, care-i dădea o impresie de adulter de cîte ori o privea. Dar doamna Danielescu nu se grăbea de loc. Intrase în rîndul „fetelor" și-n „veacul vitezei".

Andi se retrăsese într-un colț al salonului, așezîndu-se într-un fotoliu.

Toți ședeau pe scaune. Numai Magda Boldur rămăsese în picioare. Era atît de emoționată, că nu mai îndrăznea să se miște de lîngă pianul de care se rezema, cu sufletul ascuns în *Dichterliebe* ca într-un tufiș de liliac. Ea singură era frumoasă dintre toate femeile și fetele din salon, și singura, nu demodată, dar mai degrabă arhaic frumoasă.

Înaltă și subțire ca și Andi, avea același profil de efeb grec, și numai ea din tot salonul mai purta pe cap ploaia de primăvară a părului de femeie.

Andi n-o privea. Asculta concentrat discuțiile despre modă.

Interveni, schițînd ironic o teorie a modernismului vestimentar.

Toate fetele ridicaseră ochii spre el, cu un fel de uimire desfătată. Cum ? Andi mai vorbea cu ele ? Se mai amesteca în discuțiunile lor ? Nu le disprețuia...

Andi distingea, ca substrat al modelor actuale, ceea ce numea el — după Gide — coridonismul.

Modernismul detronase „femeia", înlocuind-o cu efebul. Și modelele femeiești, și cele bărbătești urmăreau realizarea plastică a aceluiași tip de efeb. Vechile atribute distinctive ale sexelor dispăruseră, în confuziunea actuală.

Musteața și barba erau rase ; cozile, retezate. Femeilor li se interzicea conturul de amforă plină, robust rotundă, care făcuse gloria femeilor de odinioară. Femeile trebuiau, după canoanele moderne, să fie zvelte ca băieții, nu ca femeile, să pășească bărbătește energic, nu să alunece ca valul.

Considerațiile lui Andi, pînă la acest punct, conveneau auditoriului feminin, amator de explicații cu rădăcini sexuale. Dar Andi, spre surpriza generală, luă o atitudine potrivnică versiunii moderne a femeii, făcînd elogiul vechiului tip de femeie. Femeia trebuia să reprezinte, după Andi, ca siluetă, curba șerpuitoare, nu unghiul, nu linia dreaptă, nu duritatea atletului. Îi era îngăduit să fie zveltă numai atît cît permitea conturul amforei, contur care hotărnicise definitiv frumusețea trupului femeiesc. Amforă puternic bombată, sau sprinten alungită, dar amforă. Așa hotărîse Dumnezeu, hărăzind-o maternității, cum amfora e hărăzită apei ; așa confirmase geniul grecesc.

Femeia-arbust, femeia-surcică, femeia-frigăruie, femeia-scobitoare erau eresuri ale sexualității moderne, care încerca să dărîme estetica, impunîndu-i un apetit glandular, nu o revelație estetică.

Apoi combătu tunsoarea modernă. Vechea Dalila tunsese pletele lui Samson, luîndu-i astfel puterea. Moderna Dalila își tăiase propriul ei păr, dovedind prin aceasta că

nu mai era Dalila. Parfumul feminității, după Andi, era în păr, și numai în părul lung care înconjura pe femei cu un mister de pădure : nu-l mai aveau. Despletirea pentru noapte, în fața oglinzii, dispăruse. Secase riul mătăsos al oglinzilor. Gestul pieptenului care vîslea în apa revărsată pe umeri dispăruse. Femeia de azi se pieptăna cu mîinile, ca băieții ; își alegea cărarea expeditiv, ca băieții ; își comprima părul în filet, ca băieții. Și-apoi, ceafa rasă despodobea pe femei de cea mai încîntătoare nuditate a ființei lor : ceafa rotund și dulce descoperită de părul ridicat.

Duduia zîmbea : se gîndea succesiv la Ștefana și la Magda, — la ea, de loc. Teoriile lui Andi, în sine, o lăsau complet indiferentă. În ce-o privea, știa perfect succesul carnivor stîrnit printre bărbați de ceafa ei rasă. Restul era moft !

Andi, în aceste clipe, nu se gîndea nici la Ștefana, nici la Magda. Dorea numai să ofenseze pe „fetele subțiri", reînspirîndu-le vechiul respect deferent. Dar înregistrase, de cîteva ori, neliniștit, zîmbetul Duduiei.

Și deodată își dădu seama de gafa enormă pe care-o făcea.

Avu o mișcare agresivă.

Se stăpîni.

Zîmbi ironic.

Și continuă, afirmînd că s-a mărginit să *expuie* două puncte de vedere. Nu era partizanul nici al unuia, nici al celuilalt, fiindcă generalizările sînt generatoare de erori. Fiecare femeie e o formulă proprie a feminității, călăuzită de legile ei particulare. Arta unei femei e să nu contrazică prin nimic propria ei armonie. S-o valorifice oricum, dar să n-o altereze. Să-și adapteze fiecare modă, convertind-o într-o versiune adecvată, fără să-și aservească frumusețea unor forme improprii.

Femeia adevărată rămîne femeie, și cu părul scurt, și cu părul lung, și grasă, și slabă. Căci după cum un parfum, același, miroase altfel picurat în părul unei femei, și altfel picurat în părul alteia, căci după cum o pudră albește felurit un ten față de altul, tot așa moda se diversifică în femeile adevărate, care o acceptă, dîndu-i fiecare un accent personal. Moda, oricare ar fi, nu distruge lamentabil decît pe femeile — inexistente ca femei — care nu-s decît manechinele hainelor lor.

Satisfacția era generală ; prestigiul monden al lui Andi se reaurise.

Numai Duduia era altfel satisfăcută decît celelalte femei, fiindcă revenirea lui Andi subliniase pentru ea, și mai apăsat, sensul teoriei precedente.

Se serviră aperitive picante și băuturi tari. Andi era însetat încă de la Universitate. Nu ceruse de băut pînă atunci, fiindcă-și cruța sănătatea cu o permanentă circumspecție. Recentele arpegii mondene îi uscaseră și mai tare cerul gurii. Duduia îi prepară anume pentru el un whisky cu apollinaris. Inofensiv cînd îl bei, ca o limonadă, alcoolul de cereale te umple imediat de flăcări.

Andi era însetat. Duduia-i mai prepară încă un pahar. Îl bău pe jumătate.

Se răsturnă în fotoliul comod, cu sufletul lenit ca de o baie de soare, lăuntrică. Nu-i mai venea să plece. Mirosul de pudră și parfum, foșnetul de mătăsuri îi dădeau o vagă impresie de harem în care el era sultanul în vizită. Nu-i mai era dezagreabilă nici senzația de lux, de belșug, care domnea violent în casa Duduiei.

Era cald. O căldură geometric egală, de calorifere. Mirosea un pic a cocotă de lux. Luminile erau aprinse, sticlos albe. Răsunau paharele ciocnite, glume...

O regăsi pe Magda, și senzația de lilieci înfloriți pe care-o avusese intrînd în casă, în clipa cînd Duduia se așeză din nou la pian, și glasul Magdei, intimidat la început, apoi sigur, luminos nud ca al sopranelor, începu să cînte tot din Schumann.

Liberîndu-se de constrîngerile de pînă atunci, sufletul lui Andi respiră parfumul de liliac ud, patetic pe cît fraged, al muzicei lui Schumann, în care glasul Magdei răsărea ca o lumină de lună, nostalgic argintie.

Închisese ochii, și o revăzu prin ani pe Magda Boldur așezată pe scara vestibulului, într-o lumină de lună care aprindea culorile de toamnă exotică ale vitraliului din dosul ei.

Și regăsi, văzînd-o, mirosul de lilieci înfloriți al acelei nopți, — în el ca și în liedurile pe care le asculta, cîntate de glasul care *cînta*, deși o părăsise pe Magda.

Cînta:..

Atunci, o pierduse ! Nu mai era a lui !..

Deschise ochii. O privi pe Magda cercetător... Da, era

aceeași Magda, frumoasă, cu părul cenușiu-blond strîns la ceafă, cu același profil dulce de fată de altădată, blîndă, crescută parcă printre bunici, purtînd în culoarea părului lumina lămpilor aprinse seara subt abat-jour, avînd în mișcări reculegerea sfioasă din casele bătrîne, — dar *cînta*, nu plîngea...

Ș-abea atunci, după patru ani, Andi-și dădu seama că socotise pe Magda ca pe un fel de tablou care-i aparținea. N-o alungase din el, numai că nu se mai ocupase de ea. O lăsase parcă într-un fel de pod sufletesc.

Și iată că nu mai era a lui. Desigur. Fusese în străinătate — patru ani —, se îndrăgostise acolo de cine știe ce muzicant, se înstrăinase de el, se liberase, devenind *fata care cîntă*, nu *fata care plînge*.

Dar roșeața ei cînd îl văzuse pe Andi ? Emoție scurtă, superficială, care nu exprima nimic.

Cîntase, cînta — acesta era noul aspect al Magdei, însemnînd emanciparea ei de Andi.

Andi goli restul paharului de whisky.

Liedurile cîntau dragostea, pasiunea, deznădejdea, speranța — toate cuprinse în suflarea tinereții, toate întîmplîndu-se în aceeași noapte a lumei, cînd pentru Heine, cînd pentru Schumann, înfloriseră toți liliecii, rozele și crinii primăverilor și verelor pămîntului.

Și Ștefana ?

Gîndul apăru ca un țipăt, înspăimîntîndu-l.

Dar nu se întîmplase nimic, — nimic *în afară*, în *viață*. Totul era la fel ca și înainte. Treceau prin el gînduri, icoane, un uitat parfum de tinerețe, și atît.

Vroi să reintre în vestibulul casei Boldur. Nu mai putu. Gîndul Ștefanei îi întimidase sufletul. Se gîndi la Ștefana cu teamă, umilit, formulînd totodată cîteva gînduri ciudate : iubirea pentru Ștefana îl apăsa ; era prea deșteaptă, prea lucidă, prea energică : îl domina, paralizînd în el tinerescul dragostii, dînd vieții lui ceva sever, sumbru. Îl îmbătrînise. Îi alungase tinerețea.

Cum ? Ștefana ?

Trecu prin el deodată, ca vîntul uraganelor printr-o fereastră spartă, o enormă deznădejde.

Ștefana ! Ștefana ! Ștefana !

Trecuse.

Dar nu se-ntîmplase nimic, nimic. Gînduri ! Fleacuri !

Și ascultă din nou, cu ochii spre profilul Magdei Boldur, muzica.

Domnul Danielescu dădu alarma. Era nouă și un sfert. Răsună un „vai!" general.

Ce ușor trecuse vremea!

Începură împachetările, vorbele de plecare, preparativele pentru reintrarea în gerul de afară.

Andi se posomorîse, devenind ursuz, ostil.

Familia Danielescu pleca la urmă. Duduia dădu ordin să tragă la scară mașinele.

După plecarea musafirilor, familia făcu un pelerinaj la odaia lui Pussy. Nimeni n-avea voie să-l sărute. Pussy urla feroce, și cum urletul lui încă nu devenise englezesc, Duduia curmă vizita, lăsîndu-l să mai fie român în brațele englezoaicei.

— Da' bărbatu-tău unde-i? o întrebă domnul Danielescu.

— A plecat la București.

Zîmbi, cu buzele în as de cupă.

— Ceva noutăți? stărui domnul Danielescu.

— Poate... politice.

— Liberali?

— Nu cred, dar nu știu.

— La țărăniști? tresăltă domnul Danielescu.

— Lasă, daddy, lucrurile serioase. Ajută mamei să-și aranjeze gulerul. Fii cavaler, daddy!

Andi strînsese mîna Magdei mai lung, privind-o stăruitor drept în ochi. Și o văzu palidă, cu o privire prin care fugeau parcă nouri lunari în vînt mare.

În automobil, regăsindu-se singuri, tăcură, tăcură...

Și, brusc, doamna Danielescu făcu semn șoferului să oprească la cofetăria Vlădescu.

Mașina, frînată deodată, tresări și stopă.

— Andi, ia o cutie de bomboane pentru Ștefana.

Cînd Andi apăru cu pachetul în mînă, reluîndu-și locul, simți că părinții lui au vorbit ceva în lipsa lui. Și, fără să vrea, își dădu seama că devenise complicele tăcerii lor, ducînd Ștefanei cutia de bomboane care trebuia să-i scuze pe toți că întîrziaseră la masă, ca și cum nu Ștefana — pe care n-o interesa ora mesei — i-ar fi așteptat acasă, ci doamna Danielescu, pe care trebuiau s-o îmbuneze în felul obișnuit, adică dîndu-i daruri.

Şi totuşi, se simţea solidar cu ai lui faţă de vinovăţia comună şi dorinţa de-a o ascunde, amăgind.

Nu aprinsese nimeni becurile dinlăuntru ale automobilului. Erau toţi strînşi în întunericul mobil ca cel din sufletul lui Iuda după ce-l vînduse pe Isus.

*

Andi se înfăşură atent, ca cei care pleacă în sanie la drum lung, cu pledul peste oghial. Se stîrnise viscol afară.

Înainte de a-şi aşeza definitiv capul pe pernă pentru somn, Andi o privi pe Ştefana: şedea la gura sobei, cu picioarele încrucişate subt ea, privind flăcările. O vedea din spate. Îi privea mai ales compresa albă care-i înfăşura gîtul.

Era enervat.

— Ştefana, nu-i bine să stai la foc! De asta răceşti aşa de uşor!

— „Aşa de uşor?" se miră glasul Ştefanei, îngroşat de răguşeală.

Era întîia ei gripă, într-o casă în care fiecare strănut lua proporţii de gripă; şi o luase pe deasupra de la domnul Danielescu ale cărui strănuturi nu erau niciodată acoperite cu batista. Porneau, fanfară în nasul orişicui, ca şi cum şi microbii ar fi deţinut fărîme din personalitatea sa ilustră.

— De ce nu faci gargară?

— Am făcut.

— Chinină ai luat?

— Am să iau.

— Ai să uiţi. Iar ai să uiţi. Cum vrei să te faci bine dacă nu te-ngrijeşti?

Ştefana tresări. Răsunase atîta lehamete în acel „iar ai să uiţi" al lui Andi, încît întoarse capul înspre el, privindu-l lung.

Andi rezistă cîteva clipe. Şi iar simţi apariţia surîsului de „femeie care minte".

De cîte ori îl privise Ştefana în timpul mesei, la fel zîmbise. Era exasperat, — şi parcă mai mult de Ştefana decît de el.

— Noapte bună. Tu nu te culci?

— ...

Ascultînd tăcerea Ştefanei, Andi avu o tresărire de mînie. Se culcă, strîngînd dinţii cu furie.

De cînd venise acasă, dorise ca Ştefana să fie excepţional de bună, de blîndă, de duioasă cu el. El de la uşă îi sărutase mîna cu o afecţiune particulară ; în drum spre sufragerie îi dezmierdase umărul şi capul, cu o reală compătimire pentru starea ei gripală, care-i dădea o respiraţie anevoioasă, cu gura deschisă, ca la peştii scoşi din apă, o necontenită lăcrimare a ochilor congestionaţi, şi o cojire uscată a buzelor. Pe lîngă acestea, era îmbrăcată gros, ceea ce o făcea să pară şi mai mică — mai turtit mică —, mai ales după icoana Magdei Boldur, şi gîtul îi dispăruse complet sub bandaj.

Cercase chiar s-o sărute, deşi gripa e foarte contagioasă, şi cu toate că Andi avea o profesională nevoie de sănătate. Dar Ştefana, cînd voise s-o sărute, se scuturase de el, fără să-l privească în timpul mesei, participînd distrat — şi parcă distant — la masa care însemna sărbătorirea întoarcerii doamnei Danielescu. Şi cînd din întîmplare ochii Ştefanei — reci, muţi şi congestionaţi de gripă — se întîlniseră cu ai lui Andi, surîsul lui Andi reapăruse, exact în acele clipe, deşi nu-i venea de loc să rîdă.

De ce nu-l întreba : „De ce rîzi ?"

I-ar fi răspuns : „Nu rîd. E un zîmbet nervos. Ţie nu-ţi vine uneori, la înmormîntări, sau cînd un prieten îţi istoriseşte o nenorocire care te afectează şi pe tine să zîmbeşti ? Să zîmbeşti tocmai fiindcă eşti trist şi fiindcă zîmbetul în acele clipe înseamnă o necuviinţă, o reacţie cinică... E un zîmbet nervos, care dovedeşte anarhia din om. Nimic mai mult..."

Dar Ştefana tăcuse.

Şi acum tăcea la gura sobei.

Şi Andi nu putea dormi.

De cîtva timp, o dată cu începerea cursurilor de la Universitate, şi o dată cu reapariţia cotidiană a acelui „zîmbet nervos", Andi nu mai cunoştea odihna şi deplinătatea din ultimii patru ani.

De cînd se căsătorise, Andi nu mai dormea în casa părintească, nu mai era vecinul unei odăi în care locuia cineva din familia lui. Trăia cu Ştefana în căsuţa din curte : trei odăi, un antret şi un cerdac. „Sus", adică la

părinți, mîncau numai. Timp de patru ani muncise de dimineață pînă seara, preparîndu-și doctoratul împreună cu Ștefana. Căci doctoratul strălucit luat de Andi însemna, la drept vorbind, mai ales încununarea ideilor originale ale Ștefanei. Andi era mai ales în stare să facă toaleta literară a ideilor altora, pe cîtă vreme Ștefana și culturii tot cu viață răspundea, adică avînd idei și atitudini proprii, pe care Andi și le însușea frățește. Doctoratul lui Andi fusese o colaborare între el și Ștefana, mintea ei dînd lui Andi vigoarea creațiunii, pe care Andi o înzestra cu grație și subtilitate.

Noaptea, după ce erau frînți de oboseală, lăsau lucrul și glumeau, acordîndu-și recreații în care izbucnea tot ce era vervă copilărește proaspătă și inventivă în Ștefana.

Nu mai trăia în Iași, nu mai trăia în casa părintească. Trăia alături de Ștefana, cu sufletul deschis ca o fereastră prin care intra soarele zilelor de primăvară, primenind tot. Pleoapele lăsate pe ochi însemnau somn efectiv, nu pîndă în umbra genelor. Și asta nu numai în ietacul casei lor, dar chiar și la Agapia, unde-și petrecuseră verile tot în casa maicei Agafia. Acolo se învecina în timpul nopții cu o odaie în care erau fie părinții lui, fie Duduia — înainte de a se căsători, — fie Luchi. Și totuși, nu-i mai spiona, comentînd în gînd, acru, zgomotele și vorbele de alături. Uneori numai comenta hazliu, pentru Ștefana, cîte un zgomot surprins. Rîdeau și adormeau, alături unul de altul, somn deplin, somn sănătos. Timp de patru ani, Andi n-ar fi avut să roșească față de Ștefana, pentru nici un gînd de noapte, ascuns ei.

Din toamnă însă, de cînd cu succesele universitare, apăruse și zîmbetul de „femeie care minte", și paianjenul care pîndea subt somnul aparent al lui Andi.

Dar nu mai pîndea, ca odinioară, viața unei odăi învecinate, ci pe Ștefana. Și parcă de atunci nu mai dormea în ietacul celor patru ani de muncă și de dragoste, alături, de Ștefana, ci în vechea lui odaie de tinerețe, cea din casa părintească care pîndea pe Ștefana ca pe un *vecin de odaie,* nu ca pe un tovarăș de somn frățesc, de muncă și de viață.

O spiona, cu genele fățarnic plecate, cu somnul aparent, numai, vigilent în afară ca țevile puștii cînd stai la pîndă.

De ce nu se mai culca Ştefana o dată cu el ?

Uneori ceteau împreună literatură, schimbau păreri şi impresii asupra personagiilor. Nu mai vorbeau nimic despre ei, despre ce-a spus Andi la Universitate studenţilor, despre ce-a făcut Ştefana în timpul absenţei lui, şi întotdeauna Ştefana rămînea trează făţiş, cu lumina aprinsă, cu cartea în mînă, sau la gura sobei, după ce declara că se culcă.

De ce nu-l însoţea ?

Zîmbetul de „femeie care minte ?" De ce nu-l întreba ?

Şi somnul lui Andi se enerva, devenind insomnie mocnit agresivă, pîndind-o pe Ştefana.

De la o vreme îl supărase lumina aprinsă. În definitiv, el muncea, avea nevoie de odihnă, de somn. Şi Ştefana putea să-şi închipuie că nu poţi adormi de-a binelea cu lumina aprinsă !

Apoi fumatul în ietac. Înainte — adică în timpul anilor de muncă solidară — lucrau amîndoi în birou, venind în ietac numai să doarmă. Ştefana fuma în birou. De cînd însă nu mai adormea o dată cu Andi, Ştefana fuma în ietac la gura sobei, şi după ce Andi — oficial — dormea. Lui Andi nu-i plăcea, mai ales asupra somnului, mirosul înecăcios al fumului de tutun. Se frămînta în pat, întorcîndu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta, că doar va înţelege Ştefana că lumina şi fumul nu-l lasă să doarmă. Ea fuma înainte la gura sobei, cu ochii îndreptaţi spre flăcări. Dacă se întîmpla să fumeze mai mult, înainte de-a se culca, deschidea ferestrele, aerisind îndelung. Asta îl supăra pe Andi şi mai tare, mai ales toamna şi iarna. Prezenţa aerului rece în ietac îi alarma somnul, luîndu-i intimitatea căldurei închise.

Treptat, începuse să-l sîcîie, să-l irite, să-l enerveze tot ce făcea Ştefana după ce el declara oficial că se culcă. Fiecare filă întoarsă, fiecare chibrit aprins, fiecare oftat rătăcit între respiraţii îi dădea o tresărire care-l crispa. Dimineaţa se deştepta ostenit, c-o greutate premergătoare migrenelor, aruncînd o privire ursuz dojenitoare somnului Ştefanei.

Şi parcă toate enervările acumulate de Andi în ceasurile de nesomn la pîndă, ale ultimelor luni, veniseră în această seară să-i zgîrie matasa zburlită a sufletului.

O auzi pe Ştefana aprinzîndu-şi ţigara de la cărbuni.

Auzi întîia aspirație a fumului, adîncă și-i venea să rupă cu dinții învelitoarea pernei.

De ce nu se culca odată ? Era gripată. Chinină nu lua — era sigur. Gargară nu făcea — era sigur. Și era sigur c-are să-i vie să facă gargară tocmai acuma, ca să-i strice somnul.

Se răsuci în pat. Avea pe spinare mîncărimi de insomnie. Pe deasupra, alcoolul băut la Duduia îi dăduse o arsură în piept și o sete uscată. Și Ștefana nu-l lăsa să doarmă ! A doua zi avea curs. Simțea că se va deștepta îngreuiat, fără chef de lucru.

De ce nu se culca odată ?

Ce corvadă să dormi cu altcineva în odaie ! Nici unul nu-i liber să facă ce-i place.

Dacă i-ar propune Ștefanei să-i aștearnă pentru noapte pe canapeaua din biroul lui ? El să doarmă acolo, ea să fie liberă în ietac.

Măcar în timpul gripei. Se mirase cum scăpase pînă atunci ! Dormeau într-același pat. E absurd, în definitiv, fiindcă ești căsătorit cu o femeie, să te căsătorești și cu toate boalele ei ! Mai ales că el muncea. Avea nevoie de sănătate. Și era slab pe deasupra. Nu era ca Luchi, un munte.

O vedea, cu ochii închiși, pe Ștefana, bunducită de îmbrăcămintea groasă, legată la gît, cu ochii injectați. Se sluțise... Da. Slăbise, își pierduse culorile, rotunjimea obrajilor.

Iar fuma !

Și brățara aceea care zornăia mereu la cea mai ușoară mișcare ! Zornăitul ei îl enerva ca ronțăitul unghiilor, ca rozătura șoarecilor, ca apa care picură în uluce, ca foșnetul gîndacilor negri în ziare uscate...

Și tusa, tusa din gît, care pare factice !

Ce ?

O auzi pe Ștefana stingînd lumina, apoi ieșind în vîrfuri. Se ducea la el în birou. Deschise ochii. Flăcările sobei luminau divanul jos pe care dormea, aprinzînd culori de căpșune pe șalurile de pe pereți. Era cald în odaie. Afară șuiera viscolul. Căscă lung. Se simțea în sfîrșit confortabil singur. Se culcă de-a binelea.

Și în clipele premergătoare somnului — zîmbitoare lene a întregii ființe care se topește ca omul de zăpadă în

seare de primăvară — Andi se simți singur nu fiindcă plecase Ștefana, ci fiindcă o clipă gîndul o adusese pe Magda Boldur în brațele lui.

*

Ștefana nu aprinsese lumina în birou. Mai pusese cîteva lemne pe foc și se așezase iarăși la gura sobei, aprinzînd alte țigări. Fumul tutunului era singura gargară de care avea nevoie în această noapte.

Atitudinea familiei față de ea, începînd cu fructele zăhărite oferite de doamna Danielescu, și continuînd cu dulceaga și exagerata serviabilitate din timpul mesei dată nu în cinstea ei, ci în cinstea stăpînei care se întorcea acasă, împreună cu comportarea identică a lui Andi, zîmbetul, oribilul zîmbet, falșa solicitudine și întrebările enervate despre sănătatea ei se totalizau în oroarea unei singure certitudini : că e *străină* tuturora, și lui Andi. Nu știa ce se întîmplase, dar întreaga familie — afară de Luchi, care nu fusese la masă — purta față de ea aceeași mască de falșă solicitudine, care le dădea tuturora un fel de licheism solidar, ca celor care complotează împotriva cuiva de care se tem.

Cauza n-o interesa.

Ceilalți n-o interesau.

Dar Andi...

Andi-i ascundea ceva. O mințea. Și nu de azi, de cîteva luni, de cînd era profesor.

Gîndurile treceau ca un galop al inimii, sfărîmînd și-ndurerînd tot.

Andi mințea chiar din ziua prelegerii inaugurale a lecției de deschidere. O rugase să nu asiste. Se temea că prezența ei îi va da tracul debutanților.

Nu văzuse durerea ei. Cum, ea, tovarășa lui de muncă, să nu-l privească tocmai în clipa cînd avea să domine cu sufletul lor comun, cu munca lor comună — căci lecția lui de deschidere era a lor, cel mai pur copil al dragostei lor, entuziasm alăturat, idei altoite una pe alta, suflete amestecate în exaltarea aceleiași flăcări...

Aflase din gura altora succesul la care numai ea nu asistase.

Dar asta nu însemna nimic. Ea nu s-ar fi dus acolo ca să culeagă, în calitate de soție, aplauzele publicului

ieșan venit să-l asculte. Ea vroia să-l asiste în acea clipă grea, cu toată căldura și frăția dragostii ei, așa cum îl însoțise pe tatăl ei în timpul războiului. Vroia să împărtășească alături de Andi acea formidabilă apăsare de labă de leu, a curiozității publicului în clipa apariției la tribună a debutantului.

Fusese singură acasă, tocmai în acea zi, cea mai înfrigurată a vieții lor comune.

Și se înapoiaseră cu toții, glorioși de gloria lui Andi, — înstrăinați de ea.

Atunci apăruse oribilul zîmbet fals pe fața lui Andi. Și semnificația zîmbetului, poate parțială, o descoperise întîmplător, aflînd de la Luchi cîteva fraze din lecția lui Andi.

Toate aceste fraze făceau elogiul sufletului ieșan.

Vra să zică, Andi adăugase într-ascuns de ea, în fața publicului ieșan, nu numai alte fraze și idei decît cele formulate alături de ea, dar luase și altă atitudine față de ieșenism, complet opusă celeia spovedită Ștefanei.

Penibila noapte a primului succes, pentru Ștefana, care descoperise nu numai că prima atitudine publică a lui Andi era o platitudine, dar că nici n-avusese curajul, onestitatea să se destăinuiască ei. Era flămînd de glorie — dobîndită oricum — ca și domnul Iustin Danielescu.

De-atuncea, zi cu zi, se repetase zîmbetul fals, alungînd dintre ei perfecta transparență sufletească a unuia pentru celălalt. Îl simțea pe lîngă ea, clipă cu clipă, las și ipocrit, mereu izbucnind în afară, distrat și somnolent de cîte ori rămîneau singuri în odaia lor, nemaiconsultînd-o în privința activității universitare, nemaiîmpărtășindu-i nici un plan, nici un proiect, nici o idee, vorbind cu ea în clipa de frățească intimitate a patului, ea la teatru cu o vecină de stal, banalități literare care nu dovedeau decît preocuparea lui cerebrală de-a părea gentil și afectuos cu ea. Îl surprindea privind-o pe furiș cu ochi răi, care mărturiseau clandestin enervările pe care vorbele n-aveau curajul să le exprime. Și toată comportarea lui, dosnică, piezișă, dovedea o falșitate femeiască, nu bărbătească. N-avea nici furii exterioare, nici violențe, nici vorbe aspre, nici înfruntări fățișe. Toată ostilitatea lui luăuntrică era învăluită în aceeași dulceață factice, ca și oribilul zîmbet care-i desfigura frumusețea, trivializîndu-i puritatea trăsăturilor.

Și de-atunci începuse s-o mintă pentru lucruri mărunte.

La început, venea acasă de îndată ce-și isprăvea cursul. Treptat, începuse să întîrzie, dînd el singur explicații pe care ea nu i le cerea. Ba că fusese reținut de un coleg, ba că dăduse studenților indicațiuni pentru lecturi suplimentare, ba că întîrziase la librărie. Același zîmbet îi contracara buzele care mințeau.

— Andi, tu ai nevoie să te plimbi, să te odihnești. Plimbă-te, eu nu mă supăr, îi spunea Ștefana.

Andi protesta cu indignare, pretinzînd că singura lui plăcere, că singura lui odihnă erau ceasurile pe care și le petrecea acasă. Că nu putea suferi „tîrgul infect", adică Iașul. Afirma că are o adevărată repulsiune pentru forfoteala [...] străzii Lăpușneanu. Pe strada Lăpușneanu, spunea Andi, se plimbau numai cei care aveau nevoia aplauzelor și pe stradă, fiecare simțindu-se acolo actorul unui anumit public pe care-l căuta. Femeile care inaugurau o haină nouă acolo se duceau să culeagă admirația publicului lor bărbătesc, adică a tuturor flirturilor prezente și viitoare, precum și să constate invidia publicului lor femeiesc, adică a tuturor cunoscutelor a căror pungă le interzicea o haină la fel de luxoasă. Literații care publicaseră un nou volum pe strada Lăpușneanu recoltau primele aprecieri, comentarii, elogii și exclamații admirative. Ziariștii care publicaseră un articol vehement acolo, pe stradă, căutau confirmarea răsunetului urmărit și sperat. Acolo, actorii, după un succes, căutau *en détail* echivalentul verbal al aplauzelor colective. Pentru Andi, strada Lăpușneanu era vitrina cea mai publică a măștilor balului mascat. El n-avea ce căuta acolo.

Și mințea, însușindu-și, și exagerînd cu servilism, repulsia Ștefanei de-a se plimba în centrul orașului. Pentru Ștefana plimbarea însemnase întotdeauna plecarea spre orizontul larg. În toate orașele îl căutase, și-l găsise, cum apele mici își găsesc fluviul, și fluviul marea. Pentru Ștefana plimbarea nu însemna un fel de salon exterior casei, în care te-ntîlnești cu diverși cunoscuți, palavragind de-a-n picioarele, sau staționînd cu grupul cunoscuților întîlniți în fața unei vitrine, ca în loja unui teatru.

Dar Ștefana nu fugea de oameni în plimbările ei. Nu

acest gînd — de-a-i evita pe ceilalți — îi determina plimbările. Evitarea lumei era o consecință, nu un scop. Scopul era aerul curat, bucuria de-a umbla repede, de-a simți în pași ritmul inimei active, nu lenea căscatului dus de-acasă și pe uliți ; scopul era descoperirea acelui arc de triumf pentru suflet ; al orizonturilor vaste.

Plimbările îi aduceau Ștefanei un echilibru necesar, eliberînd vitezele ce se acumulau în organismul ei. Natural, aceste plimbări care nu urmăreau plăcerea citadină de-a saluta cunoscuți, de-a vorbi cu amicii, de-a privi afișele teatrelor și pe-ale cinematografelor, de-a cerceta vitrinele, de-a inspecta noutățile magaziilor, ci plimbarea în sine, viteza ei, privelișteie ei mereu schimbate, mirosul cîmpului și al pădurilor de la marginea orașelor, și vîntul, vîntul liber, care vine de undeva nebun de libertatea lui, și care în oraș e numai colb, o izolau de toți cei care se plimbă pe strada Lăpușneanu și la Copou în limitele plimbării obștești care nu urmărește decît formal aerul curat, de fapt urmărind tovărășia acelorași cunoștințe din oraș, și-n locurile de plimbare oficială.

La început, în primul an al căsătoriei, Andi o însoțise de cîteva ori pe Ștefana în plimbările ei, reluînd ritmul și dimensiunile extraurbane ale celor cîteva plimbări bucureștene din timpul logodnei. Dar Ștefana și cu Andi nu se potriveau în pas. Asta o constatase Ștefana cu aceeași consternare superstițioasă cu care privise la București, în timpul plimbării cu Andi, desprinderea călciiului.

Andi avea tendința de-a merge încet, „cu pas de înmormîntare", spunea Ștefana, care avea un pas energic și egal. După cîteva plimbări în doi, Ștefana se înapoiase superstițios tristă, Andi, extenuat.

Ștefanei nu-i intra în minte cum se putea ca Andi să nu priceapă și să nu guste hrana sufletească a plimbării, glorioasa osteneală pe care-o lasă trupului. Și plimbarea începea pentru ea abea de la bariera orașelor.

— Da, Ștefana, dar eu n-am sănătatea ta. Pe mine mă așteaptă la bariera orașelor o raniță grea, pe care-o port în spate.

Și Ștefana, cu inima strînsă de pe-atunci, se plimbase fără tovarăș, singură, aducîndu-i lui Andi, la întoarcere, vibrația de aer curat, de sănătate, pe care sedentarul Andi o primea ca un tonic servit în odaie, fără să participe la

efortul care-i dăduse naştere, efort care era însuşi principiul bucuriei pentru Ştefana, iar pentru Andi, numai efort.

Şi la Agapia se repetase aceeaşi despărţire temporară. Numai Ştefana se plimba prin munţi, uneori cu Luchi ; Andi aştepta acasă să-i aducă parfumul brazilor din vîrfuri şi perspectivele de culme.

Dar pe atunci Andi nu se plimba singur. Din toamna aceasta, însă, Andi întîrzia în fiecare zi tot mai mult, după ce-şi isprăvea cursul la Universitate, şi Ştefana nu-l blama fiindcă s-ar fi plimbat pe strada Lăpuşneanu — ca cei pe care Andi, nu Ştefana, pretindea că-i disprețuiește — ci fiindcă-i mințea, afirmîndu-i o improvizată oroare de strada Lăpuşneanu.

Ştefana n-avea decît compătimire pentru cei care înțelegeau prin plimbare un du-te vino de cîteva ceasuri pe o stradă centrală. Aceaşi compătimire pe care o avea pentru cei care temîndu-se de răceală trăiesc mereu îmbodoliți, și cu ferestrele închise, fiecare anotimp însemnînd pentru ei mai ales o nouă primejdie de răceală decît o nouă bucurie. Vara asuzi ; toamna e umedă ; iarna-ți amenință plămînii și laringele cu gerul ; iar primăvara e anotimpul dezechilibrat, care conține-n el și vară și toamnă și iarnă, cu toate primejdiile lor sporite de reputația de benignitate de care se bucură primăvara pe nedrept.

Acelaşi gen de compătimire i-l inspirau Ştefanei cei care, renunțînd la orizontul deschis, își „ucideau vremea", cot la cot, cu pas de înmormîntare — după nevăzutul dric al vremii lor — plimbîndu-se în spațiul identic al aceleiași străzi, mărginită de aceleaşi clădiri, umblată de aceiași oameni care se-ntorceau acasă spunînd : „Ştii, l-am văzut pe cutare", în loc să poată exclama : „Doamne, ce nouri am văzut, ce aer am respirat !"

De altfel, Ştefana-i afirmase lui Andi că ceea ce otrăvește sufletul oamenilor în genere, și pe-al provincialilor în special, e tocmai gregarismul lor, conştiința şi nevoia de-a trăi mereu unii lîngă alții, văzîndu-se mereu, auzindu-se mereu, sătuli unii de alții, dar incapabili să se izoleze cîtva timp. Ştefana susținea că oamenii nu pot fi buni unii față de alții, nici îngăduitori pentru maniile reciproce decît dacă-şi acordă pauze, ieşind din comunitate, acumulînd fiecare, în absența celuilalt, cîte puțină singurătate activă, fără să se gîndească unii la alții.

Și-i ilustrase acest punct de vedere luîndu-l chiar pe el de exemplu. Îi amintise de spovedenia lui premergătoare dragostii lor. Înainte vreme, cînd Andi trăia în aceeași casă cu părinții lui, treptat începuseră să-l enerveze. Le vedea numai cusururile, cu acreală, fără îngăduință, fără pic de milă pentru ei în judecățile lui mintale. La masă remarca numai infracțiunile la legile educației, ale tatălui lui, *urîndu-l* pentru fleacuri. De ce ? Fiindcă trăia în permanență cu părinții lui ; chiar și-n absența lor, gîndul lui îi urmărea, descoperind în activitățile lor tot ce putea să-l sîcîie, să-l enerveze, să-l revolte.

Leul mîncat de furnici : asta însemna pentru Ștefana viața în comun, viața de familie, așa cum e înțeleasă mai ales în provincie.

Viața, viața puternică, tragic vastă, era meschin fărîmițată de enervările zilnice ale celor care trăiau în comun, fără să-și impuie salutarele despărțiri. Ori, plimbarea — înțeleasă în felul Ștefanei — era cel mai la îndemînă corectiv al acestei meschinizări. Să se plimbe singur fiecare, ostenindu-și trupul, primenindu-și sufletul, uitîndu-i pe ceilalți, și la întoarcere, în clipa regăsirii în căminul comun, fiecare va fi mai bun, mai vesel, mai optimist, mai îngăduitor. Vor dispărea „nervii", mica isterie provincială. O plimbare adevărată înseamnă un cer senin pe care-l aduci acasă cu tine.

Dar străzile hărăzite plimbărilor, cu semnificația lor de salon urban, înseamnă tocmai contrarul. În loc să fugă unii de alții pentru a acumula puțină viață, oamenii, nici în clipele de libertate profesională, nu se pot despărți, nu pot renunța la contactul comun, care permanentizează în ei aceeași iritare produsă de viața cot la cot, dîndu-le acreală, lehamete și un meschin pesimism.

Mai demult sugestionat de atitudinea Ștefanei față de plimbările gen „strada Lăpușneanu", Andi devenise un fervent adversar al acestei străzi. Și se lepăda de ea cu mai multă îndîrjire tocmai din epoca — dată din toamnă — cînd începuse să o frecventeze. Într-o zi cînd Ștefana ieșise pe strada Lăpușneanu după cumpărături, îl întîlnise pe Andi cu un grup de bărbați, rezemat de bara de metal din fața unei vitrine, primind defilarea publicului ieșan.

Minciună măruntă, dar cu atît mai tristă. Minciuna mare, minciuna care tinde să ascundă o ticăloșie, e urîtă,

desigur, dar ascunde ceva, *un fapt*: E o laşitate, dar e dictată într-o măsură de instinctul de conservare. Pe cîtă vreme minciuna măruntă, pricinuită de nimicuri zilnice, dovedeşte că-ndărătul ei e *numai sufletul*, nu o faptă, oricît ar fi de odioasă, — e numai sufletul, de care cel care minte se ruşinează, simţindu-şi-l corupt.

Ştefana, chiar în ziua cînd îl întîlnise pe strada Lăpuşneanu, îi repetase sfatul de mai înainte.

— Andi dragă, de ce-mi ascunzi că te plimbi pe strada Lăpuşneanu ? De ce crezi tu că o plăcere de-a ta poate să mă supere ? Nu vezi tu cîtă meschinărie sau orgoliu absurd îmi presupui atribuindu-mi astfel de gînduri ! Tu ai trăit prea multă vreme numai cu mine. Acum ai nevoie de oameni. De ce să mă supăr ? Tu ai şi alte nevoi decît de mine. Tu eşti *tu*, ai sufletul tău cu calităţile şi defectele lui : aşa eşti. De ce vrei să *pari* ca mine ? Mie mi-e ruşine cînd mă plimb singură fără de tine, fiindcă m-aş bucura de ceva în afară de tine, în absenţa ta ? Nu. Fiecare cu sufletul lui, cu nevoile şi cu ciudăţeniile lui. Tu ai nevoie de oameni, cum eu am nevoie de copaci, de verdeaţă. Înseamnă că eu îţi sînt superioară ? sau că tu eşti un om de rînd ? Ţie nu-ţi place natura...

Andi tresărise, încruntat.

— ...Nu-i ruşine, Andi, să nu-ţi placă natura, cum nu-i ruşine să nu-ţi placă muzica sau pictura. Ruşine e să te prefaci că-ţi plac. De ce vrei tu să dai numaidecît un sens meschin plimbărilor pe strada Lăpuşneanu ? Tu devii un om public. E natural, într-o măsură, să nu fugi de oamenii în mijlocul cărora începi să trăieşti. Ai o nevoie explicabilă să-i vezi nu numai la Universitate, dar şi-n alte părţi. Singurătatea ta alături de mine a fost prea lungă ; a început să devie o constrîngere. Ai nevoie de oameni : asta-i sigur. Dar pe mine nu mă jigneşte această nevoie, dragă Andi. De ce nu vrei să-nţelegi ? Tu nu eşti un anahoret... Te sfătuiesc chiar să trăieşti mai mult printre oameni. Du-te la club, înscrie-te la masoni ; să mergem la teatru dacă vrei ; în sfîrşit, caută-ţi tu singur distracţii sociale. Strada Lăpuşneanu cred că nu înseamnă pentru tine un cult meschin al publicităţii, ci dorul de oameni, de societate, pe care deocamdată această stradă ţi-l satisface...

Andi protestase, jignit de tot ce-i spusese Ştefana.

Cum ? El nu iubea natura ? Fiindcă debilitatea lui îl

împiedeca să se plimbe? Dar asta nu însemna nimic! Poți iubi natura și de la fereastră, și de pe stradă, poate mai mult chiar decît cei care trăiesc în mijlocul ei necontenit. Ștefana confunda sedentarismul lui, care nu era decît consecința neputinței lui pentru efortul fizic, cu infirmitatea celor pentru care natura nu există. Nu iubea natura? Dar nu-l bucura pe el tot ce-i povestea Ștefana cînd se-ntorcea din lungile ei plimbări? El era ca pictorii orbi și ca muzicanții surzi. Debilitatea lui fizică îi interzicea contactul direct cu natura, pe calea plimbărilor. Dar natura exista pentru el cu aceeași dureroasă intensitate cu care există culoarea pentru pictorul orb și sunetul pentru muzicantul surd...

Strada Lăpușneanu? Dar Ștefana îl insulta, atribuindu-i nevoia de-a frecventa acest canal de scurgere al vanității ieșene. Se vede că Ștefana nu acorda nici un credit vorbelor lui, de vreme ce nesocotea atitudinea lui statornică încă din copilărie față de această stradă pe care întotdeauna o ocolise.

A! se-ntîmpla să treacă pe strada Lăpușneanu. Se-ntîmplase chiar să staționeze, rezemat de bara unei vitrine. Dar putea face necuviința de-a refuza tovărășia unui profesor universitar, coleg mai în vîrstă, care se plimba în fiecare zi pe strada Lăpușneanu, jignindu-l, mortificîndu-l, atunci cînd i-ar fi împărtășit atitudinea lui față de această stradă? Ștefana era *liberă*. Ea nu trăia în mijlocul constrîngerilor sociale. Ea n-avea nici o obligație. Ea era o simplă persoană suverană pe actele ei, de care nu se ocupa nimeni. Dar situația lui îi impunea anumite constrîngeri, anumite cedări — fără de mare importanță — la slăbiciunile colegilor lui universitari.

— De altfel, chiar tu, Ștefana, n-ai fost cu mine, n-am suferit alături de tine la seratele Duduiei, ca să n-o jignim prin absența noastră?

Dar nu înțelegea ca tocmai Ștefana, atît de lucidă și atît de *dreaptă*, să-i atribuie gînduri și atitudini care-l umileau, vădindu-i și neîncrederea Ștefanei în el...

Și mințea!

Îi ținuse un adevărat discurs, socotind-o ca pe un *public* oarecare, însuflețit în vorbele lui de superficiala sinceritate oratorică.

După acest discurs, se *convinsese singur* că are

dreptate, și parcă așteptase *aplauzele* Ștefanei pentru *discurs*, — nimic alt.

De-atunci, tăceri, tăceri, tăceri, zi cu zi agravînd îndepărtarea lui Andi de ea, acumulînd minciuni după minciuni — tot mărunte, —, făcînd din ce în ce mai imposibilă explicația loială. Ceea ce fusese străveziu pînă atunci în Andi devenise compact, mat, mască în loc de obraz, ten al fardului, nu al sîngelui de subt piele.

Toate gîndurile care se adunaseră în sufletul Ștefanei, risipite, fărîmițate, apăruseră deodată în această seară, ca o enormă stalactită atîrnînd de suflet.

Și după ce văzu oroarea evidentă a aglomerării lor compacte, îi apăru a doua oroare : *tăcerea ei de pînă atunci.*

De ce nu-i vorbise lui Andi ? De ce nu-i spusese tot, toate gîndurile ei, toată durerea și tot dezgustul ei, tot, tot, tot ? Să nu-i fi ascuns nimic. Să-l fi constrîns să recunoască. Să fi redeșteptat în el sufletul de pînă atunci, sufletul care cutezase înainte de-a se naște iubirea lor, să-i facă spovedania tuturor turpitudinelor, fără cruțare nici pentru el, nici pentru ceilalți.

De ce tăcuse ?

Desigur, o astfel de convorbire însemna un greu efort pentru ea. Adevărurile pe care ar fi trebuit să i le spuie lui Andi l-ar fi mortificat profund ; risca poate astfel să-l îndepărteze iremediabil de ea...

Cum ? Acest efort o înspăimîntase ? Această primejdie o împiedecase ?

Cum ? Dragostea ei dăduse îndărăt în fața unor astfel de obstacole ?

Azvîrli țigara.

Și-n fața flăcărilor sobei își acoperi fața cu mîinile, ascunzîndu-și-o parcă de privirea focului.

După groaza de Andi începea groaza de ea însăși. Fiindcă abea acum descoperise semnificația tăcerii ei : devenise și ea, fără să-și dea seama, o cîrtiță provincială.

Ani de-a rîndul, în timpul vieții alături de Matei Velisar, nu pregetase niciodată — cu orișice risc — să-i spuie în față cele mai crude adevăruri. Și el la fel. Luptau. Unul învingea. Și redeveneau frați, mînă în mînă. Nimic ascuns între ei, nimic piezîș, nimic dosnic. Ceartă violentă, dar nu nervi subterani, rîme vîscoase.

Și-acum, în clipele de primejdie ale dragostii ei, tăcuse. Adunase gînduri în ea, fără să-i spuie lui Andi tot, tot, tot.

Dar tăcerea ei, pasivitatea ei îndurerată, asistarea inactivă la tot ce se întîmplase în ultimul timp erau altceva decît o minciună, decît teama comodă de a nu înfrunta lupta deschisă ?

Și deodată, scrisorile lui Matei Velisar îi înconjurară sufletul, ca un cîntec de corn, ascultat din temniță.

De patru ani nu-l mai văzuse pe tatăl ei. Îi invitase, ținîndu-și făgăduința din timpul logodnei, să vie amîndoi la Constantinopol, chiar în vara primului an de căsătorie. Andi, însă, preferase vilegiatura la Agapia. Acolo putea să lucreze cu spor, — spusese el. Și Ștefana îl urmase la Agapia, fără șovăire, fără părere de rău. În anul următor, Matei Velisar fusese avansat și trimes la o legație din Extremul Orient. De-atunci, numai scrisori, cetite de Andi și Ștefana, tîmplă lîngă tîmplă, ca o carte de povești.

Ca o carte de povești !

Matei Velisar *trăia* mereu, pe cînd ea începea să moară.

Cum ? Se mai gîndea la ea ? Cînd dragostea ei murea subt ochii ei, cerîndu-i ajutor...

Aprinse lumina.

Se uită în oglindă.

Zîmbi trist.

N-o mai recunoștea pe Ștefana Velisar în Ștefana Danielescu.

Avea în ochii ei, și-n fața ei, ceva apatic și febril laolaltă, o nehotărîre chinuită, care nu mai amintea energia calm zîmbitoare și plenitudinea gravă a chipului de odinioară.

Și se slutise. Îmbătrînise. În colțurile gurii se schițau două dungi amare.

Orbitele se afundaseră, dînd ochilor o strălucire de apă întunecată în peșteri umede...

Răsună o bătaie la fereastră, prin șuierul viscolului.

Ștefana tresări, parcă auzind Destinul.

— Ștefana !

— Tu ești, Luchi ?

Îi deschise ușa. Luchi intră cu obrajii arși de ger, cu gene de argint fraged, scuturîndu-și omătul, aducînd în odaia îmbîcsită de tutun mirosul de miez de harbuz al gerului.

— Să trăiești, Ștefana.

Rîdea, cu sufletul în obraji ca un foc bengal.

O luă în brațele lui de urs bun, sărutînd-o pe obraji.

— Ți-am adus cîteva flori. Știi ce-am găsit...

Ștefana ridică mîna, în semn de protestare.

— ...Să nu te superi, am cîștigat la cărți.

— Luchi dragă, îți mulțumesc, dar pentru ce mă feliciți?

Luchi se bătu cu palma peste coapsă.

— Bine, frate dragă, da' azi îi aniversarea nunții voastre...

Ștefana scăpă florile din mînă.

Cîteva clipe, rămase cu ochii ficși, cu obrazul palid, ea cerul de amurg în care a căzut o pasăre ucisă.

Și deodată ochii i se umplură de lacrimi.

— Ștefana!

— ...

Luchi se uita la ea cu brațele deschise, stîngaci în marele lui trup candid, neștiind ce să facă.

— Nu cumva te-a ofensat cu ceva Duduia?

— Nu, Andi, Luchi... mă încurc; nu...

— Da' Andi ce face?

— Doarme.

— Doarme!

Afară, Luchi scoase din buzunarul paltonului o sticlă de șampanie și, cu o mișcare năprasnică, o făcu țăndări.

*

Viscolul izolase Iașul ca pe un ostrov pierdut în munți, întrerupînd circulația trenurilor, a trăsurilor și a automobilelor.

Fiecare trăia cît mai mult la el acasă, orice drum însemnînd un efort și o suferință. Oamenii treceau pe străzi cu sufletul închis în blănuri și în șube ca într-o casă de fier, despersonalizați, grăbindu-se să ajungă cît mai repede la destinația profesională, fără să se mai ocupe unii de alții, fără să se mai observe, fără să se mai salute.

Nu mai răsunau conversații pe străzi, nici interpelări familiare, ci numai gîfîiri și strănuturi cu nasul în gulerul blănii sau al paltonului.

Iarna reclădise orașul dintr-un alb dement, parcă făcut din fulgere și din pulverizări de aurore boreale.

Străzile apăreau ca sloiuri de gheață plutitoare, pe care izbucnirile viscolului treceau ca stafiile.

Trecătorii erau rari. Viața străzilor se simplificase. Nimic de prisos, numai utilul, care le apărea tuturora ca un eroism pe astfel de vreme. Rarii oameni erau concentrați, ursuzi și fioroși ca pe vremea cavernelor, luptînd cu vîntul, amplificați și îngreuiați de zăpada căzută și pe ei, și pe casele devenite ale anotimpului, nu ale orașului. Se scumpiseră lemnele și șoșonii.

Ziarele din București nu mai veneau.

Firele telefonice erau rupte.

Lupii — se spunea — apăruseră pînă la barierele orașului.

Un rabin prevestise — spuneau evreii de moda veche — încă din anii trecuți, această iarnă cumplită.

Babele descoperiseră în gromovnice aceeași prevestire revendicînd-o.

Ziarele locale făcuseră din viscolul care bîntuia c-o neîndestulată ferocitate un subiect de reportagii senzaționale, avînd aerul că reprezentantul fiecăruia dintre ele luase un interview Țarului polar al iernilor, aducînd la cunoștința cetățenilor ieșeni intențiile Dementei-Sale.

Și mercurul termometrelor zilnic se cobora tot mai subt 0. Ziarele urmăreau temperatura văzduhului ca pe-a unui rege bolnav, dînd zilnic buletine. Cînd termometrul arăta —10°, ziarele anunțau —15°, iar cetățenii îl coborau, în conversațiile despre greutatea vremurilor și ticăloșia partidelor politice, pînă la —20°. Iar ziarele afirmau că la Dorohoi termometrul a făcut o performanță de —30°.

Meteorologii locali întrebați de către ziariști, în calitate de eminențe locale ale papalității atmosferice, anunțaseră că vine un val de frig și mai puternic.

— Unde-o s-ajungem ?' se întrebau ieșenii cetind seara ziarele locale, cu genunchii în gura sobei.

Domnea în toate casele o senzație de cataclism cosmic, agreabilă într-o măsură, fiindcă, oricum, viscolul parcă e mai benign decît izbucnirea unui vulcan, decît furtuna

pe mare, cînd ești pe vapor, decît simunul în deșert și decît războiul mondial pentru cei mobilizați.

Ba chiar viscolul „lansase" pe un nou poet ieșan care se proclamase Kneaz al gerului, încălecînd viscolul într-un galop versificat pe paginele revistelor ieșene. Ba chiar se afirma că un tînăr avocat ieșan, om de duh, pregătea o revistă pe la primăvară, în care iarna devenea „cumătra" care pune la cale și comentează în stanțe vesele cronica locală. Ba chiar se mai spunea că recentele preziceri erau niște farse și că viscolul care bîntuia nu era decît baletul final al iernii.

Și într-o bună zi, iarna, îmbunată, devenită, din arici țepos, babă cîlțoasă, scoase ca din cutie întregul Iași pe străzi, și mai ales pe strada Lăpușneanu, cu ceva sănii cu zurgălăi, cu șoșoni cu blăniță, cu ciorapi de mătasă, cu fularuri de mătasă artificială, cu glume, conversații, cancanuri și cu chef de vorbă, ținut pînă atunci la post.

Evenimentul care coincidea cu această oportună dezghețare a iernii și a vieții sociale era concertul dat de Magda Boldur în folosul societății de binefacere a cărei vice-președintă era doamna Beatrice Danielescu. Ziarele locale prognosticau un „regal muzical". Diva, care cucerise elita muzicală a Parisului nu numai că era o ieșancă, dar era și o demnă reprezentantă a vechii boierimi moldovenești. Pe deasupra, era acompaniată de doamna Dolly Dobrescu, fiica profesorului Iustin Danielescu, și soția fruntașului baroului ieșan, Ștefan Dobrescu.

În fiecare zi presa locală publica încă un anunț, încă un articolaș, „întreținînd opinia publică". Doamna Beatrice Danielescu, domnul Iustin Danielescu, Andi, Dolly și Stevens erau pomeniți în comentariile anticipate ale acestui viitor „regal artistic", care devenise un fel de apologie a familiei Danielescu.

Și, ciudat, numele Magdei Boldur, cîntăreața, mereu amestecată cu al membrilor familiei Danielescu, începuse să determine un mic zîmbet pe multe buze ieșene.

Se vorbea „c-ar fi ceva la mijloc". Parcă mirosea a logodnă, a nuntă, — a divorț de loc, căci majoritatea ieșenilor n-o cunoștea pe soția lui Andi. Și-n tot cazul căsătoria lui cu această soție nevăzută, neîncorporată de viața ieșană, neratificată de opinia publică era parcă ceva fictiv.

Andi își comandase un rînd de haine anume pentru concert. Nu mai staționa pe strada Lăpușneanu. În fiecare zi, după ce ieșea de la Universitate, trecea pe la Duduia ca să asculte puțină muzică. Se ferea să rămîie singur cu Magda Boldur. În schimb, *o privea*. O privea uneori atît de lung, încît treptat această privire *numai* crease parcă și mai lăuntrice intimități între el și Magda Boldur, deși nu-și vorbiseră nimic. Într-o zi, Magda îi spusese involuntar : „Andi", consecință numai a privirilor, — și se roșise. De obicei, Andi îi spunea : „Domnișoară Boldur", iar ea lui Andi : „Domnule Danielescu", evitînd însă să-l numească astfel.

În casa Duduiei nu se vorbea nimic despre Ștefana. Acolo Ștefana exista eliptic, ca și-n Andi.

Andi își consolidase un nou echilibru sufletesc. Nu mai avea, cînd se-ntorcea acasă, zîmbetul de „femeie care minte". Își pusese candidatura la Jockey-Club, fiind primit cu unanimitate. Cînd întîrzia acasă, „venea de la club". În realitate, nu se ducea pe la club decît în treacăt.

Acasă era liniște. Ștefana încă nu se înzdrăvenise de pe urma gripei. Era palidă, cu obrajii subțiați. Avea insomnii care-o sileau să-și treacă noaptea cetind. Ca să nu tulbure somnul lui Andi, dormea în biroul lui. Cu Andi se arăta blîndă, fără nici un fel de asprime sau răceală — dar cam distrată.

Cînd se-ntorcea „de la club", Andi o săruta pe frunte, fără ca Ștefana să se ferească. La masă, Ștefana vorbea cu ceilalți despre subiectele curente, fără nimic ironic sau ostil.

Andi avea impresia c-a intrat într-o nouă fază a căsniciei, faza calmă, cînd se statornicește prietenia indulgentă, *înțeleaptă*, între soții deveniți tovarăși, înlocuind frenezia și veșnica neliniște a foștilor îndrăgostiți.

Andi nu-și putea imputa nimic. Nu schimbase nici o vorbă, nu făcuse nici un gest *concret*, care-ar fi putut să dea Magdei credința că Andi o iubește, credință umilitoare pentru Ștefana fiindcă ar fi pecetluit în mintea unei femei o complicitate sentimentală cu Andi, din care Ștefana era exclusă.

La Duduia nu căuta altceva decît odihna armonioasă a muzicei. Magda avea un glas excepțional de pur și de vibrant, care domina frumusețea ei trupească. S-ar fi spus că era mai ales un pretext pentru glas.

De altfel, Andi, după ce se familiarizase cu frumusețea Magdei, văzînd-o aproape zilnic, și recăpătînd certitudinea că Magda îi aparține ca și odinioară, o examinase cu luciditate, dîndu-și seama cît de convențional și fad romantios era sufletul ei — nu cel care apărea în glasul ei cînd cînta, ci acel care-o făcea să roșească în fața lui Andi. Sufletul ei nu depășise sentimentalismul vrîstei și al epocii cînd fetele scriau caligrafic versuri melancolice în albumuri legate în catifea sau mătasă, comprimînd și flori între foile pe care și versurile-s tot moarte, tot „presate" pentru album. Simțea că-i atît de simplu mecanismul sufletesc al Magdei, încît o compătimea, fără să se poată împiedeca să nu se joace „de-a privirea lungă", în care Andi punea și-un pic de mefistofelism. Subt privirea lui Andi, Magda devenea transparentă. Nu-l mai emoționa ca-n ziua revederii. Îl tulbura numai glasul ei, a cărui frumusețe fragedă și patetică era singurul mister al ființei ei evidente.

Aceste desfătări socotite de Andi exclusiv muzicale, deși nu erau cunoscute de Ștefana, aceste clipe de tovărășie cu Magda, care-l lăsau perfect stăpîn, calm și lucid, independent de frumusețea Magdei, îl liniștiseră pe Andi. Și atribuise liniștea lui și Ștefanei, punînd insomniile ei pe seama gripei și a iernii cumplite, care-i interzicea plimbările în afară de oraș.

Și era atît de recunoscător reechilibrării lui sufletești, încît într-o seară intrase în biuroul lui, unde dormea Ștefana, și o rugase să se-ntoarcă, privind-o cu ochi buni și limpezi, cu o căldură și o înduioșare care-i umeziseră ochii, — înduplecînd-o pe Ștefana.

În acea seară reînviaseră nopțile celor patru ani de muncă și de viață solidară. De-atunci începuse convalescența Ștefanei. Izbutea să adoarmă mai devreme, nu în ziuă, ca pînă atunci, își recăpăta pofta de mîncare, glumea cu Andi, și chiar proiectase să-și facă o rochie pentru concertul Magdei Boldur.

Cîteva zile, Andi nu mai călcase pe la Duduia. După universitate venea direct acasă, aducînd Ștefanei cărți cumpărate pentru ea, fructe, flori care erau foarte rare și scumpe din pricina iernii.

Și după cîteva zile de intimitate cu sunet și voioșii de argint, el singur deschisese vorba despre „odiosul meu

surîs", dînd Ştefanei explicaţiunile pe care şi le dăduse singur atunci cînd schiţase un dialog mintal cu Ştefana asupra acestui surîs.

Surîs nervos.

— Crede-mă, Ştefana.

Ştefana îi dezmierdase fruntea, c-un zîmbet care se silea să nu fie trist.

Andi numise acest surîs „codiţa demonului contrazicerii" pe care fiecare îl are în el. Un fel de tic al oamenilor normali, dar stăpîniţi necontenit de viaţa cerebrală. Eşti trist realmente. Dar mintea *constată* că şi *trebuie* să fii trist, fiindcă aşa cer circumstanţele speciale care ţi-au provocat tristeţea.

— Ei bine, Ştefana, acest „*trebuie* fiindcă aşa cer circumstanţele" stîrneşte în suflet rebeliunea demonului contrazicerii. Îţi spui singur, deşi eşti trist *cu-adevărat*: Dac-aş rîde? Şi această jignitoare posibilitate îţi dă deodată o nestăpînită contractare ilară, de care, natural, te jenezi, de care ţi-e ruşine. Dar n-ai ce să faci! De asta, zîmbetul acesta particular îţi imprimă ceva degradant, clandestin, compromiţător. E ceva isteric în acest tic îlar. Şi simpla conştiinţă că n-ai de ce rîde, că eşti grav, că eşti trist, că eşti extenuat, că eşti serios, şi că zîmbetul ar fi ceva ilogic, absurd, dement, în astfel de împrejurări, îţi provoacă acest zîmbet al contrazicerii...

Îi spusese Ştefanei că are convingerea că pentru ea zîmbetul acesta însemna minciună, însemna că-i ascunde ceva.

De unde! Inexact!

Cînd se-ntorcea de la Universitate, după cursuri, era realmente obosit de lungul efort şi de emoţiile pe care încă i le dădea vorbirea în public. Normal, firesc ar fi fost să poarte pe faţa lui întipărirea acestei istoviri. Din nenorocire, el îşi dădea seama nu numai că aşa este — ostenit — dar şi că aşa *trebuie să fie*. Şi atunci, tocmai în clipa cînd întîlnea privirea Ştefanei zîmbetul contrazicerii apărea.

Apărea odată. El *voia* să-l alunge. Şi zîmbetul îi contrazicea voinţa, apărînd ca la comandă, tocmai în clipa cînd îl privea Ştefana. Şi conştiinţa c-a zîmbit ieri îl făcea să zîmbească şi azi, şi mîine şi aşa mai departe. Simţise că Ştefana blama acest zîmbet, care-i dădea impresia că Andi-i ascunde ceva; dar conştiinţa acestei confuzii pe

care numai dispariția odiosului zîmbet ar fi curmat-o îl făcea — tot contrazicerea — să fie aservit acestui zîmbet. Mai arătase Ștefanei cîte pățise de pe urma acestui zîmbet...

— ...de femeie care minte. Așa l-a definit o fostă prietenă de-a mea, convinsă că sînt un vicios, un perfid, în felul femeilor, și că zîmbetul meu are aceeași semnificație isterică a zîmbetului unor nevropate care de cîte ori mint cu gravitate, au și acest zîmbet care le demască și pe care nu-l pot stăpîni : din acest act concomitent al minciunii debitate și al zîmbetului care o demască, născîndu-se pentru ele voluptatea primejdiei. Vor parcă să-și denunțe singure minciuna și să fie bătute.

Istorisise Ștefanei cum mai mulți cunoscuți de-ai lui — femei și bărbați — nu puteau să-l sufere din pricina acestui zîmbet în care vedeau o critică veninos sarcastică, adusă lor într-ascuns. Mai toți cei care-l cunoșteau își închipuiau că îndărătul acestui zîmbet trebuie să fie ceva. Și nu era nimic. Andi afirmase Ștefanei, cu ochi perfect sinceri, că singura semnificație a zîmbetului era o ușoară detracare nervoasă datorită excesului de viață cerebrală. Andi era prea conștient în orișice clipă de tot ce se întîmpla. Judeca mereu. Comportările lui, chiar cele mai vehemente, cele mai pasionate, nu-i anulau viața cerebrală, care comenta mereu, cu judecăți concomitente actelor, desfășurarea acestora. Această permanentă asistență cerebrală, care dedubla actele exterioare, îi dădea șovăiri, nehotărîri, interzicîndu-i să fie propriu-zis un om de acțiune. El invidia pe acei oameni care trăiau uneori atît de intens, încît actele lor exterioare însemnau o evadare din ei înșiși. Îi invidia pe impulsivi, cu toate că impulsivitatea implică uneori riscuri similare cu ale beției. Dar oricum, ce suverană senzație de eliberare, de exteriorizare, de uitare de sine însemna pentru om actul consumat cu atîta pasiune, încît viața conștientă dispărea, absorbită de acțiune. El nu cunoscuse această „năpustire exterioară", această prăvălire din tine însuți ; o bănuia, dar n-o trăise. Nici în copilărie nu cunoscuse absorbirea totală într-un act exterior. Și copiii, tocmai din cauza vîrstei care e mai aproape de instincte decît de rațiune, cunosc desigur în viața de toate zilele aceste eliberări. El nu le cunoscuse. Cînd se juca cu alți copii, și cînd jocul îi prin-

dea pe toți dîndu-le exaltata fericire a copiilor care se joacă, el *știa* că se joacă, *știa* că-i fericit. De pe atunci era dublu.

La Universitate, în timpul cursului, tocmai în clipele cînd părea mai *stăpînit* de delirul oratoric, tocmai în clipele cînd după aparențe i s-ar fi putut aplica adagiul juridic — *„non agit, sed agitur"* — el era perfect conștient și de ce spunea, și de entuziasmul avîntat cu care vorbea, și de impresia de delir creator pe care-o dădea celorlalți. Și tocmai în acele clipe, din pricină că-și dădea seamă că *este* inspirat, dar că și *trebuie* să fie, zîmbetul contrazicerii apărea în colțul gurii.

— Drept, Andi ?

— Mă jur, Ștefana ! Nu-ți închipui oroarea pe care mi-o dă acest zîmbet în fața studenților ! Pot să creadă că sînt un fel de escroc oratoric, că-i trag pe sfoară...

E oribil !

Mințise.

Niciodată la Universitate, în fața studenților, nu zîmbise astfel. O singură dată, pe cînd vorbea, văzuse o fată frumoasă care-l privea din fundul aulei nu ca pe un profesor, ci ca pe un toreador în arenă. Atunci numai îi venise să zîmbească, dar se stăpînise, fluxul oratoric alungînd impresia fugară și răsunetul ei echivoc.

Conștiința că a mințit-o pe Ștefana, generalizînd un fapt — zîmbetul special — care era să se întîmple la Universitate, dar nu se întîmplase, îl făcuse, chiar în focul vorbelor să zîmbească pieziș.

Ștefana tresărise, dîndu-se îndărăt cu o repulsie vădită.

Și Andi comentase cu o deznădejde care nu era factice oroarea acestui zîmbet *arbitrar*, care apăruse chiar atunci, în clipa cînd sufletul lui nu era decît un avînt de sinceritate spre Ștefana. Fața lui se brăzdase de zbucium, de suferință, îmbrăcînd aceeași expresie pe care Ștefana i-o mai văzuse odinioară, cu patru ani în urmă, în noaptea cînd Andi îi mărturisise oroarea vieții lui ieșene.

Ștefana îi dezmierdase fruntea, amintindu-i cu blîndețe, dar ochi în ochi, că zîmbetul acesta nu i-l curioscuse decît din toamnă, și că ea știa că zîmbetul coincidase nu cu o minciună pozitivă — fiindcă el nu-i afirmase nimic — dar cu o lipsă de curaj față de ea, cu o lașitate : intro-

ducerea în lecția de deschidere a elogiului ieșenismului, fără de știința Ștefanei, elogiu contradictor cu părerile lui, așa cum le exprimase față de ea între patru ochi, despre același fenomen.

De ce ?

Andi recunoscuse.

Da. Fusese laș. Ștefana avea dreptate. N-avusese curajul să afirme în fața Iașului intelectual adunat în aula Universității ceea ce afirmase în sufletul lui și în fața Ștefanei.

Și începuse din nou să se acuze cu patimă, acuzînd Iașul : ca și odinioară.

Ștefana era altfel : ea moștenise de la tatăl ei un suflet drept, curat, onest.

Pentru Ștefana, adevărul, sinceritatea nu erau un efort, nu însemnau un act de eroism : sinceritatea și adevărul erau atitudinea ei firească.

Pentru el, însă, sinceritatea și adevărul erau un dureros efort.

Iașul pentru el era ca Dalila pentru Samson. Iașul îl adormea, îi lua puterea, cum Dalila tăiase pletele lui Samson. Puterea numai lîngă Ștefana și-o recăpăta.

Adevărat ! La lecția lui de deschidere făcuse elogiul ieșenismului, dar fără premeditare. Spunîndu-i Ștefanei să nu vie să-l asculte fiindcă prezența ei l-ar intimida, n-o amăgise, nu mințise.

Puterea colectivității ieșene fusese mai presus de puterile lui. În fața auditoriului ieșan, își pusese masca obligatorie de idolatrare a Iașului și a spiritualității ieșene, jucîndu-și rolul impus de ceilalți, admirat și răsplătit de ei.

Dar Ștefana nu-și putea închipui chinul lui, rușinea lui, oroarea lui de el însuși. Era blestemat să fie licheaua unei colectivități pe care o disprețuia.

— De ce nu mi-ai spus atunci, Andi ?

Andi ridicase din umeri, înclinîndu-și fruntea, ca străpuns de săgeți, resemnat să sufere.

De ce nu i-a spus atunci ?

De oe ? Fiindcă avea un suflet meschin, și fiindcă acest suflet atribuia și Ștefanei, uneori, o lipsă de generozitate care nu era a ei, ci a lui, răsfrîntă amăgitor și-n alții. Desigur că ar fi trebuit să-i mărturisească, dar contactul

lui cu publicul ieșan, reînrolarea lui în ipocrizia colectivă îl făcuse să aducă și acasă, lîngă Ștefana, un suflet alterat.

De ce nu-i mărturisise? Acum se îngrozea, gîndindu-se că tocmai ei îi ascunsese așa ceva. Dar nu-i ascunsese numai atît.

Andi mărturisise, în acele clipe cînd ochii Ștefanei aprinseseră în el focul jertfelor, și vizitele la Duduia, ascunse ei.

— Nu-ți închipui, Ștefana, ce ură împotriva josniciei mele am acumulat în acest timp! De ce mă duceam la Duduia? Ca să ascult muzică. Îmi făcea plăcere. Magda Boldur are un glas de o frumusețe rară...

Ștefana știa mai demult de la Andi cine-i Magda Boldur, dragostea ei romantioasă și lacrimogenă pentru Andi și lașitatea milei, pe care dragostea ei o provocase în Andi.

Vorbindu-i despre vizitele clandestine la Duduia, Andi reluase firul vechii spovedanii, arătîndu-i „emoția superficială" pe care i-o dăduse reîntîlnirea cu Magda Boldur în casa Dudiiei.

Pe măsură ce Andi se acuza, descoperind Ștefaniei cu de-amănuntul duplicitățile lui din ultimul timp, Ștefana se lumina, devenind din ce în ce mai afectuoasă cu el.

Din scurtele întreruperi pe care le făcuse Ștefana destăinuirii autoacuzatoare, Andi văzuse cu o surprindere ușurătoare, care-i sporise încă adversitatea verbală împotrivă-i, că Ștefana n-acorda nici un fel de importanță Magdei Boldur. Vizitele lui Andi la Duduia, fără de știrea ei, explicate de Andi ca o cedare — lașă — la rugăminții mamei lui, care se temea că atitudinea Ștefanei și-a lui Andi va jigni-o pe Duduia — și apoi, ca o distracție muzicală, real odihnitoare —, fuseseră considerate de Ștefana tot ca un neadevăr gratuit, dar fără să-i provoace o mișcare de gelozie, cum se temuse Andi.

Afirmase Ștefaniei că prezența ei, că apropierea ei de el, în acele clipe...

— ...Nu-ți închipui cît mi-ai lipsit, Ștefana...

...îi redase puterea.

Va căuta el singur prilejul să le spuie ieșenilor, în public, adevărul asupra lor. Va pregăti o conferință pe care o va intitula *Templul cu o mie de idoli*, și va dezvălui ieșenilor că faimoasa lor spiritualitate nu-i decît o

veșnică îngenunchiere în fața maniilor provinciale, a deprinderilor, a ipocriziilor și a legendelor locale.

— De ce, Andi ?

— Ca să-mi răscumpăr față de tine... și față de mine platitudinea de pînă acum.

— E inutil, Andi. Vrei să te urască toți ? Vrei să-ți arunce pietre ? Vrei să nu mai poți trăi în orașul părinților tăi, în orașul pe care-l *iubești*, de care n-ai putut și nu te poți despărți ?... Crezi tu că eu pot înlocui Iașul pe lîngă tine ?

— Da.

— Nu, Andi. Tu ai nevoie de orașul tău. Pe mine mă iubești *aici*, la Iași. Numai cu mine, în altă parte, te-ai simți singur. Tu nu vezi rațiunea vacanțelor tale de la Agapia ? Ș-acolo tot la Iași ești, tot între ieșeni te afli. Voi, ieșenii, sînteți cea mai gregară colectivitate din cîte-am întîlnit. Aveți nevoie să fiți mereu împreună, în familie. La București ieșenii fac insule ieșene, și trăiesc tot într-un mic Iași la hotel, pe stradă. Voi nu creșteți individual, ci colectiv, grupuri-grupuri... Tu poți fi singur numai la Iași. Te simți la tine acasă, ești liniștit. Iașul e în jurul tău. Atunci numai te poți ocupa de tine... și de mine. La București ești tot timpul neliniștit. Te gîndești mereu la Iași. Obsesia Iașului nu-ți dă libertatea de-a te izola aiurea. De asta, Andi, tu n-ai vrut să mergem la Constantinopol. Îți era instinctiv frică să trăiești *numai* cu mine. Tu poți trăi, gîndi și iubi numai la Iași. De ce vrei să te alunge Iașul ?

Îl jigniseră cuvintele Ștefaniei, dîndu-i conștiința futilității lui. Ea avea dreptate. Iașul era pentru el un fel de opiu. Nu putea fără de el. Își iubea și-și ura otrava, dar nu putea trăi fără de ea.

Ștefana îi dezmierda mereu capul amărît, vorbindu-i cu blîndețe, ca unui copil bolnav și îndărătnic. Îi arătase că n-are nevoie să blesteme Iașul în piața publică. Nu trebuia să mintă : atît. Să-și interzică platitudinele față de concetățenii săi : asta era normal uman. Să nu-și impuie un eroism ibsenian : asta era literatură, poate că nu numai pentru el, dar și pentru alții. Greșala lui — după Ștefana — era credința că are „stofă de erou". Și n-avea.

Nici ea n-avea stofă de erou, dar nici nu crezuse că are, și-n asta consta echilibrul vieții ei.

După Ştefana, viaţa de provincie mai ales exagera bolnăvicios acest bovarism comun mai tuturor oamenilor. În provincie mai cu seamă, oamenii se gîndesc — au şi răgazul necesar — foarte mult la „cum sînt" faţă de „cum ar trebui să fie", dat fiind valoarea pe care şi-o atribuie. Fiecare se socoate ca o energie nevalorificată din cauza nedreptăţii celorlalţi. Mai fiecare provincial se crede un persecutat. De aici, frecvenţa acelui „am să le arăt eu", care nu-i decît ameninţarea cu o revanşă năpraznică, situată într-un viitor utopic. Acest dezechilibru e principiul ratajului şi al oţetirii. Nedreptăţitul vede fără îndulgenţă pe cei din jurul lui. Îi critică mereu, dar nu se poate despărţi de ei, fiindcă numai ei îi dau conştiinţa că e nedreptăţit, deci superior şi martir. Şi tocmai această bovaristă viziune a propriului său suflet determina exagerarea bolnăvicioasă a ceea ce numea el „balul mascat ieşan." De ce ieşan ? şi nu românesc ?

Ieşenii — după Ştefana — erau oameni foarte normali, care dădeau ţării un procent de intelectuali mai mare decît celelalte oraşe, dovedind prin aceasta că Iaşul e bun, poate chiar un excepţional mediu cultural. Că pe lîngă acest aspect — al intelectualităţii — Iaşul mai oferea şi un aspect provincial, — asta era normal. Dar Ştefana nu vedea că provincialii ieşeni ar fi mai răi, mai ipocriţi, mai primejdioşi decît toţi provincialii ţării. Erau la fel. Culturalitatea ieşană — explicabilă prin vechea tradiţie încă păstrată — era cu-adevărat o excepţie faţă de toate oraşele de provincie ale ţării. Provincialii Iaşului, însă, nu erau o excepţie faţă de ceilalţi : erau întocmai ca ei.

Atunci de ce „balul mascat ieşan ?" şi nu „balul mascat social ?"

Dar Andi — spusese Ştefana — avea în primul rînd o bolnăvicioasă tendinţă de a generaliza. Dacă descoperea o turpitudine în viaţa *unui* ieşan, el făcea din ea un simbol, expresia turpitudinei colectivităţii ieşene. Astfel, prin arbitrare generalizări, Andi inventase fenomenul numit de el în sens pejorativ : ieşenism. Şi în acest ieşenism, el avea nevoie să vadă însuşi bacilul fătărniciei, pentru ca să-şi dea impresia că-i mucenic, el care lua asupră-şi fătărnicia acestui mediu, suferind din cauza ei.

De asta — după Ştefana — Andi exagera necontenit şi zbuciumul lui, şi cauzele exterioare care-l provocau. Andi vedea o tragedie antică în ceea ce nu era decît un

fapt divers al universului uman, reeditare cu cîteva particularități specifice a atmosferei tuturor orașelor care nu mai sînt ce-au fost, și pentru care trecutul glorios devine uneori și un principiu de vanitate civică.

— Un inofensiv tartarinism în care tu vrei să vezi ceva tragic, pentru ca și tu la rîndul tău să devii un fel de Prometeu mîncat de vulturi. Toată drama ta ieșană, Andi, nu-i decît rezultatul unui dezechilibru provocat de ființa ta reală în luptă cu cea imaginară. Ființa ta reală e ieșană ca toți ieșenii. Ființa ta imaginară, însă, se vede trăind într-un Iași olimpic, pe care l-ar merita. Și toate iritările tale față de ceea ce numești ieșenism nu-s decît conștiința ființei tale imaginare că-i nedreptățită trăind într-un astfel de Iași — cel real — cu gusturi și apucături de om normal. Acest dezechilibru bovarist e geneza pesimismului tău... Tu, Andi, ești un om fin, deștept — dar foarte slab. Așa ești. Eu n-am nevoie să te admir în genunchi ca să te iubesc. Te iubesc pe tine, așa cum ești, prețuindu-ți calitățile și dîndu-mi seamă de cusururile tale. Nu-ți cer decît să fii onest, să crezi în mine și să mă faci să *cred în tine*, nu să te admir...

Andi renunțase la eroism, adieu la conferința fulminantă împotriva ieșenismului, dar pretinsese că nu vrea s-o mai frecventeze pe Duduia.

— De ce?

— Fiindcă frecventarea ei e o lașitate.

— De ce, Andi?

Ștefana-i vorbea cu gravitate, cu sufletul deschis.

— ...Și tu ai nevoie de distracții: club, Duduia, indiferent ce. Eu nu te împiedic, Andi. De ce nu vrei să-nțelegi? Nu-ți altera poftele tale, nevoile tale, impunîndu-ți-le pe-ale mele. Noi doi ne iubim, dar nu sîntem o singură ființă. Sîntem *doi* oameni de sine stătători. Dragostea noastră nu trebuie să ne fie un pat ca al lui Procust; nu trebuie să ne mutilăm personalitățile noastre, ca să devenim identici. Asta distruge dragostea. Andi dragă, eu respect ființa ta așa cum e. Numai să fii așa cum ești și-n fața mea. Să nu cauți niciodată să mențezi în mine susceptibilități imaginare. Să nu cauți să mă cruți. Dacă vei iubi pe altcineva, spune-mi fățiș: Nu te mai iubesc. Să ne despărțim curați...

La rîndul ei, Ștefana se spovedise, fără înfrigurarea autoflagelatoare a lui Andi, arătîndu-i cum certitudinea

că el s-asmunde de ea, că fuge de ea, că prezența ei i-a devenit o constîngere o făcuse să sufere, dar o suferință meschină, debilitantă.

Și-i mărturisise că era gata să plece, să-l părăsească.

— Cum ?

— Da, Andi. Vroiam să plec.

— Unde ?

— Asta-i cu totul secundar, Andi. Mă hotărîsem să plec : nu mai puteam trăi lîngă tine, văzîndu-ne străini unul de altul, fără de curajul de-a ne mărturisi ceea ce amîndoi vedeam.

Andi cuprinsese mîinile Ștefanei ca-n cătușe. Apoi îi dezmierdase capul, o sărutase, o privise, iar o sărutase, cu ochii cînd încredulți, cînd demenți.

Cum ? Vroise să plece fără să-i spuie nimic ? Astfel de gînduri oribile în mintea ei ?

Această plecare care fusese posibilă era pentru Andi uluitoare ca un ciclon izbucnit dintr-o bibliotecă. Depășea monstruos tot ce și-ar fi putut închipui despre Ștefana. Orice : să sufere în tăcere ; să-i spuie adevăruri crud jignitoare, să-i arate fără cruțare vidul vieții lui — dar să plece ? Ea, soția lui ? Să plece din casa lor, de la Iași ?

Îl răscoli atît de chinuitor imaginea acestei plecări, vecinătatea acestei primejdii nebănuite — că începuse să plîngă, cu fruntea pe brațele Ștefanei. Și pe cînd Ștefana îi alinta fruntea, după ce lacrimile conteniseră lăsîndu-l istovit, cu ochii închiși, culcat pe brațele Ștefanei, deasupra lui răsunase iarăși amintirea vorbelor fetei din brazi : „Tu ești mic."

Dar reconcilierea fusese deplină, ștergînd recentul trecut, statornicind viitorul. Ștefana-i istorisise că în noaptea cea mai grea a ultimelor luni, în noaptea cînd se înapoiase doamna Danielescu, pe cînd apăruse gîndul plecării în ea, venise Luchi cu flori, felicitînd-o. Numai el își amintise că în acea noapte era aniversarea de patru ani a căsătoriei lor.

★

Pînă la concertul Magdei Boldur, care era marele eveniment artistico-monden al acestei ierni, Andi redevenise cel de odinioară, din primii ani ai căsătoriei. Convorbirea

cu Ştefana intrase în el ca şi faptele Ştefanei în viaţa lui, pe vremea logodnei : impunîndu-i un alt ritm.

N-o mai frecventase pe Duduia, fiindcă simţea că nu mai poate suferi atmosfera casei ei, cu Magda Boldur cu tot. La Universitate, în timpul cursului, nu mai ceda pasiunei de-a provoca entuziasmul auditoriului tînăr, făcînd digresii ieftine hărăzite aplauzelor. Cursul devenise mai sobru, mai concentrat, mai *nutritiv* pentru studenţii care vroiau să înveţe, notînd pe caietele lor *idei* şi *fapte*, nu formule pitoreşti şi expresii elegante. În special studentele erau cam dezamăgite. Cursul lui Andi din ultimul timp, faţă de cel de pînă atunci, era ca un schelet faţă de un trup *elegant îmbrăcat*, al cărui port îl admiraseră. De altfel, nu-l mai regăseau pe Andi de pînă atunci în acest Andi care vorbea rar, urmărind viteza creioanelor care notau, nu ochii feţelor care străluceau. Regretau parcă dispariţia unui fel de Rudolf Valentino al Universităţii ieşene, văzîndu-l atît de profesor pe cel care pînă atunci fusese atît de încîntător bărbat. Studentele care ştiau că-i căsătorit puneau diagnosticul : necazuri conjugale. Şi cîteva studente chiar nu-i mai frecventaseră cursul, preferînd cînd simţeau nevoia de a-l revedea să-i privească fotografia. Căci fotografia lui Andi „circula". Apăruse într-un ziar local, cu prilejul numirii lui la Universitate. Numărul cu fotografia primise elogiul foarfecelor femeieşti, care decupaseră capul „vedetei" universitare.

De la Universitate Andi se ducea direct acasă. Tot timpul pe care şi-l petrecea în oraş era caracterizat de o necontenită nelinişte. Parcă era ameninţat de ceva. Parcă ar fi putut să-l răpească cineva. Era ca o casă, în care-i o comoară, cu stăpînul plecat şi uşile descuiate. Se temea ! Abea cînd ajungea acasă, indemn, fără nici o întîmplare pe care ar fi trebuit s-o ascundă Ştefanei, se simţea în siguranţă, la adăpost de primejdii. Şi devenea vesel, copilăreşte volubil, avînd pentru Ştefana un sentiment de recunoştinţă, care-l făcea mereu să-i sărute mîinile, să caute prezenţa ei, s-o întrebe mereu cîte ceva, aşa cum întreabă copiii pe părinţi cînd le e frică noaptea în pat ; dorind în fiecare clipă s-o simtă pe Ştefana lîngă el, fără de gînduri necunoscute lui, ca un calendar al zilei. Ba chiar într-o zi, găsind-o singură cu Luchi, absorbiţi de o conversaţie contradictorie care-i pasiona pe amîndoi, Andi reproşase Şte-

fanei *răceala* ei. Îl primise fără de suficient entuziasm. Nu-l băgase de-ajuns în seamă. Conversația cu Luchi o interesa mai mult decît apariția lui. Budase, posomorît, cu sufletul plin de bosumflări de copil răsfățat, supărat pe mama lui fiindcă preferă să stea de vorbă cu musafirii decît să se joace numai cu el. Un fel de vagă gelozie din cauza lui Luchi, gelozie care luase proporții de furtună într-un pahar cu apă, gelozie care-l preocupase pînă seara, făcîndu-l s-o privească pe Ștefana cu ochi severi și să nu se uite la Luchi de loc, deși din cînd în cînd îl contrazicea autoritar, proclamativ și mahmur. Așteptase să-l consoleze Ștefana, care — pasionată de discuție — nu-l băgase în seamă. Și de la o vreme Andi își dăduse seamă că această gelozie improvizată mai mult îl măgulea decît îl alarma, dîndu-i parcă o dovadă clasică a dragostei lui pentru Ștefana — cine iubește e gelos — care-i dădea prilejul să se „alinte". Seara, după masă, îi mărturisise Ștefanei „c-a fost gelos".

— De ce ?

Ochii ei îl priviră cu-atît de liniștită gravitate, încît Andi simțise lămurit că astfel de gelozii sînt fleacuri, prețiozități, și că dacă i le-ar spune Ștefanei, ar apărea în fața ei ca o muierușcă.

În loc să-i răspundă, o sărutase rîzînd. Și seara se isprăvise cu veselie, cu glume ; căci Ștefana, cînd n-avea de ce să fie tristă, era surprinzător de copilăroasă.

În acest timp organizaseră un fel de „supeuri" clandestine cu Luchi. Vămuiau în timpul zilei cîte ceva de „sus", din sofrageria părintească, și seara îl așteptau pe Luchi, care nu prea mînca acasă. Venea pe la douăsprezece noaptea, cu un suflet care parcă era desprins de pe crengile unui măr domnesc. Luchi, cînd îi mergea bine la joc, aducea brînzeturi, fructe, chiar icre negre în zilele de mare cîștig și o sticlă de vin sau șampanie. Vinul era busuioc, fiindcă numai busuiocul îi plăcea Ștefanei, șampania dulce pentru același motiv. Și vinul, și șampania le bea singur Luchi, pentru că Andi și Ștefana beau numai ceai.

La aceste supeuri Luchi le făcea cronica ieșană. Biciuia pe toată lumea, cu un suflet înflorit ca o creangă de cireș. Rîsul lui alb — al dinților și-al sufletului deopotrivă — acoperea lumea de veselie candidă. Nici un venin, nici o invidie, nici o meschinărie, numai dorință de bucurie, — natural și pe seama altora. „London-Palace"-ul făcea

deliciile lui Luchi. La ultimul supeu le istorisise „cacialmaua" bulldog-ului adus de Duduia din Anglia. Luchi îl văzuse cu Duduia pe stradă și aflase de la mama lui că bulldog-ul costa o groază de parale și că nu-și avea perechea în toată România. Dar bulldog-ul lui Dolly Fanache Dobrescu era cam turtit, cam firnifit, cam lăcrămos și la ochi și la nas, și cam bleg.

— O mutră de leat timpit.

Luchi se documentase într-o carte de enciclopedie canină. Și găsise acolo descripția tipului de bulldog adus de Duduia din Anglia: rasă care tinde să dispară, predispus la astm și obezitate, fire leneșă, inteligență redusă, nu se atașează de stăpîn, *cine de poiată!*

— Gloria păpușicăi! Să știe ea că merge pe stradă cu un *cine de poiată* pe care l-a adus tocmai din Anglia, leșină, moare, se sinucide sau devine anglofobă!

Și Luchi privise această păcăleală ca un fel de simbol al Duduiei.

— Și-acum iaca și concertul! Asta-i mai trebuie! Voi vă duceți?

— Da, răspunse Ștefana.

— Eu nu mă duc. Să-mi crape obrazul de rușine pentru Duduia? Cum nu-și vede fungul nasului fata asta? Cîntă ea la pian? Parcă are potcoave la fiecare deget! Pian îi trebuie! Să facă box dacă-i trebuie mișcare, să-și facă un ring în care să combată cu *Stevens*, șampionul baroului.

Luchi se ținuse de cuvînt. Numai el lipsise de la spectacolul care consolidase și muzical gloria familiei Danielescu. De fapt, aplauzele, aclamațiile și bisurile vehemente o glorificaseră pe Magda Boldur mai ales din pricina surprizei. Biletele pentru acest concert de binefacere fuseseră plasate de către cucoanele din comitet și impuse — publicului de galerie — prin autoritățile polițienești.

Lojele și stalurile se pregătiseră pentru un fel de bal static; adică o expoziție de rochii. Nimeni nu socotea această serată de binefacere — cu toată reclama — ca un „regal muzical", ci ca un pretext de gățeală. Și-ntr-adevăr fusese o întrecere de toalete între cucoanele Iașului de după război.

Sala fusese plină. Fanache Dobrescu adusese baroul, magistratura, clienții și băncile, iar domnul Iustin Danie-

lescu. Universitatea. „Elita intelectuală a Iașului", după expresia ziarelor, își „dăduse întîlnire" acolo.

Magda Boldur fusese o revelație. Cînd apăruse pe scena Teatrului Național, cu frumusețea ei arhaică și timidă, urmată de silueta extremistă a Dudurieî, — ca icoana patriarhală a Păcii, urmată de sfidarea plebeiană a Revoluției, — sala o admirase, compătimind-o dinainte. Toți s-așteptau la un glas de greieraș debil, spre care ar fi trebuit să-și aplece urechea, zîmbind cu miloasă condescendență. Dar glasul apăruse în tăcerea boltită a publicului ca luceafărul serii. Era pur și clar, dramatic și suav, clădind armonia cîntecelor cu linii vast sprintene. Duduia nu-și dezmințise potcoavele digitale pe care i le descoperise Luchi. Galopase masiv, ca un cal de Normandia pe crupa căruia cînta o privighetoare.

Dar fusese tovarășa gloriei Magdei Boldur. Primiseră pe scenă simetrice jerbe de flori; căzuse pe-a-mîndouă ploaia florală a avanscenelor; spre amîndouă fîfîiseră aplauzele, acoperindu-le ca pe-o corabie de rîndunele.

Ștefana aplaudase deschis glasul Magdei Boldur. Andi, mai puțin.

Fusese ursuz în lojă. Văzuse roșeața succesului pe obrajii Magdei Boldur. Cunoștea și el semnificația acestei roșeți: adevărată beție. Nu-ți mai aparții. Te-ai transformat în aplauzele pe care le provoci. Îți bate inima în sutele de aplauze. Te-a sfîșiat gloria ca pe un văl de mireasă la nunțile țărănești.

Ești al tuturora; nu mai ești al tău.

Și parcă Magda, — fum desprins de pe rugul aplauzelor, — nu mai era nici a ei, deci nici a lui, ci a tuturora. O dorise din nou pentru el. Parcă-i și invidiase succesul, văzut de el, simplu spectator.

Se simțea expropriat de un bun care-i aparținea — fără să-l folosească — de către aplauzele mulțimii. Atunci dorise din nou, pentru el, succesul, viața publică, apariția glorioasă în fața celorlalți. Iarăși viața alături de Ștefana îi apăruse ca un sacrificiu, o recluziune, o renunțare la viață.

După concert erau invitați să supeze la Duduia. Dorea să se ducă, dar nu cu Ștefana, fiindcă s-ar fi dus numai dacă acolo, în fața invitaților, ar fi strălucit la rîndul lui, luîndu-și o publică revanșă asupra succesului Magdei

Boldur. Dar Ştefana îl paraliza. Cu ea alături nu putea fi aşa cum ar fi vrut să apară.

Pretextase că are o migrenă. Cum fusese tăcut şi posomorît în timpul concertului, afirmaţia lui era plauzibilă. De altfel, paloarea lui naturală făcea şi mai credibilă pretinsa migrenă.

O felicitase pe Duduia între culise, evitînd privirea Magdei Boldur, care era înconjurată de o adevărată gardă; şi obţinuse de la Duduia motivarea absenţei de la supeu pentru el şi Ştefana.

Acasă, pretextase şi faţă de Ştefana aceeaşi migrenă teatrală şi se culcase imediat, gîndindu-se la supeul Duduiei, cu vreo douăzeci de invitaţi, cu lumină, cu zgomote, cu veselie, cu publicitate.

Se frămîntase fără să poată adormi, umilit, stingher, inconsolabil, cu suflet de copil pedepsit să nu participe la o masă cu bunătăţi a oamenilor mari. Iar începuseră să-l supere zgomotele pe care le făcea Ştefana în timp ce el dăduse proclamaţia somnului. Chibritul aprins, ţigara, fumul, paşii în vîrfuri prin casă, foşnetul filelor întoarse, tăcerea provizorie, zornăitul brăţării deveniseră personagiile tragediei lui nervoase.

Şi culmea, Luchi venise tîrziu şi supase împreună cu Ştefana ca de obicei, dar fără de Andi.

- Vorbiseră cu glas încet, rîzînd cu glas tare, senini, brutalizîndu-l cu veselia lor, în timp ce Andi, vechiul proprietar al Magdei Boldur, simţea din patul silnic privirea pe care bărbaţii invitaţi să supeze la Duduia o îndreptau spre noua stea ieşană, izbucnită parcă din mîna lui Andi deasupra Iaşului.

Şi-i venea să fugă într-acolo — şi nu cuteza. Era prizonier, alături de balul libertăţii ieşene.

★

Lecţia de deschidere a cursului la Universitate însemnase pentru Andi întîiul contact cu ieşenii, după patru ani de absenţă. În ziua acelui succes cu care îşi începea cariera universitară, lunga perioadă de muncă şi dragoste alături de Ştefana nu i apăruse ca o viaţă plenară, îmbelşugată, creatoare, un fel de Renaştere a fiinţii lui, după un sterp declin — ci ca o renunţare la viaţă, la desfătări, la plăcerile tinereţii.

Ş-atunci, pentru întîia oară, sufletul lui dăduse o altă semnificaţie Ştefanei : n-o mai socotise ca o condiţie de viaţă efectivă pentru el, ca singurul lui refugiu regenerator împotriva ambianţei, ci ca un duşman al vieţii lui publice.

Aşa că Ştefana, numai prin întrebarea pe care involuntar o determina Andi — „Ce-ar spune Ştefana dacă m-ar auzi ?" —, îl umilea de la distanţă, fantoma ei răsărită în mintea lui Andi dîndu-i senzaţia celui care se socotea, în faţa publicului ieşan, un arhanghel de pază la porţile de aur ale Idealului, că-i un simplu arivist. Şi Andi se simţea diminuat.

Dar treptat, verificîndu-şi iar trecutul, Andi se oprise la spovedania pe care i-o făcuse Ştefanei în noaptea cînd o cunoscuse. Şi se-ntrebase : oare balul mascat ieşan despre care-i vorbise Ştefanei cu pasiune acuzatoare, era într-adevăr o realitate oblectivă, un adevăr, sau o născocire a minţii lui ? Fusese el, Andi, pînă a nu o cunoaşte pe Ştefana, o fantomă inexistentă ? Sau Andi de pînă atunci fusese un tînăr chinuit de îndoieli, neîncrezător în valoarea lui, cum sînt toţi oamenii superiori cînd îi stăpîneşte criza adolescenţei ? Andi înclinase spre a doua versiune, sprijinindu-se pe ceea ce socotea el ca o suverană verificare : opinia publică. Opinia publică nu se înşală şi nu poate fi amăgită. Există în colectivităţile sociale un fel de *flair* al adevărului, mai perspicace chiar decît mintea cea mai lucidă, cea mai străbătătoare. Dovadă : poreclele cu care colectivităţile sociale definesc stringent şi pitoresc pe cineva. Aceste porecle sînt adevărate portrete lapidare, eliptic exprimate Şi deosebirea dintre felul cum judecă un om, oricît de inteligent şi obiectiv, pe un altul, şi felul cum îl descifrează opinia publică e următoarea : un om are pentru cel pe care trebuie să-l judece o involuntară simpatie sau antipatie, care va falsifica, convergent cu atitudinea sentimentală, trăsăturile celui pe care-l judecă. Apoi judecătorul unic, oricît de atent, nu poate cunoaşte *toate aspectele* celui judecat. El îi vede mai ales reacţiile faţă de el — faţă de judecător —, adică un aspect care are valoarea unei fotografii făcută de fotograf. Pe cîtă vreme opinia publică rezumă toate aspectele, toate reacţiile celui judecat faţă de nenumăraţii judecători care o alcătuiesc. Aşa că judecata acestei opinii publice, faţă de judecata

izolată a unui singur om, e ca un album de fotografii de amator ale aceleiași persoane, reprezentînd-o la toate vîrstele, în toate atitudinile, alături de o fotografie făcută de un specialist, mai clară, mai precisă — dar *una singură*.

Valoarea autoportretului pe care Andi îl făcuse Ștefanei putea oare să fie mai mare și să infirme portretul lui Andi, așa cum îl făcuse opinia publică ieșană ? Evident nu.

Corolarul acestei judecăți era următorul : Ștefana, acceptînd și însușindu-și judecata lui Andi despre el însuși, îl socotea un om normal, și-l iubea ca atare fără să-i ceară mai mult ; opinia publică ieșană îl socotea pe Andi ca pe un om superior.

Vra să zică, de o parte Ștefana, de alta Iașul — acest antagonism fiind creat de Andi, fără ca atitudinea Ștefanei să-l fi justificat prin nimic.

Cu Ștefana și în fața ei, Andi era un om inteligent și fin, aparținînd acelei categorii de intelectuali profesionali situați pe hotarul dintre mediocritate și superioritate.

În fața Iașului, Andi apărea ca un om superior, ridicat deasupra nivelului comun la altitudinea de la care-ncep individualitățile solitare.

În fața Ștefanei, Andi simțea distanța care-l *desparte* de aceste individualități și devenea un simplu spectator al lor. În fața publicului ieșan, Andi se vedea aparținînd acestei categorii restrînse și simțea distanța care-l desparte de public. Astfel că repulsiunea lui, din acel timp, pentru intimitatea cu Ștefana nu însemna că n-o mai iubește pe Ștefana, ci că nu mai poate îndura zilnica umilință de-a redeveni în fața ei ceea ce era în realitate. Și de atunci începuse să regrete spovedania de-odinioară, cînd vîndiuse Ștefanei secretul lui în schimbul dragostei ei. Căci abea atunci Andi își dăduse seama că marea lui sinceritate față de Ștefana nu fusese decît aparent un dar, o ofrandă de jertfă ; de fapt, fusese o vînzare fățarnică deghizată. Dîndu-i sinceritatea, aștepta o răsplată. Intuiția surdă că numai în acest fel va putea obține dragostea Ștefanei îl oprise de-a pune pentru ea vreo mască, dîndu-i *drept mască* adevărul.

Și acum Ștefana îl obliga să poarte această mască — Andi nu-și mai socotea spovedania de atunci decît ca o născocire — mască inacceptabilă pentru ieșeni care nu

l-ar fi recunoscut pe Andi văzîndu-l așa cum numai Ștefanei îi apărea. Teoria bovarismului provincial aplicată și lui de Ștefana dăduse lui Andi aceeași impresie a unui deget de gheață care-i pipăia inima. În acele clipe își simțise mediocritatea cu fumuri de muieruscă parvenită; simțise, ascultînd-o pe Ștefana, că era demnul frate al Duduiei, și că deși mai fin decît Duduia, era și el, față de fenomenul superiorității intelectuale, un parvenit, un cabotin, așa cum era Duduia față de șicul englez.

Suferise atît de mult, în timp ce Ștefana îi spunea mereu că ea îl iubește așa cum e, că n-are nevoie să-l admire ca să-l iubească, încît, dacă ar fi fost în stare să exprime într-un act exterior deznădejdea lui, s-ar fi sinucis. Teama că riscase s-o piardă pe Ștefana, fără să știe nimic, agravase această deznădejde.

Pînă la concertul Magdei Boldur, singura lui preocupare conștientă fusese gîndul să n-o piardă pe Ștefana. Să fie iubit de ea. Restul era umbră.

Dar concertul Magdei Boldur, cu Andi nu pe scenă, ci în lojă, ca spectator, redeșteptase-n el nostalgia de-a fi statuie în fața publicului ieșan. Ș-abea atunci își dăduse seamă că regretul care apăruse după vechea spovedanie, reîmprospătat de a doua spovedanie, devenise un fel de ură latentă împotriva Ștefanei. Solicitudinea pentru Ștefana, din ziua spovedaniei recente pînă în noaptea concertului, îi apăruse ca ceva superficial, subt care se pregăteau mișcări de întuneric hain. Solicitudinea pentru Ștefana, ca și bomboanele pe care i le adusese doamna Danielescu venind de la Duduia, era o strategie, o amăgire a vigilenței Ștefanei, care ar fi putut repeta vechiul dicton: „Timeo Danaos et dona ferentes".

După concertul Magdei Boldur, Andi își dăduse seamă, mărturisindu-și în sfîrșit că Ștefana era pentru el o primejdie. N-ar fi dat-o pe Ștefana pe nici o femeie cunoscută de el. Recunoștea nu numai superioritatea ei de *rasă spirituală* asupra tuturor femeilor pe care le cunoscuse, dar și farmecul feminității ei, amestec de maturitate și copilărie, de inteligență și instinct — și absența completă de cabotinism. Dar nu mai era solidar cu Ștefana. Prezența ei îl devalorifica sufletește, așa cum odinioară în casa părintească grația ei devalorificase frumusețea mamei lui și a Duduiei. Instinctul lui de conservare îi poruncea să se

lepede de Ştefana. Trăia într-o continuă neliniște, într-un provizorat alarmant. O ura pe Ştefana, se temea de ea și o iubea cu scurte izbucniri de trecut în inima lui, întipărind dragostei lui un caracter de avariție : își dădea seamă de valoarea de comoară a Ştefanei, comoară care-i ardea degetele, în clipele cînd ar fi dorit s-o piardă, să i-o fure cineva. Pentru el Ştefana începea să aibă semnificația unei substanțe radioactive, a cărei prezență îi vătăma mereu țesutul sufletesc, dezagregîndu-l.

Reapăruse în el neliniștea febrilă de pe vremea „fetei din brazi". Și-aceea îl teroriza, dîndu-i o permanentă senzație de primejdie. Și-atunci apăruse în el treptat dorul de Iași : refugiu sigur, cu calmante evidenți cotidiane, împotriva vieții demente reprezentate de fata cu fustă roșie, adevărată flacără izbucnită din codri.

În zilele următoare concertului Magdei Boldur, Andi revizuise și altă atitudine : repulsia pentru părinții săi. Retractase toate învinuirile pe care pînă atunci le adusese lor.

Munciseră din greu amîndoi, măcinîndu-și tinerețea în efortul cotidian de a-și agonisi pîinea, și izbutiseră prin munca lor să merite și odihna bătrîneții, și respectul cuvenit celor care-au albit fără pată, ridicîndu-și copiii, crescîndu-i la adăpost de griji și suferinți, dîndu-le suficient răgaz ca să poată medita în voie, chiar pe seama acestor părinți, cu bolnăvicioasa scrupulozitate a tinereții crescută în afară de experiența vieții.

Și rezultatul acestei reabilitări fusese constatarea nu numai că-i iubește, dar și că-i stimează, fiindcă „meritau" măcar atît de la el, care devenise ce era grație lor.

Regretase criticele pe care le adusese părinților în fața Ştefanei, atribuindu-i ei cauza acestei impietăți. Își crease astfel o nouă solidaritate cu ai lui, și un nou motiv — aparent dezinteresat, nobil — de a socoti pe Ştefana primejdioasă ; nu numai pentru viitorul lui, dar și pentru sentimentele lui filiale.

De unde pînă atunci nu-și frecventa părinții decît la masă și la dejun, începuse să facă un fel de vizite intime mamei lui, după ce se întorcea de la Universitate, gata să se simtă nedreptățit dacă Ştefana i-ar fi reproșat timpul petrecut acolo, ca o împuținare a timpului de intimitate cuvenit ei.

Dar Ştefana nu-l spusese nimic. De altfel, ea niciodată nu-i criticase părinţii, mărginindu-se să asculte criticile pe care Andi le aducea lor, de cele mai multe ori pacificînd exagerările lui Andi, arătîndu-i că părinţii lui erau oameni cumsecade, că erau buni cu el, că nu le putea reproşa nimic, dar că erau oameni, nu eroi cum ar fi dorit Andi să fie. Ba dimpotrivă, chiar, revirmentul care-l determina pe Andi să facă vizite zilnice mamei lui era privit de Ştefana ca simtomul unui fericit echilibru recăpătat de Andi. Ea nu dorea să-l izoleze de-ai lui şi de ieşeni în genere. Îşi dăduse seamă cîtă nevoie are Andi de publicul ieşan. Şi n-aştepta decît curajul lui onest de-a afirma existenţa acestei nevoi, fără s-o mai socoată — crezînd că-i face plăcere ei — ca ceva ruşinos, practicînd clandestin întrevederile cu publicul, a cărui lipsă îl dezechilibra.

Iată dar un aspect al influenţei exercitate de concertul Magdei Boldur asupra lui Andi.

Cîteva zile după concert, Andi nu făcuse nici o vizită Duduiei. O amîna mereu. Poate fiindcă se temea de acel zîmbet revelator, pe care l-ar fi avut întorcîndu-se acasă de la Duduia, poate că şi din cauza unei instinctive — şi elementare — strategii : să fie dorit de Magda Boldur. Dar în timpul acestor zilnice amînări şi atitudinea lui faţă de Magda Boldur se schimbase. De cînd se-ntorsese de la Paris, după ce verificase dependenţa ei nezdruncinată de lunga absenţă de fiinţa lui, după ce căpătase certitudinea că Magda îl iubeşte ca şi odinioară, se mulţumise s-o privească, s-o tulbure cu ochii numai, întreţinînd în ea flacăra aprinsă pentru el, fără nici un plan, fără nici o intenţie : joc gratuit al cochetăriei lui. Frumuseţea ei arhaică, de nepoată cu cozi a vechilor bunici, crescută într-o atmosferă patriarhală, precum şi liliacul care înflorea romantic în cîntecele ei dădeau lui Andi pentru ea o emoţie dulceagă : un fel de parfum al teilor eminescieni. O socotea prea simpluţă ca să n-o domine cu uşurinţă : asta-i solicita şi-un fel de milă, un fel de protectoare duioşie faţă de mieluţul care era Magda.

Dar pe scena Teatrului Naţional, în seara concertului, Andi simţise entuziasmul publicului inflamat de ea. Avusese, asistînd la aplauzele care-o înconjurau, o senzaţie de viol. Şi această senzaţie transfigurase senzual atitudinea de pîn-atunci a lui Andi faţă de Magda, trecută prin aplauze ca printr-un foc.

Uneori, noaptea, în pat, alături de Ștefana, care cetea, Andi simțea, gîndindu-se la Magda Boldur, un fel de viscol stîrnit al sîngelui fierbinte.

Nici tei eminescieni, nici parfum de liliac înflorit în alte primăveri, nici priviri înduioșate față de roșeața cu gene plecate a Magdei Boldur; numai dorința de-a strînge în brațe trupul zvelt și plin al acestei fecioare, a cărei nuditate bănuită făcea să tresară-n Andi amintirea fetei din Brazi, într-o formă nu aprigă, ci suavă, el devenind aprig ca fata din brazi, nu docila frumusețe a Magdei Boldur. Gîndindu-se la ea viola sentimentalitatea dulceagă pe care i-o inspirase pînă atunci, și parcă renăștea în el o măgulitoare vigoare bărbătească. Față de vechea atitudine, cea nouă, avea savoarea unei vorbe tari, pitoresc populară, după ce ai vorbit numai fadori suave: Rabelais de pildă, după o lectură din Samain.

Alarmată de la o vreme de inexplicabila defecțiune a lui Andi, Duduia, neîncrezîndu-se în arta de a intriga a mamei ei — prea de modă veche — recursese la un procedeu original pentru a-l readuce pe Andi lîngă Magda: presa locală, procedeu care reedita, cu deosebirea gratuității și fără să zîmbă aerul că se adresează unei anumite persoane, corespondența prin „Mica publicitate." De cînd cu concertul, toate ziarele ieșene intonau imnul acestei „fiice a Iașului". Reporterii dădeau tîrcoale „London-Palace"-ului, cercînd să obție o întrevedere cu Magda Boldur. Duduia profitase de această solicitudine a presei pentru a strecura o informație destinată numai lui Andi. Așa că într-o zi un ziar de după-amiază publicase un preludiu de convorbire, anunțînd că „diva" intenționa să părăsească Iașul pentru a-și desăvîrși studiile în străinătate.

Andi cetea ziarele acasă, înainte de masă. Nu le cumpăra niciodată, le aducea domnul Danielescu pe toate, lăsîndu-le în cuier, în buzunarul blănii, deformat de sulul zilnic al ziarelor.

— Ce mai nou? îi întreba doamna Danielescu pe Andi și pe domnul Danielescu.

— Nimic. Fleacuri! Veșnicile fleacuri! răspundeau tatăl și fiul parcurgînd ziarele de la un capăt la altul, de la articolul de fond pînă la „ultima oră" și pînă la ultimile anunțuri mortuare care dădeau tatălui satisfacția că n-a murit și generozitatea melancoliilor-bacșiș pentru morțile cunoscuților din tinerețe.

Astfel că Andi descoperise informația privitoare la plecarea Magdei Boldur atunci cînd s-aștepta mai puțin, intercalată printre fapte averescane și anateme țărăniste. După prima surpriză, hotărîse că-i mulțumit. În definitiv, plecarea Magdei Boldur însemna parcă dispariția unei primejdii, evitarea unor complicații în viitor. În timpul mesei s-arătase bine dispus cum ar fi fost domnul Danielescu după lectura anunțului mortuar al unui adversar politic sau al unui polemist care-l zeflemisea uneori. Dar o dată singur cu Ștefana în apartamentul lor, dispoziția lui Andi se schimbase. Parcă abea atunci, alături cu Ștefana, care prin plecarea Magdei Boldur devenise și mai definitiv singura lui dragoste, dispăruseră vagi virtualități sentimentale, care dăduseră lui Andi un sentiment de agreabilă și inofensivă poligamie. În acea seară, Ștefana — pentru Andi — devenise din ce în ce mai soție, mai monogam soție, cu caracter obligator. O apreciase cu metrul, dîndu-și seamă că e prea mică, mai ales față de el : erau despărecheați. În casă și în odaie micimea Ștefanei, nu apărea atît de evident insolită ; dar pe stradă, și mai ales alături de Andi, care părea și mai înalt, fiindcă era tinerește zvelt, prezența Ștefanei putea să provoace zîmbete ironice. Abea atunci Andi-și dădu seamă că ceea ce-l făcuse să n-o întovărășească pe Ștefana în plimbările ei nu era numai oroarea lui de mers repede, dar și neplăcerea de-a fi alături, în public, de statura minusculă a Ștefanei. El era deprins din copilărie să fie admirat de toți trecătorii. Fusese întotdeauna, la toate virstele, și deosebit de frumos, și elegant îmbrăcat. Plimbările lui pe stradă însemnaseră un atît de cert elogiu — exprimat prin priviri — încît de la o vreme se blazase de această reacție statornică a trecătorilor față de el.

Și iată că Ștefana îi interzicea această satisfacție. Nu numai că Ștefana apărea prea mică, mai ales pe stradă, și mai cu seamă în calitate de soție a lui Andi, dar nici nu era elegantă. Nu se putea converti la nici o modă. Ea se-mbrăca pentru plimbările ei, nu pentru *plimbarea* urbană pe străzile principale ; adică se-mbrăca în așa fel încît să poată merge comod, repede, fără să-i fie nici prea cald, nici prea frig. Nu se-mbrăca astfel ca să placă trecătorilor.

Iarna purta șoșoni și ghetre nalte pînă la genunchi ca să nu-i fie frig la picioare în timpul lungilor plimbări.

Andi socotea ghetrele lungi cea mai odioasă desfigurare a piciorului femeiesc. Pentru el, ghetrele și șoșonii distrugeau zvelteța inițială și esențială a siluetei femeiești, dîndu-i aceeași îngreulere pe care compresa groasă o dădea gîtului bandajat. Apoi, iarna, Ștefana punea mănuși groase de lînă. Căciula și-o înfunda pînă peste urechi, ca să nu-i dègere pielița gingașă a vîrfurilor. Așa că îmbrăcămintea ei de plimbare, adecvată acestor plimbări în afară de oraș, îi interzicea eleganța de stradă pe care-o dorea Andi pentru soția lui.

Față de costumul mai tuturor femeilor cochete cînd ies pe stradă, costumul Ștefanei era ca haina jerpelită alcătuită numai în vederea utilului și comodului a adevăraților vînători, alături de eleganța vestimentară a vînătorilor pentru care vînatul e numai un pretext de îmbrăcăminte.

În schimb, în casă, Ștefana devenea subtil cochetă, îmbrăcîndu-se și gătindu-se cu o artă personală, desăvîrșit feminească. Tocmai în clipa cînd majoritatea femeilor renunță la cochetărie, la efortul eleganței desăvîrșite, devenind în intimitatea conjugală comod neglijente, cu picioarele în pantofi deformați, trupul în rochii vechi și părul zburlit, Ștefana se gătea așa cum celelalte sînt mai ales în vizite sau la teatru. Numai în intinuitatea lor Ștefana reprezenta cochetăria feminească de care avea nevoie Andi. Feminitatea ei era oarecum confidențială, privată, știută de Andi și de familia lui, nu și de ieșeni, față de care, pe stradă, Ștefana dispărea în costumul ei de plimbare ca într-o haină de scafandru.

Andi aprecia valoarea acestei cochetării ca un fel de „muzică de cameră" față de cochetăria care dă concerte publice a celorlalte femei. Dar ființa lui publică, vanitatea lui de soț care dorea ca și soția lui să fie admirată pe stradă de ceilalți ieșeni erau mortificate de modul de-a se îmbrăca al Ștefanei de cîte ori ieșea din casă să se plimbe.

Prea mică, mai ales alături de el, și inelegantă, iarăși mai ales alături de el: iată cauzele descoperite de Andi și formulate fățiș în acea seară, cauze care-l determinaseră să evite plimbările cu Ștefana.

Parcă prin toate cele, indirect, Ștefana îl izola de Iași. Vecinătatea ei în lume și la teatru îi interzicea elanul care l-ar fi putut face să strălucească nu numai pentru că Ștefana se abținea voluntar să „apară" în fața celorlalți,

dar și pentru că luciditatea ei paraliza în Andi volubilitatea de *causeur*, banalitatea vorbelor și dezinvoltura lui sigură. Cînd ieșea cu Ștefana în lume, chiar dacă ar fi încercat să „strălucească", desolidarizîndu-se de rezerva păstrată de Ștefana, Andi simțea că prezența Ștefanei l-ar fi intimidat, făcîndu-l să rateze. Dacă Ștefana ar fi asistat la lecția lui de deschidere a cursului, Andi ar fi avut un succes de stimă față de cîțiva specialiști, dar n-ar mai fi provocat entuziasmul întregei săli, pe care-l datora numai acelui elogiu retoric al ieșenismului, neștiut de Ștefana, pregătit într-ascuns.

Plecarea Magdei Boldur, anunțată de ziarul ieșan, redeșteptase în Andi gîndul izolării ieșene, determinată de căsătoria lui cu Ștefana.

De cîteva ori închipuirea lui ursuză o substituise pe Magda Ștefanei. Evident, Magda era un grațios neant. Nu însemna nimic în patru ochi. Din punct de vedere intim, căsătoria lui Andi cu Magda n-ar fi însemnat nici o achiziție substanțială pentru sufletul, pentru mintea, pentru inima lui. O odaliscă frumoasă în patul conjugal — atît. Dar în schimb, din punct de vedere „public", Magda avea o valoare reală. Alături de Magda, pe stradă, la teatru, în lojă, în saloane, Andi s-ar fi simțit decorativ întregit, nu împuținat, ca alături de Ștefana.

Nu numai că Magda era frumoasă după toate canoanele, dar nici nu *părea* proastă. Tăcea cu grație, zîmbea cu buze și gene prea frumoase ca să mai poată discuta cineva valoarea spirituală a acelui zîmbet; vorbea din cînd în cînd, e drept, cam exclamativ, incapabilă să-nchege o frază substanțială, dar era atît de frumoasă, încît vorbele ei dădeau o impresie de timiditate, care o feminiza și mai fermecător, și cei din jurul ei n-aveau impresia că i mediocră, ci numai că ei sînt foarte inteligenți — atribut bărbătesc —, devenind recunoscători femeii frumoase care omagia prin prezența ei, prezidînd decorativ, dezbaterile bărbaților. Și-apoi, Magda Boldur era o mare cîntăreață. Avea un talent în armonie cu frumusețea ei, care-i dădea și un fel de întâietate publică printre celelalte femei.

Viața lui Andi, ipotetic alăturată de-a Magdei Boldur, ar fi însemnat un adevărat marș triumfal prin aleele publicului ieșan. Andi, intelectual distins; Magda, artistă. Frumoși amîndoi, versiune a aceluiași tip de frumusețe antică.

Deopotrivă de eleganți. Pe lîngă aceste, Magda era încarte bogată. Deci Andi ar mai fi avut și luxul amplu, în stil mare, care-i o adevărată vitrină pentru valorificarea socială.

Magda Boldur ar fi însemnat pentru el un fel de arc de triumf pentru intrarea în Iași ; Ștefana însemna sihăstria pe vîrf de munte, în aer pur, aproape de cer, dar fără public.

Și ar mai fi însemnat Magda Boldur încă ceva : senzația că ești bărbat, stăpîn, altar pentru închinări, admirația continuă, reconfortantă. Pe Magda, Andi ar fi „jucat-o" cum ar fi vrut. Și era convins că ar fi fost, ca soție, tot atît de „sigură" ca și Ștefana. Din acest punct de vedere, Magda și Ștefana erau de modă veche — cum spunea Duduia. Nici ea n-ar fi stîrnit în Andi acele gelozii zilnice care macină liniștea bărbatului, făcînd din el o dependență febrilă a cochetăriei soției. Concluzia acestor meditații fusese sentimentul, neformulat în vorbe, că însoțindu-se cu Ștefana a făcut „o afacere proastă".

Ștefana, în acea noapte, cetea *Les Frères Karamazov* în traducerea integrală publicată de Editura „Bossard". Andi ședea răsturnat în pat, cu ochii în plafon.

— La ce te gîndești, Andi ? îl întrebase Ștefana, descoperind inactivitatea lui.

Andi căscase cu lehamete, întinzîndu-și brațele.

— La nimic.

— Te plictisești ?...

— Ce manie ai tu să-mi spui mereu că mă plictisesc !

Ștefana îl privise atent. Și Andi simțise apariția zîmbetului de „femeie care minte".

Obrazul Ștefanei se constractase repulsiv. Își întorsese repede fața dinspre Andi, cu o mișcare identică aceleia pe care-o ai pe stradă cînd întîlnești oameni cu fața la zid.

Pentru întîia oară surîsul suspect nu-l dezarmase pe Andi. Reacționase enervat.

— Te dezgust ?

— ...

— Hm !

Ștefana îl privise iar cu mirare severă.

Andi-și trecuse mîna prin păr, cu o mișcare exasperată.

— Uf ! Iar ?

— Andi ! Ce-i asta ?

— Nu-i nimic ! Dar nu pot să mai suport aerele tale de profesor față de elev. Nu sînt copil ! Sînt om în toată firea !

Ștefana părea c-ascultă un sunet foarte depărtat, nu vorbele lui Andi, ca cei care aud mai ales vibrația surdă a unui enorm clopot dincolo de zare, nu pașii trecătorului care se apropie de ei.

Atitudinea Ștefanei, care părea că-l consideră absent, îl exasperase și mai tare.

— Ai să mă înnebunești cu exagerările tale ! Parcă ucid un om cînd zîmbesc ! Parcă fur, parcă prăd ! Ei, zîmbesc. Sînt nervos ! Muncesc prea mult ! Sînt obosit. Dă-mi voie să zîmbesc. Și dac-aș mai zîmbi și-n altă parte ! Numai în fața ta zîmbesc așa, fiindcă mă provoci, fiindcă mă bănuiești, fiindcă mă spionezi. Asta-mi provoacă zîmbetul !

Sărise de pe pat. Mergea prin odaie cu pași repezi, gesticulînd ca cei care vor să-și alunge o spaimă prin zgomot și mișcare, exagerîndu-le.

Și deodată, glasul Ștefanei răsunase calm, straniu :

— Numai în fața mea zîmbești *așa ?*

Parcă fiecare cuvînt al Ștefanei, reeditarea propriilor lui vorbe, se proiectase pe inima lui Andi cu umbre monstruoase.

— Am spus eu asta ?

— Da.

— N-ai înțeles tu. N-ai prins sensul.

— Care-i ?

— Țț ! Te rog, lasă-mă. Nu-mi trebuie *scene*. Mîne am curs. Am nevoie de liniște, de odihnă.

Ștefana aprinsese o țigară. Fumase, fumase, într-o tăcere care pentru Andi devenise înțepătoare ca gerul uscat.

Și iarăși glasul ei răsunase calm :

— De ce mă urăști, Andi ?

— Eu ? ? Altă monstruozitate ! Ai mania exagerărilor. Nu vezi ce concluzii tragi dintr-o simplă enervare ? Te-a detracat lectura lui Dostoievski ! Din cele mai neînsemnate gesturi faci drame.

— Andi, lasă literatura. Uită-te în oglindă. Uită-te la ochii tăi, la gesturile tale. Uită-te la exasperarea ta. Asta nu-i literatură.

— Da, asta-i enervare.

— Ură izbucnită!

— Vezi cum mă provoci! Spune-mi pe față că te enervez, și plec, te las singură.

Ștefana se ghemuise pe pat, încrucișîndu-și picioarele subt ea, cu ochi de sălbăticiune speriată.

Tăcuse, tăcuse, sporind încă spaima care se apropia de inima lui Andi ca un ghețar.

— Vai, Andi, unde-am ajuns!

Dacă n-ar fi fost stăpînit de febrilitatea nervilor stîrniți și de plimbarea prin odaie, Andi ar fi căzut la picioarele Ștefanei, așa cum îl sfătuia *prudența,* gata să plîngă, să-i ceară iertare. Dar nu putea. Îl stăpînea, ca o mișcare cîștigată, supusă legilor inerției, nevoia de-a nu se lăsa dominat.

— Iarăși exagerări! Iarăși concluzii monstruoase! Tu nu vezi prin ce lupă pesimistă te uiți la mărunțișuri, la fleacuri care nici nu merită să fie luate în considerație! O mică neînțelegere. O trecătoare enervare. Și din asta, hop, faci o catastrofă. Fiecare vorbă de-a mea devine pentru tine un fel de cal troian plin de dușmani armați! Nu, nu! Asta la tine e o adevărată manie. Analiză și iar analiză, despicarea firului de păr în patru, destrămarea tuturor cuvintelor spuse de mine, pînă ce descoperi în ele adevărate mine subterane care amenință viitorul.

— Ascultă-te Andi!

— Da, mă ascult.

— Tu nu vezi oroarea acestei scene dintre noi?

— N-o văd de loc. Toți oamenii se ceartă uneori, și se împacă.

— Toți!

— Da, toți. Și noi sîntem oameni ca toți oamenii, nu eroi, nu excepții. Nu vezi rezultatul exagerărilor tale? Tu pretinzi că eu mă cred erou. Nu-s erou, nici nu cred, nici n-am crezut. Dar tu ne vezi pe amîndoi eroi trăind ca în povești, mînă-n mînă, vorbind numai lucruri nobile și frumoase. Ce? Paul și Virginia în anul o mie nouă sute douăzeci și șase? Dacă se mai poate una ca asta! Sîntem oameni ca toți oamenii. Ne iubim, ne mai certăm uneori, ne împăcăm...

— ...iar ne certăm, iar ne împăcăm, iar ne certăm. Nu te-ngrozește, Andi? Pentru asta ne-am căsătorit? Ca să ne certăm și să ne împăcăm, ca să ne urîm în tăcere și

să ne reconciliem, începînd povestea de la început? Pentru asta ne-am căsătorit?

— Și pentru asta. Asta-i viața. Tu vrei extraordinarul, și mai ales în căsătorie: iată bovarismul tău. De asta exagerezi astfel de fleacuri.

— Andi, astea sînt fleacuri pentru tine? Atunci ce nu e fleac?

— Cum? restul, viața, dragostea noastră...

— Unde-i?

— ...munca mea...

— ...gloria ta. Oprește-te, Andi. Pentru tine viața începe de unde încetez eu. Dacă prelegerea ta n-ar fi avut succes, ai fi fost cel mai nenorocit om din lume. La asta ești într-adevăr sensibil. Asta nu-i fleac. E capital. De ce? Fiindcă acolo e viața ta adevărată, în public. Față de public trebuie să fii perfect, vorbind numai despre lucruri „nobile și frumoase", trăind cu publicul ca Paul cu Virginia în anul o mie nouă sute douăzeci și șase. Asta se poate. Dar dacă astfel de scene se întîmplă între noi, asta e fleac, e normal, e omenesc. De ce? Fiindcă însăși dragostea noastră a devenit pentru tine fleacul de toate zilele, așa cum devine pentru mulți acreală, și nervi, și dușmănie în casă, zîmbet de comandă în afară, ca menajul să apară unit în fața celorlalți. Ce știm noi doi, tu și cu mine, n-are nici o importanță. Scene de menaj! Totul e să nu le știe ceilalți, să nu poată vorbi lumea, să fim uniți, îndrăgostiți numai în fața lor; firma să fie frumoasă, odaia de musafiri, restul fleac. Și noi să ne simțim uniți nu fiindcă ne iubim, ci fiindcă sîntem complicii acestei comedii. E urît. Andi! Și-i urît fiindcă tu nu-ți mai dai seama că-i urît, fiindcă pentru tine o astfel de discuție e un fleac normal. Andi, eu nu mai sînt pentru tine Ștefana, sînt nevasta ta, complicea ietacului conjugal. Dragostea noastră nu-ți mai dă bucurie, evlavie spontană, dragostea noastră a devenit pentru tine secretul ietacului conjugal, unde dispare și noblețe, și cochetărie, și stăpînirea nervilor, haine și podoabe pentru alții, pe care le azvîrli acasă, suflînd ușurat, fiindcă în sfîrșit poți să te arăți cum ești nevestei tale, ființei dintre culise, după ce-ai primit aplauzele. Am învățat multe de la tine, Andi, fără nici o bucurie. Spune-mi cinstit dacă n-am dreptate, ai acest curaj.

Se temea de ea, și, ciudat, o admira cu invidie, măgulit că e-a lui și umilit că nu-i ca ea.

Capul Ștefanei, înfierbîntat, cu ochii izbucnitori negri, îi amintise capul ei de odinioară, cînd se certa cu pasiune orientală, de la nimicuri, cu Matei Velisar. Dar acum buzele ei spuneau adevăruri aspre, și totuși aveau prospețimea naiv cărnoasă a buzelor de copil. Parcă-i venea s-o aplaude.

Ștefana așteptase, așteptase, și deodată elanul ei căzuse, cosit. Se ghemuise și mai tare, își aplecase capul pe mîini și plînsese. Numai tăcerea, vîntul iernei la fereastră și plînsul ei.

Andi se oprise, neîndrăznind nici să mai umble, nici să mai gesticuleze, nici să se așeze pe pat sau pe un scaun, nici să respire natural, ca cei care au intrat de pe stradă direct într-o odaie mortuară.

După agitația nervoasă de pînă atunci, neclintirea lui în fața tăcerii și a plînsului Ștefanei începea să-l învăluiască în apăsări de plumb. Îi zvîcneau tîmplele surd, avea o conștiință stranie a conturului lui trupesc, ca cei adormiți cu cloroform pe masa de operație, lucrurile familiare ale odăii căpătau o fizionomie ciudată, îi venea mereu să se uite cruciș fiindcă mereu își simțea privirile despărțite de dunga nasului, își auzea tunetul înnăbușit al inimii; parcă intrase Destinul în odaie, dînd conștiința fragilității omenești lui Andi, care se simțea trist, dezarmat, singur.

Se apropiase de Ștefana cu sfială, cerșindu-i ocrotirea, mila, adăpostul. Nu-l părăsise nici o clipă în timpul plînsului senzația că a intrat pînă la grumaji în deschizătura unui eșafod și că e prea ostenit ca să-și mai poată smulge capul de acolo.

Într-un tîrziu, Ștefana îi acoperise capul cu mîinile ei. Stătuseră așa multă vreme. Apoi Andi sărutase mîinile Ștefanei cu o umilință tristă. Se compătimea pe el, nu pe Ștefana Dorise somnul, întunericul, uitarea. Adormise fără gînduri, cu sufletul strîns închis ca ochii copiilor cînd le e frică de ce-au văzut la geam. Ștefana îl auzi oftînd prin somn, îi dezmierdase fruntea, ocrotindu-i somnul, ca la copii bolnavi.

Era singură.

Atît de singură, și Andi nu era măcar copilul ei, deși vedea că viața cere de la ea iertări de mamă și mărinimii de mamă.

★

A doua zi dimineață, îndată după deșteptarea din somn, două nume, de care se legau două gînduri, apăruseră simultan în mintea lui Andi : Magda și Ștefana. Ștefana însemnînd drama de lîngă el, Magda însemnînd plecarea în străinătate. Îl durea capul, era mahmur ca după chef, și revolta lui încheiată cu plînsori îl umilea, paralizîndu-i din nou încrederea în el și-n viață. Parcă se pregătea să plece la școală, ca elev, cu lecția neînvățată, nu la Universitate, ca profesor. De altfel, visase chiar că-ncepe școala, că s-a isprăvit vacanța, că e corigent, că e îndrăgostit de cineva care pleacă. Așa ceva. Visuri de școlar după vacanța mare. Și-ntr-adevăr, Ștefana îi dădea senzația datoriei penibile, pe cîtă vreme Magda, plecarea ei lăsau în el o nostalgie de vacanță mare, la țară, în soare de vară, cu o fată blondă, idilă duioasă... Pe măsură ce sufletul recăpătase configurația diurnă, plecarea Magdei Boldur începuse să-l sentimentalizeze, întristîndu-l ca și cum ar fi iubit-o într-adevăr.

Își petrecuse dimineața la biurou, pregătindu-și cursul. După-amiază dormise. N-o văzuse decît în treacăt pe Ștefana, evitînd să rămîie singur cu ea. În timpul dejunului îi arătase o exagerată și servilă solicitudine, căutînd să-i ghicească toate dorințele și să le servească cu o pripire stîngace. Dacă ochii Ștefanei căutau solnița cu sare, mîna lui Andi zmulgea solnița din fața mamei lui, de pildă, care tocmai lua sare din ea, punînd-o lîngă farfuria Ștefanei.

Și conștient de semnificația acestei atitudini, cît și de impresia penibilă pe care-o lăsa Ștefanei servilismul lui, plecase la Universitate, lepădîndu-se de casă ca de-o amintire rușinoasă. Fusese nervos în timpul prelegerii. Făcuse observație aspră unui student cam zgomotos, amintindu-i de respectul cuvenit profesorului și instituției. După curs se îndreptase spre casa Duduiei.

Cîteva automobile așteptau în curtea casei, printre care Andi recunoscuse și automobilul părintesc. Oare nu venise și Ștefana cu mama lui ? De la ușă auzise glasul Magdei : cînta acompaniată de Duduia. Intrase posomorît, circumspect, inventariind cu o privire repede tot cuprinsul salonului. Ștefana nu era.

Slavă Domnului ! Absența Ștefanei îl prefăcuse dintr-o dată, electrizîndu-i portul, zîmbetul și privirea. Parcă băuse șampanie. Se servise ceaiul negru, cu tot dichisul englezesc. Începuseră conversațiile de ceai femeiesc, făcute mai ales din exclamații pițigăiat subțiri, ceea ce dădea salonului un zvon de balalaici dezacordate. Andi tăcuse, comod instalat într-un fotoliu încăpător, intimidînd c-un zîmbet sau c-o privire buzele roșii, cu tendințe aforistice, ale convorbitoarelor. Din cînd în cînd, strecura cîte o privire stăruitoare spre Magda Boldur, care pleca genele, roșindu-se. Nu era încă stăpîn pe el. Dar după fiecare privire îndreptată asupra cuiva simțea că prestigiul lui e intact. Nimeni nu bănuia că intrase în salon împiedecîndu-se în emoția inimii, ca fetele de altădată cînd puneau întîia rochie lungă pentru întîiul bal. Nimeni nu bănuia că era încă intimidat, deși ochii lui păreau ascuțiți de ironie și zîmbetul lui sarcastic, comentator al vorbelor schimbate de unii și de alții. Nu-l interesa de loc ce se vorbea. Nu-i asculta. Îl preocupa numai verificarea prestigiului lui. Și din ce în ce, ca un cărucior de copil care-ar deveni, magic, un tanc de război, simțea plenitudinea pe care i-o dădea încrederea în el însuși. Le era atît de recunoscător pentru involuntara reabilitare pe care o provocau, fără să știe, în el, încît îi iubea, îi prețuia, se simțea distrat și mulțumit numai fiindcă era în mijlocul lor. Nu-l interesa calitatea acestei distracții, calitatea persoanelor de acolo, calitatea concertului de drîmbe feminine, pe care-l auzea mereu, fiindcă nu se ocupa decît de el, de satisfacția lui. Dacă și-ar fi pus în acele clipe următoarea întrebare : „Unde-ai vrea să trăiești ? Acasă cu Ștefana, sau la Duduia, între prietenele ei ?", ar fi răspuns fără șovăire : „La Duduia", fiindcă această adunare de păsări domestic limbute îi dădea senzația că-i vultur, lui, puiului de găină de lîngă Ștefana.

Aterizase în conversația generală, alegînd momentul cel mai prielnic : venise vorba de concertul Magdei Boldur.

Elogiile nu mai conteneau, acoperind pe cîntăreață și pe pianistă cu florile de hîrtie sugătoare ale entuziasmului femeilor pentru succesul altor femei.

Ratificase elogiile. Da. Concertul fusese, mai ales, o sărbătoare ieșană.

— Am ascultat pe domnișoara Boldur cu ochii închiși...

Nările Duduiei vibraseră.

— ...și aveam impresia că trăiesc într-un Iași al anului o mie opt sute optzeci, — nu în epoca de după război. Pe scenă erau două ieșence din lumea bună a vechiului Iași...

Nările Duduiei vibraseră altfel : era gata să-l aplaude pe Andi.

— ...În loje apăruse, ca-n vremurile de altădată, boierimea ieșană.

În umbra fiecărei loje Andi văzuse trecutul ca un chip de ctitor pe zidul afumat al bisericilor. Iar cîntecele Magdei Boldur deșteptaseră în Andi icoana unei domnițe care-și piaptănă cozile lungi cîntînd c-un glas tot atît de dulce ca și matasa cozilor, în atmosfera cu parfum de veche Moldovă înviată de glasul și arhaismul frumuseții ei.

Succesul acestei imagini interpretative a concertului depășise chiar succesul concertului, căci cîntărețul acestei imagini nu mai era femeie, ci băiat frumos. Toate prietenele Duduiei, adunate în salon, fuseseră la concert. Ascultîndu-l pe Andi, se văzuseră pictate într-un tablou care reprezenta boierimea Moldovei. Salonul Duduiei „Made in England" devenise un fel de lojă regală autohtonă, în care Magda și Andi erau perechea regală, iar ceilalți — curtea regală.

Magda Boldur pălise și se-nroșise pe rînd la auzul vorbelor lui Andi. Se retrăsese lîngă pian, ca lîngă un leu negru care o păzea.

Andi era prea subtil cochet ca să nu-și dea seamă că pauzele, după astfel de imagini cu succes sigur, ar fi însemnat că așteaptă aplauzele verbale. Continuase, călcînd pe entuziasm ca Isus pe apele pacificate de pasul Lui, arătînd că astfel de învieri ale vechiului Iași trebuiau să se repete. Numai așa Iașul putea să-și mențină conștiința că, deși detronat, deși în surghiun, tot el e suveranul țării.

Cu alte cuvinte, cerea Magdei Boldur un „bis".

Dar Andi nu scăpase din vedere că îndemnurile lui puteau fi interpretate — și de Magda : asta o dorea — dar și de Duduia, și asta nu-i convenea, ca o aluzie la plecarea Magdei Boldur, anunțată de ziarul ieșan, aluzie prin care solicita indirect amînarea plecării.

Și tocmai ca oamenii de afaceri care prezentau unui înalt demnitar o afacere remuneratoare pentru punga lor

ca o binefacere pentru țara întreagă, Andi construise o teorie ad-hoc în care putea să-și plaseze și madrigalurile adresate Magdei Boldur, și îndemnul la amînarea plecării în străinătate, fără să aibă aerul că se gîndește anume la Magda Boldur. Teoria lui Andi, natural, fără să utilizeze ghilimetele, dădea o nouă aplicațiune teoriei lui Thibaudet din *Le liseur de Romans*.

Andi pretinsese că nu bărbații sînt vestalele flacării aristocratice, ci femeile. Bărbații sînt copleșiți de cotidianul în care-s constrînși să trăiască și de politică. Dar viața publică de după război înseamnă domnia democrației, și mai ales a demagogiei. Vremurile de azi, spusese Andi, au adus moda socială a „sufletului cu ițari". Vrînd-nevrînd, bărbații erau alterați de mediul social contimporan în care trăiau; munceau și luptau. Buna creștere devenise un exotism. Domnea confuzia dintre vulgaritate și putere, vulgaritatea fiind socotită ca o expresie a puterii, cînd, de fapt, nu era decît semnul barbariei balcanice. În dezbaterile parlamentare, ironia de odinioară era înlocuită cu injuria trivială, adică tocmai renunțarea la inteligență. În presă, tot așa. În fiecare articol, în fiecare polemnică, pornografia abunda. Vorbele triviale, care înainte de război răsunau numai la grajd, se mutaseră în saloane, în presă și în Parlament, dimpreună cu foștii grăjdari, bucătari și feciori boierești, deveniți deputați, miniștri și intelectuali ai epocei de după război. Fenomenul era general.

Reacția nu putea porni din Muntenia, al cărei spirit practic încuraja promiscuitatea folositoare intereselor ei. Reacția trebuia să pornească din Moldova, din Iași, și nu din partea bărbaților ieșeni, alterați și ei de viața publică, ci din partea femeilor ieșence, în care se păstrase tradiția bunei creșteri, a ironiei, a subtilității și a culturei de odinioară.

După cum se vede, teoria lui Andi, pornind de la Thibaudet, ajunsese la ideile lui Matei Velisar, atunci cînd înființase Loja masonică ieșană, ca o reacție împotriva decăderii spiritualității moldovenești, prin politicianism.

Andi, însă, servea prietenelor Duduiei, sub formă de drajele parfumate cu vanilie, ideile generos utopice ale lui Matei Velisar.

Andi se adresa femeilor, nu bărbaților, ca Matei Velisar. El nu vroia să învie, ca Matei Velisar, semeția mol-

dovenească, zimbrul moldovenesc al pădurilor virgine și al stemei voievodale; el vroia să-nvie lebăda grației moldovenești în sufletele de gîscă ale interlocutoarelor lui.

Vorbise în entuziasmul și aprobarea generală. Doamna Danielescu ar fi servit vorbele lui Andi pe tartine mărunte, ca icrele moi. Îl sorbea din ochi, regretînd că nu-i mai multă lume, că salonul Duduiei nu-i o sală de conferință și că nu-i acolo măcar un stenograf. Domnea un simțămînt general de înaltă intelectualitate, cu accente profetice. România [...], cu toată suflarea românească, era în salonul Duduiei, ca un război docil țesut de degetele harpiste ale lui Andi. Acolo se pregătea viitorul țării, renașterea aristocratică a României. Ieșencile călăuzite de Andi erau creierul țării. Salonul Duduiei devenise un mic Olimp intim, c-un Jupiter imberb, cu Minerve cu rochii scurte și c-o Veneră blondă și sfioasă alăturată de pianul mut.

Apăruseră propuneri, proiecte, planuri de concerte, baluri, șezători, conferințe — nu-l aveau pe Andi? — o adevărată cruciadă în fuste scurte și cu bastonașe roșii de buze, în loc de lănci, pentru recîștigarea rangului pe care Iașul trebuia să-l aibă în viața țării.

Nevoia de acțiune devenise atît de imperioasă, încît Duduia — pînă una-alta — dăduse drumul patefonului, și se-ncisese un bal intim. Dansase și Andi — și cu Magda, și cu Duduia. Apoi venise rîndul băuturilor tari. O înfrățire generală, cu alcooluri englezești, întru regenerarea Moldovei. Andi plecase o dată cu doamna Danielescu. Pe drum, în automobil, de cîteva ori mîna doamnei Danielescu dezmierdase mîna lui Andi. Cînd automobilul se oprise în fața casei Danielescu, Andi scăpase un involuntar oftat din greu. Doamna Danielescu îl privise lung. Privise apoi apartamentul lui Andi, care nu era de loc palat, dezmierdase obrajii băiatului ei și oftase și ea din greu, compătimitor.

Amîndoi se gîndeau la Magda Boldur și la norocul Duduiei.

★

Magda Boldur amîna mereu plecarea de care nici nu mai îndrăznea să pomenească. În fiecare dimineață intra în convalescență, după melancoliile și dezmădejdile din timpul nopții. Se simțea vinovată, deși între ea și Andi nu

se-ntîmplase nimic. Dar de cînd o cunoscuse pe nevasta lui Andi — fusese invitată la o masă de gală a familiei Danielescu — chiar prezența lui Andi devenea pentru ea o fericire blestemată. Vroia să fugă de el, și n-avea puterea de-a face acest efort. De altfel, după un răstimp de apoasă îmbunare, iarna apăruse deodată, ca Mefisto din trapă, zburlită de viscole, cu ochii demenți ai gerului. Trenurile sosiseră cu întîrzieri din ce în ce mai alarmante. Viscolul înconjura ca o revoluție hotarele României, izolînd-o de Europa. Iașul devenise pulverizarea unei scrisori rupte, aruncată din haosul iernii ca într-un vîrtej astral. Viața Iașului devenise mai anevoioasă. Oamenii căscau ferecați în casele lor, nemaiavînd curajul de a se gîndi la baluri, la concerte și la conferințe. Așa că planurile lui Andi suferiseră o necesară amînare.

Andi trecea pe la Duduia, făcîndu-i vizite scurte, nu întotdeauna vesel, lăsînd posomorîrile lui, melancoliile lui, pe sufletul Măgdei Boldur, ca într-un cuier personal.

Dezghețul iernii devenise glod argintat, și Magda tot nu plecase. Trăia într-un continuu zbucium, care-i interzicea proiectele de viitor, limitînd-o la viața de azi pe mîne, cu ochii la fereastră.

Îl plîngea pe Andi, de după perdele, ca școlărițele îndrăgostite.

Începea să miroase a primăvară. Pe la amiază, ferestrele deschise aduceau în odăile încălzite de calorifer aer călduț, proaspăt, tulburător ca un acord muzical venit pe undele vîntului. Plutea o întinerire tristă prin odăi. Dimineața, vrăbiile ciripeau mai zgomotos, dînd copacilor, în mai subțire, gălăgia recreațiilor din ograda școlilor primare. Mai trecuse un vînt tăios, stîrnind o ultimă sclipire de ghețuș în privirea pămîntului, ca lumina în ochii orbilor. Apoi venise o ninsoare în glumă, cu fulgi mari, și dispăruse într-o izbucnire galbenă de soare. Și începuse lenea întristătoare a sfîrșitului de iarnă. Copacii se simțeau ca bolnavii săraci alungați din spitale înainte de-a se fi îndrăvenit. Pisicile se suiau pe acoperișuri, făcînd să bolborosească tabla încă udă.

Parcă cerul — realbăstrit — începea să miroase a floare, căci oamenii mai mult îl respirau cu nările adînc, privindu-l, deși era atît de departe aproape. Nourii se ri-

sipeau luminoși pe cerul albastru, ca zulufii în vînt. Mirosul primăverii se strecura în case, ca un copil care s-a jucat în țărnă și în iarbă crudă.

Zi cu zi, sufletul Magdei era mai apăsat. Parcă vroia să înflorească, și parcă era închis într-o pivniță. Devenise exagerat sensibilă la orice. Vedea cîte un copil descult care se juca pe stradă cu o cutie de sardele — și îi venea să plîngă. Căruțele cu țărani care veneau dinspre Copou, aducînd copii bolnavi la spital, îi umezeau ochii. Într-o zi, apărușeră tot dinspre Copou căruțele cu coviltir ale țiganilor, cu zîmbetul primăverei împletit în cozile țigăncilor și-n ochii dancilor. Apoi începuseră, ca o înmugurire a vieții pe mari crengi leneșe, perechile de îndrăgostiți, mînă în mînă, spre deal.

Și într-o zi Magda găsise pe notele lăsate deschise pe pupitrul pianului un mănunchi de toporași.

Al doilea mănunchi îl primise Ștefana din mînile lui Andi, în aceeași seară.

★

Înflorise galbenul vesel al cornului în cîteva ogrăzi.

Zi cu zi crengile zarzărilor rugineau mai fraged ca vîrful sînilor de fetițe subt bluze de vară. Mugurii de zahăr ars ai castanilor se crăpau lăsînd s-apară frunzulițe ca fisticele.

Lumina venea în fiecare dimineață de pe țărmuri calde, cu păsările călătoare, dînd zîmbete mediteraniene cerului. Femeile ieșeau pe stradă în haine ușoare. Zidurile caselor se-ncălzeau pentru spinările cerșetorilor care primeau din mîna primăverei bani de aur. Florile zarzărilor apărură și trecură ca o procesiune cu aureole și binecuvîntări albe, parcă amintind inimii intrarea lui Isus în Ierusalim.

Într-o zi Iașul mirosi a liliac și a ploaie. Lumina lunii întîneri în mirosul liliacului alb. Copoul înverzise. Intrase-n Iași un verde de crîng, luminos ca apele curgătoare de munte cînd trec prin dreptul crîngurilor de arini.

Toți oamenii deveniseră sentimentali ca la optsprezece ani, cînd iubești o fată pe care-o vezi pe stradă numai.

Venise primăvara cea din preajma verii, mai mult fată decît fetiță, încă nu femeie, luminoasă, fragedă și nesta-

tornică, visînd cu ochi albaștri toată noaptea la fereastra cerului, strîngînd în brațe flori și lepădîndu-le; căci zilnic pămîntul era acoperit de florile de măr, de piersic și cireș veștejite într-o noapte la sînul primăverii.

*

Într-o zi Andi ieșind de la Universitate întîlnise automobilul Duduiei, care s-ar fi zis că-l aștepta. Se urcă în fund, lîngă Magda. Duduia, la volan. Mașina avea un mers onctuos, fără trepidații aparente. Și Andi și Magda erau două profiluri paralele în lumina de primăvară. Nu se priveau. Nu-și vorbeau.

Dincolo de Școala normală, Andi tresărise. Văzuse de departe silueta Ștefanei, cu capul gol, cu pardesiul cenușiu încins cu curea lată, în pas vioi, alături de Luchi. Îi arăta lui Luchi ceva foarte îndepărtat, căci brațul ei proiectat pe zarea de primăvară avea gestul vast al cumpenelor de fîntîni răsărite la răspîntiile drumurilor de țară.

Andi trăsese storul dinspre el. Mașina trecuse pe lîngă Luchi și Ștefana cu o viteză de bolid : o văzuse și Duduia pe Ștefana.

Din acea clipă Andi fusese ostil și Duduiei, și Magdei. Nu vorbise nimic. Stătuse tot drumul mut, absent dintre ele. Brațul Ștefanei, proiectat pe zarea de primăvară, înviase în el o veche și mare emoție :

„— Bate cineva la poartă ?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul."

Cu ani în urmă — scena părea a altor vremi — așa o văzuse pe Ștefana pentru întîia oară, trecînd prin fața Universității, cu brațul avîntat de mișcările bulldog-ului, pe care-l ținea legat.

Și primăvara, o dată cu apariția acestui braț proiectat pe zare, devenise a Ștefanei. Inima lui Andi o dorea pe Ștefana. Era în el tristețea unei reîndrăgostiri, înflorite de toamnă.

Ce căuta el în automobil, cu Duduia și cu Magda Boldur ?

Seara, acasă, după masă, în odaia lor, se apropiase de Ștefana, care se suise pe pervazul ferestrei, stînd acolo ca pe un prag aerian al văzduhului. Fruntea lui Andi se aplecase pe genunchii Ștefanei.

Cîtăva vreme răsunase numai respirația de greieri a nopții, cadențată tremurător ca și solipirea stelelor umede pe cerul neliniștit.

— Te iubesc, Ștefana...

Ștefana tresărise atît de violent, că Andi se temuse să n-o vadă prăbușindu-se peste fereastră.

Tăcuseră.

— Nu crezi, Ștefana ?

— ...

— Te-am văzut astăzi, și mi-am adus aminte...

Amuțise îngrozit. Își pierduse capul. Fusese gata să descopere plimbarea cu Duduia și Magda Boldur.

Ștefana îl privise lung. Pe fața lui Andi iar apăruse oribilul zîmbet pieziș.

Ștefana dăduse din cap. Era sfîșietor de tristă noaptea de primăvară cu vorbe de dragoste spuse de buzele lui Andi. Și ea și Luchi îl văzuseră prin fereastra de la spatele automobilului, alături de Magda Boldur.

Văzuseră și perdeluța trasă de Andi, în partea lor.

Atît de tristă fusese tăcerea lor, că Andi își aplecase din nou fruntea pe genunchii Ștefanei.

Ștefana își lăsase mîna, mai grea ca de obicei, parcă de piatră, pe creștetul lui Andi, și-nchisese ochii.

Și s-auzise iarăși numai respirația de greieri a nopței de primăvară subt stelele umede.

Cîteva zile după aceasta, Andi observase că Luchi îl ocolește. Nici la dejun nu-l privea pe Andi în ochi. Seara, Luchi nu mînca acasă. La ei nu mai venea noaptea să supeze. Și într-o zi tocmai cînd Andi, după curs, intra în ograda Duduiei, se-ntîlnise nas în nas cu Luchi, care ieșea de la Duduia, congestionat, cu vinele umflate pe frunte, cu ochi răi. Trecuse pe lîngă Andi, ca și cum nu l-ar fi văzut, fără să-l salute.

— Luchi !

— Ce vrei ?

— Luchi ! ?

— Ce vrei ?

— Luchi, tu vorbești cu mine așa ?

Exasperarea lui Luchi izbucni scurt :

— Cu tine, da. Ești un porc, tu și Duduia împreună. Să vă fie rușine !

Injuria era atît de monstruoasă, dat fiind raporturile de totdeauna dintre Andi şi Luchi, că Andi devenise palid. Stătuseră cîtăva vreme muţi, unul în faţa altuia, neştiind cum să plece, cum să se despartă.

Ochii lui Luchi se umeziră. Şi vorbise din nou, cu glasul tremurător de lacrimi şi de mînie :

— Te rog să mă ierţi... dar să ştii... că te disprețuiesc.

Şi plecase furtunos, fiindcă-i curgeau lacrimi copilăreşti de-a lungul nasului.

Andi se-ntoarse de la uşă îndărăt, luînd-o spre casă.

Apartamentul lor era gol. Ştefana ieşise. Se plimbase prin odăile care-i păreau pustii, răsfoind cărţile Ştefanei, privind lung o fotografie de-a ei, cu inima strînsă şi c-un nod înecăcios în gît. Îl îngrozea tăcerea odăilor în care nu era Ştefana : păreau un cavou mobilat, păstrînd, sinistru, întipărirea vieţii unei moarte.

Dac-o pierdea pe Ştefana, ce mai rămînea din el, din viaţa lui ? Iar Iaşul, iar nopţile zburlite de nervi, iar şuierul trenurilor care pleacă... Luchi îl disprețuia. Luchi ! Îl pierduse şi pe Luchi !

Se plimba cu fruntea înclinată, şi-i scăpau gemete involuntare, stranii ca ale nebunilor.

Aşa îl găsise Ştefana.

— Te-ai şi întors, Andi ?

Andi îi vorbise ca un om bătrîn. Da. Merita tot. Şi disprețul Ştefanei, şi disprețul lui Luchi.

— Luchi ? Ce vrei să spui ?

Andi-i spusese tot. Cum îl întîlnise pe Luchi cînd se ducea la Duduia.

— Tu crezi, Ştefana, că o iubesc pe Magda Boldur ? Vorbea aton, cu o atitudine de om care acceptă orice.

— Nu.

— Atunci de ce mă duc acolo ?

Ştefana alungase cu un zîmbet o încruntare.

— Lasă, Andi. La ce bun să mai răscolim astfel de lucruri.

— Cum vrei tu.

Ştefana îl privise cu atenţie. Era atît de profund abătut, că parcă îmbătrînise. Era sleit de puteri ca hainele scoase de la etuvă. Articula cu efort, şi vorbele parcă nu erau expulzate de buzele lui, ci cădeau, prea grele pentru slăbiciunea buzelor.

Ştefana se aşezase lîngă el, punîndu-i mîna pe umăr. Îl întrebase cu blîndeţe :

— Ce-i, Andi ?

Aşa cum întrebi pe copii : „Ce te doare ? Unde te-ai lovit ?"

— Sînt sătul de mine, Ştefana. Aş vrea să dorm un an, doi, — nu ştiu, să nu mă mai trezesc.

Nu mînţea.

Se-ntinsese pe divan, cu capul pe genunchii Ştefanei, cu ochii în plafon, şi-şi ascultase singur vorbele lui triste ca iarba răsărită pe morminte. Nu era bun de nimic ! O iubea pe Ştefana, şi totuşi fugea de ea, preferînd să stea în casa Duduiei, pe care-o disprețuia, alături de Magda Boldur, pentru care n-avea măcar o uşoară afecţiune care să justifice timpul pe care şi-l pierdea acolo.

De ce ?

Totul era absurd şi ratat în viaţa lui. Gîndea una, spunea alta. Îi disprețuia pe ieşeni, şi-i lăuda în bloc, de cîte ori avea ocazia, fără ca nimeni să-i impuie aceasta. O iubea pe Ştefana şi fugea de ea. Disprețuia Iaşul, şi totuşi fără de Iaşi şi-n afară de Iaşi era nenorocit. Singura fiinţă faţă de care fusese sincer, singura fiinţă pe care o stima fără rezerve era Ştefana. Ştefana îl iubise. El o iubea. Şi totuşi, el singur îi otrăvise dragostea — care pentru el era mai scumpă decît viaţa lui — făcînd-o să-l disprețuiască.

— Te-nşeli. Andi.

— Nu mă disprețuieşti ?

— Nu Mi-e milă de tine.

Andi se ridicase, îndreptînd spre Ştefana o faţă scurmată de deznădejde.

— Nu-ţi cer mai mult, Ştefana. Rămîi lîngă mine. Fie-ţi milă de mine... cum vrei tu.

Ştefana tăcuse, cu fruntea încordată. Ochii lui Andi pîndeau fiecare mişcare a obrazului ei. Era atît de frumos chipul lui Andi, atît de pur, că durerea care-l stăpînea, îmbătrînindu-l, desfigurîndu-l, părea un sacrilegiu.

De ce nu era statuie ?

De ce nu era om ?

Într-un tîrziu, Ştefana înclinase capul.

— Rămîn cu tine.

Îl aşteptaseră pe Luchi pînă tîrziu noaptea. Ştefana vroia să-i împace.

Luchi venise beat. Se clătina. Căzuse pe un scaun, cu capul în palme, cu ochii crunţi şi rătăciţi.

De la întîile vorbe ale Ştefanei, sărise, o luase în braţe.

— Tu eşti singura mea soră. Nu mai am nici frate, nici surori. Gata. Amin! Am pus cruce familiei. Tu eşti sora mea.

Ştefana îl pusese din nou pe scaun.

— Luchi, de ce te-ai îmbătat?

Subt ochii ei, Luchi plecase capul.

— Sînt amărît. Băut, cîntat...

Întîlnise chipul lui Andi şi se cutremurase.

— Tu eşti sora mea, începuse iarăşi, luînd-o de gît pe Ştefana.

Scena era lugubră.

Luchi adormise cu capul pe masă, după ce îngînase mereu refrenul îndărătnic: „Tu eşti sora mea".

Îl culcaseră îmbrăcat în biuroul lui Andi. Mirosea a vin şi horăia dezordonat, cu o dîră de salivă în colţul gurei.

Şi Ştefana şi Andi se culcaseră trişti. Parcă şi viaţa avea un miros de crîşmă. Nu-l văzuseră pe Luchi niciodată beat. Beţia profanase cea mai curată icoană a tinereţii şi a bunătăţii.

Se îmbătase din cauza lor. Îl auzeau sforăind, înecîndu-se în respiraţii de agonie.

Şi suferiseră amîndoi, unul lîngă altul, fără să poată dormi, fiindcă vedeau pe trăsăturile lui Luchi, descompuse de beţie, alterîndu-se însăşi dragostea lor.

★

Îndată după sesiunea examenelor universitare, Andi plecase cu Ştefana la Agapia, mult înaintea părinţilor săi. Aflase de la mama lui că Duduia pleca în străinătate cu Pussy şi cu Magda Boldur, care-i invitase la ea, la Paris.

Înregistrase vestea fără de nici o emoţie. Era într-o continuă stare de abatere. Îşi pierduse pofta de mîncare. Slăbise.

În ultimul timp se ducea cu automobilul la Universitate şi tot cu automobilul se-ntorcea. Nu-i mai venea

să iasă din casă. Şedea închis tot timpul. Avea insomnii, spaime nocturne şi fobia discuţiilor cu părinţii lui. De asemeni, nu numai că nu mai cetea ziare, dar foşnetul lor în mînile tatălui lui îi făcea rău.

Nu se simţea bine decît alături de Ştefana şi de Luchi. Îi asculta vorbind, glumind, rîzînd, şi prezenţa lor, glasurile lor îl calmau, dîndu-i clipe de odihnă şi de somn. În fiecare seară, Ştefana şi cu Luchi jucau şah la căpătîiul lui Andi, care-i privea ca pe ceva cu totul exterior lui — un fel de primăvară la fereastra odăii unui bolnav — pînă cînd îl vedeau că închide ochii.

Găsiseră Agapia pustie : munţii, mînăstirea, maicile. Vara s-arăta ploioasă. Făceau foc în sobe, împodobind focul cu ciocălăi de brad care pocnesc uscat, asemeni castanelor cînd s-au copt, devin incandescenţi ca fagurii de miere, şi deodată, dacă sufli în ei, se spulberă-n cenuşi de argint. Se deprinsese şi el, alături şi-mpreună de Ştefana, să *privească focul*. Pînă atunci, pentru Andi focul din sobă însemna peceta de aur care închide intimitatea unei odăi, dîndu-i ceva şi mai confidenţial decît întunericul, uşa încuiată şi storurile lăsate-n jos. Dar pentru Ştefana focul era un fel de fereastră deschisă pe orizonturi magice. Lucirea pe care flăcările o aprindeau în ochii Ştefanei şi viaţa pe care i-o stîrneau pe obraji nu erau numai răsfrîngerea flacărilor şi căldura lor, ci însufleţire asemănătoare cu a marinarilor pe mări. Avea cultul focului, ca popoarele primitive şi ca ţiganii. Sufletul ei în faţa focului devenea ca şi trupul ei în timpul plimbărilor, liber de orice vasalitate.

Aşa că lîngă Ştefana, în timpul ploilor de munte cu şuier fioros de brazi, Andi începuse la gura sobei primele plimbări. Căutau în conturul flăcărilor şi în clădirile jarului formele pe care le găseşti în nourii îngrămădiţi la apusul soarelui. Vorbele Ştefanei porneau ca nişte corăbii încărcate cu elanuri spre necunoscut. Sufletul ei nu-şi pierduse pădurile din care răsar visurile copiilor pe vremea poveştilor. Era plină de superstiţii, de mirări, de nostalgii, de singurătăţi, care apăreau la gura sobei, venind parcă din focul frate cu luceferii, nu dintr-o minte plină de lecturi, contemporană veacului.

Sufletul ei înviase în Andi o copilărie pe care n-o trăise de ajuns Renunţase la viaţa cerebrală. Trăia într-un alt anotimp sufletesc, într-o izbucnire de primăveri

străine de viața socială, avînd impresia că se află într-altă planetă. Se reîndrăgostise ciudat de Ștefana. Parcă nu mai era soția lui : o iubea cu o vrîstă la care nu-ncep soțiile, cu o vrîstă cetitoare de povești în care presimți dragostea nu în viață, ci în legendă.

În timpul celor patru ani de viață singuratecă alături de Ștefana, munciseră împreună, discutînd, schimbînd idei, învățînd, odihnindu-se de efortul zilnic în jocurile păgîn tinerești ale primilor ani de dragoste.

Acum, însă, în timpul zilei nu mai învățau, nu mai discutau pe marginea cărților, ci trăiau liberi la gura sobei, împrejmuiți de munți, nouri și ploi necontenite, pierduți parcă în veacuri, cu sufletele pe hotarele medievale. Parcă trăiau într-o legendă, cu sufletele mînă-n mînă, ca doi copii de regi, logodiți atît de timpuriu că numai cartea de povești și gura sobei poate să-i adune tîmplă lîngă tîmplă, umăr lîngă umăr, altfel rămînînd copii.

Pînă cînd vara se încoronase-n munți cu întîiele zile de soare.

— Ne plimbăm, Andi ?

— Sigur.

Porniseră. Pleca în munți întîia rîndunică din Ștefana.

Se înapoiaseră flămînzi.

— Au venit doi lupi, măicuță, strigase Ștefana către maica Agafia, lepădîndu-și de la ușă ghetele grele de glod, intrînd ca-n moschee.

Mîncaseră ca lupii și adormiseră cu lampa aprinsă fiindcă n-o putuseră stinge cu genele.

De-atunci Andi dorise și simțise imperioasa nevoie a plimbărilor lungi. Își recăpătase pofta de mîncare. Dormea ca pe vremea stagiului militar, dar dimineața în loc de goarnă îl deștepta Ștefana, care-l privea rîzînd, ca un măr copt peste noapte și scuturat din văzduhul verii pe perna lui.

Așa începea dimineața.

Plecau. Casa lor era ca și cuibul pentru rîndunele — portul plecărilor săgeată.

Trăiau mereu printre brazi. Iașul dispăruse. Zîmbetul pieziș dispăruse. Trecutul nu mai exista în munții nalți acoperiți de cerul singurătăților cu brazi. Trecutul lui Andi. Căci între munți, pe cărările culmilor unde lumina-i verde în parfumul brazilor bătrîni, și prin poiene, unde lumina

e rotundă ca un nimb, Andi trăia o viață de o mie și una de nopți, alături de Ștefana, care-i povestea trecutul ei.

Regăsind-o pe Ștefana, regăsise în sufletul lui mirosul fragilor pe care-i întîlnești în munți numai atît de aromați cum sufletul îi scoate din adîncul lui în clipele de mare puritate a dragostei.

Nu mai cetea nici cărți, nici ziare, nici scrisorile pe care le primea. Privea numai ce-arată munții și asculta glasul Ștefanei. Și devenise ca și munții de pe acolo, un elan spre cer, vînjos și îndîrjit sihastru, împrejmuind o albă monastire și un glas de clopot.

Venirea celorlalți le adăugase un tovarăș din plimbări : pe Luchi. Bun tovarăș. Vesel, rezistent la mers, pretinzînd c-alături de el Ștefana nu se mai teme de ploaie, fiindcă o ascunde în buzunarul lui. Toți trei umblaseră ca nourii, numai pe culmi, îndepărtîndu-se în fiecare zi de Iașul verilor de la Agapia. Fuseseră pe unde crește zmeură, fuseseră la mure, tot în munți departe : simțiseră pe naltele singurătăți parfum de afine, și le descoperiseră după miros, dulci în gură negrele bobițe care lasă pete de cerneală buzelor și îngerești arome respirației. Descoperiseră ciuperci umflate, bosumflate alb, descoperiseră bureții hribilor, luptaseră cu rădăcini de iarbă mare aromate bătrînește cînd sînt arse pe jăratec, dar mai dîrze decît unghiile fetelor de țară cînd le zmulgi din încleștarea lor. Băuseră din șipote sălbatice de apă vie. Fuseseră lătrați, ca luna, sus pe culmi, de cînii ciobănești. Trecuseră peste pîraie în care apa rîde creață ca obrazul pruncilor prin somn. Descoperiseră oceanele albastre ale zărilor Moldovei, privindu-le de pe catargul înălțimilor de munte. Primiseră galopul ploilor de munte, fugăriți spre adăposturi crîncene. Le bubuise cerul la ureche. Pe-o culme-ndepărtată de Agapia, stătuseră în noapte, așteptînd ulciorul de argint al lunei pline, înainte de-a atinge buza celora din văi. Urniseră ca pe un car de fîn rămas pe cer un răsărit de soare, urmîndu-l de pe culmi, cu mînile pline de soare cald în frigul dimineților de munte.

Căzuse-ntîia brumă a toamnei.

Căci vară, toată vara, se topise ca o zi cu soare-n munte.

Dar numai Ștefana se mai uita în urma verii.

Înzdrăvenit, puternic, cu fața arsă de soare și pieptul lărgit, Andi își vedea reapariția la Iași.

Plecarea părinților îl întristase.

El tot mai rămînea.

Plecarea lui Luchi îl posomorîse.

El încă nu pleca, fiindcă Ștefana nu era grăbită să înceapă viața de oraș, și el ocolea să-i spuie că ar pleca.

Începuseră și-n munți ploile de toamnă.

Iar gura sobei! Iar sihăstria dintre munți. Iașul vacanțelor de la Agapia plecase înspre Iașul vieții zilnice. Agapia se pustiise: munții, mînăstirea, maicile... Ștefana.

Fostul copil de la-nceputul verii devenise iar om mare. Nu mai avea nevoie de povești, nu mai era convalescent la gura sobei. Dorise Iașul, cum doresc oștenii lupta după ce li s-au închis și rănile, și dorul de odihnă.

În ziua cînd Ștefana făcea cuferele pentru plecare, îl auzise pe Andi fredonînd în odaia de alături. Afară ploua. Munții erau în întuneric, cu nourii de cenușă, ca o gură de sobă după ce s-a stins focul. Andi se plimba prin odaia de alături, repede, voios: odaia era prea strîmtă pentru pașii lui.

Plecaseră a doua zi. Andi se sculase înaintea Ștefanei, pîndind trăsura.

Porniseră pe ploaie. Andi era foarte vesel. Ștefana întoarse capul înspre munți, pentru ultima oară. Vacanța se veștejise deasupra munților ca o coroană mortuară.

★

Ziua de sfîrșit de septembrie era atît de caldă, încît Andi plecase la Universitate în talie. Luase tramvaiul de la Copou. În Piața Unirei se dădu jos. Apucă pe strada Lăpușneanu, nedîndu-și încă seamă de ce se coborîse din tramvai, căci tramvaiul l-ar fi dus pînă la Universitate, cruțîndu-l de efortul de-a umbla pe jos, care-i redevenise penibil de cînd se-napoiase de la Agapia. Abea după cîțiva pași își lămuri cauza acestei ciudățenii aparente. De cîteva zile sosise din străinătate Magda Boldur, instalîndu-se definitiv în casa de pe strada Lăpușneanu, moștenită de la mătușa ei, Zinca Boldur.

Strada era pustie. Prăvăliile își ridicau obloanele, acele mîrîitoare cortine de fier, de după care răsăreau vitrine cu accent de faliment, urlîndu-și ieftinătatea prețurilor de lichidare.

Trecînd prin dreptul enormei case Boldur, Andi încetini pasul, apucînd pe trotuarul din fața ferestrelor. Simți o ușoară atingere pe inimă, emoție superficială, dar plăcută, nu din pricina gîndului că ar fi putut s-o vadă pe Magda Boldur, sau, mai exact, că ar fi putut să-l vadă Magda Boldur, ci din pricina jocului în sine. De cînd se înapoiase Magda Boldur, de cînd ferestrele casei îl *priveau* pe Andi, strada Lăpușneanu nu era numai salonul urban al vanităților ieșene, ci decorul intim al unui episod din viața lui Andi. Îi venea să zîmbească, dar se stăpîni. Era atent cu coada ochiului. Prezența lui de profil în dreptul casei putea să fie văzută — măcar de după o perdea — și să provoace o emoție fragedă într-un piept de fată frumoasă. Vroia să-și verifice puterea asupra ei după o absență de cîteva luni.

Îl zărise ? Nu-l zărise ?

Întoarse capul de-a binelea. Parcă tresărise colțul unei perdele ! Zîmbi. Porni înainte cu pasul sprinten, ca într-o zi de primăvară, nu de toamnă. Purta parcă în el o floare la o butonieră clandestină.

Ajungînd în dreptul Jockey-Clubului, luă din nou tramvaiul de Copou, reintrînd în vehiculul cotidian după o clipă de recreație semilirică pe strada Lăpușneanu.

La Universitate își ținu cursul cu o bună dispoziție evidentă, intercalînd și cîteva glume. Jocul de pe strada Lăpușneanu, deși, în fond, inofensiv, îl stîrnise cum un pai stîrnește verva unei cupe cu șampanie.

Între timp, vremea se schimbă. Un vînt răcoros de toamnă făcu să cînte frunzele copacilor metalic, alungînd păuni de aur pe străzile Iașului.

Ieșind de la Universitate, Andi simți că-i prea subțire îmbrăcat. Fiindcă era prudent și foarte circumspect pentru sănătatea lui, amînă pentru mai tîrziu plimbarea de pe strada Lăpușneanu și se sui în tramvai, înapoindu-se acasă ca să-și ia pardesiul.

Era convins că Ștefana era la plimbare. Asta însemna o absență de cîteva ore, pînă seara.

Intră în casă. Luă pardesiul din cuier. Îl îmbrăcă fredonînd, gata să pornească.

— Ei ! Ai și venit, Andi. Ce bine-mi pare !

Auzind pe neașteptate glasul Ștefanei din încăperile pe care le socotea deșarte, Andi tresări, ca hoțul surprins

în casă. Își dezbrăcă pardesiul, lepădîndu-l pe un scaun, înainte ca Ștefana să fi deschis ușa. Îi bătea inima. Ștefana apăru cu ochii veseli, cu brațele deschise. Ochii lor se întîlniră. Andi se roși, ferindu-și privirea. Și înainte ca Ștefana să ajungă în brațele lui, zîmbetul de femeie care minte apăru în colțul gurii lui Andi, deformîndu-i-o.

Ștefana clipi. Nu-l mai sărută. Primi pe fruntea grea sărutarea lui Andi și se înapoie în odaie fără să-i mai spuie nimic.

„Iar scene !" gîndi Andi c-un oftat adînc.

Intră în odaie — Ștefana scria.

Andi era complect dezorientat. Se pregătise de plimbare, ș-acum rămînea acasă. Parcă lepădase nu pardesiul, ci o haină de bal, cu suflet de fată pregătit pentru bal, ș-acum, în loc de bal, acasă, cu o Ștefană care-l buda, prefăcîndu-se că scrie, gata să-i facă o scenă.

Începu să se plimbe cu mîinile la spate în lung și-n lat, fiecare pas însemnînd regretul, și apoi mînia pașilor de pe strada Lăpușneanu, la care trebuia să renunțe. Era prizonier. În loc de ferestrele casei Magdei Boldur, cu perdele lirice, spinarea ostilă a Ștefanei.

Auzea zgîrietura peniței, pauzele mari, sorbiturile din țigară, — și timpul trecea, privîndu-l de jocul de-a ascunselea cu casa Magdei Boldur.

— Ce scrii ?

— O scrisoare.

Glasul lui Andi era enervat ca al copiilor cînd se plictisesc și se hotărăsc să sîcîie pe oamenii mari din preajma lor.

— Cui ?

— Andi, lasă-mă cînd scriu.

— Evident, te supăr. Frigurile creației ! Nu ? Inspirația cu degetul pe frunte !

Ștefana nu-l privi, nici nu-i răspunse.

Andi vedea numai spinarea ei plecată și capul cu plete brune, închis în tăcerea lui.

Iar începu să facă pași prin odaie, cu o sacadare caracteristică enervărilor femeiești.

După un răstimp, Ștefana îl privi peste umăr.

— Andi, de ce nu te duci să te plimbi, e așa de frumos afară..

Cum ai spune : „Du-te, cocuță, și te joacă".

— Mă alungi ?

— Nu, Andi, cred că ți-ar face bine să te plimbi.

— Aa ! Dacă-i așa, mă duc.

Plecă, trîntind ușa. Privirea Ștefanei lunecă de pe scrisoare pe fereastră spre silueta lui Andi, pînă ce dispăru, apoi rămase împăienjenită pe zarea de toamnă din fund, roșie și albastră printre frunzele de aur mort ale castanului de la poartă.

Pe masă erau două scrisori. Una de la Matei Velisar, care le anunța o mare surpriză : fusese readus, în sfîrșit, din Extremul Orient la Constantinopol, și cum era încă slăbit de friguri și nu putea veni în țară, le trimetea bani să vie imediat ei doi, copiii lui : Andi și Ștefana. Nu-i mai văzuse de patru ani. Scrisoarea lui Matei Velisar avea sunetul săruturilor pe obraji și al bătăilor din palme ; era numai bucurie și afecțiune.

A doua scrisoare de pe biurou începuse s-o scrie Ștefana înainte de venirea lui Andi. Răspundea lui Matei Velisar că, deși nu-l consultase încă pe Andi, știa că au să plece cît mai degrabă spre el.

Și începuse pe hîrtie proiectul acestei călătorii cu Andi spre locurile preferate ale tinereții ei.

Scrisoarea Ștefanei avea mișcarea aripelor de rîndunele cînd se călătoresc după vară.

Între întîia scrisoare începută de Ștefana și neisprăvită, și a doua scrisoare, începută după plecarea lui Andi, apăruse aurul mort al castanului de la poartă pe zarea toamnei, roșie și albastră, iar pe fruntea Ștefanei se ivise o dungă din acele care despart pe globul pămîntesc continente, și în unele suflete, trecutul de viitor.

★

De cîteva zile, Ștefana nu se mai plimba. După ce pleca Andi la Universitate, se închidea în odaia ei și nu mai ieșea toată după-amiaza.

Într-o zi domnul Danielescu atrase atenția doamnei Danielescu, din pragul casei asupra fumului care ieșea din hornul corespunzător sobei ietacului Ștefanei ș-al lui Andi.

— Ți ! Spune-i, dragă ! Ce Dumnezeu ! Iese lumea în talie, și dumneaei nu poate fără foc !

Doamna Danielescu oftase. Nici ei nu-i plăcea risipa, mai ales făcută de cei fără avere personală. În ultimul timp astfel de reflecții intime, între părinții lui Andi, se repetaseră cam des, devenind endemice.

În seara aceleiași zile, doamna Danielescu o întrebă pe Ștefana, punîndu-i mîna pe umăr, dezmierdător :

— Nu te îmbraci prea subțire ?

— Nu.

— Poate că ți-e frig ?

— De ce ?

— Știi, te-ntreb așa...

Apoi, după o pauză :

— *Ați* început să faceți foc ?

— Nu.

— Credeam ! Mi s-a părut...

— Am ars niște hîrtii.

— Daa !

A doua zi, doamna Danielescu se întoarse din oraș ..rziu seara, o dată cu Andi : veneau de la Duduia.

În timpul mesei, și Andi și doamna Danielescu arătară Ștefanei o solicitudine parcă identică. S-ar fi zis că o cauză comună determină gentilețele mereu simetrice ale mamei și fiului, dîndu-le un aer de complicitate care-o excludea pe Ștefana, deși numai de ea păreau preocupați, amintind Ștefanei o scenă asemănătoare, c-un an în urmă, cînd se înapoiase doamna Danielescu acasă după o lungă absență.

După masă, doamna Danielescu, profitînd de o clipă de singurătate cu Ștefana, îi spusese în treacăt :

— Începe culesul viei la Chioaia. Mi se pare că Duduia pregătește o petrecere în stil mare...

Ștefana tăcuse. Doamna Danielescu oftase înnăbușit.

Intrînd în apartamentul din curte, Ștefana îl găsi pe Andi cu fruntea lipită de fereastră. Tamburina cu degetele pe cercevele.

— Andi, mi-a spus mama ta că Duduia pregătește o petrecere la Chioaia. Ar fi bine să te duci și tu, nu ?

— De ce „să te duci ?" Să *ne* ducem.

— Să ne ducem, consimți Ștefana.

Arpegiile cu degetele pe cercevele încetară. Parcă muzica devenise inutilă.

— Știi, eu nu țin de loc, vorbi Andi, tot cu fruntea lipită de fereastră.

— Nici eu. Dar tu *trebuie* să te duci. E sora ta. Nu putem s-o jignim. De-ajuns o jignește Luchi. Te duci tu, și atunci pot să rămîn acasă eu. Nu ?

— Ții tu ?

— Da.

— Ironic ?

— Nu, Andi, foarte serios. De altfel, tu știi că mie nu-mi place să stai prea mult acasă. Plimbarea la Chioaia are să-ți facă bine. Aer curat, somn bun...

— Bine, oftă Andi din greu, fără să-și dezlipească fruntea de fereastră.

Ștefana nu mai insistă. Cunoștea perfect zîmbetul pe care i-l ascundea oftatul lui Andi și trupul lui, căci îi vorbise tot timpul cu spatele întors spre ea, și sufletul la fel întors.

★

Andi era în pat. Mîncaseră mai devreme. A doua zi pleca dis-de-dimineață la Chioaia, cu părinții lui în automobil.

Ștefana umbla în dulapul cu haine.

— Andi, cum vrei să te-mbraci ?

— Eu, indiferent. Niște vechituri.

— De ce ?

— Știi, ca la țară. N-am să fac toaletă pentru Chioaia !

Andi se-ntoarse pe-o parte, ascunzîndu-și obrazul de privirea Ștefanei.

Căscă.

— Alege tu ce vrei. Numai să-mi fie cald. Caută niște haine mai groase.

Ștefana îi pregăti hainele și toate cele trebuitoare pentru plecarea de-a doua zi.

— Cît stați la Chioaia ?

— Sîmbătă și duminică. Luni am curs.

Se culcă și Ștefana. Stinse lumina.

— Nu tragi storurile ? o întrebă Andi.

— Te supără luna ?

— Nu.

Lumina lunii, verzui și albăstrui albă, umplu odaia dînd o perspectivă de palori ceţoase oglinzilor, ca și ferestrelor, lăsînd o brumă pe părul lui Andi ca pe prunele de toamnă tîrzie.

Ștefana nu se mișcă pînă nu auzi respirația lui Andi ritmată de somn. Deschise ochii, își ridică încet capul de pe pernă și se ghemui cu genunchii la gură, răsărind în straniul lunar ca un idol indian în fum argintiu de ierburi aromate. În tăcerea aprinsă de lumina lunii, tot ce era copilăresc în chipul ei dispăruse. Trăsăturile se subțiaseră, căpătînd un relief mai dur, gura avea o dungă amară, și ochii, răspicat deschiși, ficși, ardeau ca ai marelor buhne solitare.

S-auzeau castanele rostogolindu-se din castanul de la poartă. Cîntau mătăsos metalic coruri de greieri. Prohodul lor monoton, depărtat, ireal dădea nopții de-afară o atmosferă de templu al unui cult ciudat, cu miile de vestminte ale lunii prosternate pe lespezi, tîrîndu-se parcă spre doi ochi imens deschiși care hipnotizau mulțimea albă.

Andi avu un somn neliniștit. Tresărea. Se întorcea pe-o parte și pe alta. Gemea. Se dezvelea. Ștefana îl învelea la loc. Apucase prin somn mîna Ștefanei, care i-o lăsase la început. Apoi și-o retrăsese ușor, cu o mișcare de fum.

Somnul lui Andi era stăpînit de visuri fragmentare, vertiginos apărute și dispărute, ca ferestrele luminate ale unui tren expres în noapte. Visa petrecerea de la Chioaia, avînd prin somn impresia că o visează numai și că nu va participa la ea. Vedea rochii de vară fugind prin vie, întindea mîna după ele, și știa că visează fiindcă n-apuca nimic. Magda Boldur îi întinsese un strugure cu boabe mari, rîzînd ca Duduia, cu buzele fardate și o rochie atît de scurtă, că părea de baletistă.

Și-n locul lui Andi apăruse un zeu hîd, un cap de Priap în smoking, și-o apucase pe Magda de cozi, tîrînd-o prin vie, sîngerîndu-i pulpele într-o perspectivă de struguri care rînjeau cu buze groase și corniţe spinoase.

Și deodată se-ntuneca, se lumina, și plutea în visul lui Andi, sau în ochii lui, un idol indian cu ochii deschiși.

Visase ?

De cîteva ori în timpul nopții văzuse doi ochi straniu deschiși, care-l înfricoșau, deșteptînd în el spaimele din copilărie, de strigoi, de iele și de tot ce răsare în cimitirul alb al luminei de lună.

Toată noaptea îi bătuse inima dezordonat, chinuindu-i somnul.

Se deșteptase în zori.

Ștefana dormea ?

Dormea.

Se sculase cu precauțiuni de școlar care fuge din dormitorul internatului. Zorii s-arătau luminoși. Slavă Domnului. Nu ploua.

Se spălase și se-mbrăcase pe-ndelete.

Ștefana îl auzise schimbînd cravatele una după alta, pudrîndu-se, parfumîndu-se cu vaporizatorul, făcîndu-și unghiile.

Doamna Danielescu bătuse la fereastră :

— Gata, Andi ?

— Gata.

Glasurile lor răsunau într-o șoaptă de complot.

— Hai la ceai.

— Vin.

Îndreptase o scurtă privire înspre Ștefana și plecase în vîrfuri, deschizînd și închizînd ușa cu băgare de seamă.

Apoi automobilul trăsese la scară.

Ștefana privise de după perdea pregătirile de plecare. Încărcase coșuri cu sticle, pleduri. Rîdeau. Glumeau. Erau veseli.

Andi nu aruncă nici o privire înspre fereastra Ștefanei.

În clipa cînd automobilul porni, cu cele trei spinări alăturate în fund, mîna Ștefanei schiță un gest scurt, ca și cum ar fi aruncat ceva în flăcări.

Privi apoi ietacul gol, care mirosea a pudră și a parfum, și aceeași mînă mică, zornăitoare la fiecare gest din pricina brățării, aceeași mînă care-l liberase pe Andi se opri în aer ca o frunză care cade și căzu o dată cu genele ude.

★

În sufrageria casei Danielescu erau numai Luchi și cu Ștefana, înconjurați de tăcerea întregii case goale. Ștefana dăduse drumul servitorilor. Așa că era singură cu Luchi.

Un dejun cu ceai și mîncăruri reci.

Şi Ştefana şi Luchi încercaseră să mănînce, fără să izbutească. Parcă tacîmurile de pe masa familiei Danielescu deveniseră uriaş grele pentru mîinile lor.

Nu vorbeau. Vorbiseră înainte. Luchi plînsese.

Deşi erau singuri, nu îndrăzneau să spuie nimic în sufrageria familiei Danielescu; acolo, parcă şi-n lipsa familiei, erau prezenţe care împiedicau pe Luchi şi Ştefana să vorbească în voie.

Beau ceai şi ascultau vibraţia tăcerii casei goale.

Fumară.

Trebuiau să umple vremea cu ceva.

Urmăriră zborul unei viespi pe fructele de pe masă.

Se ridicară de la masă. Intrară în casa din curte. Luchi se lăsă greu pe cufărul din mijlocul ietacului.

Ştefana îşi isprăvi de făcut geamandanul.

Sunau mereu şiragurile de mărgele colorate pe care le desprindea de la căpătîiul ei — de patru ani erau acolo — şi sufletul lui Luchi era gol ca şi pereţele pe care timp de patru ani fuseseră mărgelele Ştefanei.

Apoi Ştefana se aşeză pe divan, cu picioarele încrucişate sub ea.

Fumară.

Amiaza era aurie.

S-auzeau numai castanele căzînd din crengile castanului de la poartă.

Într-un tîrziu, glasul lui Luchi răsună în şoaptă:

— Ştefana, nu ţi-i milă de...

Buzele Ştefanei tremurau, dar faţa era ca împietrită. Şi în locul numelui lui Andi rămase un gol în întrebarea neisprăvită a lui Luchi.

— Andi nu mai are nevoie de mine...

Şi iar se auziră numai castanele, căci numai copacul de la poartă avea ce să mai scuture.

★

Seara, o trăsură porni din ograda casei Danielescu. O trăsură ieşană c-un cal şchiop, adusă de Luchi. Birjarul, cu picioarele peste cufăr.

În trăsură, un geamandan pe scăunaş; Ştefana şi Luchi în fund.

Ştefana ţinea ochii mereu plecaţi în jos. Nu se uită nici la casa celor patru ani, nici la Iaşul celor patru ani, nici la Luchi, tot ce mai avea din casa Danielescu după patru ani.

Gara răsări.

Peronul.

Trenul.

Clopoţelul.

În braţele lui Luchi, Ştefana era cel mai mic trup de femeie pentru durerile lumii.

Nici mînă, nici batistă nu fluturară la fereastra trenului.

Iar după tren plîngea fratele lui Andi, cu mînile pe ochi, atît de deznădăjduit, că un om bătrîn se apropie de el, punîndu-i mîna pe umăr:

— Lasă, tinere, nu-ţi mai fă atîta inimă rea. Toate trec, toate se uită...

EPILOG

În toamna anului o mie nouă sute douăzeci și șapte, ziarele ieșene anunțau căsătoria eminentului profesor universitar Alexandru Danielescu, fiul marelui cărturar Iustin Danielescu, cu domnișoara Magda Boldur, descendenta unui vechi neam boieresc al Moldovei, celebră cîntăreață, apreciată și de criticii Parisului.

Ceremonia religioasă fusese celebrată la Mitropolie, nuni fiind domnul și doamna Ștefan Dobrescu, fruntașul țărănist al Moldovei.

Masa de o sută de tacîmuri fusese servită de casa Capșa.

După nuntă, tînăra pereche plecase să-și petreacă luna de miere pe Coasta de Azur.

★

În anul următor, întreaga presă democratică a țării saluta apariția fulgurantă a unui luceafăr pe orizontul social.

Discursul deputatului național-țărănist Alexandru Danielescu, savantul profesor al Universității din Iași, fusese afișat, după ce Camera îl ovaționase, votînd cu unanimitate omagiul afișării.

Deputatul ieșan cucerise Camera printr-un înalt idealism și o patetică sinceritate. Către sfîrșitul discursului, cu o emoție religioasă, sufletul oratorului îngenunchiase ca pe Mormîntul Eroului Necunoscut, îndreptîndu-și privirile către vechea capitală a Moldovei.

Și toți erau de acord că numai un ieșan crescut în acel templu al trecutului care e Iașul putea să aducă în Parlamentul țării o atît de pură atmosferă de spiritualitate, determinînd un obștesc elan de înfrățire între cei dezbinați de luptele politice.

...„Clipe înălțătoare, care cinstesc Parlamentul național-țărănesc și vechea capitală a Moldovei" ; aceasta era concluzia presei.

Concluzia Iașului era un banchet de o sută cincizeci de tacîmuri intelectuale, dat în cinstea celui care înălțase în Parlament prestigiul capitalei Moldovei.

★

Seara banchetului.

Andi era gata. Se privi în oglindă. Întîlni privirea Magdei : avea ochi evlavioși de vestală în fața flăcării altarului.

Îl aștepta cu vaporizatorul de colonie.

Răsună o bătaie la ușă.

— Intră.

Apăru servitorul.

— V-așteaptă mașina.

Andi mai trecu o dată prin vastul biurou, aruncînd o privire recapitulativă asupra notelor discursului pregătit pentru banchet. Le lăsa acasă. Vorbea fără note, fiindcă marile emoții trebuie să apară spontan ca și lacrimile, nedînd impresia premeditării.

Se duse la fereastră : dădea pe strada Lăpușneanu. Răsărise luna undeva deasupra dealurilor. Orașul era alb în umbră. Privi Iașul de sus, recapitulativ, cum privise și notele discursului închinat Iașului și ieșenilor.

O sărută distrat pe Magda, care-l însoți pînă la scara de jos.

Se sui în somptuoasa limuzină.

Pe strada Lăpușneanu, toate privirile se întorceau după limuzina asupra căreia ieșenii vedeau plutind un zimbru, stema glorioasei Moldove de odinioară.

Descinse.

Fu întîmpinat cu aplauze, ecou ieșan al celor din Parlament...

Romanul a însoțit pașii eroului său pînă la acest din urmă prag — al apoteozei ieșene — de la care începe balul mascat al istoriei contemporane.

CUPRINSUL

Partea întîia
Andi 5

Partea a doua
Bate cineva la poartă? 89

Partea a treia
Nu-i nimeni. Se scutură castanul 207

Epilog 325

Redactor: MARCELA RADU
Tehnoredactor: MARILENA LUNGULESCU

Bun de tipar: 27.XI. 1985
Coli de tipar: 20,5
CRAIOVA, 1986

Întreprinderea poligrafică „Oltenia",
str. Mihai Viteazul nr. 4, Craiova
Comanda nr. 276